

EUROPESE BEOORDELINGSMETHODOLOGIE INZAKE ALGORITMISCHE DISCRIMINATIE

In samenwerking met
het Interfederaal Centrum voor Gelijke Kansen (Unia), België,
de Ombudsman voor Non-discriminatie (YVV), Finland,
en de Commissie voor Burgerschap
en Gendergelijkheid (CIG), Portugal

Louise Hooper
Ylja Remmits
Ioanna Papageorgiou

Co-funded
by the European Union

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Co-funded and implemented
by the Council of Europe

Deze publicatie is tot stand gekomen met financiële steun van de Europese Unie en de Raad van Europa. De inhoud ervan valt uitsluitend onder de verantwoordelijkheid van de auteurs. De hierin geuite standpunten kunnen op generlei wijze worden beschouwd als een weerspiegeling van het officiële standpunt van de Europese Unie of de Raad van Europa.

De reproductie van fragmenten (tot 500 woorden) is toegestaan, behoudens voor commerciële doeleinden, mits de integriteit van de tekst bewaard blijft, het fragment niet uit de context wordt gehaald, geen onvolledige informatie biedt of de lezer op generlei wijze misleidt over de aard, de reikwijdte of de inhoud van de tekst. De brontekst moet steeds als volgt worden vermeld: “© Raad van Europa, jaar van publicatie”.

Alle overige verzoeken met betrekking tot de reproductie/vertaling van het gehele document of een deel daarvan dienen te worden gericht aan de Afdeling Publicaties en Visuele Identiteit van de Raad van Europa (F-67075 Straatsburg Cedex of publishing@coe.int).

Alle overige correspondentie met betrekking tot dit document dient te worden gericht aan de AI-coördinator van de Afdeling Antidiscriminatie en Inclusie van de Raad van Europa, F-67075 Straatsburg Cedex, E-mail: anti-discrimination@coe.int

Opmaak van de Engelse uitgave: Luminess
Opmaak van de Nederlandse uitgave: Elastik Lab SRL
Vertaling: Translation Kings (Webgrond B.V.)
Juridische controle van de vertaling: Algorithm Audit
Omslag en opmaak: Afdeling Publicaties en Visuele Identiteit Raad van Europa
Foto's: Shutterstock, Unsplash and Better Images of AI

Inhoud

AFKORTINGEN	5
TERMINOLOGIE	6
DANKWOORD	9
SAMENVATTING	10
INLEIDING	12
Belangrijkste elementen van het nieuwe wettelijke kader	13
Risicocategorieën op grond van de AI-Verordening	18
Hoe worden de risicocategorieën in de methodologie toegepast?	20
Beschermde gronden	21
HOE MOET DE METHODOLOGIE GEBRUIKT WORDEN?	23
Stap 1	23
Stap 2	24
Stap 3	24
Stap 4	24
STAP 1 – IDENTIFICATIE VAN AI- OF ALGORITMISCHE SYSTEMEN	27
Waaraan zijn algoritmische systemen en AI te herkennen?	28
1.1. Initiële informatieverzameling	29
1.2. Bijkomend bureauonderzoek	36
1.3. Identificatie van algoritmische of AI-systemen met een hoog risico	40
1.4. Voortzetting van de zaak	43
STAP 2 – INFORMATIEVERZAMELING OVER HET ALGORITMISCHE OF AI-SYSTEEM OM DISCRIMINATIE VAST TE STELLEN	47
2.1. Algoritmische systemen	51
2.2. Bijkomende informatie over AI-systemen met een hoog risico	64
STAP 3 – METHODOLOGIE VOOR DE BEOORDELING VAN ONTVANGEN INFORMATIE	86
Inleiding tot de begrippen	89
Hoe moet stap 3 gebruikt worden?	96
3.1. Wat zijn de bekende of vermoedelijke risico's op discriminatie?	97
3.2. Zijn er bekende beschermde gronden of proxy's aanwezig in de inputdata of datasets?	102
3.3. Beoordeling van risico's voor de grondrechten (risicobeoordelingen, HRIA, FRIA en DPIA)	105
3.4. Wat is de beoogde doelstelling van het algoritmisch systeem en hoe werkt het?	112
3.5. Trainings-, test- en validatiedata	117
3.6. Testen en evaluatie	124
3.7. Beoordelen of het bewijs volstaat om een prima facie-discriminatiezaak, waarbij een AI- of algoritmisch systeem betrokken is, te onderbouwen	139
3.8. Kan de verweerder aantonen dat het verschil in behandeling niet discriminerend is?	143
STAP 4 – RECHTSMIDDELEN	150
4.1. Rechtsmiddelen voor alle algoritmische systemen	152
4.2. Aanvullende rechtsmiddelen voor AI-systemen met een hoog risico	159
4.3. Wat te doen wanneer een systeem of gebruiksgeval een risico vormt voor de grondrechten, maar niet beschouwd wordt als 'hoog risico' of 'verboden	162

REFERENTIES	166
Literatuur	166
Wetgeving	173
Rechtspraak	175
BIJLAGE A – MODELBRIEF VOOR EEN VERZOEK OM INZAGE VAN DE BETROKKENE (DSAR)	180
BIJLAGE B – MODELBRIEF VOOR EEN VERZOEK OM UITLEG KRACHTENS ARTIKEL 86 VAN DE AI-VERORDENING	183
BIJLAGE C – VOORBEELDEN VAN HET GEBRUIK VAN ALGORITMEN EN AI	185
BIJLAGE D – VOORBEELDEN VAN ALGORITMISCHE DISCRIMINATIE OF HET RISICO OP DISCRIMINATIE	187
BIJLAGE E – PROXY’S	190
BIJLAGE F – LIJST VAN AI- EN ALGORITMEREGISTERS IN EUROPA	193
BIJLAGE G – RICHTLIJNEN INZAKE NON-DISCRIMINATIE, BESCHERMDE GRONDEN EN TOEPASSINGSGEBIED	195
BIJLAGE H – OVERIGE MOGELIJK RELEVANTE REGELGEVING EN RICHTSNOEREN	197
BIJLAGE I – AI-PRAKTIJKEN MET EEN HOOG RISICO	199
BIJLAGE J – VERBODEN AI-PRAKTIJKEN	201
BIJLAGE K – REGISTRATIEFORMULIER VOOR STAP 3	216

Afkortingen

ADR (Alternative dispute resolution)	Alternatieve geschillenbeslechting
ADM (Automated decision making)	Geautomatiseerde besluitvorming
AI (Artificial intelligence)	Artificiële intelligentie (AI)
CJEU (Court of Justice of the European Union)	Hof van Justitie van de Europese Unie
CSO (Civil society organisation)	Middenveldorganisatie
DPA (Data protection authority)	Gegevensbeschermingsautoriteit
DPIA (Data protection impact assessment)	Gegevensbeschermingseffectbeoordeling
DSAR (Data subject access request)	Inzageverzoek van de betrokkene
EB (Equality body)	Orgaan voor gelijke behandeling
EDPB (European Data Protection Board)	Europees Comité voor gegevensbescherming
FRIA (Fundamental rights impact assessment)	Effectbeoordeling op het gebied van de grondrechten
GDPR (General Data Protection Regulation)	Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)
HRIA (Human rights impact assessment)	Effectbeoordeling inzake de mensenrechten
LED (Law Enforcement Directive)	Richtlijn gegevensbescherming bij rechtshandhaving
MSA (Market surveillance authority)	Markttoezichtautoriteit
RBI (Remote biometric identification)	Biometrische identificatie op afstand

Terminologie

Voor de toepassing van deze methodologie zijn de volgende terminologische keuzes gemaakt, dan wel hebben de onderstaande termen de hierna omschreven betekenis.

AI-systeem: “een op een machine gebaseerd systeem dat is ontworpen om met verschillende niveaus van autonomie te werken en dat na het inzetten ervan aanpassingsvermogen kan vertonen, en dat, voor expliciete of impliciete doelstellingen, uit de ontvangen input afleidt hoe output te genereren zoals voorspellingen, inhoud, aanbevelingen of beslissingen die van invloed kunnen zijn op fysieke of virtuele omgevingen” (AI-Verordening, Artikel 3 lid 1).

Algoritmisch systeem: een term die in deze methodologie gebruikt wordt om zowel AI-systemen als niet-AI-systemen te omvatten, met inbegrip van ADM-systemen. Dit omvat ook AI-systemen die niet gebruikt worden in besluitvormingsprocessen.

Geautomatiseerd besluitvormingssysteem (ADM): de term omvat een breed scala aan geautomatiseerde systemen die gebruikt worden in de context van of voor het nemen van beslissingen. Deze systemen kunnen op AI zijn gebaseerd, maar ook op andere technologieën, waaronder zelfs eenvoudige ‘als-dan’-regelgebaseerde systemen. Het spectrum reikt van volledig geautomatiseerde systemen waarbij geen menselijke input nodig is tot semi-geautomatiseerde of beslissingsondersteunende systemen, die zowel machinegestuurde als menselijke input omvatten en in de praktijk zeer wijdverbreid zijn.

Dossierbeheerder: een medewerker van een orgaan voor gelijke behandeling die in het kader van diens werkzaamheden bij het onderzoeken van discriminatiezaken de beoordeling uitvoert ten aanzien van welke stap dan ook van deze methodologie.¹

Melder(s): de persoon of groep van personen die (onwettige) discriminatie aanvoert of ervaart. Omwille van de samenhang met de terminologie van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) en de AI-Verordening komen de termen ‘betrokkene(n)’ respectievelijk ‘getroffen perso(o)n(en)’ overeen met ‘melder(s)’ wanneer naar de relevante bepalingen van die regelgeving wordt verwezen.

Verwarringsmatrix: een tabel die gebruikt wordt om te beoordelen hoe goed een algoritmisch systeem presteert, door de voorspellingen ervan te vergelijken met de werkelijke resultaten in de praktijk. De rijen in de verwarringsmatrix geven de werkelijke resultaten in de praktijk weer, terwijl de kolommen de voorspellingen van het systeem weergeven. De tabel laat zien hoeveel van de voorspellingen correct of incorrect waren.

Deskundige: een persoon met gespecialiseerde kennis of technische expertise die door het orgaan voor gelijke behandeling geraadpleegd of ingeschakeld wordt

¹ Hoewel deze methodologie in de eerste plaats bedoeld is voor organen voor gelijke behandeling, kan deze ook relevant zijn voor nationale mensenrechteninstellingen (NHRI's) en ombudsdiensten of andere belanghebbenden. Wanneer deze methodologie wordt toegepast door NHRI's en ombudsmannen, kan de term 'dossierbeheerder' ook verwijzen naar dossierbeheerders bij die instellingen.

om de dossierbeheerder in elke fase van deze methodologie te ondersteunen. De deskundige levert specialistische input, maar is niet de hoofddossierbeheerder.

AI-systeem met een hoog risico: of „AI met een hoog risico”; deze term wordt gebruikt om te verwijzen naar een AI-systeem zoals uitvoerig gedefinieerd in artikel 6 van de AI-Verordening.

Inputdata: alle informatie, signalen of ruwe data die aan het algoritmische systeem verstrekt worden en op basis waarvan het systeem tot een output komt. Zo kan een op AI gebaseerde app voor kankerscreening, die bedoeld is om verdachte moedervlekken op te sporen, leeftijd, geslacht en een foto van de moedervlek als inputdata gebruiken. In een LLM-systeem (large language model), zoals ChatGPT, bestaat de input uit de tekst van de chatinteractie en mogelijk ook uit de tekst van eerdere chatinteracties.

Markttoezichtautoriteit: de nationale autoriteit of autoriteiten die activiteiten uitvoeren en maatregelen treffen krachtens Verordening (EU) 2019/1020 (markttoezicht en conformiteit van producten).

Non-discriminatie: de voorkeur wordt gegeven aan de term ‘non-discriminatie’ in plaats van ‘gelijkheid’ of aanverwante termen.

Richtlijnen inzake non-discriminatie: de term verwijst naar de EU-richtlijnen die opgenomen werden in Bijlage G.

Aangemelde instanties: dit is een conformiteitsbeoordelingsinstantie die conformiteitsbeoordelingen door derden uitvoert, waaronder testen, certificeren en inspecteren. De aangemelde instantie beoordeelt bijvoorbeeld de conformiteit van AI-systemen met een hoog risico overeenkomstig de conformiteitsbeoordelingsprocedures die vastgelegd werden in de EU-AI-Verordening.

AI-systeem zonder hoog risico: een AI-systeem dat niet onder de uitputtende definitie van AI met een hoog risico valt, zoals vastgelegd in de AI-Verordening. Let wel: dit betekent alleen dat deze systemen volgens de AI-Verordening niet gecategoriseerd worden als AI met een hoog risico, maar niet dat deze AI-systemen risicovrij zijn.

Outputdata: het resultaat van het algoritmische systeem na verwerking van de inputdata. Dit kan bijvoorbeeld een voorspelde eigenschap van een persoon zijn, een score, een aanbeveling, een beslissing of content zoals afbeeldingen, video's of tekst.

Aanbieder/gebruiksverantwoordelijke: de termen worden gebruikt zoals gedefinieerd in artikel 3 van de AI-Verordening. De definities hebben weliswaar betrekking op AI-systemen, maar de respectieve rollen kunnen, naar analogie, ook van toepassing zijn op niet-AI-systemen.

In aanmerking komende ADM: voor de doeleinden van deze methodologie wordt onder ‘in aanmerking komende ADM’ een subcategorie van ADM-systemen verstaan die voldoet aan de criteria gedefinieerd in artikel 22 van de AVG, zijnde „uitsluitend” geautomatiseerde besluitvorming (Verordening (EU) 2016/679). Deze systemen brengen strengere transparantie- en informatieverplichtingen met zich mee in het kader van de Algemene Verordening Gegevensbescherming.

Verweerder: de organisatie of entiteit die door het orgaan voor gelijke behandeling wordt onderzocht wegens vermeende onrechtmatige discriminatie naar aanleiding van een klacht, een ambtshalve ingeleide procedure of een melding van de markttoezichtautoriteit. In de context van de Algemene Verordening Gegevensbescherming en de AI-Verordening kunnen verweerders respectievelijk worden aangeduid als ‘verwerkingsverantwoordelijken’ en ‘AI-aanbieders’ of ‘gebruiksverantwoordelijken’, zoals vastgesteld in die verordeningen.

Voor de terminologie met betrekking tot de EU-AI-Verordening wordt verwezen naar [Artikel 3 van de EU AI-Verordening](#).

Dankwoord

Dit rapport werd opgesteld in het kader van het project „Handhaving van Gelijkheid en Non-Discriminatie door organen voor gelijke behandeling met betrekking tot het gebruik van artificiële intelligentie in overheidsinstanties”, dat medegefinancierd wordt door de Europese Unie via het Instrument voor Technische Ondersteuning en door de Raad van Europa. Het project wordt geïmplementeerd door de Raad van Europa in samenwerking met de Europese Commissie, het Interfederaal Centrum voor Gelijke Kansen (Unia, België), de Ombudsman voor Non-discriminatie (YVV, Finland) en de Commissie voor Burgerschap en Gendergelijkheid (CIG, Portugal).

Het rapport is opgesteld door Louise Hooper (internationaal adviseur, Raad van Europa), Ylja Remmits en Ioanna Papageorgiou (Algorithm Audit// internationale adviseurs, Raad van Europa). De Raad van Europa wil dank betuigen aan de begunstigde instellingen van het project en aan de Europese Commissie voor hun voortdurende inzet gedurende het gehele schrijfproces, en in het bijzonder aan: Nele Roekens, Sophie Vincent, Thelma Raes en Laetitia Parmentier (Unia, België); Tiina Valonen en Ville Rantala (YVV, Finland); Carla Peixe, Lúcia Pestana en Alexandra Andrade (CIG, Portugal); Massimiliano Santini (Taskforce Hervorming en Investerings, Secretariaat-Generaal, Europese Commissie); en Menno Ettema, Sara Haapalainen, Ayca Dibekoğlu en Delfine Gaillard (Departement Antidiscriminatie en Inclusie, Raad van Europa).

Bijzondere dank gaat uit naar Raphaële Xenidis, Kris Shrishak, Brent Mittelstadt, Chris Russell, Ydo Bergstra en Jurriaan Parie voor hun bijdragen aan de beoordeling, en naar Laurens Naudts en Plixavra Vogiatzoglou voor hun deskundige inbreng. Het rapport werd ook verrijkt door de discussies met en bijdragen van nationale deskundigen van organen voor gelijke behandeling en maatschappelijke organisaties die op 15 april 2026 deelnamen aan een seminar en workshop met deelnemers uit verschillende landen in Brussel. Al deze perspectieven hebben de analytische en operationele delen van deze richtlijnen verrijkt.

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN

**COMISSÃO PARA A CIDADANIA
E A IGUALDADE DE GÉNERO**

Samenvatting

Algoritmische systemen kunnen discriminatie versterken en in de hand werken, omdat ze vaak ontworpen zijn om onderscheid te maken tussen individuen: door hen te classificeren, te rangschikken of te targeten. Door een combinatie van historische ongelijkheden en menselijke vooroordelen die verweven zijn in de gegevens, regels en ontwerpkeuzes van algoritmische systemen, kunnen discriminerende patronen worden gereproduceerd en op grotere schaal plaatsvinden, tenzij deze proactief geïdentificeerd en aangepakt worden.

Deze methodologie biedt een stapsgewijze handleiding voor organen voor gelijke behandeling en andere mensenrechtenorganisaties in Europa om discriminatiezaken die verband houden met artificiële intelligentie (AI) of algoritmische systemen te beoordelen. De methodologie is bedoeld voor dossierbeheerders, adviseurs en advocaten van deze organisaties die discriminatieclaims onderzoeken waarbij AI of geautomatiseerde besluitvorming (ADM) een rol speelt of waarvan wordt vermoed dat dit het geval is. Het doel is dat deze methodologie dienst doet als een referentielijst van aandachtspunten en bronnen waarmee bij elke stap van een beoordeling rekening dient gehouden te worden. De methodologie is onderverdeeld in vier iteratieve fasen:

Stap 1: het identificeren van casus waarin AI of algoritmen een rol spelen

Stap 2: het verzamelen van informatie over het AI- of algoritmische systeem om discriminatie te identificeren

Stap 3: methodologie voor het beoordelen van de ontvangen informatie

Stap 4: rechtsmiddelen

Deze fasen zijn gebaseerd op het Europese regelgevingskader inzake AI, met name de EU-AI-Verordening, en de antidiscriminatie wetgeving, en verwijzen, waar relevant, naar andere wetgeving, zoals gegevensbescherming, voorbeeldcasus en rechtspraak. De fasen maken onderscheid tussen AI-systemen met een hoog risico en andere systemen, in overeenstemming met de EU-AI-Verordening, en bieden mogelijkheden om toegang te krijgen tot technische documentatie, data en testresultaten van systemen met een hoog risico, met name door instanties die krachtens artikel 77 van de EU-AI-Verordening worden aangeduid als 'autoriteiten voor de bescherming van de grondrechten'.

De methodologie is niet gericht op nationale wetgeving en in sommige landen biedt de nationale wetgeving wellicht beter afdwingbare middelen om toegang te krijgen tot informatie of onderzoeksbevoegdheden met betrekking tot algoritmische discriminatie. Dossierbeheerders dienen bij het gebruik van deze tool rekening te houden met deze overwegingen.

Om het gebruik van de vier stappen te ondersteunen, bevat de methodologie een uitgebreide lijst met bijlagen die voorbeeldbrieven bevatten voor het opvragen van informatie, inzicht bieden in het begrip van risico's van algoritmische discriminatie – bijvoorbeeld per type AI-systeem of per sector waarin een systeem gebruikt wordt

– en helpen bij het beoordelen van informatie, bijvoorbeeld door middel van een checklist of registratieformulier voor stap 3.

Voor een vlot gebruik van deze methodologie is basiskennis van AI, algoritmische vooringenomenheid en discriminatie en de bijbehorende terminologie nuttig, al bevat de tool ook een terminologielijst. Andere publicaties die zijn uitgegeven in het kader van het project 'Handhaving van gelijkheid en non-discriminatie door organen voor gelijke behandeling met betrekking tot het gebruik van artificiële intelligentie in overheidsdiensten' vormen een aanvulling op deze methodologie en kunnen helpen bij het opbouwen van dit basisbegrip.

- ▶ [Rechtsbescherming tegen algoritmische discriminatie in Europa: huidige kaders en resterende lacunes](#), ook beschikbaar in het [Frans](#), het [Nederlands](#), het [Portugees](#), het [Fins](#), en het [Zweeds](#)).
- ▶ [Europese beleidsrichtsnoeren inzake AI en algoritme gestuurde discriminatie voor organen voor gelijke behandeling en andere mensenrechteninstellingen](#), december 2025 (ook beschikbaar in het Frans, het Nederlands, het Portugees en het Zweeds).

Inleiding

Nieuwe regelgevingskaders met betrekking tot AI, zoals de EU-AI-Verordening,² de EU-richtlijnen betreffende normen voor organen voor gelijke behandeling (hierna „de Normenrichtlijnen” genoemd)³ en het Kaderverdrag van de Raad van Europa over artificiële intelligentie en de mensenrechten, de democratie en de rechtsstaat (hierna het „Kaderverdrag van de Raad van Europa over AI” genoemd), bieden organen voor gelijke behandeling en mensenrechtenorganisaties nieuwe middelen en bevoegdheden om algoritmische discriminatie te onderzoeken.

Deze instrumenten brengen enkele beperkingen en uitdagingen mee. Zo vallen sommige discriminerende algoritmische systemen mogelijk niet onder de definitie van AI volgens de EU-AI-Verordening.⁴ Verder is het rechtsgebied met betrekking tot AI en discriminatie nog niet uitgekristalliseerd. Daarnaast zal dit voor veel lezers en dossierbeheerders een nieuw en relatief complex rechtsgebied zijn.

Ondanks deze uitdagingen is deze vierstappenmethode bedoeld om ondersteuning en een kader te bieden voor het systematisch analyseren van de discriminerende gevolgen van een beslissing of behandeling die mogelijk door of met behulp van een algoritmisch systeem tot stand is gekomen. Lezers moeten niet elke stap van de methodologie zien als iets dat volledig afgerond moet worden. De stappen bieden veeleer een referentiehandleiding met een scala aan instrumenten voor het identificeren van systemen, het verzamelen en beoordelen van bewijsmateriaal en om te bepalen welke actie moet worden ondernomen. Door de stappen in de methodologie te volgen en waar nodig (technische) deskundige hulp in te schakelen, zou het mogelijk moeten zijn om de elementen te verzamelen die nodig zijn om het vermoeden van discriminatie vast te stellen en rechtsmiddelen in te zetten tegen algoritmische discriminatie.

Organen voor gelijke behandeling moeten discriminatieclaims met betrekking tot AI en ADM op dezelfde wijze benaderen als elk ander geval van discriminatie, maar

-
- 2 Verordening (EU) 2024/1689 van het Europees Parlement en de Raad van 13 juni 2024 tot vaststelling van geharmoniseerde regels betreffende artificiële intelligentie en tot wijziging van Verordeningen (EG) nr. 300/2008, (EU) nr. 167/2013, (EU) nr. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 en (EU) 2019/2144 en de Richtlijnen 2014/90/EU, (EU) 2016/797 en (EU) 2020/1828 (verordening artificiële intelligentie).
 - 3 Richtlijn (EU) 2024/1499 van de Raad van 7 mei 2024 betreffende normen voor organen voor gelijke behandeling op het gebied van gelijke behandeling van personen ongeacht hun ras of etnische afstamming, gelijke behandeling van personen in arbeid en beroep ongeacht hun godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele oriëntatie, gelijke behandeling van vrouwen en mannen op het gebied van sociale zekerheid en de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten, en tot wijziging van Richtlijnen 2000/43/EG en 2004/113/EG en Richtlijn (EU) 2024/1500 van het Europees Parlement en de Raad van 14 mei 2024 betreffende normen voor organen voor gelijke behandeling op het gebied van gelijke behandeling en gelijke kansen voor vrouwen en mannen in arbeid en beroep, en tot wijziging van de Richtlijnen 2006/54/EG en 2010/41/EU.
 - 4 Bepaalde voorbeelden van algoritmische discriminatie zijn gebaseerd op eenvoudige, regelgebaseerde systemen die niet als AI worden gekwalificeerd, zoals de Nederlandse voorbeelden van discriminerende algoritmen in het schandaal rond de kinderopvangtoeslag (Amnesty International 2021) en de fraude-risico scores door de Nederlandse Dienst Uitvoering Onderwijs (Rechtbank Overijssel 2024).

moeten ook erkennen dat er rekening dient gehouden te worden met een gebrek aan transparantie of onzekerheid over de werking van een algoritmisch systeem bij het bepalen of er een risico op discriminatie bestaat of dat er sprake is van een prima facie-zaak. Deze benadering vloeit voort uit het groeiende besef dat er een ongelijke machts- en informatieverhouding bestaat tussen bedrijven die AI-systemen ontwikkelen, degenen die verantwoordelijk zijn voor het gebruik ervan en degenen voor wie de systemen gebruikt worden.⁵ In dergelijke omstandigheden kan de bewijslast verschuiven naar de verweerder, die moet aantonen dat het algoritmische systeem niet op onwettige wijze heeft gediscrimineerd of bijgedragen heeft aan discriminatie. Om ervoor te zorgen dat getroffen personen een effectieve toegang hebben tot de rechter, is een grotere mate van transparantie noodzakelijk.

De 'Digitale Omnibus inzake AI',⁶ een wetgevingspakket ter wijziging en harmonisering van de AI-Verordening en andere wetgeving, is door het Europees Parlement aangenomen. Waar van toepassing wordt verwezen naar deze wijzigingen.

Belangrijkste elementen van het nieuwe wettelijke kader

De Normenrichtlijnen

De Normenrichtlijnen, die uiterlijk op 19 juni 2026 moeten omgezet zijn (artikel 24 Richtlijn 2024/1499 en artikel 24 Richtlijn 2024/1500), stellen minimumeisen voor de werking van organen voor gelijke behandeling om hun doeltreffendheid te verbeteren en hun onafhankelijkheid te waarborgen. Deze bevoegdheden moeten worden gelezen in samenhang met de bestaande bevoegdheden in de EU-richtlijnen inzake non-discriminatie.

Richtlijn 2024/1500, Overweging 21, en Richtlijn 2024/1499, Overweging 22, vermelden met betrekking tot de toewijzing van financiële middelen het volgende:

Het is van cruciaal belang aandacht te besteden aan de kansen en risico's die gepaard gaan met het gebruik van geautomatiseerde systemen, waaronder kunstmatige intelligentie. Organen voor gelijke behandeling moeten met name over gekwalificeerd personeel en passende technische middelen beschikken. Deze middelen moeten organen voor gelijke behandeling met name in staat stellen enerzijds geautomatiseerde systemen te gebruiken voor hun werkzaamheden en anderzijds te beoordelen of die systemen aan de non-discriminatievoorschriften voldoen. Indien het orgaan voor gelijke behandeling deel uitmaakt van een orgaan met meerdere mandaten, moeten de middelen die nodig zijn om het mandaat inzake gelijke behandeling uit te voeren, gewaarborgd worden.⁷

⁵ Dit wordt uitvoerig besproken in paragraaf 3.8.

⁶ Verordening (EU) 2026/1744 van het Europees Parlement en de Raad van 8 juli 2026 tot wijziging van de Verordeningen (EU) 2024/1689, (EU) 2018/1139 en (EU) 2023/1230 wat betreft de vereenvoudiging van de tenuitvoerlegging van geharmoniseerde regels inzake kunstmatige intelligentie (Digitale Omnibus over AI). Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2026/1744/oj/eng>, geraadpleegd op 24 juli 2026.

⁷ Artikel 26 van het Kaderverdrag over AI vereist tevens dat organen voor gelijke behandeling doeltreffend, onpartijdig en onafhankelijk zijn, over voldoende middelen en over adequate bevoegdheden en deskundigheid beschikken.

EU-AI-Verordening, artikel 77: Bevoegdheden van de autoriteiten voor de bescherming van de grondrechten en samenwerking met markttoezichtautoriteiten

New powers are given to equality bodies and national human rights institutions Er worden nieuwe bevoegdheden toegekend aan organen voor gelijke behandeling en nationale mensenrechtenorganisaties die voldoen aan de vereisten van artikel 77 van de AI-Verordening⁸ met betrekking tot AI-systemen met een hoog risico, om ervoor te zorgen dat zij hun mandaat kunnen vervullen.⁹ De digitale omnibus inzake AI beoogt te verduidelijken dat deze bevoegdheden geen afbreuk doen aan de bestaande bevoegdheden en onafhankelijkheid van deze organen.¹⁰

De lijst van overheidsinstanties of -organen die de grondrechten beschermen, had uiterlijk op 2 november 2024 aan de Europese Commissie meegedeeld moeten zijn en de lidstaten “houden deze lijst [van autoriteiten] up-to-date”.¹¹ De Commissie erkent dat de lijst van „artikel 77“-instanties voortdurend bijgewerkt wordt in het licht van de lopende uitvoering van de AI-Verordening.¹² Organen voor gelijke behandeling die niet vóór de eerste kennisgevingstermijn opgenomen werden door de lidstaten, kunnen nog steeds toegevoegd worden. Organen voor gelijke behandeling kunnen ook van de lijst geschrapt worden.

De bevoegde autoriteiten zijn krachtens artikel 77, lid 1, bevoegd om elk document dat op grond van de AI-Verordening is opgesteld of wordt bijgehouden, op te vragen en in te zien in een toegankelijke taal en in een toegankelijk formaat, indien dit noodzakelijk is voor de doeltreffende uitvoering van hun mandaat binnen de grenzen van hun rechtsgebied. Dit houdt in dat verzoeken met betrekking tot documentatie die is opgesteld of wordt bijgehouden door andere nationale bevoegde autoriteiten ingediend kunnen worden, met inbegrip van markttoezichtautoriteiten en aangemelde instanties, alsmede aanbieders, gebruiksverantwoordelijken of andere actoren in de levenscyclus van een AI-systeem. De Digitale Omnibus verduidelijkt dat verzoeken

8 Artikel 77, lid 1, van de AI-Verordening, met inbegrip van de Omnibus-wijzigingen: “Nationale overheidsinstanties of -organen die de nakoming van verplichtingen krachtens Unierecht ter bescherming van grondrechten, waaronder het recht op non-discriminatie, met betrekking tot het gebruik van de in Bijlage III vermelde AI-systemen met een hoog risico controleren of handhaven, zijn bevoegd om krachtens deze verordening opgestelde of bijgehouden documentatie in een toegankelijke taal en een toegankelijk formaat aan te vragen en in te zien wanneer toegang tot die documentatie nodig is voor het doeltreffend uitoefenen van de bevoegdheden onder hun mandaat binnen de grenzen van hun rechtsgebied.” Dit artikel doet geen afbreuk aan de competenties, taken, bevoegdheden en onafhankelijkheid van de relevante nationale overheidsinstanties of organen in het kader van hun mandaat.

9 Niet alle organen voor gelijke behandeling vallen onder de definitie van artikel 77, hoewel dit voor veel van hen wel het geval zal zijn. De term ‘artikel 77-instantie’ wordt in de hele tekst gebruikt om elk orgaan voor gelijke behandeling (EB) of nationale mensenrechtenorganisatie (NHRI) aan te duiden die voldoet aan de definitie van artikel 77 van de AI-Verordening.

10 Verordening (EU) 2026/1744 van het Europees Parlement en de Raad van 8 juli 2026 tot wijziging van de Verordeningen (EU) 2024/1689, (EU) 2018/1139 en (EU) 2023/1230 wat betreft de vereenvoudiging van de tenuitvoerlegging van geharmoniseerde regels inzake kunstmatige intelligentie (Digitale Omnibus over AI). Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2026/1744/oj/eng>, geraadpleegd op 24 juli 2026.

11 AI-Verordening, artikel 77, lid 2.

12 <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/fundamental-rights-protection-authorities-ai-act>, geraadpleegd op 5 juni 2026.

om toegang tot informatie en documentatie aan de markttoezichtautoriteiten gericht moeten worden, die toegang tot dergelijke informatie en documentatie moeten verlenen 'onder meer door, indien nodig, die informatie of documentatie **onverwijld** op te vragen bij de aanbieder of de gebruiksverantwoordelijke'¹³ en dat de betrokken markttoezichtautoriteiten en overheidsinstanties of -organen nauw moeten samenwerken en elkaar de wederzijdse bijstand moeten verlenen die nodig is voor de uitvoering van hun bevoegdheden onder respectieve mandaten.¹⁴ Deze samenwerking en bijstand omvatten de uitwisseling van informatie wanneer dit nodig is voor het doeltreffende toezicht op of de handhaving van de AI-Verordening en andere wetgeving van de Unie, waaronder de non-discriminatie-richtlijnen (zie Bijlage G).

Indien de documentatie ontoereikend is om vast te stellen of er sprake is geweest van een inbreuk op de verplichtingen krachtens het Unierecht ter bescherming van de grondrechten, kan het orgaan voor gelijke behandeling een met redenen omkleed verzoek richten tot de markttoezichtautoriteit om het AI-systeem met een hoog risico met technische middelen te laten testen (EU-AI-Verordening, artikel 77, lid 3; zie stap 4).

Alle verkregen informatie of documentatie moet in overeenstemming met de vertrouwelijkheidsvereisten van artikel 78 behandeld worden. Artikel 78, lid 2, maakt duidelijk dat de in artikel 77 bedoelde autoriteit uitsluitend de gegevens mag opvragen die strikt noodzakelijk zijn ter beoordeling van het risico van AI-systemen en voor de uitoefening van de bevoegdheden in overeenstemming met de EU-AI-Verordening en met Verordening (EU) 2019/1020. Elk verzoek op grond van de AI-Verordening dient daarom duidelijk en nauwkeurig omschreven te zijn om te voorkomen dat het wordt afgewezen.

Wanneer gegevens worden opgevraagd en verkregen, treft het orgaan voor gelijke behandeling adequate en doeltreffende cyberbeveiligingsmaatregelen ter bescherming van de veiligheid en vertrouwelijkheid van de verkregen informatie en gegevens, en wist het deze gegevens zodra ze niet langer nodig zijn voor het doel waarvoor ze zijn verkregen, in overeenstemming met het toepasselijke Unierecht of nationale recht.

Evenzo worden in normen van de Raad van Europa, zoals het Kaderverdrag over AI en [Aanbeveling CM/Rec\(2026\)1 inzake gelijkheid en artificiële intelligentie](#), de stappen uiteengezet die lidstaten en andere belanghebbenden moeten nemen om gelijkheid te bevorderen en discriminatie te voorkomen en te bestrijden bij alle activiteiten binnen de levenscyclus van AI-systemen.

¹³ Verordening (EU) 2026/1744 van het Europees Parlement en de Raad van 8 juli 2026 tot wijziging van de Verordeningen (EU) 2024/1689, (EU) 2018/1139 en (EU) 2023/1230 wat betreft de vereenvoudiging van de tenuitvoerlegging van geharmoniseerde regels inzake kunstmatige intelligentie (Digitale Omnibus over AI). Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2026/1744/oj/eng>, geraadpleegd op 24 juli 2026.

¹⁴ Ibid.

Vertrouwelijkheid

In artikel 78, lid 1, van de AI-Verordening zijn vertrouwelijkheidsvereisten vastgelegd voor de Europese Commissie, markttoezichtautoriteiten en aangemelde instanties (artikel 70) en alle andere natuurlijke of rechtspersonen die betrokken zijn bij de toepassing van de AI-Verordening, om de vertrouwelijkheid van op die wijze verkregen informatie en gegevens te waarborgen teneinde het volgende te beschermen:

- ▶ de intellectuele-eigendomsrechten en vertrouwelijke bedrijfsinformatie of bedrijfsgeheimen van een natuurlijke of rechtspersoon, met inbegrip van broncode (Richtlijn (EU) 2016/943, artikel 5). Wat organen voor gelijke behandeling betreft, voorziet artikel 5 van Richtlijn 2016/943 in een uitzondering ten behoeve van het onthullen van wangedrag, fouten of illegale activiteiten, op voorwaarde dat de verweerder (het orgaan voor gelijke behandeling of mogelijk de markttoezichtautoriteit) handelde met het oog op de bescherming van het algemeen openbaar belang (artikel 5, onder (b)) of met het oog op de bescherming van een rechtmatig belang dat erkend is in het Unie- of nationale recht. De bescherming van grondrechten en het voorkomen of bestrijden van discriminatie vallen beide, althans redelijkerwijs onder deze uitzondering;
- ▶ de doeltreffende uitvoering van de verordening, met name ten behoeve van inspecties, onderzoeken of audits;
- ▶ publieke en nationale veiligheidsbelangen;
- ▶ het voeren van strafrechtelijke of administratieve procedures;
- ▶ informatie die op grond van het Unierecht of het nationale recht als vertrouwelijk is aangemerkt.

Op dit moment is het onduidelijk in hoeverre hierop een beroep kan worden gedaan om het vermogen van het orgaan voor gelijke behandeling om informatie van relevante partijen te verkrijgen te beïnvloeden. Wanneer openbaarmaking echter wordt geweigerd onder verwijzing naar vertrouwelijkheid, kan het orgaan voor gelijke behandeling een beroep doen op hetzij een bevoegde autoriteit krachtens de EU-AI-Verordening hetzij op de gegevensbeschermingsautoriteit krachtens de AVG. Wanneer bedrijfsgeheimen als reden voor niet-openbaarmaking worden aangevoerd, is het aannemelijk dat de bevoegde toezichthoudende autoriteit of rechtbank de betrokken rechten en belangen tegen elkaar moet afwegen om te bepalen wat openbaar moet worden gemaakt (zie CK v. [Dun & Bradstreet Austria GmbH](#) en [Magistrat der Stadt Wien](#) (2025), besproken in stap 2.1)..

Sector overschrijdende samenwerking

Om het nieuwe wettelijke kader volledig effectief te laten zijn, zal het ook noodzakelijk zijn om samenwerking met de relevante markttoezichtautoriteiten, gegevensbeschermingsautoriteiten en eventuele andere artikel 77-instanties na te streven, op te bouwen, te versterken en te formaliseren, voor zover deze nog niet bestaat. Deze verplichting tot samenwerking is in de Digitale Omnibus geformaliseerd

door middel van een wijziging waarbij artikel 77, lid 1, onder (b), werd ingevoegd.¹⁵ Hiertoe kan het noodzakelijk of nuttig zijn om protocollen voor samenwerking tussen instanties te ontwikkelen.¹⁶ Zie het kader hieronder voor voorbeelden en good practices. De nieuwe Normenrichtlijnen voorzien in de totstandbrenging van nationale onderzoekskaders die organen voor gelijke behandeling in staat stellen feiten te onderzoeken, met inbegrip van passende mechanismen voor samenwerking tussen deze organen en andere relevante overheidsorganen voor dat doel (artikel 8 van Richtlijn 2024/1500 en artikel 8 van Richtlijn 2024/1499).

Onderhandelingen tussen organen voor gelijke behandeling en de regering van hun lidstaat om te zorgen voor een duidelijke rechtsgrondslag voor het delen van informatie tussen artikel 77-instanties, waaronder organen voor gelijke behandeling en gegevensbeschermingsautoriteiten, alsook tussen markttoezichtautoriteiten en artikel 77-instanties – zoals bepaald in hun samenwerking krachtens artikel 73, lid 7, en artikel 79, lid 2, van de AI-Verordening – zullen in dit verband een sleutelrol spelen (Autoriteit Persoonsgegevens 2024, paragraaf 37). Het bestaan van dergelijke rechtsgrondslagen is een voorwaarde voor het sluiten van bilaterale en multilaterale samenwerkingsovereenkomsten voor het delen van informatie. Dergelijke overeenkomsten dienen ruim geformuleerd te worden, zodat zij het werkteerrein van de artikel 77-instanties en van de markttoezichtautoriteiten bestrijken en, waar nodig, ruimte bieden voor aanvullende op specifieke gevallen gerichte bilaterale overeenkomsten (Autoriteit Persoonsgegevens 2024, paragraaf 37).

Voorbeelden en good practices

In het Verenigd Koninkrijk werkte de Equality and Human Rights Commission samen met het Information Office, in het kader van de 'Fairness and Innovation Challenge', aan test cases in het hoger onderwijs, de financiële sector, de gezondheidszorg en de rekruteringssector, om nieuwe manieren te vinden om statistische, menselijke en structurele vooringenomenheid en discriminatie in AI-systemen tegen te gaan. Deze uitdaging werd gefinancierd door het Britse Ministerie van Wetenschap (Department of Science, Technology and Innovation 2024).

In Noorwegen heeft het orgaan voor gelijke behandeling samengewerkt met de gegevensbeschermingsautoriteit in het kader van een testomgeving voor regelgeving met betrekking tot artificiële intelligentie (Noorse gegevensbeschermingsautoriteit 2023).

In Frankrijk wordt de samenwerking tussen de Défenseur des droits (de Ombudsdienst voor rechten en vrijheden) en de gegevensbeschermingsautoriteit, de Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés (CNIL), door verschillende

15 Verordening (EU) 2026/1744 van het Europees Parlement en de Raad van 8 juli 2026 tot wijziging van de Verordeningen (EU) 2024/1689, (EU) 2018/1139 en (EU) 2023/1230 wat betreft de vereenvoudiging van de tenuitvoerlegging van geharmoniseerde regels inzake kunstmatige intelligentie (Digitale Omnibus over AI). Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2026/1744/oj/eng>, geraadpleegd op 24 juli 2026.

16 Zie ook artikel 26 van het Kaderverdrag van de Raad van Europa over AI (2024) "doeltreffende samenwerking tussen instellingen dient te worden bevorderd", en artikel 14 van de Normenrichtlijnen, waarin passende samenwerkingsmechanismen opgelegd worden.

mechanismen ondersteund: beide instellingen hebben een memorandum van overeenstemming gesloten, en de Ombudsman voor de Rechten vervult tevens een adviserende rol in de raad van bestuur van de CNIL. Dankzij deze structurele band wordt de Ombudsman voor de Rechten op de hoogte gehouden van alle projecten die worden voorgelegd aan de plenaire vergaderingen van de raad van bestuur van de CNIL (Raad van Europa 2025b).

In het Verenigd Koninkrijk worden in een memorandum van overeenstemming tussen het Information Commissioner's Office (de gegevensbeschermingsautoriteit) en de Equality and Human Rights Commission (de instantie voor gelijkheid) de beginselen van informatie-uitwisseling en samenwerking vastgelegd, evenals de rechtsgrondslagen waarop informatie-uitwisseling kan plaatsvinden, praktische zaken met betrekking tot gegevensbeheer en -verwerking, en de respectieve rollen, functies en bevoegdheden van elke instantie. Zie: Memorandum van overeenstemming.

Risicocategorieën op grond van de AI-Verordening

De EU-AI-Verordening voorziet in een regelgevingskader waarin AI-systemen ingedeeld worden op basis van het veronderstelde risiconiveau dat zij vormen voor de grondrechten, de gezondheid en de veiligheid (AI-Verordening, Artikel 1). Deze benadering weerspiegelt het uitgangspunt dat niet alle AI-systemen dezelfde mate van bezorgdheid noodzakelijk maken: sommige brengen onaanvaardbare risico's met zich mee en moeten volledig verboden worden, andere houden aanzienlijke risico's in die streng toezicht vereisen, terwijl weer andere geacht worden helemaal geen AI-specifieke regelgeving te behoeven.

De risicocategorie bepaalt de toepasselijke verplichtingen, variërend van een absoluut verbod tot uitgebreide technische vereisten, tot elementaire transparantieplichtingen. Voor organen voor gelijke behandeling is deze op risico's gebaseerde structuur bijzonder relevant: deze bepaalt immers welke informatie en documentatie beschikbaar dient te zijn en is van invloed op de rechtsmiddelen die krachtens de AI-Verordening beschikbaar zijn.

Verboden AI

De EU-AI-Verordening verbiedt bepaalde AI-praktijken die onaanvaardbare risico's vormen voor de grondrechten, de veiligheid of de democratische waarden (artikel 5 van de AI-Verordening). Hiertoe behoren:

- ▶ manipulatieve technieken die gedrag wezenlijk verstoren, waaronder het genereren van seksuele en intieme inhoud zonder toestemming of materiaal met seksueel misbruik van kinderen (CSAM);
- ▶ het misbruiken van kwetsbaarheden;
- ▶ sociale scoringsystemen;
- ▶ risicobeoordelingen van natuurlijke personen om uitsluitend op basis van profilering het plegen van strafbare feiten te voorspellen;

- ▶ real time biometrische identificatie op afstand in openbare ruimten (met beperkte uitzonderingen);
- ▶ emotieherkenning in werk- en onderwijssituaties (met uitzonderingen op basis van medische- en veiligheidsoverwegingen);
- ▶ biometrische categorisering waarbij beschermde gronden worden afgeleid;
- ▶ ongerichte scraping van gezichtsafbeeldingen.

Zie ook [Bijlage J – Verboden AI praktijken](#).

AI met een hoog risico

AI-systemen met een hoog risico omvatten gebruiksgevallen die worden geacht significante risico's in te houden op schade voor de gezondheid, veiligheid of de grondrechten van natuurlijke personen en die gebruikt worden in specifieke domeinen die opgenomen zijn in Bijlage III bij de AI-Verordening (artikel 6). Hieronder vallen systemen die gebruikt worden in de volgende domeinen:

- ▶ biometrie;
- ▶ beheer of exploitatie van kritieke infrastructuur;
- ▶ onderwijs en beroepsopleiding;
- ▶ werkgelegenheid, personeelsbeheer;
- ▶ en toegang tot zelfstandige arbeiden gebruik van essentiële diensten en uitkeringen;
- ▶ rechtshandhaving;
- ▶ migratie-, asiel- en grenstoezichtbeheer;
- ▶ rechtsbedeling en democratische processen.

Let op: een AI-systeem als bedoeld in Bijlage III wordt altijd als een systeem met een hoog risico beschouwd wanneer het AI-systeem profileringsactiviteiten uitvoert met betrekking tot een natuurlijke persoon.

Zie ook [Bijlage I – AI-toepassingen met een hoog risico](#)

Indien het AI-systeem bedoeld is om een van de volgende taken uit te voeren, wordt het systeem niet beschouwd als een systeem met een hoog risico (artikel 6, lid 3):

- ▶ een beperkte procedurele taak;
- ▶ het verbeteren van het resultaat van een eerder voltooide menselijke activiteit;
- ▶ het opsporen van besluitvormingspatronen of afwijkingen van eerdere besluitvormingspatronen;
- ▶ het uitvoeren van een voorbereidende taak voor een beoordeling.

AI-systemen met een hoog risico zijn onderworpen aan uitgebreide documentatievereisten, transparantieplichtingen en risicobeheerprocedures krachtens de AI-Verordening.

AI-model voor algemene doeleinden (GPAI)

De categorieën 'hoog risico' en 'verboden' omvatten specifieke gebruikgevallen, en de categorisering is gebaseerd op de expliciete doelstelling van de systemen. AI-modellen voor algemene doeleinden daarentegen, zoals grote taalmodellen (LLM's), zijn modellen die in staat zijn een breed scala aan uiteenlopende taken uit te voeren en die geïntegreerd kunnen worden in diverse downstream-systemen of -toepassingen (AI-Verordening, artikel 3, lid 63). AI-modellen voor algemene doeleinden hebben per definitie geen specifieke doelstelling. Deze modellen kunnen echter wel de basis vormen voor specifieke toepassingen met specifieke doeleinden die onder de categorie 'hoog risico' zouden kunnen vallen.

Documentatie die opgesteld werd als gevolg van de verplichtingen met betrekking tot AI-modellen voor algemene doeleinden zal vermoedelijk niet beschikbaar zijn voor organen voor gelijke behandeling op grond van de AI-Verordening, aangezien toegangsrechten beperkt zijn tot toepassingen van AI-systemen met een hoog risico (AI-Verordening, artikel 77). Organen voor gelijke behandeling zouden zich kunnen beroepen op hun bestaande bevoegdheden en nationale wetgeving, maar in de meeste gevallen is het zeer waarschijnlijk dat een gerechtelijk bevel noodzakelijk zou zijn. AI-modellen voor algemene doeleinden vallen in het kader van deze methodologie in grote lijnen onder de categorie 'algoritmische systemen'.

Hoe worden de risicocategorieën in de methodologie toegepast?

Zoals hierboven uiteengezet, voorziet de EU-AI-Verordening in nieuwe bevoegdheden om informatie te verkrijgen met betrekking tot systemen met een hoog risico. De methodologie is daarom hoofdzakelijk gestructureerd rond het onderscheid tussen AI-systemen met een hoog risico en andere algoritmische systemen. In het geval van AI zonder hoog risico wordt van de organen voor gelijke behandeling verwacht dat zij opereren binnen hetzelfde informatiekader dat geldt voor de overige algoritmische systemen. Stap 1 van de methodologie helpt dossierbeheerders te begrijpen met welk type systeem zij te maken hebben.

De AI-Verordening stelt bijkomende regelgevingsvereisten aan de diverse actoren die betrokken zijn bij de ontwikkeling, distributie en aan het gebruik van AI-systemen met een hoog risico. Ten aanzien van die systemen levert dit significante en relevante informatie op met betrekking tot de risicobeheersmaatregelen, de gebruikte gegevens en de geldende datagovernance-maatregelen, technische documentatie waarin belangrijke ontwerp- en gegevenskeuzes en de beoogde doelstelling van het systeem worden toegelicht, evenals informatie over het testen en monitoren en de geïdentificeerde risico's op discriminatie. Deze documentatie zal een essentiële bron vormen voor organen voor gelijke behandeling die ernaar streven om potentiële gevallen van algoritmische discriminatie te identificeren of beoordelen.

Dergelijke informatie zal niet in alle, of zelfs in de meeste gevallen beschikbaar zijn. Deze vereisten helpen organen voor gelijke behandeling echter ook bij het identificeren en interpreteren van bewijsmateriaal met betrekking tot AI en andere algoritmische systemen waarvoor dergelijke formele vereisten niet bestaan. Deze

vereisten fungeren namelijk als referentiepunten voor het identificeren, beperken of elimineren van het risico op discriminatie, en de documentatie maakt vaak deel uit van de standaardsoftware/ technische ontwikkeling.

De methodologie beoogt overal een onderscheid te maken tussen de omstandigheden waarin een orgaan voor gelijke behandeling krachtens artikel 77 van de EU-AI-Verordening de bevoegdheid heeft om documentatie op te vragen en in te zien die krachtens de AI-Verordening opgesteld is of bijgehouden wordt met betrekking tot systemen met een hoog risico, en de gevallen waarin een dergelijke bevoegdheid niet bestaat.

Het is belangrijk om te onthouden dat nationale wettelijke kaders organen voor gelijke behandeling vaak bevoegdheden verlenen met betrekking tot informatievergaring of onderzoek. Organen voor gelijke behandeling die geen artikel 77-instanties zijn, beschikken op grond van de AI-Verordening niet over een directe rechtsgrondslag voor toegang tot relevante documentatie voor AI-systemen met een hoog risico, maar kunnen nog steeds een beroep doen op deze bevoegdheden op grond van nationaal en ander Europees Unierecht.

Beschermde gronden

Overall in deze methodologie wordt verwezen naar beschermde gronden. Dit zijn kenmerken die beschermd worden door het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (het Verdrag) en de EU-richtlijnen.

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft een [Gids opgesteld met betrekking tot artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en artikel 1 van Protocol nr. 12 bij het Verdrag](#).

Tabel 1. Beschermde gronden die onder de Europese wetgeving vallen

Een 'X' in de tabel betekent dat het kenmerk onder de regelgeving valt. Een lege cel betekent dat het niet onder de regelgeving valt.

	Artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens	Handvest van de Grondrechten van de EU	EU-richtlijnen inzake non-discriminatie
Geslacht	X	X	X (2004/113/EG, 2000/78/EG, 2006/54/EG, 2023/970/EU, 2010/41/EU)
Ras ¹⁷	X	X	X (2000/43/EG)

17. Aangezien alle mensen tot dezelfde soort behoren, verworpt het Comité van Ministers van de Raad van Europa theorieën die gebaseerd zijn op het bestaan van verschillende ‘rassen’. In dit document wordt de term ‘ras’ echter gebruikt om ervoor te zorgen dat personen die algemeen en ten onrechte beschouwd worden als ‘behorend tot een ander ras’, niet uitgesloten worden van de bescherming die de wetgeving biedt en van de uitvoering van het beleid.

	Artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens	Handvest van de Grondrechten van de EU	EU-richtlijnen inzake non-discriminatie
Huidskleur	X	X	
Taal	X	X	
Religie	X	X (of overtuiging)	X (2000/78/EG)
Politieke of andere overtuiging	X	X	X (2000/78/EG)
Nationale of sociale afkomst	X	X (etnische of sociale afkomst)	
Behoren tot een nationale minderheid	X	X (lidmaatschap)	
Vermogen	X	X	
Geboorte	X	X	
Andere status	X		
Handicap	Andere status	X	X (2000/78/EG)
Leeftijd	Andere status	X	X (2000/78/EG)
Seksuele oriëntatie	Andere status	X	X (2000/78/EG)
Nationaliteit	Andere status	X (gekwalficeerd recht)	
Genetische kenmerken	Andere status	X	
Burgerlijke staat	Andere status		
Status van migrant of vluchteling	Andere status		

Hoe moet de methodologie gebruikt worden?

De methodologie is opgebouwd uit vier fasen (zie ook figuur 1 hieronder).

Stap 1: identificatie van AI- of algoritmische gevallen

Stap 2: verzamelen van informatie over het AI- of algoritmische systeem om discriminatie vast te stellen

Stap 3: methodologie voor het beoordelen van ontvangen informatie

Stap 4: rechtsmiddelen

Waar relevant maakt de methodologie onderscheid tussen de verschillende bronnen van de gevallen:

- A. een klacht (van een individu of een groep)
- B. een ambtshalve onderzoek
- C. informatie verstrekt door een markttoezichtautoriteit

Let op: de stappen worden hier als opeenvolgende stappen weergegeven om de structuur van deze methodologie duidelijk te maken. Ze volgen niet strikt op elkaar, maar zijn in de praktijk vaak circulair en iteratief.

Stap 1

De eerste melding van of informatie over een geval van discriminatie waarbij mogelijk sprake is van betrokkenheid van algoritmische systemen.

Belangrijke vragen:

- Gaat het hier om een geval waarbij een AI-systeem met een hoog risico in de zin van de AI-Verordening betrokken is?

- Gaat het hier om een geval waarbij een algoritmisch systeem betrokken is?

Stap 2

De volgende stap bestaat uit het verzamelen van informatie over het geïdentificeerde systeem die kan bijdragen aan de latere vaststelling van discriminatie. In stap 2 worden de soorten relevante informatie, documentatie en andere vormen van bewijsmateriaal beschreven die beschikbaar of toegankelijk kunnen zijn voor de organen voor gelijke behandeling, evenals de mogelijke bronnen daarvan.

Let op: de in deze stap geïdentificeerde informatie wordt in stap 3 uitvoerig geanalyseerd. Daarom moeten stap 2 en stap 3 in samenhang worden beschouwd. Evenzo wordt, wanneer informatie ontbreekt en er een wettelijke bevoegdheid bestaat om deze te verkrijgen, het rechtsmiddel besproken in stap 4.

Belangrijke vraag:

- Welke informatie is beschikbaar en hoe kan deze verkregen worden?

Stap 3

Er wordt een volledige analyse van het relevante bewijsmateriaal uitgevoerd aan de hand van een reeks vragen die als leidraad kunnen dienen. Deze vragen zijn niet uitputtend.

Vervolgens wordt het wettelijk kader inzake non-discriminatie toegepast op dat bewijsmateriaal.

Belangrijke vragen:

- Kan er een prima facie-zaak van discriminatie vastgesteld worden?
- Is het waarschijnlijk dat de verweerder de bewijslast kan weerleggen?
- Is er, gezien al het bewijsmateriaal, sprake van onwettige discriminatie?

Stap 4

Neem de beschikbare rechtsmiddelen in overweging en pas deze toe.

Belangrijke vraag:

- Welke rechtsmiddelen moeten worden ingezet of toegepast?

In alle fasen dient de dossierbeheerder rekening te houden met het volgende.

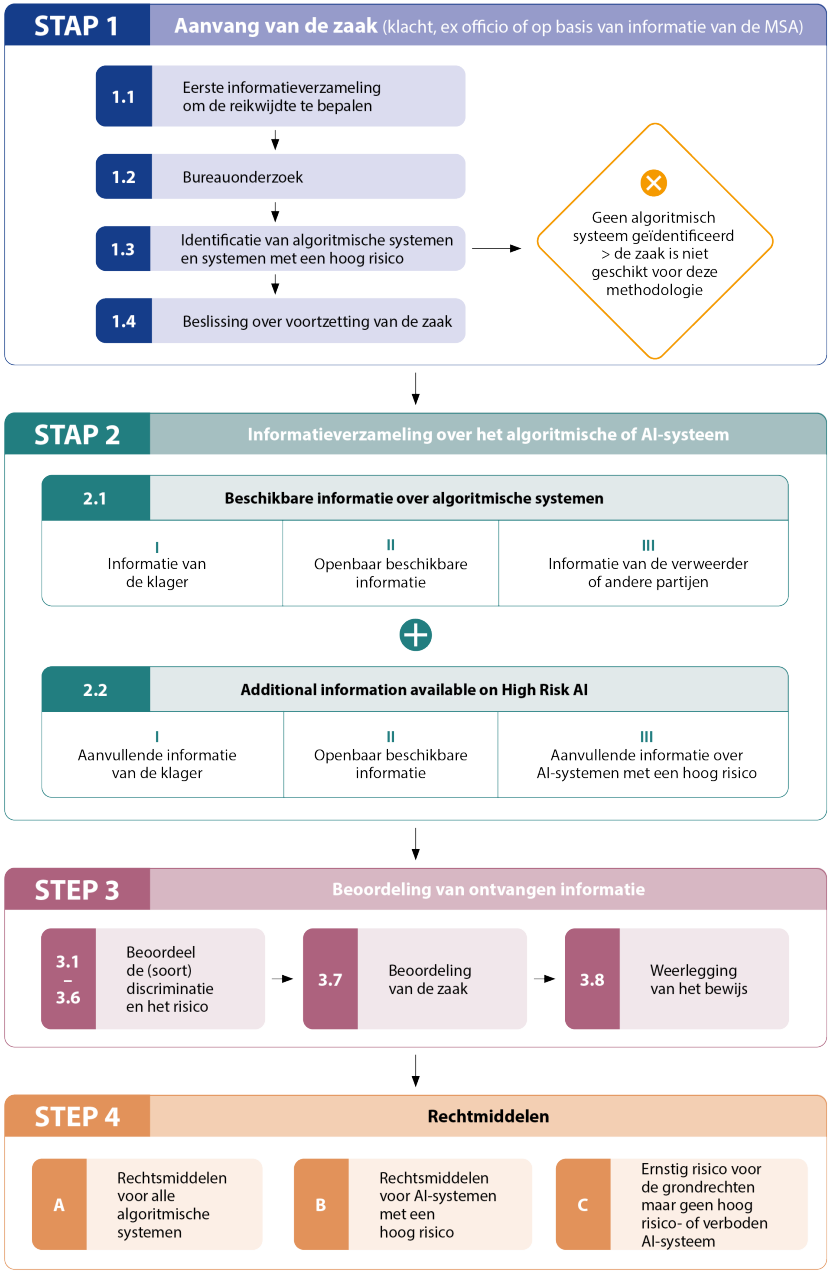
- Als er geen sprake is van een verdedigbare discriminatieclaim, dient de behandeling van de zaak te worden beëindigd.
- Als er geen algoritmisch systeem bij betrokken is, dient de behandeling van de zaak volgens deze methodologie te worden beëindigd en dient deze behandeld te worden volgens de reguliere discriminatieprocedure van het orgaan voor gelijke behandeling.

Inschakelen van deskundigen

Voor bepaalde onderdelen van deze methodologie kan het noodzakelijk zijn om deskundige hulp in te schakelen, bijvoorbeeld wanneer expertise op het gebied van data of informatica vereist is voor de technische beoordeling van het model of de data. In de methodologie wordt aangegeven welke soorten van vragen aan een deskundige kunnen worden gesteld en wanneer dit overwogen moet worden. Aangezien de wijzigingen in artikel 77 van de Digitale Omnibus zijn aangenomen,¹⁸ kunnen organen voor gelijke behandeling mogelijk een beroep doen op de markttoezichtautoriteit, andere overheidsinstanties of instanties met expertise op grond van de bepaling inzake wederzijdse bijstand in het voorgestelde artikel 77, lid 1, onder (b).

¹⁸ Zie hierboven, 'EU AI-Verordening, artikel 77: Bevoegdheden van de autoriteiten voor de bescherming van de grondrechten'.

Figuur 1. Stappen 1 tot en met 4 van de methodologie

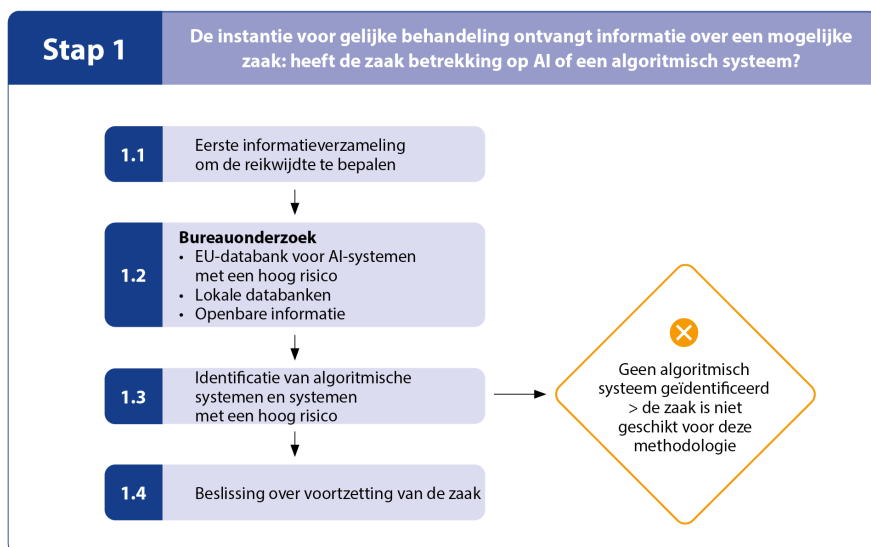
Stap 1

Identificatie van AI- of algoritmische systemen

Het doel van deze eerste stap is uitsluitend om vast te stellen of er sprake is van betrokkenheid van een ADM (geautomatiseerd besluitvormingssysteem) of een AI-systeem (met een hoog risico) en om te bepalen of er voldoende informatie is om door te gaan naar stap 2. In deze stap wordt geen gedetailleerd onderzoek uitgevoerd.

Stap 1 bestaat uit de volgende sub-stappen.

Figuur 2. Stap 1 – Is er in dit geval sprake van AI of een algoritmisch systeem?

Let op: de stappen worden hier weergegeven als opeenvolgende stappen om de structuur van dit protocol duidelijk te maken. Deze sub-stappen volgen elkaar niet altijd strikt op, maar verlopen in de praktijk vaak circulair en iteratief.

De identificatie van AI- en ADM-gevallen verschilt naargelang de herkomst van de zaak:

- A. naar aanleiding van een klacht (door een individu of een groep);
- B. als gevolg van een ambtshalve onderzoek;
- C. via informatie verstrekt door een markttoezichtautoriteit.

Waarom zijn algoritmische systemen en AI te herkennen?

Algoritmische systemen kunnen zo eenvoudig zijn als de automatisering van een beperkt aantal regels die door mensen zijn vastgesteld. Over het algemeen zijn algoritmische systemen (waaronder AI) moeilijk te herkennen. Definities zijn in de loop der jaren veranderd of worden op verschillende manieren geïnterpreteerd.

In de EU-AI-Verordening bepaalt de technische definitie in artikel 3, lid 1, het volgende:

[Onder] “AI-systeem” [wordt verstaan]: een op een machine gebaseerd systeem dat is ontworpen om met verschillende niveaus van autonomie te werken en dat na het inzetten ervan aanpassingsvermogen kan vertonen, en dat, voor expliciete of impliciete doelstellingen, uit de ontvangen input afleidt hoe output te genereren zoals voorspellingen, inhoud, aanbevelingen of beslissingen die van invloed kunnen zijn op fysieke of virtuele omgevingen.¹⁹

Zelfs wanneer er overeenstemming bestaat over de definities, worden algoritmische systemen door organisaties vaak niet herkend of wordt er met andere termen naar verwezen.

Bij de beoordeling of er sprake is van het gebruik van een algoritmisch systeem, dient rekening gehouden te worden met een breed scala aan termen.

Alle onderstaande termen kunnen wijzen op het gebruik van algoritmische systemen.

- ▶ Geautomatiseerd, machinegebaseerd, computergestuurd, op algoritmen gebaseerd
- ▶ Profileren of het aanmaken van profielen
- ▶ Geautomatiseerde besluitvorming of beslissingsondersteunende systemen
- ▶ Een systeem of computer beslist/analyseert/vergelijkt/doet aanbevelingen/verwerkt persoonsgegevens
- ▶ Een systeem, computer of camera ziet/luistert/begrijpt
- ▶ Elke vermelding van het berekenen van scores, waarschijnlijkheid, kans of een inschatting van toekomstig gedrag
- ▶ Geautomatiseerde risicobeoordeling, geautomatiseerde herkenning
- ▶ Elke vermelding van statistieken
- ▶ Elke vermelding van machine learning

19. Dit wordt aangevuld door C(2025) 5053, de richtsnoeren van de Commissie voor de definitie van een artificieel-intelligentiesysteem, vastgesteld in Verordening (EU) 2024/1689 (AI-Verordening).

De volgende woorden kunnen wijzen op het gebruik van AI.

- ▶ Machine learning, deep learning
- ▶ Een model/machine/computer werd getraind
- ▶ Patronen getraind op basis van data
- ▶ Gebaseerd op grote taalmodellen (LLM's)
- ▶ Voorspellende modellen

Voorbeeld: 'Op basis van deze gegevens berekent onze dienstverlener waarschijnlijkheidswaarden met behulp van wiskundig-statistische methoden om het risico op wanbetaling te beoordelen en uw adres te verifiëren.'

1.1. Initiële informatieverzameling

A. Klacht

Wanneer de aanleiding voor de zaak een klacht is, is er een eerste moment waarop de klacht wordt ingediend. Tijdens deze fase kan de initiële informatie verzameld worden over de vraag of er mogelijk sprake is van een algoritmisch systeem of een AI-systeem. Deze initiële informatieverzameling is eenvoudig van opzet, zodat deze zoveel mogelijk aansluit bij de bestaande procedures voor het in ontvangst nemen van klachten binnen organen voor gelijke behandeling.

1.1.1. Initiële vaststelling van de reikwijdte en bevoegdheid

- ▶ Bron van de klacht: telefoon, online formulier, mail, overig
- ▶ Naam en contactgegevens van de melder
- ▶ Korte beschrijving van het probleem
- ▶ Welke organisatie is de verweerder (de organisatie waarop de klacht betrekking heeft)
 - Overheidsinstantie of particuliere organisatie?
- ▶ Beoordeling van de bevoegdheid
 - Beschermde gronden?
 - Sector?
- ▶ Beoogd rechtsmiddel/doelstelling van de zaak
 - Advies geven?
 - Een rechtszaak aanspannen?
 - Maatregelen aanbevelen?

Valt deze zaak onder de bevoegdheid van het orgaan voor gelijke behandeling? Is de klacht al bij een ander orgaan/een andere instantie ingediend of is er al een andere instantie betrokken bij de zaak?

1.1.2. Bijkomende informatie verzamelen op basis van de klacht

Mogelijk beschikt de melder over meer informatie. In dit deel worden voorbeeldvragen gegeven die aan de melder kunnen worden gesteld – hetzij via een online formulier, hetzij

tijdens een (telefonisch) gesprek – om vast te stellen of er sprake is van betrokkenheid van een algoritmisch of AI-systeem.

Zowel de AI-Verordening als de Algemene Verordening Gegevensbescherming leggen verplichtingen op inzake transparantie jegens individuen – betrokkenen of getroffen personen – over het gebruik van algoritmische of AI-systemen. Zie de kaders met de relevante bepalingen hieronder. Relevante informatie kan aan individuen verstrekt worden door middel van persoonlijke correspondentie of contractuele overeenkomsten, die doorgaans opgenomen zijn in privacyverklaringen of algemene voorwaarden, of anderszins openbaar gecommuniceerd worden via de website of platformen van de organisatie (zie [1.2.3 Website en externe communicatie van de verweerder](#)).

Daarom kan het nu al opvragen van relevante documenten die zij mogelijk in bezit hebben, in combinatie met een minimale beoordeling van de openbare informatie, de volgende stap ondersteunen (zie [1.2 Bijkomend bureauonderzoek](#)).

Let op: deze bepalingen hebben geen betrekking op alle gevallen waarin AI- of algoritmische systemen gebruikt worden, bijgevolg kan het ontbreken van informatie ook eenvoudigweg betekenen dat bijkomend onderzoek noodzakelijk is.

De AI-Verordening bevat verschillende bepalingen die voorschrijven dat personen in kennis moeten worden gesteld van het gebruik van AI.

- ▶ Wanneer op de werkplek een AI-systeem met een hoog risico wordt gebruikt, moeten de werknemersvertegenwoordigers en de getroffen werknemers ervan in kennis gesteld worden dat zij onderworpen worden aan het gebruik van een AI-systeem met een hoog risico (AI-Verordening, artikel 26, lid 7).
- ▶ Wanneer AI-systemen met een hoog risico beslissingen nemen of ondersteuning bieden bij het nemen van beslissingen met betrekking tot natuurlijke personen, dienen deze natuurlijke personen door de gebruiksverantwoordelijke geïnformeerd te zijn dat het AI-systeem met een hoog risico op hen toegepast wordt (AI-Verordening, artikel 26, lid 11). Deze informatie dient ook de beoogde doelstellingen en de soorten van beslissingen die het systeem neemt te omvatten. De gebruiksverantwoordelijke dient de natuurlijke personen tevens te informeren over hun recht op een toelichting zoals bepaald in deze verordening (Overweging 27 van de AI-Verordening).
- ▶ Wanneer natuurlijke personen rechtstreeks met AI communiceren (bijvoorbeeld via chatbots of spraakassistenten), moeten zij hiervan in kennis gesteld worden (AI-Verordening, artikel 50, lid 1). Dit kan gebeuren door middel van duidelijke meldingen of pop-ups zoals: "Hé, ik ben een chatbot."/"Hallo, je bent nu aan het chatten met een AI-assistent."/"Ik ben X, een AI-assistent die je graag helpt."
- ▶ Evenzo moeten personen geïnformeerd worden over de werking van emotieherkenningssystemen (een AI-systeem dat bijvoorbeeld de boosheid of tevredenheid van klanten identificeert aan de hand van gezichts- of stemkenmerken) of biometrische categorisatiesystemen (een AI-systeem dat bijvoorbeeld geslachtsidentificatie uitvoert op basis van iemands haar- of gezichtsvorm) (AI-Verordening, artikel 50, lid 3).

Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)

- ▶ Er gelden ook transparantievereisten uit de AVG (AVG, artikel 5, lid 1, onder (a), 13 en 14), die voorschrijven dat de betrokkene in kennis moet worden gesteld van het gebruik van algoritmische systemen, met inbegrip van informatie over de identiteit van de verwerkingsverantwoordelijke, de verwerkingsdoeleinden en het bestaan van geautomatiseerde besluitvorming en profilering (zie stap 2.1.1 Door de melder verstrekte informatie).

Deze informatie kan worden opgenomen in de algemene voorwaarden of de privacyverklaring; In het kader van de AI-wet heeft het AI-bureau in juli 2026 de richtsnoeren gepubliceerd over de transparantieverplichtingen uit hoofde van de AI-wet.²⁰

Vragen om aan de melder te stellen en/of te overwegen voor het bureauonderzoek

Let op: een melder weet mogelijk niet over welke informatie die beschikt en of deze relevant is. Daarom is een goed uitgangspunt om simpelweg te vragen: “Welke websites/apps gebruikte u?” en “Heeft u documenten ontvangen?”.

Relevante documentatie kan onder andere bestaan uit een door de melder ingediende aanvraag, brieven, e-mails, facturen of toestemmingsformulieren en privacyverklaringen die door de verwerkende organisatie zijn verzonden, contracten tussen de melder en de organisatie, met inbegrip van de bijlagen en contractuele wijzigingen die op papier, via e-mail of app- of portaal meldingen zijn verstrekt. Indien beschikbaar, dient de relevante documentatie verzameld en geraadpleegd te worden tijdens 1.2 Bijkomend bureauonderzoek teneinde enkele van de of alle volgende vragen te beantwoorden.

- ▶ Is de meldergemeld dat er een AI-systeem werd of wordt gebruikt?
 - Wanneer de zaak betrekking heeft op de werkplek: heeft de melder navraag gedaan bij hun werknemersvertegenwoordigers of vakbond?
 - Zo ja: wat is hen verteld?
- ▶ Is aan de melder gecommuniceerd dat er gebruikgemaakt werd van geautomatiseerde gegevensverwerking?²¹
- ▶ Is de melder om toestemming gevraagd voor de specifieke gegevensverwerking of werd er gevraagd om te bevestigen dat de melder een privacyverklaring of -mededeling heeft gelezen?
 - Zo ja: kan de tekst van het toestemmingsverzoek, de privacyverklaring of de kennisgeving verstrekt worden?
 - Zo nee: werd er op enigerlei andere wijze vermeld dat ‘wij uw gegevens zo verwerken’ of ‘dat uw gegevens zo gebruikt kunnen worden’?

20. Zie hier voor meer informatie: [Richtsnoeren inzake transparantieverplichtingen voor aanbieders en exploitanten van AI-systemen | De digitale toekomst van Europa vormgeven..](#)

21. Wanneer persoonsgegevens worden gebruikt voor volledig geautomatiseerde besluitvorming, moeten gebruikers zijn geïnformeerd dat zij onderworpen zijn aan volledig geautomatiseerde besluitvorming (Algemene Verordening Gegevensbescherming, artikel 13, lid 2, onder (f)).

- ▶ Werd er melding gemaakt van automatisering, een computersysteem dat autonoom taken uitvoert of een computersysteem dat input levert voor een beslissing? Let op zinsneden en formuleringen zoals de volgende:
 - Een systeem of computer beslist/analyseert/vergelijkt/does aanbevelingen/verwerkt persoonsgegevens;
 - Een systeem, computer of camera ‘ziet’/‘luistert’/‘begrijpt’;
 - Elke vermelding van het berekenen van scores, waarschijnlijkheid, kans of een inschatting van toekomstig gedrag;
 - Het gebruik van een computersysteem om een proces te ondersteunen, eventueel met een merknaam. Bijvoorbeeld: ‘Wij gebruiken Clippy/Frank/Maya om uw gegevens te verwerken en ons werk te ondersteunen’.
- ▶ Bevat een overeenkomst tussen de melder en de beklagde enige verwijzing naar automatisering, algoritmische processen, specifiek genoemde systemen, statistieken, prestatie maatstaven, beoordelingen of scores (zoals geautomatiseerde deactivering of betrouwbaarheidsscores)?
 - Zo ja: kunnen de overeenkomst of de relevante contractuele bepalingen verstrekt worden?
- ▶ Waar vond de interactie of communicatie met de (verweerder)organisatie plaats?
- ▶ In geval van persoonlijke interactie of interactie via telefoon:
 - Indien het een persoonlijke interactie betrof, heeft de andere persoon een computer geraadpleegd om tot beslissingen of conclusies te komen?
- ▶ In geval van interactie via een computer of via een smartphone:
 - Werd er een online formulier ingevuld?
 - Hoe lang na de interactie was er een uitkomst of beslissing (onmiddellijk, enkele minuten tot een uur, enkele dagen, langer)?
 - Werd er toestemming gevraagd voor de verwerking van persoonsgegevens, bijvoorbeeld via een selectievakje met betrekking tot persoonsgegevens of privacy?
 - Werd er tijdens de systeeminteractie om informatie gevraagd over een beschermd kenmerk (zie beschermde gronden)?

1.1.3. Kort overzicht van openbare informatie

EU-databank voor AI-systemen met een hoog risico

Vanaf 2 augustus 2026 zal naar verwachting een EU-databank voor systemen met een hoog risico²² beschikbaar zijn, voordat deze systemen in de handel gebracht of in dienst gesteld worden. Volgens de Digitale Omnibus inzake AI hoeven systemen die vóór 2 december 2027 in dienst gesteld worden (voor op zichzelf staande AI-systemen met een hoog risico) en vóór 2 augustus 2028 (voor AI-systemen met een hoog risico die geïntegreerd zijn in producten) enkel te worden geregistreerd

22 Hoewel deze databank nog niet bestaat en het onzeker is hoe het ontwerp en de interface ervan eruit zullen zien, wordt de databank hier opgenomen omdat verwacht wordt dat deze in de toekomst een zeer relevante informatiebron zal worden.

als ze onderhevig zijn aan een 'significante wijziging'.²³ De openbare delen van de databank zullen voor iedereen toegankelijk zijn.

Bij klachten met betrekking tot systemen die gebruikt worden in het onderwijs, de arbeidsmarkt, de overheid, het bankwezen, de verzekeringssector, de rechtspraak en verkiezingen, en met betrekking tot handelingen/activiteiten zoals automatisering bij de identificatie van personen, gezichts- of stemherkenning, emotieherkenning, het voorspellen van intenties of risico's, kan een snelle zoekopdracht in de databank – met behulp van relevante zoektermen zoals bijvoorbeeld de naam van de verwerende organisatie, de systeemnaam of de relevante sector – een nuttig startpunt zijn.

- Als de verweerder in de databank wordt vermeld in een rol voor een gebruiksgeval die relevant is voor de klacht, is er een relatieve zekerheid dat er AI met een hoog risico bij betrokken is.²⁴ Ga dan verder naar [stap 1.3](#).

Let op: er zijn enkele uitzonderingen op de registratievereisten, of het kan zijn dat een aanbieder of gebruiksverantwoordelijke hun wettelijke verplichtingen niet is nagekomen. Meer informatie over de gegevens die beschikbaar zijn in de databank, wordt gegeven onder [stap 2.2.2: Openbaar beschikbare informatie](#).

Vergelijk met de lijst van gebruiksgevallen

- [Bijlage C](#) bevat een lijst met veelvoorkomend gebruik van algoritmische systemen en AI in verschillende sectoren. Zijn er voorbeelden die relevant lijken voor de situatie, de zaak of het proces waarover de klacht gaat? Zie ook [Bijlage F](#) met AI-databanken en gebruiksgevallen.

Algemene zoekopdracht op internet

- Voer een zoekopdracht uit op internet naar innovatie/automatisering in de beschreven situatie, casus of procedure van de klacht, of door de verwerende organisatie.
 - Bijvoorbeeld: 'Wordt er door de [nationaliteit] politie gebruikgemaakt van AI?'. Voor Finland levert dit bijvoorbeeld een lijst met zoekresultaten op, waaronder: [Finland plant aanzienlijke uitbreiding van bevoegdheden van de politie om biometrische gegevens te verzamelen](#).
 - Bijvoorbeeld: 'Wordt AI gebruikt voor rekrutering in [land]?'. Voor België levert dit het volgende resultaat op, waaruit blijkt dat een derde van de Belgische bedrijven gebruik maakt van AI voor rekruteringsprocessen: www.anews.com.tr/europe/2023/07/19/in-belgium-one-third-of-companies-use-artificial-intelligence-in-their-recruitment-processes.

23 Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2026/1744/oj/eng>, geraadpleegd op 24 juli 2026. Verordening (EU) 2026/1744 van het Europees Parlement en de Raad van 8 juli 2026 tot wijziging van de Verordeningen (EU) 2024/1689, (EU) 2018/1139 en (EU) 2023/1230 wat betreft de vereenvoudiging van de tenuitvoerlegging van geharmoniseerde regels inzake kunstmatige intelligentie (Digitale Omnibus over AI). In andere gevallen waarin het systeem met een hoog risico bestemd is voor gebruik door overheidsinstanties, moeten de nodige maatregelen worden getroffen om uiterlijk in augustus 2030 aan de verordening te voldoen, AI-Verordening artikel 111, lid 2.

24. Let op: wanneer een systeem niet opgenomen is in deze databank, betekent dat nog niet dat er geen AI-systeem (met een hoog risico) bij betrokken is; er zijn uitzonderingen.

- Let erop dat de resultaten zoekresultaten zijn en dat deze niet door AI zijn gegenereerd.

Opmerking: bepaalde praktijken zijn verboden op grond van artikel 5 van de AI-Verordening. Zie Bijlage J – ‘Verboden AI praktijken’ voor een lijst.

Deze stappen zijn louter indicatief. Als uit de antwoorden op deze vragen blijkt dat er waarschijnlijk gebruik is gemaakt van een AI-systeem of een algoritmisch systeem, ga dan verder met stap 1.3.

Als de informatie geen uitsluitel geeft, overweeg dan om meer (openbare) informatie te verzamelen tijdens het bureauonderzoek, zoals beschreven in stap 1.2.

B. Ambtshalve

Sommige organen voor gelijke behandeling hebben de bevoegdheid om ex officio (ambtshalve) of actio popularis (op grond van nationale regelgeving) onderzoeken in te stellen.

In deze fase gaan we ervan uit dat er geen klacht is ingediend door een individu of een groep van individuen. In latere stadia van het onderzoek kan het orgaan voor gelijke behandeling ervoor kiezen om getroffen personen rechtstreeks bij het onderzoek te betrekken.

In het licht van deze beoordelingsmethodologie wordt ervan uitgegaan dat er al een specifiek aandachtsgebied is vastgesteld (een sector, een operationeel domein binnen deze sector en mogelijk specifieke organisaties), bijvoorbeeld prijsbepalingsalgoritmen die door verzekeraars gebruikt worden of fraude risicoscores voor sociale uitkeringen.

Te verzamelen informatie

- ▶ De situatie, zaak of de procedure in kwestie en de beschikbare openbare informatie.
- ▶ Relevante (nog niet afgehandelde) klachten die zijn ingediend bij het orgaan voor gelijke behandeling of een andere relevante entiteit. Dit kunnen klachten zijn die afzonderlijk niet sterk genoeg waren of waarbij de melder hun klacht heeft ingetrokken.
- ▶ Aanwijzingen voor de betrokkenheid van AI of algoritmische systemen, indien beschikbaar; zie Waaraan zijn algoritmische systemen en AI te herkennen? hierboven.
- ▶ Gegevens over de organisatie die het voorwerp zou uitmaken van dit ambtshalve onderzoek (hierna de ‘verweerder’ genoemd) indien dit formeel opgestart zou worden, of in het geval van een sectorbeoordeling, een lijst van organisaties die representatief zijn voor de te beoordelen sector.²⁵

25. Als een orgaan voor gelijke behandeling bijvoorbeeld een ambtshalve onderzoek instelt naar prijsbepalingsalgoritmen die door verzekeraars gebruikt worden, zou in deze fase van de beoordelingsmethodologie een representatieve lijst van verzekeraars gebruikt kunnen worden in plaats van een specifieke verweerder.

Vergelijking met een lijst van bestaande gevallen

- Bijlage C bevat een lijst met veelvoorkomende toepassingen van algoritmische systemen en AI in verschillende sectoren. Zijn er voorbeelden die relevant lijken voor de situatie, de casus of de procedure van het potentiële onderzoek?

Wanneer een zaak ambtshalve opgestart wordt, kan het al duidelijk zijn dat er een AI-systeem bij betrokken is. De stappen 1.2 en 1.3 zijn in dit geval niet van toepassing: ga verder naar [stap 1.4](#).

C. Informatie verstrekt door markttoezichtautoriteit

Het orgaan voor gelijke behandeling zal naar verwachting informatie ontvangen van de markttoezichtautoriteit over AI-systemen die een risico op discriminatie inhouden, met name in de volgende gevallen.

- **Ernstige incidenten (AI-Verordening, artikel 73, lid 7)**
 - Wanneer een aanbieder de markttoezichtautoriteit op de hoogte stelt van een ernstig incident,²⁶ moet de markttoezichtautoriteit de in artikel 77 genoemde autoriteiten hiervan in kennis stellen, waaronder, indien van toepassing, het orgaan voor gelijke behandeling. De raadpleging door de Commissie over specifieke richtsnoeren inzake meldingsprocedures en over een ontwerp van een sjabloon voor incidentmeldingen werd op 7 november 2025 afgesloten.²⁷
- **Producten die een risico vormen (AI-Verordening, artikel 79 juncto artikel 3, lid 19, van Verordening (EU) 2019/1020)**
 - Wanneer de markttoezichtautoriteit voldoende redenen heeft om aan te nemen dat een AI-systeem aangemerkt kan worden als een product dat een risico vormt voor het recht op non-discriminatie, wordt deze ertoe gehouden om de artikel 77-instanties, waaronder organen voor gelijke behandeling, hiervan in kennis te stellen en volledig met hen samen te werken.

Deze informatie kan het volgende omvatten.

- Organisatie: publieke of particuliere instantie.
- AI-systeem: identificatie van het systeem en het domein van de hoog risico-classificatie (Bijlage I of Bijlage III van de AI-Verordening, met inbegrip van het domein en het gebruiksgeval).
- Rol van de organisatie (gebruiksverantwoordelijke, aanbieder, overige).

26. Onder een ernstig incident wordt verstaan: een incident of gebrekkig functioneren van een AI-systeem dat direct of indirect leidt tot een van de volgende situaties:

(a) het overlijden van een persoon of ernstige schade aan de gezondheid van een persoon;
(b) een ernstige en onomkeerbare verstoring van het beheer of de exploitatie van kritieke infrastructuur;
(c) een schending van de uit het recht van de Unie voortvloeiende verplichtingen ter bescherming van de grondrechten;
(d) ernstige schade aan eigendommen of het milieu (AI-Verordening, artikel 3, lid 49).

27. Zie voor meer informatie: [AI-Verordening: Commissie publiceert ontwerprichtlijnen en rapportagesjabloon voor ernstige AI-incidenten en vraagt om feedback van belanghebbenden](#).

- ▶ Wanneer de melding is gebaseerd op artikel 73 van de AI-Verordening (ernstig incident):
 - de omstandigheden van het incident of gebrekkig functioneren;
 - de aard van de schade die zich heeft voorgedaan of die werd vermoed;
 - het verband tussen het AI-systeem en het incident (hoe de AI het incident heeft veroorzaakt of ertoe heeft bijgedragen);
 - alle beschikbare informatie over de door de aanbieder uitgevoerde risicobeoordeling van het incident en de voorgestelde of geïmplementeerde corrigerende maatregelen.
- ▶ Wanneer de melding is gebaseerd op artikel 79 van de AI-Verordening (risico):
 - de reden waarom vermoed wordt dat het AI-systeem een risico vormt voor de grondrechten;
 - (optioneel, indien beschikbaar) relevante informatie over reeds uitgevoerde evaluaties;
 - (optioneel, indien beschikbaar) voorgestelde of geïmplementeerde corrigerende maatregelen.
- ▶ In gevallen waarbij er sprake is van een AI-systeem met een hoog risico in de domeinen van rechtshandhaving en migratie, asiel en grenstoezichtbeheer (punten 1, 6 en 7 van Bijlage III), krijgt de markttoezichtautoriteit toegang tot informatie over het AI-systeem zoals vastgelegd in de EU-databank voor AI-systemen met een hoog risico.

Wanneer een orgaan voor gelijke behandeling door een markttoezichtautoriteit in kennis wordt gesteld, is het zeker dat er sprake is van een AI-systeem met een hoog risico. Stappen 1.2 en 1.3 zijn in dat geval niet relevant: ga meteen naar stap 1.4.

1.2. Bijkomend bureauonderzoek

Als er capaciteit beschikbaar is voor bureauonderzoek, zijn er verschillende bronnen die geraadpleegd kunnen worden om vast te stellen of er in het betreffende geval, naar alle waarschijnlijkheid, gebruik wordt gemaakt van ADM of AI. In dit hoofdstuk worden de bronnen beschreven en wordt aangegeven waarnaar gezocht moet worden.

De stappen waarnaar in dit hoofdstuk wordt verwezen, variëren in de mate van diepgang en de tijd die nodig is om dit bureauonderzoek uit te voeren:

- ▲ geeft stappen aan die prioriteit zouden kunnen krijgen;
- ▼ geeft bijkomende stappen aan voor een meer diepgaand documentonderzoek.

Het zou bijvoorbeeld relatief eenvoudig moeten zijn om de EU-databank (hieronder) te doorzoeken zodra deze operationeel is en als de verweerder geregistreerd is in de databank. Dit levert een snel antwoord op de vraag “wordt er een AI-systeem gebruikt?” Als de gebruiksverantwoordelijke niet geregistreerd is, is nader onderzoek noodzakelijk.

Dit gedeelte is niet van toepassing op gevallen waarin de bron 'C. Op basis van informatie van de markttoezichtautoriteit' is. In dat geval heeft de markttoezichtautoriteit al vastgesteld dat het om een AI-systeem met een hoog risico gaat en zou het in dit gedeelte beschreven bureauonderzoek dus overbodig zijn.

1.2.1. EU-databank voor AI-systemen met een hoog risico

Zoek de verweerder of een bekende gebruiksverantwoordelijke of aanbieder op in de databank.

Staat de verweerder vermeld als gebruiksverantwoordelijke in Afdeling C van de databank?²⁸

- ▲ Is de verweerder de gebruiksverantwoordelijke voor een gebruiksgeval dat relevant is voor de klacht? Welke organisatie is de aanbieder?

Relevante informatie die beschikbaar is in de databank voor de initiële identificatie:

- ▶ contactgegevens van de aanbieder en de gemachtigde vertegenwoordiger;
- ▶ naam en contactgegevens van de gebruiksverantwoordelijke (uitsluitend openbare instanties, EU-instellingen, -organen en -agentschappen, of personen die namens hen optreden);
- ▶ de URL van de vermelding van het AI-systeem in de EU-databank door de aanbieder ervan.

Staat de verweerder in de databank vermeld als aanbieder in Afdeling A of B van de databank?

- ▲ Is de verweerder de aanbieder van een gebruiksgeval met een hoog risico dat relevant is voor de klacht?
- ▲ Is de verweerder de aanbieder van een gebruiksgeval dat is bedoeld voor gebruik in een domein met een hoog risico, maar waarvan deze zelf heeft vastgesteld dat het onder de uitzondering van artikel 6, lid 3, van de AI-Verordening valt? Deze beoordeling kan aangevraagd worden door de nationale bevoegde autoriteiten.

Relevante informatie die beschikbaar is in de databank voor de initiële identificatie:

- ▶ contactgegevens van de aanbieder en de gemachtigde vertegenwoordiger;
- ▶ handelsnaam of andere referentie waarmee het AI-systeem kan worden geïdentificeerd en getraceerd (dit kan bijvoorbeeld nuttig zijn wanneer een systeem met een hoog risico gebruikt wordt als onderdeel van een ander systeem);
- ▶ beoogde doelstelling.

28. Let op: alleen overheidsinstanties zijn verplicht zich als gebruiksverantwoordelijke te registreren. Andere organisaties zijn hiertoe niet verplicht.

Als deze informatie in de databank terug te vinden is, dan wordt er gebruikgemaakt van een AI-systeem. Ga dan naar stap 1.3 en/of 1.4.

Zo niet, zoek dan in de databank naar organisaties die vergelijkbaar zijn met de verweerder:

- ▼ Staan er in de databank vergelijkbare organisaties vermeld als aanbieders of gebruiksverantwoordelijken voor een gebruiksgeval dat relevant is voor de klacht? Bijvoorbeeld: andere vergelijkbare verzekeraars vermelden AI-systemen voor prijsbepaling wanneer de zaak over (on)eerlijke prijsstelling gaat, of andere vergelijkbare overheidsinstanties in hetzelfde land hebben AI-systemen vermeld voor de beoordeling van uitkeringsaanvragen wanneer de zaak gaat over het weigeren van een uitkering.

Krachtens artikel 49, lid 4, dient de registratie van AI-systemen met een hoog risico in de domeinen van de rechtshandhaving, migratie, asiel en grenstoezichtbeheer plaats te vinden in een beveiligd, niet-openbaar gedeelte van de in artikel 71 bedoelde EU-databank en mag deze slechts een specifieke reeks van gegevens bevatten, zoals nader omschreven in artikel 49, lid 4. De toegang tot deze gedeelten van de databank dient beperkt te zijn.

Voor meer informatie over het niet-openbare gedeelte van de databank en transparantieaspecten op het gebied van rechtshandhaving, zie respectievelijk '[Beperkingen op de toegang tot informatie](#)' bij stap 2.2.2 en het kader 'Het domein van de 'rechtshandhaving' bij 2.2.4.

1.2.2. Andere databanken en inventarissen voor AI-systemen (met een hoog risico) en algoritmische systemen

Sommige organisaties en lokale overheden houden een lokale databank, register of inventaris bij van de gebruikte AI-systemen. Een lijst van deze databanken is te vinden in Bijlage F. Niet al deze databanken zijn relevant. Controleer alleen die databanken die relevant zijn in uw nationale context.

Zoek de verweerder op in de databank:

- ▲ Wordt er een algoritmisch systeem of AI vermeld dat door de verweerder gebruikt of ontwikkeld wordt, en dat relevant is voor de situatie, zaak of procedure waarop de klacht betrekking heeft?

Zoek naar organisaties die vergelijkbaar zijn met de verweerder:

- ▼ Wordt er een algoritmisch systeem of AI vermeld dat door een vergelijkbare organisatie gebruikt of ontwikkeld wordt, en dat relevant zou zijn geweest voor de situatie, zaak of procedure waarop de klacht betrekking heeft, als deze klacht tegen deze vergelijkbare organisatie was gericht?

Vergelijk met de lijst van bestaande gebruiksgevallen:

- ▼ Bijlage C voor een lijst met veelvoorkomende gebruiksgevallen van algoritmische systemen en AI in verschillende sectoren.

Lijkt een van deze gebruiksgevallen relevant voor de situatie, zaak of het proces waarop de klacht betrekking heeft?

1.2.3. Website en externe communicatie van de verweerder

Privacyverklaring

Zoek naar formuleringen die wijzen op het gebruik van algoritmische systemen, bijvoorbeeld een van de volgende:

- ▲ Doeleinden die wijzen op automatisering, het aanmaken van profielen of statistische methoden. Raadpleeg 'Waaraan zijn algoritmische systemen en AI te herkennen?' en de vragen in 1.1.2 'Vragen om aan de melder te stellen en/of te overwegen voor het bureauonderzoek'.
- ▲ Derden die persoonsgegevens ontvangen (ontvangers of categorieën van ontvangers). Controleer op aanwijzingen voor betrokkenheid van derden, zoals scoringbedrijven of kredietinformatiebureaus, wat kan duiden op profilering of geautomatiseerde beslissingen.
- ▼ Contactgegevens van de verwerkingsverantwoordelijke: is bekend of de verwerkingsverantwoordelijke AI-oplossingen of automatisering implementeert in de betreffende sector? Indien er sprake is van een AI- of algoritmisch systeem, is de verwerkingsverantwoordelijke doorgaans de gebruiksverantwoordelijke van het systeem en de verweerder in de zin van deze methodologie..

Andere vormen van communicatie

Wordt er melding gemaakt van een algoritmisch systeem dat relevant zou kunnen zijn voor de zaak?

- ▼ Doorzoek de website van de verweerder voor artikelen met betrekking tot de implementatie van AI, innovatie en automatisering, of op veelgestelde vragen (FAQ's) op de website of het platform van de verweerder. De eenvoudigste manier om op een specifieke website te zoeken, is door „site: [website van de verweerder]” aan de zoekopdracht toe te voegen. Bijvoorbeeld: innovatie AI site: bigbank.com.
- ▼ Bekijk technische vacatures voor datawetenschappers, AI of machine learning. Wordt er melding gemaakt van een algoritmisch systeem dat relevant kan zijn voor de zaak? Een functieomschrijving voor een 'senior data scientist' bij een bank bevat het volgende: 'Het voorkomen van witwassen en terrorismefinanciering is een van de belangrijkste aspecten voor onze samenleving en onze organisatie ... je bent verantwoordelijk voor het optimaliseren van ons huidige, op regels gebaseerde transactiemonitoringsysteem (TM) en uiteindelijk voor het introduceren van geavanceerdere analysemethoden, zoals machine learning, in onze TM-modellen.' Zie [senior data scientist transactiemonitoring – Rabobank](#).

Indien van toepassing: bekijk de website en de communicatie van gebruiksverantwoordelijken van relevante AI-gebruiksgevallen met een hoog risico.

Als er gebruiksgevallen die relevant zijn voor de zaak, door gebruiksverantwoordelijke derde partijen opgenomen zijn in de EU-databank voor AI-systemen met een hoog risico, kijk dan op de website van de aanbieder.

- ▼ Wordt de verweerder op de website vermeld als een 'organisatie waarmee we samenwerken' of 'waarin deze klanten vertrouwen hebben'?
- ▼ Wordt de verweerder op een andere manier vermeld op de website van de aanbieder? Dit kunt u het gemakkelijkst achterhalen via een zoekmachine op internet. Zoek bijvoorbeeld op [verweerder] site: [aanbieder].com.

1.2.4. Verdere analyse van openbare informatie

Sommige van de hier genoemde stappen werden reeds vermeld in stap 1.1. Voor de volledigheid worden ze hier herhaald.

Algemene zoekopdracht op internet

- ▼ Zie zoekopdracht op internet onder [stap 1.1.3](#).
- ▼ Verfijn de zoekopdracht die uitgevoerd werd onder stap 1.1.3 door specifiek na te gaan of niet-gouvernementele organisaties (ngo's), nationale of internationale instanties of organisaties verslag hebben gedaan over het gebruik van AI of algoritmische systemen in een vergelijkbare situatie, zaak of procedure als die van de klacht, hetzij door de verweerder, hetzij door vergelijkbare organisaties. Relevante ngo's zijn onder meer Amnesty, AlgorithmWatch en nationale maatschappelijke organisaties. In Nederland publiceert de Autoriteit Persoonsgegevens bijvoorbeeld tweemaal per jaar een risicorapport over AI en algoritmen. De zoekopdracht voor de Nederlandse context zou kunnen luiden: '[sector van de klacht] Autoriteit Persoonsgegevens risicorapport AI en algoritmen'.
- ▼ Optioneel: verfijn de zoekopdracht en voeg nationale en internationale AI-strategieën toe.
- ▼ Andere relevante bronnen zijn onder meer de [OESO-monitor voor AI-incidenten en -risico's](#) en de [databank voor incidenten met artificiële intelligentie](#) of rapporten van de Raad van Europa, zoals 'Discriminatie, artificiële intelligentie en algoritmische besluitvorming' (Zuiderveen Borgesius 2018).

1.3. Identificatie van algoritmische of AI-systemen met een hoog risico

Op basis van de in de stappen 1.1 en 1.2 verzamelde informatie kan op redelijke gronden vastgesteld worden of er een algoritmisch systeem of een systeem met een hoog risico gebruikt wordt, en met welke mate van zekerheid deze vaststelling kan worden gedaan.

Ter herinnering: deze methodologie maakt uitsluitend onderscheid tussen AI-systemen met een hoog risico en algoritmische systemen. Algoritmische systemen omvatten zowel AI-systemen zonder hoog risico als geautomatiseerde besluitvormingssystemen. Voor AI-systemen met een hoog risico legt de AI-Verordening uitgebreide transparantie-eisen en documentatieverplichtingen op, wat betekent dat er naar verwachting bijkomende documentatie beschikbaar dient te zijn. Als een AI-systeem geen hoog

risico inhoudt, zijn de beschikbare informatie en de te volgen stappen dezelfde als voor eenvoudigere algoritmische systemen; ze worden daarom samengebracht in één categorie.

Type van systeem

- ▶ **AI-systeem met een hoog risico**
- ▶ **Algoritmisch systeem**

Certainty

- ▶ **Relatief zeker**
- ▶ **Mogelijk**

Let op: bepalen of er gebruik gemaakt wordt van AI- of algoritmische systemen is in dit stadium een moeilijke en genuanceerde aangelegenheid, aangezien er nog maar zeer beperkte informatie beschikbaar is. De hieronder vermelde mate van zekerheid betreft suggesties, die louter bedoeld zijn om richting te geven.

EU-databank voor AI-systemen met een hoog risico

Is het systeem opgenomen in de EU-databank?

- ▶ JA in Afdeling A of C: voor dit geval is er een AI-systeem met een hoog risico geïdentificeerd. Het is **relatief zeker** dat er in dit geval een **AI-systeem met een hoog risico** gebruikt wordt.
- ▶ JA, in Afdeling B:²⁹ er wordt een AI-systeem gebruikt, maar er wordt niet verwacht dat de documentatie die vereist is voor systemen met een hoog risico, beschikbaar is. Het is **relatief zeker** dat er in dit geval een **algoritmisch systeem** gebruikt wordt.
- ▶ NEE, maar er zijn vergelijkbare organisaties (zoals een andere bank) die systemen vermeld hebben die relevant zijn voor de casus (zoals kredietscoresystemen) vermeld hebben in Afdeling A of C. Daarom kan redelijkerwijs aangenomen worden dat de verweerder een soortgelijk systeem met een hoog risico gebruikt. Ga er in deze fase van de methodologie van uit dat het **relatief zeker** is dat er in dit geval een **algoritmisch systeem** gebruikt wordt. **Mogelijk** wordt er in dit geval **een AI-systeem met een hoog risico** gebruikt.

Informatie verstrekt door de verweerder (hetzij aan de melder, in openbare documenten of op verzoek)

- ▶ De verweerder heeft het gebruik van automatisering, algoritmen of AI voor doeleinden die relevant zijn voor de casus gemeld, hetzij rechtstreeks aan de melder, hetzij in de privacyverklaring/het privacybeleid. Het is **relatief zeker** dat er in dit geval een **algoritmisch systeem** gebruikt wordt.
- ▶ De verweerder heeft het gebruik van automatisering, algoritmen of AI voor doeleinden die relevant zijn voor de AI-categorieën met een hoog risico (zie Bijlage I) vermeld, hetzij rechtstreeks aan de melder, hetzij in de privacyverklaring/het privacybeleid. Het is **relatief zeker** dat er in dit geval een **algoritmisch**

29. Op grond van artikel 6, lid 3, van de AI-Verordening wordt het AI-systeem beschouwd als een AI-systeem zonder hoog risico.

systeem gebruikt wordt; **mogelijk** wordt in dit geval een **AI systeem met een hoog risico** gebruikt.

- ▶ De verweerder heeft een algoritmisch of AI-systeem vermeld in een openbare databank (zie Bijlage F) voor doeleinden die relevant zijn voor de zaak. Het is **relatief zeker** dat er in dit geval een **algoritmisch systeem** gebruikt wordt.
- ▶ De verweerder heeft in blogberichten, persberichten of andere bronnen publiekelijk verklaard dat die gebruik maakt van algoritmische systemen of AI voor doeleinden die relevant zijn voor de zaak. Houd er rekening mee dat verwijzingen naar het gebruik van algoritmische systemen vaag of ontwijkend kunnen zijn (zie [stap 1.1](#) voor mogelijke gebruikte formuleringen). Het is **relatief zeker** dat er in dit geval een **algoritmisch systeem** gebruikt wordt.

Overige informatie

- ▶ Gerenommeerde partijen, zoals ngo's en betrouwbare mediaorganisaties, hebben gemeld dat de verweerder algoritmische systemen of AI gebruikt voor doeleinden die relevant zijn voor de casus. Er is geen bevestiging van de organisatie te vinden. Het is **relatief zeker** dat er in dit geval gebruik wordt gemaakt van een **algoritmisch systeem**.
- ▶ Andere partijen hebben gemeld dat de verweerder algoritmische systemen of AI gebruikt voor doeleinden die relevant zijn voor de zaak. Er is geen bevestiging van de verweerder te vinden. **Mogelijk** wordt in deze zaak een **algoritmisch systeem** gebruikt.
- ▶ AI en algoritmische systemen worden vaak gebruikt voor doeleinden die relevant zijn voor de zaak, zoals vermeld in Bijlage C. **Mogelijk** wordt in deze zaak een **algoritmisch systeem** gebruikt.
- ▶ Er wordt gemeld dat vergelijkbare organisaties algoritmische systemen gebruiken voor doeleinden die relevant zijn voor de zaak. **Mogelijk** wordt in deze zaak een **algoritmisch systeem** gebruikt.
- ▶ Er zijn contextuele aanwijzingen voor de betrokkenheid van algoritmische systemen in deze zaak. Bijvoorbeeld vanwege de snelheid van de besluitvorming, wanneer complexe processen of beslissingen die een onderscheidingsvermogen vereisen, onmiddellijk of binnen enkele minuten afgehandeld worden. **Mogelijk** wordt in deze zaak een **algoritmisch systeem** gebruikt.
- ▶ Er zijn contextuele aanwijzingen voor de betrokkenheid van algoritmische systemen in deze zaak. Bijvoorbeeld vanwege de snelheid van de besluitvorming, wanneer complexe processen of beslissingen die onderscheidingsvermogen vereisen onmiddellijk of binnen enkele minuten afgehandeld worden en wanneer AI- en algoritmische systemen vaak gebruikt worden voor doeleinden die relevant zijn voor de zaak, zoals vermeld in Bijlage C, of als wordt gemeld dat vergelijkbare organisaties algoritmische systemen gebruiken voor doeleinden die relevant zijn voor de zaak. Het is **relatief zeker** dat er in dit geval een **algoritmisch systeem** gebruikt wordt.

1.4. Voortzetting van de zaak

In stappen 1.1 tot en met 1.3 wordt beoordeeld of de betrokkenheid van een algoritmisch systeem waarschijnlijk is. Om te beslissen of de zaak moet worden voortgezet, moet nader worden beoordeeld hoe groot de kans is dat er sprake is van een gegronde discriminatiezaak. Dit moet worden getoetst aan de hand van vastgestelde criteria binnen het orgaan voor gelijke behandeling. Wanneer er mogelijk sprake is van het gebruik van een algoritmisch systeem, kan dit betekenen dat er een lagere zekerheidsdrempel gehanteerd moet worden alvorens te besluiten de klacht voort te zetten.

Manjang v. Uber Eats UK Ltd en anderen (2021)

Deze zaak wegens rassendiscriminatie werd aangespannen op grond van intimidatie, victimisatie en indirecte discriminatie na de invoering van gezichtsherkenningstechnologie. De eiser, een bezorger, ontving een e-mail van Uber Eats (de verweerder) waarin werd meegedeeld dat de bezorger definitief van het platform geschorst was op grond van het feit dat deze 'hun Uber Eats-bezorgersaccount deelde' en niet geslaagd was voor een gezichtsherkenningscontrole. De eiser reageerde met de mededeling: 'Uw algoritme lijkt racistisch te zijn en dit moet aangepakt worden, aangezien het mijn foto's niet kan herkennen en verifiëren. Dit is vermoedelijk de reden is waarom me meerdere keren per dag wordt gevraagd foto's van mezelf te maken'. Uber Eats betwistte de discriminatieclaim en verzocht in een vroeg stadium om deze af te wijzen omdat deze, zo stelden zij, gebaseerd was op 'feitelijke onjuistheden'. Vervolgens verstrekke de onderneming informatie over de gronden voor haar verweer tegen de vordering, met betrekking tot de werking van de technologie, en in reactie daarop wijzigde de eiser zijn vordering. De rechtbank besloot om de eiswijziging toe te laten, omdat er op het ogenblik dat de eiser zijn zaak had bepleit, onduidelijkheid bestond over de reden waarom diens account gedeactiveerd was. Enkele maanden later, tijdens de rechtszaak, verklaarde de verweerder dat de aan de eiser gegeven redenen, namelijk dat het besluit geautomatiseerd was, onjuist waren en dat er een menselijke beoordeling had plaatsgevonden. De eiser hield vol, en het tribunaal stemde ermee in dat er onduidelijkheid bestond over de reden waarom de foto's van de eiser waren afgewezen en hun account was gedeactiveerd. Uiteindelijk kwamen partijen tot een buitengerechtelijke financiële schikking.

Dit is een voorbeeld van een zaak die gefinancierd en ondersteund werd door een orgaan voor gelijke behandeling, in dit geval de 'Equality and Human Rights Commission' (VK).

Tabel 2. Zekerheid van een systeem met hoog risico of een algoritmisch systeem en de kans op discriminatie

	Geringe kans op discriminatie	Matige kans op discriminatie	Grote kans op discriminatie
Relatief zeker AI met een hoog risico	Zaak met hoge prioriteit: overweeg de inzet van een (interne) specialist in algoritmische systemen	Zaak met hoge prioriteit: overweeg de inzet van een (interne) specialist in algoritmische systemen	Zaak met hoge prioriteit: overweeg de inzet van een (interne) specialist in algoritmische systemen
Relatief zeker algoritmisch systeem, mogelijk AI met een hoog risico	Zaak met gemiddelde prioriteit: overweeg de inzet van een (interne) specialist in algoritmische systemen	Zaak met hoge prioriteit: overweeg de inzet van een (interne) specialist in algoritmische systemen	Zaak met hoge prioriteit: overweeg de inzet van een (interne) specialist in algoritmische systemen
Relatief zeker algoritmisch systeem	Zaak met lage prioriteit: overweeg, indien de zaak wordt voortgezet, de inzet van een (interne) specialist in algoritmische systemen	Zaak met gemiddelde prioriteit: overweeg de inzet van een (interne) specialist in algoritmische systemen	Zaak met hoge prioriteit: overweeg de inzet van een (interne) specialist op het gebied van algoritmische systemen
Mogelijk algoritmisch systeem	Raadpleeg bestaande methodologieën in plaats van deze methodologie	Zaak met lage prioriteit in het kader van deze methodologie, waarbij de kans op discriminatie gemiddeld is, maar de waarschijnlijkheid dat het om een AI-systeem gaat laag is; raadpleeg in dat geval bestaande methodologieën in plaats van deze methodologie	Zaak met gemiddelde prioriteit: overweeg de inzet van een (interne) specialist in algoritmische systemen

Vermoeden van onjuiste classificatie op grond van de AI-Verordening
Onjuiste classificatie als “systeem zonder hoog risico”

Het is mogelijk dat aanbieders van AI-systemen in de in Bijlage III genoemde domeinen de regelgeving voor AI met een hoog risico omzeilen door een zelfbeoordeling uit te voeren op een van de volgende manieren.

- ▶ Het is geen AI-systeem. In dit geval zou de AI-Verordening niet van toepassing zijn.
- ▶ Het is geen systeem met een hoog risico vanwege uitzonderingen (AI-Verordening, artikel 6, lid 3). In een dergelijk geval moet het systeem nog steeds geregistreerd worden in de EU-databank onder Afdeling B. In zo'n geval moet de aanbieder hun opt-out-beoordeling documenteren voordat deze het AI-systeem in de handel brengt of in dienst stelt, en moet de aanbieder het systeem registreren in Afdeling B van de EU-databank (AI-Verordening, artikel 49 lid 2). Er is geen verplichting om de beoordeling openbaar te maken, maar de aanbieder is verplicht de documentatie van de beoordeling op verzoek van de nationale bevoegde autoriteiten (markttoezichtautoriteit of aanmeldende autoriteit) te verstrekken.
- ▶ Het is geen systeem met een hoog risico omdat de doelstelling niet onder de formulering van de gebruiksgevallen die opgenomen zijn in Bijlage III van de AI-Verordening (AI-Verordening, artikel 6, lid 3) valt..

Indien een orgaan voor gelijke behandeling vermoedt dat een systeem ten onrechte beoordeeld is als vallend buiten het toepassingsgebied van de regelgeving voor AI-systemen met een hoog risico, dient deze de betreffende markttoezichtautoriteit hiervan op de hoogte te stellen, ongeacht of discriminatie kan worden vastgesteld (zie stap 4, de markttoezichtautoriteit-procedure voor de behandeling van AI-systemen die door de aanbieder geclassificeerd werden als systemen zonder hoog risico, en [stap 4.3](#)).

In het kader van deze methodologie dient het systeem beschouwd te worden als een algoritmisch systeem, aangezien de informatie die beschikbaar zou moeten zijn voor AI-systemen met een hoog risico, in dit geval hoogstwaarschijnlijk niet beschikbaar zal zijn.

Vragen om te stellen:

- ▶ Valt het systeem onder de gebruiksgevallen van Bijlage III?
- ▶ Is het systeem waarschijnlijk een AI-systeem? Zie Waaraan zijn algoritmische systemen en AI te herkennen?
- ▶ Valt het onder de lijst met praktische voorbeelden? (Zie Bijlage C en/of de door de Commissie opgestelde lijst, zodra deze beschikbaar is, artikel 6, lid 4).
- ▶ Raadpleeg Afdeling B van de databank. De aanbieder van het systeem is op grond van artikel 49 verplicht om zowel zichzelf als het systeem te registreren.

Vermoedelijk verboden systeem

Bepaalde praktijken zijn verboden op grond van de AI-Verordening (zie Bijlage J – Verboden AI- praktijken)).

Indien het orgaan voor gelijke behandeling een verboden systeem of praktijk aantreft,

- ▶ vormt het gebruik ervan op zich reeds een schending van het EU-recht aangezien deze praktijken verboden zijn. Er dienen onmiddellijk maatregelen genomen te worden om de bevoegde markttoezichtautoriteit hiervan in kennis te stellen, ongeacht of er sprake is van discriminatie;
- ▶ moet het orgaan voor gelijke behandeling tevens, wanneer het concludeert dat een praktijk die momenteel niet in deze lijst opgenomen is, wel degelijk een inbreuk vormt op de grondrechten, het bewijsmateriaal verzamelen en rapporten indienen bij de bevoegde autoriteiten in de betreffende lidstaat en bij de Commissie (zie Stap 4.3).

Gevallen waarbij verboden praktijken betrokken zijn, kunnen ook systemen met een hoog risico betreffen en/of discriminatie veroorzaakt hebben, en het orgaan voor gelijke behandeling zal moeten beslissen of verdere maatregelen met betrekking tot discriminatie noodzakelijk zijn.

Stap 2

Informatieverzameling over het algoritmische of AI-systeem om discriminatie vast te stellen

In Stap 2 wordt vastgesteld welke soorten van informatie beschikbaar of toegankelijk kunnen zijn met betrekking tot zowel het systeem als de waarschijnlijkheid dat discriminatie vastgesteld wordt. Deze stap biedt richtlijnen over mogelijke bronnen en over hoe de informatie kan worden verzameld.

Stap 2 bestaat uit de volgende sub-stappen..

Figuur 3. Stap 2 – Informatie verzamelen om discriminatie vast te stellen

Stap 2		Informatieverzameling over het algoritmische of AI-systeem	
2.1		Beschikbare informatie over algoritmische systemen	
2.1.1 Informatie van de klager ► Interviews ► Documenten van de klager ► Verzoek om inzage van de betrokkene (DSAR)		2.1.2 Openbaar beschikbare informatie ► Externe communicatie van de verweerder ► Bestaande jurisprudentie ► Andere bronnen	2.1.3 Informatie van de verweerder of andere partijen ► Informatie opgevraagd bij de verweerder - Effectbeoordeling inzake gegevensbescherming (DPIA) - Effectbeoordeling inzake mensenrechten of grondrechten (HRIA/FRIA) - Gelijkheids- of genderimpactbeoordeling - Documentatie inzake de AI-wet ► Statistische of enquêtegegevens ► Overige documentatie inzake productveiligheid
2.2		Aanvullende informatie over AI-systemen met een hoog risico	
2.2.1 Aanvullende informatie van de klager ► Verzoek op grond van artikel 86: recht op uitleg	2.2.2 Openbaar beschikbare informatie ► Databank van de AI-wet voor AI-systemen met een hoog risico	2.2.3 Aanvullende informatie van de verweerder of andere partijen ► Documentatie op grond van de AI-wet ► Effectenbeoordeling inzake grondrechten (FRIA) ► Gegevensbescherming-effectbeoordeling (DPIA)	2.2.4 Melding van markttoezichtautoriteit of ambtshalve onderzoek

Indien een orgaan voor gelijke behandeling geen artikel 77-instantie is en/of het systeem niet als hoog risico aangemerkt is, kan Stap 2.2 (bijvoorbeeld een gelijkheidseffectbeoordeling en statistische gegevens of enquêtegegevens) nog steeds gebruikt worden als kaderrichtlijn om elk orgaan voor gelijke behandeling in staat te stellen om vergelijkbare informatie op te vragen bij de gebruiksverantwoordelijke of aanbieder, op basis van de onderzoeks- of informatieverzamelingsbevoegdheden, en om elk antwoord of het uitblijven daarvan te beoordelen in het kader van Stap 3. Het is echter van belang op te merken dat verweerders op grond van de AI-Verordening in deze omstandigheden niet wettelijk verplicht zijn om dergelijke documentatie

te verstrekken (hoewel zij hiertoe mogelijk wel verplicht zijn op grond van andere wetgeving, bijvoorbeeld de productveiligheids- of consumentenwetgeving).

De analyse van dit bewijsmateriaal, verzameld in Stap 2, vindt plaats in Stap 3. In de praktijk worden deze stappen doorgaans gelijktijdig uitgevoerd.

Vanaf Stap 2 kan met enige zekerheid vastgesteld worden of er in de onderzochte zaak sprake is van een algoritmisch systeem of een AI-systeem, en mogelijk ook of dit als een AI-systeem met een hoog risico gekwalificeerd wordt.³⁰ De volgende stap is om informatie in te winnen over dit systeem, wat een latere vaststelling van discriminatie in Stap 3 kan ondersteunen.

Er zijn drie categorieën bronnen.

1. Informatie die door de melder aan het orgaan voor gelijke behandeling kan worden verstrekt. Dergelijke informatie kan voor melders beschikbaar of toegankelijk zijn door hun persoonlijke ervaringen met de betwiste procedure, hun correspondentie met de verweerder en de uitoefening van hun recht op informatie, voornamelijk op grond van de Algemene Verordening Gegevensbescherming en de AI-Verordening.
2. Andere informatie kan openbaar beschikbaar zijn.
3. Informatie die de het orgaan voor gelijke behandeling kan opvragen bij de verweerder door gebruik te maken van de uit nationaal recht of Unierecht voortvloeiende bevoegdheden met betrekking tot onderzoek en informatieverzameling, met inbegrip van de bevoegdheden die zijn toegekend krachtens de EU-AI-Verordening.

Houd er rekening mee dat informatie ook verstrekt of opgevraagd kan worden tijdens de correspondentie voorafgaand aan een procedure of in de loop van een gerechtelijke procedure.

Let op: Stap 2 pretendeert niet uitputtend te zijn; er kunnen ook andere soorten informatie of informatiebronnen beschikbaar zijn. Nationale wettelijke kaders, waaronder wetgeving inzake de openbaarheid van bestuur of regelgeving betreffende de openbaarheid van documenten, kunnen organen voor gelijke behandeling bevoegdheden met betrekking tot informatievergaring of onderzoek verlenen die verder gaan dan de bevoegdheden waarnaar in de methodologie verwezen wordt. Toegang tot informatie kan ook ondersteund worden door nieuwe onderzoeksbevoegdheden op grond van Normenrichtlijnen (zie Inleiding en Stap 4).

³⁰ Indien het niet mogelijk is gebleken om een AI- of algoritmisch systeem te identificeren, stop dan met dit protocol en keer terug naar de gebruikelijke procedures.

Bekende obstakels bij het verkrijgen van informatie

Strategieën die ingezet worden om informatie te verkrijgen, zoals verzoeken op grond van de WetW op de openbaarheid van bestuur, kunnen op weerstand en beperkingen stuiten, met name in verband met argumenten rond vertrouwelijkheid en operationele vereisten. In Frankrijk bijvoorbeeld leidde een verzoek om openbaarmaking van informatie, ingediend door maatschappelijke organisaties om duidelijkheid te krijgen over een risicoscoringsysteem dat gebruikt wordt door de sociale dienst die gezinsuitkeringen beheert, slechts tot de vrijgave van de broncode van eerdere modellen (in tegenstelling tot het huidige model) en geredigeerde lijsten van gebruikte variabelen (Raad van Europa 2025a; La Quadrature du Net e.a. v. Premier ministre en Ministère de la Culture 2024; zie ook Big Brother Watch 2025).

In *Kelly v. National University of Ireland (C-104/10)*, waarin de verzoekende partij discriminatie op grond van geslacht aanvoerde nadat hen de toegang tot een programma voor professionele ontwikkeling geweigerd was en die de onderwijsinstelling om informatie had verzocht over de kwalificaties van andere kandidaten van die instelling, verduidelijkte het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU) dat secundaire EU-wetgeving geen dergelijk individueel recht op toegang tot dergelijke gegevens toekent. Het Hof van Justitie oordeelde echter dat het aan de nationale rechtbanken is om te bepalen of, onder de omstandigheden van de zaak, openbaarmaking van dergelijke gegevens noodzakelijk is om uitvoering te geven aan de doelstellingen van de relevante wetgeving, namelijk Richtlijn 97/80/EG.

Het Hof van Justitie van de Europese Unie zou in de toekomst de relevante bepalingen van de antidiscriminatie-richtlijnen op soortgelijke wijze verder kunnen interpreteren om effectieve rechtsbescherming tegen discriminatie te waarborgen, op een wijze die de toegang van eisers tot informatie al in de fase voorafgaand aan de prima facie-zaak vereenvoudigt (Farkas en O'Farrell 2015).

Het kan nuttig zijn om een overzichtelijk, doorzoekbaar archief bij te houden van geraadpleegde bronnen. Dit kan helpen bij het identificeren van discriminatiepatronen en kostbare tijd van dossierbeheerders besparen. Voorgestelde rubrieken voor literatuuronderzoek zouden kunnen zijn:

- ▶ bron (inclusief link);
- ▶ zoektermen (bijvoorbeeld proxy-discriminatie, beperking van vooringenomenheid);
- ▶ samenvatting;
- ▶ relevantie (bijvoorbeeld vastgesteld dat er sprake is van discriminatie in een gezichtsherkenningssysteem).

2.1. Algoritmische systemen

2.1.1. Door de melder verstrekte informatie

De melder beschikt doorgaans over zeer relevante informatie die kan bijdragen aan het vaststellen van mogelijke discriminatie. Dergelijke informatie kan voor de melder beschikbaar of toegankelijk zijn op basis van hun persoonlijke ervaringen tijdens de betwistingsprocedure of de correspondentie met de verweerder, en kan voortvloeien uit hun recht op informatie, met name op grond van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (zie het kader hieronder).

Wanneer de zaak wordt behandeld in het kader van een ambtshalve onderzoek of gesignaleerd wordt door een markttoezichtautoriteit, is er geen directe melder bij betrokken. Houd bij het verzamelen van informatie rekening met het volgende:

- ▶ Betrek melders uit andere/oudere/niet-afgeronde klachten of ga na of er al een klacht is ingediend bij een andere instantie/entiteit.
- ▶ Stel voor om, indien van toepassing, bij zaken met grote belangen, het recht op inzage uit de Algemene Verordening Gegevensbescherming collectief uit te oefenen.³¹

Transparantieplichtingen en gegevensrechten volgens de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)

De AVG bevat ex ante-transparantieplichtingen en ex post-toegangsrechten, waardoor betrokkenen geïnformeerd worden over het eerlijke gebruik van hun persoonsgegevens.

Ex ante

- ▶ Krachtens artikel 5, lid 1, en Overweging 60 van de AVG moeten persoonsgegevens op behoorlijke en transparante wijze ten opzichte van

31. Hoewel de Algemene Verordening Gegevensbescherming, de AI-Verordening en de Richtlijn Gegevensbescherming bij rechtshandhaving beperkte mogelijkheden bieden voor collectieve vertegenwoordiging, is in de literatuur betoogd dat de collectieve uitoefening van individuele rechten niettemin zinvol kan zijn (Mahieu, Asghari en van Eeten 2018). Zo zouden meerdere personen inzageverzoeken kunnen indienen, en zouden de daaruit voortvloeiende inzichten via gegevensdonaties gedeeld kunnen worden met een vertrouwde tussenpersoon. Dergelijke collectieve inspanningen, via individuele acties, zouden een grotere kennisbank kunnen creëren met betrekking tot het gebruik van gegevens door specifieke actoren of sectoren. Evenzo zou de collectieve – maar door ieder individu afzonderlijke – uitoefening van het recht op inzage op grond van de artikelen 15 en 22 van de Algemene Verordening Gegevensbescherming, of het [recht op uitleg](#) op grond van artikel 86 van de AI-Verordening, door betrokkenen of getroffen personen, mogelijkheden kunnen bieden om bredere kennis te vergaren over de werking van AI-systemen. Echter, op grond van de voorgestelde wijzigingen van het recht op inzage op grond van de AVG in de Digitale Omnibus-ontwerpverordening, zou de effectiviteit van inzageverzoeken, zowel als individuele als collectieve transparantie-instrumenten, aanzienlijk verminderd kunnen worden. Zie hieronder voor meer informatie: Het indienen van een verzoek om inzage van een betrokkene (DSAR) en het verkrijgen van een antwoord op grond van artikel 15 van de Algemene Verordening Gegevensbescherming.

de betrokkene verwerkt worden; de betrokkene dient geïnformeerd te worden over het bestaan van de verwerking en de doeleinden daarvan. De verwerkingsverantwoordelijke dient de betrokkene alle verdere informatie te verstrekken die nodig is om een behoorlijke en transparante verwerking te waarborgen, rekening houdend met de specifieke omstandigheden en de context waarin de persoonsgegevens verwerkt worden.

- Krachtens artikelen 13 en 14 van de AVG moeten betrokkenen, wanneer persoonsgegevens worden verwerkt, informatie ontvangen over de identiteit en contactgegevens van de verwerkingsverantwoordelijke, het doel van de verwerking, de rechtsgrondslag voor de verwerking, de categorieën van persoonsgegevens wanneer gegevens afkomstig zijn van derden of uit openbaar beschikbare bronnen, en het bestaan van geautomatiseerde besluitvorming, met inbegrip van profilering.³²

Deze *ex ante*-informatie is doorgaans algemener van aard en wordt vaak opgenomen in privacyverklaringen of -mededelingen.

In aanmerking komende geautomatiseerde besluitvorming

- Krachtens artikel 13, lid 2, onder (f), en artikel 14, lid 2, onder (g), van de AVG moeten betrokkenen uitdrukkelijk geïnformeerd worden over het bestaan van uitsluitend geautomatiseerde besluitvorming en profilering als bedoeld in artikel 22 van de AVG, en moeten zij nuttige informatie ontvangen over de onderliggende logica, alsmede over het belang en de verwachte gevolgen van die verwerking voor de betrokkene.

Aangezien een uitsluitend op geautomatiseerde verwerking gebaseerd besluit, krachtens artikel 22 lid 2 van de AVG, uitsluitend toegestaan is indien het besluit:

- noodzakelijk is voor de totstandkoming of de uitvoering van een overeenkomst;
- toegestaan wordt op grond van het Unierecht of de wetgeving van de lidstaat;
- berust op de uitdrukkelijke toestemming van de betrokkene, dan moet het voor de organen voor gelijke behandeling ook mogelijk zijn om de relevante bepalingen van de overeenkomst, de wet die de verwerking toestaat of de toestemming te achterhalen, evenals waarvoor precies toestemming is gegeven, bijvoorbeeld in een ondertekende schriftelijke verklaring, een elektronisch formulier of een e-mail.

Ex post

- Op grond van artikel 15 van de AVG hebben betrokkenen het recht om inzage te verkrijgen in hun persoonsgegevens, met inbegrip van informatie over de categorieën van de persoonsgegevens, de verwerkingsdoeleinden, de ontvangers of categorieën van ontvangers van de persoonsgegevens, en het bestaan van geautomatiseerde besluitvorming, met inbegrip van profilering.

32. Er lijkt groeiende consensus dat dit ook geldt voor niet-kwalificerende ADM, aangezien beide artikelen verwerkingsverantwoordelijken verplichten om de doeleinden van de verwerking bekend te maken, in combinatie met Verordening (EU) 2016/679, Overweging 60 (Barros Vale en Zanfir-Fortuna 2022: 16).

In aanmerking komende geautomatiseerde besluitvorming

- Op grond van artikel 15, onder (h), van de AVG hebben betrokkenen in gevallen van uitsluitend geautomatiseerde besluitvorming en profilering als bedoeld in artikel 22, het recht om tevens nuttige informatie te vragen over de onderliggende logica, alsmede over het belang en de verwachte gevolgen van die verwerking voor de betrokkene.

Het Europees Comité voor gegevensbescherming moedigt verwerkingsverantwoordelijken aan om, als ‘goede praktijk’, zinvolle informatie te verstrekken over de toegepaste logica en om het belang en de verwachte gevolgen van geautomatiseerde besluitvorming en profilering toe te lichten, zelfs bij niet-kwalificerende geautomatiseerde besluitvorming (Barros Vale en Zanfir-Fortuna 2022: 16)

Opmerking: nationale rechtssystemen kunnen aanvullende rechten bieden met betrekking tot de openbaarmaking van documenten. In Zweden heeft een persoon die solliciteert naar een baan, promotie of opleidingsmogelijkheid, maar niet geselecteerd wordt, bijvoorbeeld het recht om schriftelijke informatie van de werkgever op te vragen en te ontvangen over de opleiding, werkervaring en andere kwalificaties van de persoon die wel geselecteerd werd, om zo de kwalificaties te kunnen vergelijken (Zweedse discriminatiewet, artikel 4).

Voor landen die niet onder de AVG vallen, dient rekening gehouden te worden met de bepalingen in de nationale wetgeving.

Belangrijke zaken: SCHUFA Holding (2023) en CK v. Dun & Bradstreet Austria GmbH en Magistrat der Stadt Wien (2025)

(De nummers tussen de vierkante haakjes verwijzen naar de paragrafen in de uitspraak.)

De vraag of er gebruik werd gemaakt van een geautomatiseerd systeem en welke informatie aan een betrokkene verstrekt moet worden, is een punt van discussie in het kader van de AVG, waar specifieke bepalingen van toepassing zijn met betrekking tot ‘een uitsluitend op geautomatiseerde verwerking, waaronder profilering, gebaseerd besluit’ (artikel 22). Toepasselijkheid van artikel 22 vereist drie cumulatieve voorwaarden:

- Er moet sprake zijn van een ‘besluit’ (zie Overweging 71, waarin bevestigd wordt dat dit begrip ruim is en waarin specifieke voorbeelden gegeven worden van de automatische afwijzing van een online kredietaanvraag of van e-recruitingpraktijken zonder menselijke tussenkomst).
- Het besluit moet ‘uitsluitend op geautomatiseerde verwerking (met inbegrip van profilering)’ gebaseerd zijn.
- Aan het besluit, dat uitsluitend op geautomatiseerde verwerking gebaseerd is, moeten voor de betrokkenen rechtsgevolgen zijn verbonden of deze anderszins in aanmerkelijke mate treffen.

Wanneer aan deze voorwaarden voldaan is, moeten organisaties die gebruikmaken van een geautomatiseerd besluitvormingssysteem de betrokkene een ‘zinnvolle uitleg over de wijze waarop het besluit tot stand is gekomen’ kunnen geven. Dit is een formulering die sterk lijkt op die in artikel 86 van de AI-Verordening, ‘recht op uitleg’.

SCHUFA Holding

In de zaak C-634/21 SCHUFA Holding (Scoring), onderzocht het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU) een zaak waarin een particuliere onderneming kredietbeoordelingen verstrekke aan de partners van deze onderneming, zoals banken. Om tot een besluit over de kredietwaardigheid te komen, werden de kenmerken van een persoon vergeleken met gegevens over het gedrag van andere personen met vergelijkbare kenmerken. Vervolgens werd aan de hand van wiskundige en statistische procedures een score toegekend om bijvoorbeeld aan te geven hoe waarschijnlijk het was dat een persoon een lening zou terugbetalen [14].

De eiser, OQ, kreeg geen lening van een bank (een derde partij) als gevolg van negatieve informatie die door SCHUFA aan de bank was verstrekt. OQ verzocht om informatie over de persoonsgegevens waarop men zich baseerde en om schrapping van bepaalde gegevens die naar eigen zeggen onjuist waren [15].

- SCHUFA antwoordde door OQ op de hoogte te stellen van de score en schetste in grote lijnen de methoden voor het berekenen van de scores. Onder verwijzing naar bedrijfsgeheim weigerde SCHUFA echter de verschillende elementen waarmee rekening gehouden werd bij die berekening, en de weging daarvan, bekend te maken. Ten slotte verklaarde SCHUFA dat het zich beperkte tot het verstrekken van informatie aan de bank en dat de bank het daadwerkelijke besluit nam. In feite voerde SCHUFA aan dat de score geen ‘besluit’ was” [16].

In antwoord op de drie gestelde vragen oordeelde de rechtbank als volgt:

- Besluit: het begrip ‘besluit’ was ruim genoeg om ook het resultaat te omvatten van de berekening van iemands kredietwaardigheid in de vorm van een waarschijnlijkheidswaarde met betrekking tot het vermogen van die persoon om in de toekomst aan betalingsverplichtingen te voldoen [47].
- ‘Uitsluitend gebaseerd op geautomatiseerde verwerking, waaronder profilering’: er bestond overeenstemming over het feit dat de activiteit van SCHUFA voldeed aan de definitie van profilering en dat aan de voorwaarde voldaan was.
- ‘Aan het besluit moeten rechtsgevolgen verbonden zijn voor de betrokkene of het moet betrokkene anderszins in aanmerkelijke mate treffen’: een ontoereikende waarschijnlijkheidswaarde leidt in vrijwel alle gevallen tot een weigering van de bank om de gevraagde lening te verstrekken. Aangezien de derde partij zich ‘sterk’ baseert op de waarschijnlijkheidswaarde, was ook aan deze voorwaarde voldaan [48].

Bijgevolg oordeelde de rechtbank dat wanneer de ‘waarschijnlijkheidswaarde die door een kredietinformatiebureau vastgesteld is en aan een bank meegedeeld werd, een doorslaggevende rol speelt bij de toekenning van krediet, de vaststelling

van die waarde zelf moet worden aangemerkt als een besluit dat ten aanzien van een betrokkene 'rechtsgevolgen heeft voor hen of dat het hen anderszins in aanmerkelijke mate [treft]' in de zin van artikel 22, lid 1, van de AVG.

Het Hof benadrukte tevens de noodzaak:

- ▶ om discriminerende risico's ten gevolge van profilering te voorkomen;
- ▶ van passende wiskundige of statistische procedures voor de profilering;
- ▶ van technische en organisatorische maatregelen, met name om ervoor te zorgen dat onjuistheden in persoonsgegevens gecorrigeerd worden en dat het risico op fouten geminimaliseerd wordt;
- ▶ van beveiliging van de gegevens.

Belangrijk is dat het Hof ook oordeelde dat lidstaten geen regelgeving mogen vaststellen die profilering toestaat zonder rekening te houden met de vereisten van artikel 5 (beginselen inzake verwerking van persoonsgegevens) en artikel 6 (rechtmatigheid van de verwerking) van de AVG, en dat zij niet de uitkomst van de afweging van de betrokken rechten en belangen definitiefvast mogen stellen [70].

Dun & Bradstreet

De toelichting moet de betrokkene in staat stellen de beslissing te begrijpen en, indien nodig, deze aan te vechten en hun rechten met betrekking tot de gegevens uit te oefenen. Het louter verstrekken van een complexe wiskundige formule, zoals een algoritme, of een gedetailleerde beschrijving van alle stappen in een geautomatiseerd besluitvormingsproces voldoen niet aan deze eis, aangezien dit niet voldoende beknopt en begrijpelijk zou zijn [58-59].

'Nuttige informatie over de onderliggende logica' moet dus een zodanige beschrijving van de concreet toegepaste procedure en beginselen inhouden dat de betrokkene kan begrijpen welke van hun persoonsgegevens op welke wijze bij de geautomatiseerde besluitvorming in kwestie gebruikt zijn. De complexiteit van de bewerkingen wordt niet beschouwd als een reden om de verwerkingsverantwoordelijke van hun verplichting om uitleg te verstrekken te ontslaan. [61].

In het kader van kredietprofilering heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie geoordeeld dat een rechtbank kan oordelen dat aan de vereisten van transparantie en begrijpelijkheid is voldaan wanneer aan de betrokkene meegedeeld wordt in welke mate een ander resultaat verkregen zou zijn mocht er rekening gehouden zijn met andere persoonsgegevens [62]. Dit is wellicht niet het geval voor alle algoritmische systemen.

Wanneer de verwerkingsverantwoordelijke van mening is dat deze informatie niet verstrekt kan worden zonder gegevens van derden of bedrijfsgeheimen openbaar te maken, is de verwerkingsverantwoordelijke verplicht de vermeend beschermde informatie te verstrekken aan de bevoegde toezichthoudende autoriteit of rechtbank, die de betrokken rechten en belangen tegen elkaar moet afwegen om de reikwijdte van het in artikel 15 van die verordening vastgelegde recht op inzage van de betrokkene te bepalen.

Deze twee zaken bieden een leidraad voor de benadering die het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU) zou kunnen volgen bij het beoordelen in hoeverre informatie verstrekt moet worden en in welke vorm, op grond van de AVG en, naar analogie, de toelichtingen die vereist zijn krachtens de AI-Verordening.

Interview met de betrokken persoon

Personen die een klacht doen over vermoedelijke discriminatie op grond van een of meer beschermde gronden, beschikken vaak over relevante informatie over de kenmerken die zij recentelijk of in het verleden meegedeeld hebben aan de verweerder. Het kan ook nuttig zijn om andere informatie te verzamelen over hun beschermde gronden en over gelegenheden waarbij die kenmerken mogelijk bekendgemaakt zijn. Houd rekening met uw eigen verplichtingen op het gebied van gegevensbescherming. Overweeg vragen zoals de volgende:

- ▶ Wanneer vonden uw eerste en eventuele daaropvolgende contacten met deze organisatie/overheidsinstantie plaats? Als er al eerder contact is geweest met de organisatie/overheidsinstantie vóór de gebeurtenis die het voorwerp van de klacht uitmaakt, is er dan op dat moment mogelijk informatie over beschermde gronden verstrekt?
- ▶ Werd u gevraagd formulieren in te vullen?
- ▶ Zo ja, welke formulieren moest u invullen?
- ▶ Bekijk de lijst van beschermde gronden. Moest u informatie verstrekken over of vakjes aanvinken met betrekking tot een van deze kenmerken?
- ▶ Bekijk de lijst met bekende proxy's in [Bijlage E](#). Werd u gevraagd informatie te verstrekken over een van deze proxy's?

Documenten van de melder

Relevante informatie kan opgenomen zijn in documentatie waarover de melder beschikt of waar die toegang toe heeft. Deze kan het volgende omvatten:

- ▶ door de melder ingediende documenten (aanvraagformulieren, correspondentie, verzoeken om toegang tot gegevens of andere verzoeken);
- ▶ documenten die door de verweerder aan de melder verstrekt zijn (eventuele overeenkomsten tussen de verweerder en de melder, inclusief bijlagen, informatie over gegevensverwerking of privacyverklaringen en interne communicatie, waaronder contractuele updates).

Het opstellen van en het verkrijgen van een antwoord op een verzoek om inzage van een betrokkene overeenkomstig artikel 15 van de AVG

Betrokkenen hebben op grond van artikel 15 van de AVG het recht om bij de verwerkingsverantwoordelijke (doorgaans de gebruiksverantwoordelijke van het systeem) inzage in hun persoonsgegevens te vragen. Een zorgvuldig afgehandeld antwoord op een inzageverzoek (DSAR) kan zeer relevante informatie bevatten (zie Stap 3 voor nadere toelichting), toegespitst op de specifieke situatie van de betrokkene, waaronder:

- ▶ de categorieën van de verwerkte persoonsgegevens en een digitale kopie van deze gegevens;
- ▶ de verwerkingsdoeleinden;
- ▶ de ontvangers of categorieën van ontvangers van de persoonsgegevens
- ▶ het bestaan van geautomatiseerde besluitvorming en/of profilering, samen met zinvolle informatie over de toegepaste logica en de verwachte gevolgen van een dergelijke verwerking voor de betrokkene.

Indien een melder nog geen verzoek om inzage heeft ingediend, wordt aanbevolen hen aan te moedigen dit te doen alvorens verder te gaan met een klacht of onderzoek. Hoewel er geen formele vereisten zijn voor het indienen van een verzoek om inzage, is het raadzaam het verzoek schriftelijk in te dienen en dit vast te leggen (bewaar een kopie van elke e-mail of brief, bewaar elk bewijs van verzending of aflevering, maak een screenshot indien u gebruikmaakt van een onlineformulier, portaal of klantenservicekanaal). Zie [Bijlage A](#) voor een sjabloon.

Het komt vaak voor dat de AVG-verplichtingen met betrekking tot het verzoek om inzage niet nageleefd worden. Het is dan ook gebruikelijk dat er, na het indienen van een verzoek, geen reactie komt, of dat er laattijdig gereageerd wordt of dat er onvoldoende of onvolledige informatie verstrekt wordt. Melders die hun rechten als betrokkenen uitoefenen, moeten voorbereid zijn op mogelijke vervolggcommunicatie, met inbegrip van herinneringen en verzoeken om bijkomende verduidelijking aan de organisatie. Overweeg in zaken met grote belangen om samen te werken met de relevante nationale gegevensbeschermingsautoriteit (zie Samenwerking tussen sectoren).

De ontwerpverordening voor de Digitale Omnibus introduceert wijzigingen in het recht op inzage van de betrokkene krachtens de AVG. De voorgestelde wijziging van artikel 12, lid 5, van de AVG³³ is kritisch onthaald (Skiotytė en Sadauskaitė 2026). Indien aangenomen, zou dit verwerkingsverantwoordelijken toestaan om verzoeken om inzage te weigeren of hiervoor een vergoeding in rekening te brengen wanneer deze als buitensporig beschouwd wordt of wanneer deze ‘niet-gegevensbeschermingsgerelateerde doeleinden’ nastreeft.

2.1.2. Openbaar beschikbare informatie

Externe communicatie van de verweerder

Relevante informatie kan door de verweerder verstrekt worden op hun website of platform, onder meer in de FAQ-pagina's, de algemene voorwaarden of de privacy verklaringen, in overeenstemming met de toepasselijke transparantieplichtingen uit de AVG (zie het kader hierboven over transparantieplichtingen op grond van de AVG en gegevensrechten).

33 Overweging 35, artikel 3, Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Verordeningen (EU) 2016/679, (EU) 2018/1724, (EU) 2018/1725 en (EU) 2023/2854, en de Richtlijnen 2002/58/EG, (EU) 2022/2555 en (EU) 2022/2557, wat betreft de vereenvoudiging van het digitale wetgevingskader, en tot intrekking van Verordeningen (EU) 2018/1807, (EU) 2019/1150, (EU) 2022/868 en Richtlijn (EU) 2019/1024 (Digital Omnibus). Beschikbaar op: [EUR-Lex - 52025PC0837](#).

Let met name op verwijzingen naar de doelstelling van het systeem, de doeleinden van de gegevensverwerking, de soorten verwerkte gegevens – inclusief eventuele verwijzingen naar gevoelige gegevens (ook wel ‘bijzondere categorieën van gegevens’ genoemd) – en eventuele verwijzingen naar het bestaan van (kwalificerende) geautomatiseerde besluitvorming of profilering, de logica daarachter en de gevolgen ervan. Deze kunnen wijzen op het gebruik van algoritmen of beschermde gronden (zie voor meer details [Stappen 3.2 en 3.3](#)).

Overheidsinstanties zijn in sommige landen (zoals Finland) onderworpen aan informatieverplichtingen en moeten informatie over het gebruik van geautomatiseerde besluitvormingssystemen op hun website publiceren en betrokkenen over dit gebruik informeren bij het nemen van beslissingen. Er bestaat echter meestal geen systematisch nationaal of transnationaal register, ondanks lokale initiatieven om databanken voor AI- en geautomatiseerde besluitvormingstoepassingen op te zetten (zoals in België en Finland). Organen voor gelijke behandeling ondervinden dan ook moeilijkheden bij het uitoefenen van hun mandaat om gevallen van algoritmische discriminatie te onderzoeken, te monitoren, te identificeren en aan te vechten, en slachtoffers te ondersteunen (Raad van Europa 2025a).

Bestaande rechtspraak

Bestudeer rechtspraak die betrekking heeft op vergelijkbare AI- of algoritmische systemen of geautomatiseerde besluitvormingsprocessen. Hieronder vallen onder meer nationale rechtspraak, Europese rechtspraak (waaronder die van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en het Hof van Justitie van de Europese Unie) en buitenlandse nationale rechtspraak; algoritmische systemen en platformen functioneren in verschillende landen immers vaak volgens een vergelijkbare logica en terugkerende patronen.

Aangezien de EU-rechtspraak inzake AI en algoritmische regelgeving nog in de kinderschoenen staat, is het ook raadzaam om de rechtspraak met betrekking tot de AVG te bestuderen, met name uitspraken over geautomatiseerde besluitvorming, aangezien deze richtinggevende ondersteuning kunnen bieden. Overweeg de volgende bronnen te raadplegen:

- ▶ Databanken zoals [Case law – EUR-Lex](#) of de Case Law Database (Rechtspraakdatabank) van het Bureau voor de grondrechten van de Europese Unie voor zaken van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU) of nationale rechtbanken, met behulp van zoektermen zoals ‘artificiële intelligentie’, ‘geautomatiseerde besluitvorming’, ‘profilering’ en ‘kredietcores’ om bestaande uitspraken te bestuderen of om lopende verzoeken om prejudiciële beslissingen van nationale rechters aan het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU) te volgen die relevant zijn voor aspecten van de AI-Verordening of de AVG.
- ▶ Voor databanken die specifiek gericht zijn op AI of algoritmische systemen, kunt u ook de [Case Law Database – Tech Litigation](#) raadplegen, waarin rechtszaken tegen geautomatiseerde systemen verzameld worden, waaronder vonnissen, beslissingen en adviezen van nationale en internationale rechtbanken en

gegevensbeschermingsautoriteiten. Daarnaast kan de [DAIL – the Database of AI Litigation – Ethical Tech Initiative](#), die gegevens verzamelt over rechtszaken in de VS met betrekking tot AI en algoritmische systemen, waardevolle inzichten bieden in opkomende trends op het gebied van rechtszaken met betrekking tot algoritmische discriminatie, systeemfouten en discriminatierisico's, gekoppeld aan specifieke soorten van technologieën, inclusief relevante informatie over in de VS gevestigde bedrijven die actief zijn in de Europese Unie, hetzij als aanbieders van soortgelijke AI-systemen, hetzij als verwerkingsverantwoordelijken (zoals Clearview AI).

Sommige maatschappelijke organisaties beginnen met het samenstellen van databanken die specifiek gericht zijn op gevallen van algoritmische discriminatie ([Algorithm Watch reporting form](#)). Deze databanken zullen nuttiger zijn als organen voor gelijke behandeling eraan bijdragen door de uitkomsten van hun eigen rechtszaken of onderzoeken te delen. Dit moet gebeuren met inachtneming van de beginselen inzake gegevensbescherming en rechtszaakprivilege.

- ▶ [GDPR Enforcement Tracker – lijst met AVG-boetes en Boetes – Europees Comité voor Gegevensbescherming](#): voor een overzicht van boetes en sancties die gegevensbeschermingsautoriteiten in de EU op grond van de AVG opgelegd hebben, met vermelding van het land, de autoriteit, de datum, het boetebedrag, de verwerkingsverantwoordelijke/verwerker, de sector en het type.
- ▶ [Automated decision making under the GDPR](#): rapport van het Future of Privacy Forum: voor een verzameling van rechtspraak over geautomatiseerde besluitvorming in het licht van de AVG per april 2022.
- ▶ Nationale rechtspraakdatabanken.

Andere bronnen

Er bestaat een breed scala aan gegevensbronnen die nuttig kunnen zijn bij het opsporen, onderzoeken of bewijzen van een geval van algoritmische discriminatie.

- ▶ In de landenrapporten van de Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie (ECRI) uit de 7de monitoringcyclus zal rekening gehouden worden met AI.
- ▶ Rapporten van middenveldorganisaties (CSO's) die betrekking hebben op soortgelijke AI- of algoritmische systemen of op vergelijkbare besluitvormingsprocessen.
- ▶ Bevindingen van VN-toezichthoudende organen, waaronder het Comité voor de Uitbanning van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW), het Comité voor de Uitbanning van Rassendiscriminatie (CERD), het Comité voor de Rechten van het Kind, het Comité tegen Foltering (CAT), Speciale Rapporteurs, de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en het Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten.
- ▶ Bevindingen van andere internationale instanties, zoals het Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE/ODIHR) en de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). In dit verband kan het OESO-register van AI-incidenten en -risico's ([OECD AI Incidents Monitor, een kennisdatabank voor betrouwbare AI – OECD.AI](#)) bijzonder relevant zijn.

- ▶ Bevindingen van binnenlandse gespecialiseerde instanties, waaronder ombudsmannen, organen voor gelijke behandeling en ngo's.
- ▶ Administratieve registers, zoals centrale en lokale bevolkingsregisters.
- ▶ Gegevens over klachten, zoals statistieken afkomstig van de politie, het openbaar ministerie en gerechtelijke dossiers en registers.
- ▶ Wetenschappelijk en ad-hoc onderzoek, waaronder bevindingen van EU-onderzoeksinstellingen zoals het Bureau van de Europese Unie voor de Grondrechten (FRA) en het Europees Instituut voor Gendergelijkheid (EIGE). Een zoekopdracht per domein in de [MIT AI Risk Repository](#) kan eveneens verhelderend zijn.
- ▶ Vergelijkende informatie over rechtspraak, beleid en praktijken in de lidstaten (gegevens over de 'Europese consensus over interpretatie van het Europees Verdrag inzake de Rechten van de Mens').

2.1.3. Informatie verstrekt door de verweerder of andere partijen

Informatie die op grond van bevoegdheden krachtens nationale wetgeving of andere wetgeving van de Unie opgevraagd wordt bij de verweerder

Organen voor gelijke behandeling kunnen informatie opvragen bij verweerders en andere partijen, bijvoorbeeld de gebruiksverantwoordelijke of aanbieder van het systeem (indien dit een andere organisatie is dan de verweerder), door hun bevoegdheden met betrekking tot onderzoek en informatievergaring krachtens relevante wetgeving uit te oefenen, waaronder nationale wetgeving ter uitvoering van de Normenrichtlijnen,³⁴ wetgeving inzake openbaarheid van bestuur en internationale instrumenten zoals het Kaderverdrag van de Raad van Europa over artificiële intelligentie,³⁵ of door gebruik te maken van samenwerkingskanalen met nationale gegevensbeschermingsautoriteiten.

Informatie kan vrijgegeven worden tijdens onderzoeken, onderhandelingen en correspondentie voorafgaand aan een gerechtelijke procedure of in de loop van een gerechtelijke procedure.

³⁴ Krachtens artikel 16 van de Normenrichtlijnen beschikken organen voor gelijke behandeling over diverse bevoegdheden op het gebied van gegevensverzameling, waaronder het verzamelen van gegevens voor het opstellen van verslagen en het uitvoeren van onafhankelijke onderzoeken (artikel 16, lid 2), alsmede het recht op toegang tot statistische gegevens wanneer dit noodzakelijk is om een algemene beoordeling te maken van de situatie met betrekking tot discriminatie in de lidstaat en voor het opstellen van verslagen (artikel 16, lid 3).

³⁵ Het Kaderverdrag van de Raad van Europa over AI (2024) bepaalt dat de partijen maatregelen moeten treffen of handhaven om te zorgen voor toereikende transparantie- en toezichtsvereisten (artikel 8), en om verantwoording en aansprakelijkheid te waarborgen voor negatieve gevolgen voor de mensenrechten (artikel 9). Met name artikel 14 verplicht de partijen om toegankelijke en doeltreffende rechtsmiddelen te waarborgen, waaronder het documenteren en verstrekken van informatie over AI-systemen met aanzienlijke gevolgen voor de mensenrechten aan bevoegde instanties en, indien van toepassing, aan de getroffen personen, zodat individuen door AI gestuurde beslissingen kunnen aanvechten en klachten kunnen indienen bij de bevoegde autoriteiten.

Onderzoeken: Normenrichtlijnen (Artikel 8)

Artikel 8 van de richtlijnen 2024/1499 en 2024/1500 zou de rechten van organen voor gelijke behandeling op toegang tot informatie kunnen versterken, met name:

- ▶ krachtens artikel 8, lid 1, van de Normenrichtlijnen moeten lidstaten organen voor gelijke behandeling de bevoegdheid verlenen om te onderzoeken of er sprake is van een schending van het beginsel van gelijke behandeling;
- ▶ krachtens artikel 8, lid 2, van de Normenrichtlijnen moeten de lidstaten voorzien in een onderzoekskader dat de organen voor gelijke behandeling in staat stelt feitenonderzoek te verrichten, met inbegrip van:
 - effectieve rechten op toegang tot informatie en documenten die nodig zijn om vast te stellen of er sprake is van discriminatie;
 - passende mechanismen voor de organen voor gelijke behandeling om daartoe samen te werken met relevante overheidsinstanties.

Het is belangrijk op te merken dat artikel 8, lid 3, bepaalt dat lidstaten deze bevoegdheden aan een andere bevoegde instantie kunnen toevertrouwen. Dit zou bijvoorbeeld de markttoezichtautoriteit kunnen zijn. In dat geval zou de markttoezichtautoriteit de bevoegdheden uit artikel 8, leden 1 en 2, uitoefenen. Wanneer een dergelijke bevoegde instantie het onderzoek heeft afgerond, verstrekt deze aan het orgaan voor gelijke behandeling, op het verzoek van deze laatste, informatie over de resultaten van het onderzoek.

Indien deze bevoegdheden zouden worden toevertrouwd aan de markttoezichtautoriteit, is het belangrijk op te merken dat de AI-Verordening hiervoor samenwerking met het orgaan voor gelijke behandeling vereist (artikel 79, lid 2).

- ▶ Onderzoeken kunnen met name relevant zijn in een zaak waarbij systemen betrokken zijn die als niet-hoog-risico geclassificeerd zijn, en waarbij het moeilijk is gebleken om schriftelijk bewijsmateriaal te verkrijgen of wanneer er een vermoeden bestaat van groepsdiscriminatie maar er onvoldoende bewijs is in individuele gevallen.

Let op: er kunnen geen onderzoeken worden gestart of voortgezet zolang er een gerechtelijke procedure in dezelfde zaak loopt. Onderzoeken vallen waarschijnlijk onder de bepalingen van het nationale recht.

Gegevensbeschermingseffectbeoordeling (DPIA)

Voor elke verwerking van persoonsgegevens die, gelet op de aard, de omvang, de context of de doeleinden ervan, vermoedelijk een hoog risico inhoudt voor de rechten van betrokkenen, moet de verwerkingsverantwoordelijke overeenkomstig artikel 35, lid 1, van de AVG een gegevensbeschermingseffectbeoordeling (Data Protection Impact Assessment, DPIA) uitvoeren. Gegevensbeschermingseffectbeoordelingen zijn daarom bijzonder relevant in zaken waarin sprake is van geautomatiseerde besluitvorming en profilering met behulp van algoritmische systemen (artikel 35,

lid 3, AVG). Afgezien van een beperkte groep van gebruiksverantwoordelijken van AI-systemen met een hoog risico die op grond van de AI-Verordening verplicht zijn tot openbaarmaking (zie ook de gegevensbeschermingseffectbeoordeling onder Stap 2.2.3 hieronder), bestaat er echter noch op grond van de AVG, noch op grond van de AI-Verordening een wettelijke verplichting voor de gebruiksverantwoordelijke om de gegevensbeschermingseffectbeoordeling openbaar te maken of aan een orgaan voor gelijke behandeling te verstrekken. Eventuele controle op de effectbeoordeling wordt overgelaten aan het initiatief van de gegevensbeschermingsautoriteiten – samenwerkingskanalen met deze autoriteiten kunnen in dat opzicht relevant zijn. Dit mag het orgaan voor gelijke behandeling er niet van weerhouden een dergelijk verzoek in te dienen. Sommige organisaties kunnen ermee instemmen de gegevensbeschermingseffectbeoordeling te verstrekken indien deze beschikbaar is – hetzij op grond van artikel 35, lid 3, van de AVG, hetzij vrijwillig – of kunnen er zelfs voor kiezen een samenvatting ervan te publiceren. De gegevensbeschermingseffectbeoordeling kan opgevraagd worden tijdens de correspondentie voorafgaand aan een rechtszaak of wanneer een rechtszaak wordt aangespannen.

Effectbeoordelingen inzake mensenrechten of grondrechten (HRIA/FRIA)

Een uitdrukkelijke verplichting om een vorm van effectbeoordeling inzake grondrechten (FRIA) uit te voeren, is in de AI-Verordening uitsluitend voorzien voor bepaalde gebruiksverantwoordelijken en aanbieders van AI-systemen met een hoog risico (Zie ook de effectbeoordeling inzake grondrechten onder Stap 2.2.3 hieronder..) Voor andere algoritmische of AI-systemen bestaat een dergelijke verplichting niet op grond van de AI-Verordening. Dit belet aanbieders echter niet om dergelijke instrumenten vrijwillig toe te passen (European Center for Not-for-Profit Law en het Deens Instituut voor de Mensenrechten 2025; FRA 2025), op grond van hun algemene verplichting om de op EU- en nationaal niveau vastgelegde grondrechten te eerbiedigen en te beschermen, en als middel om de verantwoordingsplicht van AI-operatoren in dit opzicht te versterken (Mantelero 2024).

Meer in het bijzonder is een effectbeoordeling inzake mensenrechten (HRIA) een algemene term voor het proces en het instrument waarmee de potentiële en reële nadelige gevolgen van producten of activiteiten op de mensenrechten geïdentificeerd, beoordeeld en aangepakt worden en er zijn verschillende manieren waarop dit uitgevoerd kan worden. De door de Raad van Europa ontwikkelde HUDERIA-methodologie en het bijbehorende model vormen één voorbeeld van een beoordeling van de risico's voor de mensenrechten (Raad van Europa 2025c, 2026).

Evenzo kan een effectbeoordeling inzake grondrechten of mensenrechten (HRIA of FRIA) door ontwikkelaars op vrijwillige basis uitgevoerd zijn voor AI-systemen die geen hoog risico inhouden – onder meer in het kader van hun eigen due diligence of mensenrechtenverplichtingen, of in overeenstemming met kaders zoals de VN-richtlijnen inzake bedrijfsleven en mensenrechten. Nationale of regionale wetten, beleidsmaatregelen of praktijken kunnen eveneens vereisen dat effectbeoordelingen voor de mensenrechten of grondrechten uitgevoerd en gepubliceerd worden.

In al deze gevallen kunnen organen voor gelijke behandeling om openbaarmaking van deze beoordelingen verzoeken in het kader van hun bevoegdheden tot het verzamelen van informatie.

Gelijkheids- of gendereffectbeoordeling

Wanneer dergelijke beoordelingen krachtens de nationale wetgeving vereist zijn, kunnen organen voor gelijke behandeling hierom verzoeken. Er bestaat mogelijk geen wettelijke verplichting om deze uit te voeren of te verstrekken.

Documentatie in het kader van de AI-Verordening

Wanneer een systeem niet ingedeeld is als hoog risico, kunnen organen voor gelijke behandeling op grond van hun onderzoeks- of informatieverzamelingsbevoegdheden toch vergelijkbare informatie opvragen bij de gebruiksverantwoordelijke of aanbieder. Hoewel verweerders wettelijk niet verplicht zijn om dergelijke documentatie op te stellen en/of te verstrekken voor systemen die geen hoog risico vormen of geen AI-systemen zijn, kunnen organen voor gelijke behandeling zich bij het opstellen van hun verzoeken en het evalueren van de reactie van de verweerder – of het gebrek daaraan – laten leiden door het kader van de AI-Verordening in Stap 3 en Stap 4.

Enquêtes en statistische gegevens

Organen voor gelijke behandeling kunnen enquêtes uitvoeren of inzage krijgen in enquêtes, waaronder steekproefenquêtes die de ervaringen in kaart brengen van groepen die blootgesteld worden aan discriminatie, en opiniepeilingen die de omvang van vooroordelen meten (Normenrichtlijnen, artikel 16). Zij kunnen ook gebruikmaken van relevante officiële statistische bronnen, zoals die welke door nationale bureaus voor de statistiek worden samengesteld in het kader van de EU-richtlijnen inzake non-discriminatie, evenals gegevens die zijn verzameld via volkstellingen en andere belangrijke bronnen zoals de Arbeidskrachtenenquête (Labour Force Survey) en de Statistiek van inkomens en levensomstandigheden (Survey on Income and Living Conditions).

Normenrichtlijnen

- ▶ Op grond van artikel 16, lid 2, van de Richtlijnen 2024/1499 en 2024/1500 mogen organen voor gelijke behandeling onafhankelijke enquêtes uitvoeren over discriminatie.
- ▶ Op grond van artikel 16, lid 3, van de richtlijnen 2024/1499 en 2024/1500 moeten organen voor gelijke behandeling toegang hebben tot statistische gegevens met betrekking tot de rechten en plichten die voortvloeien uit de EU-antidiscriminatie-richtlijnen voor zover dit nodig is om een algemene beoordeling te maken van de situatie met betrekking tot discriminatie in de lidstaat en om periodieke verslagen op te stellen over de stand van zaken inzake gelijkheid in hun lidstaat.

Documentatie op grond van andere wetgeving inzake productveiligheid

Voor producten zonder hoog risico die door een onderneming verkocht worden aan een consument, kunnen er eisen van toepassing zijn op grond van de Verordening algemene productveiligheid³⁶ en de Verordening betreffende markttoezicht en conformiteit van producten,³⁷ die verplichtingen en documentatie-eisen bevatten die gelijkaardig zijn aan die in de AI-Verordening. Dit valt buiten het toepassingsgebied van deze methodologie omdat de bevoegdheden bij de markttoezichtautoriteit berusten; dit wordt echter vermeld omdat de Verordening algemene productveiligheid beschouwd wordt als een vangnet voor AI zonder hoog risico (Overweging 166 van de AI-Verordening) en de vereisten ervan ertoe kunnen leiden dat relevante documentatie beschikbaar is, hetzij rechtstreeks voor de betrokkene, hetzij via het orgaan voor gelijke behandeling dat in samenwerking met de markttoezichtautoriteit optreedt. Zo worden fabrikanten die onder de verordening vallen, ertoe gehouden om ervoor te zorgen dat bij hun product duidelijke instructies en veiligheidsinstructies voor consumenten zitten (artikel 9, lid 7) en technische documentatie op te stellen en risicobeoordelingen uit te voeren die ter beschikking van de markttoezichtautoriteit gesteld dienen te worden (artikelen 9, leden 2 en 3, en 15).

2.2. Bijkomende informatie over AI-systemen met een hoog risico

2.2.1. Bijkomende informatie voor de melder

Het indienen van een verzoek om uitleg overeenkomstig artikel 86 van de AI-Verordening en het verkrijgen van een antwoord

Dit recht kan naast het verzoek om inzage (zie [een verzoek om inzage \(DSAR\) overeenkomstig artikel 15 van de AVG](#) en het verkrijgen van een antwoord) uitgeoefend worden. Iedereen die onderwerp is van een besluit dat aanzienlijke en nadelige gevolgen heeft voor hen, en dat genomen werd op basis van de output van een AI-systeem met een hoog risico, heeft het recht om informatie te verkrijgen over de rol van het AI-systeem in het besluitvormingsproces en over de belangrijkste elementen van het besluit. Deze toelichtingen dienen duidelijk en zinvol te zijn. Goed afgehandelde reacties kunnen zeer relevante informatie bevatten, waaronder de inputdata en de criteria die de beslissing beïnvloed hebben (zie Stap 3 voor details), voor een latere vaststelling van prima facie discriminatie. Indien een melder nog geen dergelijk verzoek heeft ingediend, wordt aanbevolen hen aan te moedigen dit te doen alvorens verder te gaan met een klacht of onderzoek. Zie Bijlage B voor een sjabloon.

Dit recht is uitsluitend van toepassing voor zover het recht niet op een andere wijze is vastgelegd in het recht van de Unie. Als het algoritmische systeem bijvoorbeeld een volledig geautomatiseerd systeem is dat de persoonsgegevens van de betrokken persoon verwerkt, kan het zijn dat het recht op uitleg vastgelegd is in de AVG, in de

³⁶ Verordening (EU) 2023/988.

³⁷ Verordening (EU) 2019/1020.

artikelen 13 tot en met 15 (Verordening (EU) 2016/679). Wanneer de verweerder het verzoek om uitleg met deze motivering afwijst, is een vervolgonderzoek op grond van de AVG (of andere relevante EU-wetgeving) de volgende stap (tenzij dit recht reeds werd uitgeoefend). Zie Bijlage A voor een sjabloon.

2.2.2. Openbaar beschikbare informatie

EU- Databank

Zie ook [1.2.1 EU-Databank](#).

In Stap 1 hebt u een voorlopige controle van de EU-databank uitgevoerd. Als de verweerder in de databank opgenomen is, zou u al vastgesteld moeten hebben of deze in de databank vermeld is als:

- ▶ een aanbieder, opgenomen in Afdeling A of B van de databank:
 - voor een gebruiksgeval met een hoog risico dat relevant is voor de situatie van de melder;
 - voor een gebruiksgeval dat bedoeld is voor gebruik in een domein met een hoog risico, maar dat onder de uitzondering in artikel 6, lid 3, van de AI-Verordening valt;
- ▶ een gebruiksverantwoordelijke opgenomen in Afdeling C van de databank:
 - een gebruiksverantwoordelijke voor een toepassing die relevant is in de situatie van de klacht; tot welke organisatie behoort de aanbieder?

Hieronder volgen de belangrijkste aandachtspunten in de databank (AI-Verordening, Bijlage VIII).

Afdeling A: AI-systemen met een hoog risico:

- ▶ de contactgegevens van de aanbieder en de gemachtigde vertegenwoordiger;
- ▶ handelsnaam of andere referentie waarmee het AI-systeem geïdentificeerd en getraceerd kan worden (dit kan bijvoorbeeld nuttig zijn wanneer een systeem met een hoog risico gebruikt wordt als onderdeel van een ander systeem);
- ▶ de beoogde doelstelling;
- ▶ de door het systeem gebruikte informatie (data, input) en de operationele logica ervan (niet van toepassing op systemen in de domeinen van de rechtshandhaving, migratie, asiel en grenstoezichtbeheer);
- ▶ de status van het AI-systeem (bijvoorbeeld: is het nog steeds in de handel?);
- ▶ het type, het nummer en de vervaldatum van het door de aangemelde instantie verstrekte certificaat en de naam of het identificatienummer van die aangemelde instantie en een gescande kopie van het certificaat (niet van toepassing op systemen in de domeinen van de rechtshandhaving, migratie, asiel en grenstoezichtbeheer);
- ▶ de lidstaten waarin het systeem in de handel gebracht is, of waar het verkrijgbaar was (nuttig voor samenwerking met andere autoriteiten);
- ▶ een exemplaar van de EU-conformiteitsverklaring (AI-Verordening, artikel 47);

- ▶ een elektronische gebruiksaanwijzing (niet van toepassing op systemen voor rechtshandhaving, migratie, asiel en grenstoezichtbeheer).

Afdeling B: AI-systeem waarvan de aanbieder vastgesteld heeft dat het geen hoog risico vormt:

- ▶ de contactgegevens van de aanbieder en de gemachtigde vertegenwoordiger;
- ▶ de handelsnaam of andere referentie waarmee het AI-systeem geïdentificeerd en getraceerd kan worden;
- ▶ de beoogde doelstelling;
- ▶ de voorwaarde en motivering uit hoofde van artikel 6, lid 3, waardoor het AI-systeem niet beschouwd wordt als een systeem met een hoog risico (niet van toepassing op rechtshandhaving, migratie, asiel en grenstoezichtbeheer).
- ▶ de status van het AI-systeem (is het nog in de handel?);
- ▶ de lidstaten waarin het AI-systeem in de handel is gebracht of verkrijgbaar was.

Afdeling C: gebruiksverantwoordelijken van AI-systemen met een hoog risico (AI-Verordening, artikel 49, lid 3):

- ▶ de naam en de contactgegevens van de gebruiksverantwoordelijke (uitsluitend overheidsinstanties, instellingen, organen of instanties van de Unie, of personen die namens hen optreden);
- ▶ de URL waarmee het AI-systeem ingevoerd werd in de EU-databank (zoals geregistreerd door de aanbieder);
- ▶ een samenvatting van de effectbeoordeling inzake grondrechten (FRIA) (niet van toepassing op rechtshandhaving, migratie, asiel en grenstoezichtbeheer);
- ▶ een samenvatting van de gegevensbeschermingseffectbeoordeling (DPIA).

Niet alle AI-systemen met een hoog risico staan vermeld in het openbare gedeelte van de EU-databank.

De onderstaande tabel geeft aan in welke gebruikgevallen informatie verstrekt moet worden in de databank.

Tabel 3. Informatie die beschikbaar is in de EU-databank en de nationale databanken voor AI-systemen met een hoog risico

Openbaar gedeelte (artikel 49, leden 1 tot en met 3), (met uitzondering van particuliere gebruiksverantwoordelijken, tenzij zij namens een overheidsinstantie handelen)	Niet-openbaar gedeelte (artikel 49, lid 4)	Nationale implementatie/ register (artikel 49, lid 5)
Alle hierboven beschreven informatie is verplicht en opgenomen in het openbare gedeelte van de databank.	Er is slechts een beperkte hoeveelheid informatie verplicht en deze is uitsluitend opgenomen in een beveiligd, niet-openbaar deel van de databank.	Registratievereisten gelden uitsluitend op nationaal niveau.
Onderwijs en beroepsopleiding	Rechtshandhaving	Kritieke infrastructuur
Werkgelegenheid, personeelsbeheer en toegang tot zelfstandig ondernemerschap	Migratie, asiel en grenstoezichtbeheer	
Essentiële diensten en uitkeringen	High-risk AI systems under testing	
Rechtspraak en democratische processen	Biometrische gegevens die gebruikt worden voor rechtshandhaving, migratie, asiel en grenstoezichtbeheer	

Beperkingen op de toegang tot informatie

Overeenkomstig artikel 49, lid 4, onder (d), van de AI-Verordening wordt voor AI-systemen met een hoog risico in de domeinen van de rechtshandhaving, migratie, asiel en grenstoezichtbeheer (punten 1, 6 en 7 van Bijlage III) de informatie over het AI-systeem, zoals vastgelegd in de EU-databank, geregistreerd in een niet-openbaar deel dat uitsluitend toegankelijk is voor de Europese Commissie en de relevante nationale markttoezichtautoriteiten. Voor deze doeleinden zijn uitsluitend de gegevensbeschermingsautoriteit of de Europees Toezichthouder voor gegevensbescherming (EDPS, namens de Commissie) bevoegde markttoezichtautoriteiten (artikel 74, leden 8 en 9) en hebben zij toegang tot de informatie in de databank.

Dit betekent nog niet dat het materiaal waarop die gegevens gebaseerd zijn, eveneens niet beschikbaar is. Het betekent wel dat er meer nodig is om toegang tot de documenten te rechtvaardigen en dat toegang geweigerd kan worden. Organen voor gelijke behandeling die als autoriteiten in de zin van artikel 77 worden aangesteld, hebben de bevoegdheid om alle informatie of documentatie op te vragen en in te zien die krachtens de verordening is opgesteld of wordt bijgehouden (zie hieronder, Stap 2.2.3). Een dergelijk verzoek dient voldoende gemotiveerd te zijn om aan te tonen dat het noodzakelijk is voor de effectieve uitvoering van hun mandaat binnen de grenzen van hun bevoegdheid.

De verordening maakt ook duidelijk dat markttoezichtactiviteiten ‘geenszins afbreuk [mogen] doen aan de onafhankelijkheid van gerechtelijke instanties of anderszins afbreuk doen aan hun activiteiten wanneer zij optreden in hun gerechtelijke hoedanigheid’ (artikel 74, lid 8). Dit betekent dat met betrekking tot alle relevante informatie die met behulp van gerechtelijke procedures aan het orgaan voor gelijke behandeling of een persoon ter beschikking gesteld moet worden, de beperkingen van artikel 74, lid 8, niet van toepassing zijn. De terbeschikkingstelling van gevoelig materiaal, zelfs via deze procedures, valt vermoedelijk onder andere vertrouwelijkheidsvereisten en belangen op het gebied van openbare en nationale veiligheid (zie Vertrouwelijkheid).

Indien er rechtsgrondslagen vastgesteld worden voor het delen van informatie tussen organen voor gelijke behandeling, markttoezichtautoriteiten en andere autoriteiten als bedoeld in artikel 77 (zie [C Sectoroverschrijdende samenwerking](#)), dan zou het voor organen voor gelijke behandeling mogelijk moeten zijn om toegang te verkrijgen tot informatie die door markttoezichtautoriteiten verkregen is op grond van artikel 71, lid 4, en artikel 49, lid 4 (Raad van Europa 2025b).

2.2.3. Aanvullende informatie verstrekt door de verweerder of andere partijen

Documentatie- en rapportageverplichtingen uit hoofde van de AI-Verordening

Zie ook [EU-AI-Verordening, artikel 77: Bevoegdheden van de autoriteiten voor de bescherming van de grondrechten](#).

De AI-Verordening legt aanbieders en gebruiksverantwoordelijken van AI-systemen met een hoog risico de verplichting op om gedurende de gehele levenscyclus van het systeem verschillende soorten documentatie op te stellen en bij te houden. Organen voor gelijke behandeling die als autoriteiten in de zin van artikel 77 fungeren, hebben de bevoegdheid om alle documentatie die op grond van de AI-Verordening is opgesteld of wordt bijgehouden, op te vragen en in te zien in een toegankelijke taal en een toegankelijk formaat, wanneer toegang tot die documentatie nodig is

voor de doeltreffende uitoefening van hun mandaat binnen de grenzen van hun rechtsgebied.³⁸ (EU-AI-Verordening, artikel 77)

Deze documentatie wordt opgesomd in de onderstaande tabel met verschillende soorten technische documentatie.

Het wordt aanbevolen om al deze informatie op te vragen, aangezien al deze documenten samen een duidelijk beeld geven van het gebruik, het ontwerp, de data en de risico's van het systeem.

In Stap 3 wordt gedetailleerd uitgelegd wat deze informatie aantoont en hoe u deze kunt gebruiken.

De documentatie zal vermoedelijk gestructureerd worden op basis van universele en sectorspecifieke documentatienormen die de afgelopen jaren door de sector ontwikkeld werden, met inbegrip van verwijzingen naar „gegevensbladen” en „modelkaarten” in Bijlage IV. Voor organen voor gelijke behandeling zou het nuttig zijn om zich bewust te zijn van deze twee soorten van documentatie (Mittelstadt 2024). De vereiste structuur en inhoud van deze soorten van documentatie zullen bepaald worden door de normen van het Gezamenlijk Technisch Comité-21 (JTC-21) (zie hieronder, [Geharmoniseerde normen](#)).

Zie ook Sectoroverschrijdende samenwerking.

Hieronder volgt een lijst met vereisten waaraan AI-systemen met een hoog risico moeten voldoen op grond van de AI-Verordening. Hoewel niet alle vereisten expliciet documentatie voorschrijven, kan veilig aangenomen worden dat er in ieder geval interne documentatie over elk van deze vereisten zal bestaan.

38 Organen voor gelijke behandeling die niet onder artikel 77 vallen, beschikken krachtens de AI-Verordening niet over een aanvullende directe rechtsgrondslag voor toegang tot relevante documentatie voor AI-systemen met een hoog risico en zullen beroep moeten doen op hun bestaande bevoegdheden. Het blijft de vraag of zij voldoende inzicht zullen kunnen verkrijgen in de werking van AI-systemen met een hoog risico om hun mandaten effectief uit te voeren.

Tabel 4. Vereisten voor AI-systemen met een hoog risico krachtens de EU-AI-Verordening

Vereiste(artikel)	Beschrijving van verplichting	Rol
Systeem voor risicobeheer (artikel 9)	Systeem voor risicobeheer dat redelijkerwijs te voorziene risico's voor de gezondheid, de veiligheid of de grondrechten identificeert en analyseert, overeenkomstig risicobeheersmaatregelen.	Aanbieder
Data en data governance (Artikel 10)	Datasets voor training, validatie en testen moeten onderworpen zijn aan data governance. Dit omvat onder meer ontwerpkeuzes, dataverzameling en -herkomst, relevante voorbereiding, geformuleerde hypothesen, onderzoek naar vooringenomenheid en passende maatregelen om vertekeningen te voorkomen.	Aanbieder
Technische documentatie voor AI-systemen met een hoog risico (artikel 11, Bijlage IV)	Algemene beschrijving van het AI-systeem en gedetailleerde beschrijving van bepaalde elementen en processen. Een meer gedetailleerde beschrijving wordt gegeven in de onderstaande tabel.	Aanbieder

Vereiste(artikel)	Beschrijving van verplichting	Rol
Registratie (artikel 12)	Systemen moeten gebeurtenissen registreren die relevant zijn voor het identificeren van een risico voor de gezondheid, veiligheid of grondrechten en moeten monitoring, na het in de handel brengen, mogelijk maken. Dit omvat het registreren van de gebruikperiode, de referentiedatabank, de inputdata en de identificatie van natuurlijke personen die betrokken zijn bij de verificatie van de resultaten.	Aanbieder
Gebruiksaanwijzingen (artikel 13) en menselijk toezicht (artikel 14)	De werking van systemen moet voldoende transparant zijn. Dit omvat kenmerken, capaciteiten en beperkingen van het systeem, evenals de beoogde doelstelling en prestatieparameters. Daarnaast moeten menselijk toezicht en de middelen die nodig zijn voor de werking van het systeem, opgenomen worden.	Aanbieder aan gebruiksverantwoordelijke

Vereiste(artikel)	Beschrijving van verplichting	Rol
Systeem voor kwaliteitsbeheer (Artikel 17)	Documentatie van beleid, procedures en instructies, inclusief de strategie voor naleving van de Verordening,, ontwerp- en kwaliteitscontrole technieken, en controle vóór, tijdens en na de ontwikkeling. Dit omvat ook technische specificaties en systemen voor gegevensbeheer. Ten slotte documentatie met betrekking tot het melden van ernstige incidenten, communicatie met autoriteiten, het bijhouden van gegevens, beheer van hulpmiddelen en de verdeling van verantwoordelijkheden.	Aanbieder
Automatisch gegenereerde logs (Artikel 19)	Aanbieders moeten automatisch gegenereerde logbestanden ten minste zes maanden bewaren. Financiële instellingen bewaren de logbestanden overeenkomstig de relevante wetgeving inzake financiële diensten.	Aanbieder
Automatisch gegenereerde logs (Artikel 26)	Gebruiksverantwoordelijken moeten automatisch gegenereerde logbestanden minimum zes maanden bewaren. Financiële instellingen bewaren de logbestanden overeenkomstig de relevante wetgeving inzake financiële diensten.	Gebruiksverantwoordelijke

Vereiste(artikel)	Beschrijving van verplichting	Rol
Beoordeling van de gevolgen voor de grondrechten (Artikel 27)	Hoewel er uitzonderingen gelden, moeten gebruiksverantwoordelijken een beoordeling uitvoeren van het effect dat het gebruik van het systeem potentieel kan hebben op de grondrechten. Dit omvat de processen in overeenstemming met het beoogde doel, een beschrijving van de tijdsperiode en de frequentie, categorieën van betrokken personen, specifieke risico's op schade, maatregelen voor menselijk toezicht en maatregelen die getroffen worden indien het risico zich voordoet.	Gebruiksverantwoordelijke
EU-conformiteitsverklaring (Artikel 47, Bijlage V)	De aanbieder stelt voor elk AI-systeem met een hoog risico een schriftelijke (machine leesbare), ondertekende EU-conformiteitsverklaring op, die gedurende 10 jaar na het in de handel brengen ter beschikking van de nationale autoriteiten moet blijven en waarin verklaard wordt dat het systeem voldoet aan de eisen zoals uiteengezet in Afdeling 2 van de AI-Verordening.	Aanbieder
CE markering (artikel 48)	Systemen zijn onderworpen aan de algemene beginselen die vastgelegd zijn in artikel 30 van Verordening (EG) nr. 765/2008 en dienen voorzien te zijn van een CE-markering.	Aanbieder

Vereiste(artikel)	Beschrijving van verplichting	Rol
Monitoring na het in de handel brengen (Artikel 72)	Aanbieders moeten een systeem voor monitoring na het in de handel brengen, vaststellen, waarmee relevante gegevens over de prestaties van het systeem verzameld, gedocumenteerd en geanalyseerd worden, zodat de naleving beoordeeld kan worden.	Aanbieder
Melding van ernstige incidenten (Artikel 73)	Aanbieders zijn verplicht om ernstige incidenten te melden aan de markttoezichtautoriteiten van de respectievelijke lidstaat.	Aanbieder aan markttoezichtautoriteit. Markttoezichtautoriteit betreft orgaan voor gelijke behandeling erbij.

De technische documentatie die vereist is voor aanbieders op grond van artikel 11 van de AI-Verordening, in combinatie met Bijlage IV bij de AI-Verordening, zal voor organen voor gelijke behandeling een bijzonder nuttige bron van informatie vormen.

De volgende tabel gaat dieper in op deze technische documentatie en wijst organen voor gelijke behandeling op de vereiste elementen die relevant kunnen zijn voor de toepassing van deze methodologie.

Tabel 5. Verschillende soorten van technische documentatie overeenkomstig Artikel 11 en Bijlage IV (met toestemming aangepast uit Mittelstadt 2024)

Soort documentatie	Toelichting
1. Algemene beschrijving van het AI-systeem	Dit omvat: ▶ beoogde doelstelling; ▶ interacties met het systeem; ▶ versiebeheer en reflectie; ▶ de verschijningsvorm ervan in software en hardware, of in producten waarvan het een onderdeel is; ▶ hardware waarop het AI-systeem gebruikt zal worden;

Soort documentatie	Toelichting
2. Ontwerpspecificaties	Dit omvat: ▶ methoden en stappen voor de ontwikkeling van het systeem; ▶ ontwerpspecificaties; logica, algoritme en belangrijke keuzes, inclusief hypothesen en optimalisatiekeuzes; ▶ relevantie van de gekozen parameters; ▶ verwachte output en de kwaliteit daarvan; ▶ mogelijke afwegingen met betrekking tot compliance.
3. Systeemarchitectuur	Toelichting van de structuur van softwarecomponenten, hun interactie en integratie, evenals de rekenkracht die gebruikt wordt voor ontwikkeling, training, testen en validatie.
4. Datavereisten	De gegevensvereisten omvatten gegevensbladen waarin de trainingsmethoden, trainingstechnieken en datasets beschreven worden, met informatie over de herkomst, reikwijdte en kenmerken daarvan, de wijze van verkrijgen, de labelingsprocedures en de opschoningsmethoden.
5. Menselijk toezicht	Beoordeling van de maatregelen voor menselijk toezicht die geïmplementeerd werden overeenkomstig artikel 14, samen met de technische maatregelen die noodzakelijk zijn om de interpretatie van het AI-systeem door gebruiksverantwoordelijken te vereenvoudigen.
6. Prestatiemaatstaven	De gebruikte validatie- en testprocedures, in combinatie met informatie over de belangrijkste kenmerken van de testdata; de maatstaven die gebruikt worden voor het meten van de nauwkeurigheid, robuustheid, en compliance, evenals mogelijk discriminerende gevolgen. Bevat tevens alle testlogboeken en -rapporten, met inbegrip van vooraf vastgestelde wijzigingen.
7. Capaciteiten	Gedetailleerde informatie over de monitoring, werking en controle van het AI-systeem is vereist, met name de mogelijkheden en beperkingen ervan. Dit omvat de mate van nauwkeurigheid voor specifieke groepen.
8. Systeem voor risicobeheer	Risicobeheersysteem zoals beschreven in artikel 9.
9. Monitoring na het in de handel brengen	Een gedetailleerde beschrijving van het systeem dat uitgewerkt werd om de prestaties van het systeem na het in de handel brengen te evalueren overeenkomstig artikel 72.
10. Overige EU-wetgeving	Toegepaste geharmoniseerde normen, kopie van de EU-conformiteitsverklaring (artikel 47).

Geharmoniseerde normen

Geharmoniseerde normen zijn technische normen die momenteel ontwikkeld worden door Europese normalisatie-instellingen (CEN/CENELEC) en die, indien nageleefd, aanbieders van AI-systemen met een hoog risico het ‘vermoeden van conformiteit’ aan de AI-Verordening verlenen. In de praktijk zal dit waarschijnlijk een breed scala aan informatie-elementen omvatten, waaronder die welke nodig zijn om inzicht te verschaffen in de werking van het AI-systeem, de kenmerken, mogelijkheden, sterke punten, beperkingen en prestaties ervan, in overeenstemming met de wettekst (Soler Garrido et al. 2024).

De volgende normen die momenteel in ontwikkeling zijn, worden als bijzonder belangrijk beschouwd voor het vaststellen van de vereisten voor technische documentatie die ter beschikking van instanties voor gelijke behandeling gesteld wordt.³⁹

- ▶ **JT021036** ‘Artificiële intelligentie – Begrippen, maatregelen en eisen voor het beheersen van vooringenomenheid in AI-systemen’: het doel van deze norm is het definiëren van ‘begrippen, maatregelen en eisen voor de beoordeling en aanpak van vooringenomenheid in AI-systemen. Dit omvat ook vooringenomenheid die, volgens de specificaties van het AI-systeem, door de AI-aanbieder en de AI-gebruiksverantwoordelijke als ongewenst beschouwd wordt, in de context van de AI-Verordening’.
- ▶ **JT021008** ‘Kader voor de betrouwbaarheid van AI’, delen 1 (logboekregistratie), 2 (nauwkeurigheid en robuustheid) en 3 (transparantie en menselijk toezicht): het doel van deze norm is het definiëren van terminologie, begrippen, eisen en richtsnoeren inzake logboekregistratie, nauwkeurigheid, robuustheid, transparantie en menselijk toezicht.
- ▶ **JT021024** ‘AI-risicobeheer’: het doel van deze norm is het definiëren van eisen en het bieden van richtlijnen voor het risicobeheer van AI-systemen gedurende de gehele levenscyclus van het AI-systeem. Dit document vereist dat aanbieders objectieve criteria voor de aanvaardbaarheid van risico’s vaststellen, maar specificeert geen aanvaardbare risiconiveaus.

Het is onwaarschijnlijk dat deze normen drempelwaarden vaststellen of uitleggen hoe een verschillende behandeling van personen of groepen van personen als onwettige discriminatie beschouwd kan worden. Volgens Mittelstadt (2024) moeten organen voor gelijke behandeling zich er bewust van zijn dat normen verwachtingen zullen creëren over de wijze waarop vooringenomenheid in AI-systemen gemeten en beperkt kan worden, maar dat zij niet bepalen of deze vooringenomenheden onwettig of onethisch zijn.

39. Zie voor een lijst en beschrijving van alle normen die momenteel ontwikkeld worden: CEN/CENELEC, ‘CEN/CLC/JTC 21-werkprogramma’, beschikbaar op: [CEN - CEN/CLC/JTC 21](#), geraadpleegd op 25 juni 2026. Andere normen, waaronder reeds bestaande internationale normalisatiewerkzaamheden (zoals de ISO/IEC-normen), kunnen eveneens relevant zijn bij het aanpakken van vooringenomenheid en transparantie in AI-systemen. Internationale normen zijn doorgaans niet gratis en vallen onder intellectuele-eigendomsbescherming, hetgeen de toegang ertoe voor organen voor gelijke behandeling bemoeilijkt.

Normen, conformiteitsbeoordelingen en certificaten

Van systemen met een hoog risico die in overeenstemming zijn met geharmoniseerde normen, wordt aangenomen dat zij voldoen aan de vereisten van Afdeling 2 van de AI-Verordening (vereisten voor AI-systemen met een hoog risico). Het is echter belangrijk op te merken dat naleving van transparantieplichtingen of andere verplichtingen nog niet inhoudt dat het gebruik van het AI-systeem of de output daarvan rechtmatig is op grond van de regelgeving of andere wetgeving, en dat dit geen afbreuk mag doen aan andere transparantieplichtingen voor gebruiksverantwoordelijken van AI-systemen die vastgelegd zijn in Uniewetgeving of nationale wetgeving (Overweging 137). Aanbieders moeten de geharmoniseerde normen vermelden die toegepast zijn op het AI-systeem. Wanneer geen gebruik is gemaakt van geharmoniseerde normen, moeten aanbieders toelichten hoe op een andere wijze voldaan is aan de vereisten van de AI-Verordening (Hoofdstuk III, Afdeling 2, van de AI-Verordening), bijvoorbeeld door het gebruik van andere relevante normen en technische specificaties. Dit zou organen voor gelijke behandeling in staat moeten stellen om te bepalen wanneer een relevante norm met betrekking tot vooringenomenheid, betrouwbaarheid of geharmoniseerd risicobeheer nageleefd werd.

Gevolgen van een vermoeden van conformiteit

Een vermoeden van conformiteit sluit onderzoek of het nemen van maatregelen met betrekking tot discriminatie of andere mensenrechtenrisico's niet uit. Ten eerste erkent de AI-Verordening zelf dat een AI-systeem dat aan de verordening voldoet, nog steeds risico's kan inhouden, en voorziet artikel 82 in een procedure om met deze situatie om te gaan. Evenzo bepaalt artikel 7, lid 3, van de Verordening algemene productveiligheid (EU) 2023/988 (die van toepassing kan zijn op AI-systemen die geen hoog risico inhouden) dat het vermoeden van overeenstemming met de algemene veiligheidsvereiste in de verordening, de markttoezichtautoriteit er niet van weerhoudt alle passende maatregelen te nemen op grond van de verordening wanneer er aanwijzingen zijn dat het product, ondanks dat vermoeden, gevaarlijk is.

Let op: krachtens de verordening betreffende markttoezicht (EU) 2019/1020 moet de markttoezichtautoriteit, wanneer een marktdeelnemer testrapporten of certificaten overlegt waaruit blijkt dat zijn product in overeenstemming is met de harmonisatiewetgeving van de Unie, 'naar behoren rekening houden' met het rapport of certificaat.

Effectbeoordeling inzake grondrechten (FRIA)

De verplichting om een effectbeoordeling inzake grondrechten (FRIA) uit te voeren, geldt uitsluitend voor bepaalde gebruiksverantwoordelijken van AI-systemen met een hoog risico, zoals bepaald in artikel 27 van de AI-Verordening en Bijlage III, punt 5, (b) en (c), van de AI-Verordening. Hieronder vallen:

- a. gebruiksverantwoordelijken van AI-systemen met een hoog risico die overheidsinstanties zijn of particuliere entiteiten die openbare diensten verlenen;
- b. gebruiksverantwoordelijken van AI-systemen met een hoog risico die gebruikt worden om de kredietwaardigheid van natuurlijke personen te beoordelen

of om hun kredietscore vast te stellen (met uitzondering van AI-systemen die gebruikt worden voor het opsporen van financiële fraude), en systemen die gebruikt worden om risico's te beoordelen of de prijzen vast te stellen voor levens- en ziektekostenverzekeringen.

In het kader van de Digitale Omnibus betreffende AI wordt erkend dat er overlap bestaat tussen de effectenbeoordeling op het gebied van grondrechten (FRIA) en effectbeoordeling inzake gegevensbescherming (DPIA). Het kan dus noodzakelijk zijn om een DPIA aan te vragen als ernaar wordt verwezen in plaats van dat deze opgenomen werd in de FRIA.⁴⁰

Na voltooiing van de FRIA is de gebruiksverantwoordelijke op grond van artikel 27, leden 3 en 5, van de AI-Verordening verplicht de bevoegde markttoezichtautoriteit in kennis te stellen van de resultaten van de FRIA door een ingevuld (gestandaardiseerd) formulier in te dienen. Daarnaast moet de gebruiksverantwoordelijke, als onderdeel van hun registratieprocedure in de EU-databank, een samenvatting van de bevindingen van de FRIA indienen, voor zover die registratieverplichtingen heeft op grond van artikel 49, lid 3, van de AI-Verordening. Gebruiksverantwoordelijken die tot de tweede categorie behoren (de krediet- en verzekeringssector) zijn niet onderworpen aan deze verplichting. Organen voor gelijke behandeling kunnen daarom in Afdeling C van de EU-databank, zoals uiteengezet in Bijlage VIII, alleen een samenvatting verwachten van de verplichte FRIA's die uitgevoerd zijn door overheidsinstanties of particuliere entiteiten die tot de eerste categorie behoren.

Opmerking: de toepassing van beide verplichtingen is beperkt in het geval van overheidsinstanties die AI-systemen met een hoog risico inzetten in de domeinen van de rechtshandhaving, migratie, asiel en grenstoezichtbeheer. Krachtens artikel 49, lid 4, van de AI-Verordening hoeft er helemaal geen samenvatting van de bevindingen van de FRIA ingediend te worden bij de EU-databank – zelfs niet in het beveiligde, niet-openbare gedeelte ervan. Bovendien kunnen dergelijke gebruiksverantwoordelijken krachtens artikel 27, lid 3, van de AI-Verordening in uitzonderlijke gevallen – onder meer om redenen van openbare veiligheid – vrijgesteld worden van de verplichting om de markttoezichtautoriteiten in kennis te stellen van de resultaten van de FRIA, op grond van de afwijking van de conformiteitsbeoordelingsprocedure zoals beschreven in artikel 46, lid 1, van de AI-Verordening (zie ook het kader hieronder met betrekking tot de rechtshandhaving). De mogelijkheden voor organen voor gelijke behandeling om in dergelijke gevallen toegang te krijgen tot informatie zijn op grond van de AI-Verordening bijgevolg beperkt.

Gebruiksverantwoordelijken van andere categorieën van AI-systemen met een hoog risico – bijvoorbeeld een rekruteringsbureau dat gebruik maakt van AI om kandidaten te screenen of te selecteren – zijn wettelijk niet verplicht om een FRIA uit te voeren. Dit betekent echter niet noodzakelijkerwijs dat er in dergelijke gevallen geen FRIA uitgevoerd wordt. Sommige organisaties kunnen dit doen op grond van

⁴⁰ Verordening (EU) 2026/1744 van het Europees Parlement en de Raad van 8 juli 2026 tot wijziging van de Verordeningen (EU) 2024/1689, (EU) 2018/1139 en (EU) 2023/1230 wat betreft de vereenvoudiging van de tenuitvoerlegging van geharmoniseerde regels inzake kunstmatige intelligentie (Digitale Omnibus over AI). Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2026/1744/oj/eng>, geraadpleegd op 24 juli 2026.

ationale wetgeving, in overeenstemming met kaders zoals de VN-richtlijnen inzake bedrijfsleven en mensenrechten, of om aan te sluiten bij hun eigen due diligence of mensenrechtenverbindenissen. In deze gevallen kunnen organen voor gelijke behandeling om openbaarmaking verzoeken in het kader van hun bevoegdheden om informatie te verzamelen.

Aanbieders van AI-systemen met een hoog risico vallen niet onder de verplichting om een effectbeoordeling inzake de grondrechten uit te voeren van het specifieke type waarnaar in artikel 27 van de AI-Verordening verwezen wordt. Het uitvoeren van een FRIA als algemeen instrument voor het identificeren, evalueren en aanpakken van potentiële of reële negatieve effecten op de grondrechten, geworteld in het kader van de mensenrechteneffectbeoordeling (HRIA), maakt echter deel uit van de conformiteitsbeoordeling en de verplichting van de aanbieder om te beschikken over een risicobeheer- en kwaliteitsbeheersysteem, zoals uiteengezet in artikelen 9, lid 2, 17, lid 1, (g), en 43 van de AI-Verordening (Mantelero 2024). Dit type van effectbeoordeling zou doorgaans een op normen gebaseerde aanpak volgen en kan eveneens opgevraagd worden, samen met de overige documentatie die bijgehouden wordt krachtens de AI-Verordening, door organen voor gelijke behandeling die hun bevoegdheden op grond van artikel 77 van de AI-Verordening (zie hierboven, onder 2.1.3) uitoefenen.

Naast de wettelijke vereisten uit hoofde van de EU-AI-Verordening kunnen nationale of regionale wetten, beleidsmaatregelen of praktijken vereisen dat effectbeoordelingen met betrekking tot mensenrechten of grondrechten uitgevoerd worden en, in sommige gevallen, openbaar gemaakt worden. In deze gevallen kunnen organen voor gelijke behandeling om openbaarmaking verzoeken in het kader van hun bevoegdheden om informatie te verzamelen.

Gegevensbeschermingseffectbeoordeling (DPIA)

Voor elke verwerking van persoonsgegevens die, gezien de aard, de reikwijdte, de context of de doeleinden ervan, waarschijnlijk een hoog risico inhoudt voor de rechten van de betrokkenen, is de verwerkingsverantwoordelijke verplicht een gegevensbeschermingseffectbeoordeling (DPIA) uit te voeren overeenkomstig artikel 35, lid 1, van de AVG. Het spreekt dan ook voor zich dat DPIA's per definitie zeer relevant zijn in gevallen van AI-systemen met een hoog risico waarbij verwerking van persoonsgegevens, geautomatiseerde besluitvorming en profilering plaatsvinden (zie artikel 35, lid 3, van de AVG).

Het indienen van samenvattingen van DPIA's in de EU-databank (deel C) is echter uitsluitend verplicht voor bepaalde beperkte groepen van gebruiksverantwoordelijken van AI-systemen met een hoog risico, die op grond van artikel 49, lid 3, verplicht zijn hun gebruik van AI in de EU-databank te registreren. Hieronder vallen overheidsinstanties, instellingen, organen, bureaus en agentschappen van de Unie – of personen die namens hen optreden en die gebruik maken van AI-systemen met een hoog risico. Voor de overige gebruiksverantwoordelijken en AI-systemen met een hoog risico bestaat er noch krachtens de AVG, noch krachtens de AI-Verordening een rechtstreekse wettelijke verplichting om de DPIA te publiceren of aan een orgaan voor gelijke behandeling te verstrekken. Elk toezicht op de effectbeoordeling wordt overgelaten

aan het initiatief van de gegevensbeschermingsautoriteiten; samenwerkingskanalen met deze autoriteiten zouden in dat opzicht relevant kunnen zijn. Dit mag het orgaan voor gelijke behandeling er niet van weerhouden een dergelijk verzoek in te dienen, als onderdeel van de bevoegdheden van dit orgaan om informatie te verzamelen krachtens de nationale wetgeving. Sommige organisaties kunnen ermee instemmen de DPIA te verstrekken indien deze beschikbaar is, of kunnen er zelfs voor kiezen om er een samenvatting van te publiceren. De DPIA kan opgevraagd worden tijdens de correspondentie voorafgaand aan een rechtszaak of indien een rechtszaak aangespannen is.

Het voorstel voor de Digitale Omnibus-verordening⁴¹ verplicht het Europees Comité voor Gegevensbescherming tot het opstellen van uniforme, EU-brede lijsten van verwerkingsactiviteiten waarvoor al dan niet een DPIA vereist is, naast een gemeenschappelijke methodologie en een gemeenschappelijk sjabloon,⁴² die naar verwachting het huidige gefragmenteerde systeem van nationale lijsten zullen vervangen en deze lijsten zullen harmoniseren op EU-niveau.

2.2.4. Kennisgeving door de markttoezichtautoriteit of ambtshalve onderzoek

Het orgaan voor gelijke behandeling kan informatie verwachten van de markttoezichtautoriteit over AI-systemen die een risico vormen voor het recht op non-discriminatie of die betrokken zijn bij ernstige incidenten waarbij dat recht geschonden wordt. Zie voor meer details over het soort informatie dat verwacht kan worden [1.1 C: Informatie verstrekt door de markttoezichtautoriteit](#).

Organen voor gelijke behandeling zouden de documentatie op grond van de AI-verordening kunnen verkrijgen van de markttoezichtautoriteiten, indien een markttoezichtautoriteit deze documentatie reeds verkregen heeft van de aanbieder. Dit zou het proces van toegang voor organen voor gelijke behandeling kunnen versnellen. Verweerders kunnen niet, onder het mom van bescherming van bedrijfsgeheimen, voorkomen dat markttoezichtautoriteiten de documentatie met organen voor gelijke behandeling delen, met name wanneer organen voor gelijke behandeling de documentatie via de markttoezichtautoriteit opvragen (Raad van Europa 2025b). Zie voor een vergelijkbaar voorbeeld van de toepassing hiervan in de praktijk CK v. Dun & Bradstreet Austria GmbH en Magistrat der Stadt Wien, paragraaf 76.

Wanneer de zaak behandeld wordt in het kader van een ambtshalve onderzoek of een melding door een markttoezichtautoriteit, overweeg dan om:

41 Artikel 3 van het voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van de Verordeningen (EU) 2016/679, (EU) 2018/1724, (EU) 2018/1725, (EU) 2023/2854 en de Richtlijnen 2002/58/EG, (EU) 2022/2555 en (EU) 2022/2557 wat betreft de vereenvoudiging van het digitale wetgevingskader, en tot intrekking van de Verordeningen (EU) 2018/1807, (EU) 2019/1150, (EU) 2022/868 en Richtlijn (EU) 2019/1024 (Digitale Omnibus), [EUR-Lex - 52025PC0837 - EN - EUR-Lex](#), geraadpleegd op 25 juni 2026.

42 Het Europees Comité voor gegevensbescherming hield in mei 2026 een raadpleging over een sjabloon voor een gegevensbeschermingseffectbeoordeling (DPIA), dat hier beschikbaar is: www.edpb.europa.eu/our-work-tools/documents/public-consultations/2026/edpb-dpia-template_en.

- ▶ documenten op te vragen bij de markttoezichtautoriteit die noodzakelijk zijn voor het onderzoek van het orgaan voor gelijke behandeling;
- ▶ een rondetafelgesprek of workshop te organiseren met relevante ngo's of andere belanghebbende organisaties en deze discussie aan te wenden om relevante informatie te verzamelen;
- ▶ het bewustzijn te vergroten en raadplegingen uit te voeren om getroffen personen of groepen in kaart te brengen, onder meer door middel van enquêtes of andere participatieve processen voor het verzamelen van informatie.

Het domein van de rechtshandhaving

De mogelijkheden voor het verzamelen van informatie zullen in de context van rechtshandhaving beperkter zijn, waardoor het moeilijker wordt om het gebruik van AI of algoritmische systemen en eventuele daaruit voortvloeiende discriminatie vast te stellen.⁴³

AI-Verordening

- ▶ Krachtens artikel 49, lid 4, van de AI-Verordening moet de registratie van AI-systemen met een hoog risico in het domein van de rechtshandhaving, migratie, asiel en grenstoezichtbeheer niet alleen plaatsvinden in een beveiligd, niet-openbaar gedeelte van de in artikel 71 van de AI-Verordening bedoelde EU-databank, maar mag deze ook slechts een specifieke, beperkte reeks van gegevens bevatten, waarbij bijvoorbeeld informatie over inputdata en de werkingslogica daarvan buiten beschouwing blijft. Deze niet-openbare databank is verder toegankelijk voor de markttoezichtautoriteiten die aangesteld zijn voor AI-systemen in het domein van de rechtshandhaving en grenstoezicht overeenkomstig artikel 74, lid 8, en is in principe niet toegankelijk voor de organen voor gelijke behandeling. Zie voor meer informatie Beperkingen op de toegang tot informatie 2.2.2.
- ▶ Overeenkomstig artikel 27, lid 1, van de AI-Verordening zijn rechtshandhavingsautoriteiten, als overheidsinstanties, verplicht om een grondrechteneffect beoordeling (FRIA) uit te voeren alvorens een AI-systeem met een hoog risico in dienst te nemen. Hierop zijn echter twee uitzonderingen van toepassing. Ten eerste hoeven dergelijke gebruiksverantwoordelijken op grond van artikel 49, lid 4, (c), van de AI-Verordening geen samenvatting van de bevindingen van de FRIA of de DPIA in te dienen bij de EU-databank – zelfs niet in het beveiligde, niet-openbare gedeelte daarvan. Ten tweede kan de markttoezichtautoriteit hen in uitzonderlijke gevallen, onder meer om redenen van openbare veiligheid, toestaan om een AI-systeem met een hoog risico in de handel te brengen of in dienst te nemen zonder te voldoen aan de conformiteitsbeoordelingsprocedures, of in 'dringende' gevallen zelfs zonder enige vergunning (artikelen 46, lid 1, en 46, lid 2, van de AI-Verordening). Dit zou op grond van artikel 27, lid 3, van de AI-Verordening ook een vrijstelling

43. Zie González Fuster (2020) voor een vergelijking tussen de rechten inzake algoritmische gegevens in de AVG en de Richtlijn gegevensbescherming bij rechtshandhaving.

inhouden van de verplichting om de markttoezichtautoriteit in kennis te stellen van de resultaten van de FRIA.

Opmerking: De artikelen 27 en 46 van de AI-Verordening voorzien niet in een vrijstelling van de verplichting om de FRIA uit te voeren, en de voorwaarde in artikel 46, lid 1, is specifiek beperkt tot de 'beperkte periode, terwijl de nodige conformiteitsbeoordelingsprocedures uitgevoerd worden'. Artikel 46, lid 2, schrijft verder voor dat in dringende gevallen 'tijdens of na het gebruik zonder onnodige vertraging' toestemming moet worden gevraagd.

Het is belangrijk op te merken dat, indien de toestemming vervolgens wordt geweigerd:

- ▶ het gebruik van het systeem met hoog risico met onmiddellijke ingang stopgezet moet worden;
- ▶ alle resultaten en output van dergelijk gebruik onmiddellijk vernietigd moeten worden.

De mogelijke manieren waarop organen voor gelijke behandeling toegang kunnen krijgen tot informatie met betrekking tot zowel de DPIA als de FRIA worden hieronder besproken.

Richtlijn gegevensbescherming bij rechtshandaving

Daarnaast voorziet de Richtlijn gegevensbescherming bij rechtshandaving⁴⁴ in verschillende uitzonderingen en mogelijke beperkingen op het recht op informatie van personen met behulp van nationale omzettingen, indien dit noodzakelijk is om te voorkomen dat de preventie, opsporing, het onderzoek of de vervolging van strafbare feiten of de tenuitvoerlegging van strafrechtelijke sancties belemmerd wordt, en om de openbare en nationale veiligheid te beschermen (artikel 13, lid 3, en artikel 15 van de Richtlijn gegevensbescherming bij rechtshandaving).

De praktijken verschillen per lidstaat wat betreft het soort van informatie dat verstrekt moet worden en de wijze waarop deze toegankelijk is; daarom is het op dit gebied van cruciaal belang om naar de nationale wetgeving te verwijzen.

Geautomatiseerde besluitvorming

- ▶ Artikel 11 van de Richtlijn gegevensbescherming bij rechtshandaving verbiedt bepaalde vormen van geautomatiseerde verwerking, waaronder profilering, en schrijft voor dat een dergelijke verwerking uitdrukkelijk toegestaan moet worden door de wetgeving van de Unie of van een lidstaat, met inachtneming van passende waarborgen voor de rechten en vrijheden van de betrokkene. Het minimaal vereiste beschermingsniveau houdt in dat de betrokkene het recht heeft menselijke tussenkomst van de verwerkingsverantwoordelijke te verkrijgen. Het zal noodzakelijk zijn de nationale kaders inzake

44 De verwijzing naar de Richtlijn bij rechtshandaving in verband met informatiebronnen mag niet als uitputtend worden beschouwd; ook andere instrumenten op het bredere gebied van vrijheid, veiligheid en recht, zoals het besluit van de Raad inzake SIS II, VIS en EURODAC, kunnen materiële en procedurele regels bevatten betreffende de rechten van betrokkenen, waaronder het recht op informatie en het recht op inzage.

geautomatiseerde verwerking door rechtshandhavingsautoriteiten te onderzoeken om vast te stellen welke informatie over die geautomatiseerde verwerking beschikbaar moet zijn. Zie voor de verschillende omzettingen in diverse lidstaten Vogiatzoglou en Marquiene 2022; zie ook Overweging 38.

- De artikelen 13 en 14 van de Richtlijn gegevensbescherming bij rechtshandhaving bevatten geen expliciete informatieverplichtingen met betrekking tot het gebruik van geautomatiseerde besluitvorming, waaronder profilering.

Informatieverstrekking

- Krachtens artikel 13, lid 1, van de Richtlijn zijn verwerkingsverantwoordelijken verplicht bepaalde minimuminformatie te verstrekken, waaronder hun identiteit en de contactgegevens van de verwerkingsverantwoordelijke, het recht van de betrokkenen op inzage in hun persoonsgegevens en de beoogde doeleinden van de gegevensverwerking.

Die informatie heeft geen betrekking op een bepaalde betrokkene, maar op een bepaalde verwerkingsprocedure en alle betrokkenen die hierdoor mogelijk geraakt worden. Deze informatie wordt doorgaans ter beschikking gesteld op de daarvoor bestemde website van de bevoegde autoriteit. Het blijkt dat het niet altijd gemakkelijk of mogelijk is om de relevante informatie terug te vinden op de website van de centrale instantie die toezicht houdt op de rechtshandhavingsinstanties, de nationale politie of het bevoegde ministerie (Vogiatzoglou en Marquiene 2022).

- Artikel 13, lid 2, van de Richtlijn gegevensbescherming bij rechtshandhaving, breidt de reikwijdte van de informatie die met betrokkenen moet worden gedeeld uit, met inbegrip van de rechtsgrond van de verwerking en, waar van toepassing, de categorieën van ontvangers waarmee de persoonsgegevens gedeeld worden, en, indien nodig, bijkomende informatie, met name wanneer de persoonsgegevens zonder medeweten van de betrokkene verzameld worden. Op grond van artikel 13, lid 3, kan deze informatieverstrekking op basis van nationaal recht uitgesteld, beperkt, of zelfs achterwege gelaten worden, mits een dergelijke maatregel voldoet aan de vereisten van noodzakelijkheid en evenredigheid in een democratische samenleving.

Dergelijke informatie kan, indien deze voldoende specifiek is, samen met de minimuminformatie ter beschikking gesteld worden op de website.

Recht op inzage

- Op grond van artikel 14 van de Richtlijn gegevensbescherming bij rechtshandhaving, beschikken betrokkenen over een recht op inzage voor meer informatie over de gegevensverwerkingsactiviteiten dan de algemene informatie die ter beschikking van het publiek is gesteld, met inbegrip van de doeleinden van de verwerking, de betrokken categorieën van persoonsgegevens en de ontvangers of categorieën van ontvangers aan wie de persoonsgegevens bekendgemaakt zijn, alsmede de mededeling van de persoonsgegevens die verwerkt worden en van de oorsprong daarvan.

In tegenstelling tot de AVG, voorziet het artikel niet expliciet in het recht om geïnformeerd te worden over het bestaan en de logica van de geautomatiseerde besluitvorming, noch over de mogelijke gevolgen voor de betrokkene. Rechtshandavingsinstanties kunnen echter op grond van nationale wetgeving verplicht zijn om informatie te verstrekken over de wijze waarop een persoon is geprofileerd.

- ▶ Volgens Overweging 43 van de Richtlijn hoeft de verstrekte informatie geen kopie van de verwerkte gegevens te bevatten, zoals bijvoorbeeld in de AVG; in plaats daarvan volstaat een volledig overzicht. De inhoud van het antwoord – wanneer de toegang niet geweigerd wordt op formele gronden – blijft vaak beperkt tot gestandaardiseerde antwoorden die beknopt zijn en geen inhoudelijke informatie bevatten, maar toch als formeel conform beschouwd worden (Erdogan 2024).
- ▶ Krachtens artikel 15 van de Richtlijn kan het recht op inzage op grond van nationale wetgeving uitgesteld, beperkt of zelfs achterwege gelaten worden, indien een dergelijke maatregel in een democratische samenleving noodzakelijk en evenredig is ter bescherming van onder meer de openbare of nationale veiligheid, of voor het onbelemmerd verrichten van officiële of gerechtelijke onderzoeken, opsporingen of procedures.

Verzoek om inzage

- ▶ Artikel 14 en artikel 17, lid 3, van de Richtlijn voorzien in twee soorten procedures voor de uitoefening van het recht op inzage. Ten eerste de procedure voor „directe inzage” zoals vastgelegd in artikel 14 van de Richtlijn, waarbij personen zich rechtstreeks tot de rechtshandavingsinstantie of de verwerkingsverantwoordelijken kunnen wenden met vragen over hun persoonsgegevens. Ten tweede is er een uitzonderlijke procedure, de ‘indirecte’ toegang, waarbij het recht op inzage uitgeoefend wordt door de nationale gegevensbeschermingsautoriteit die optreedt als tussenpersoon.

Nationale wetgeving die voorziet in het systeem van indirecte toegang, zoals in België, waar indirecte toegang de standaardregeling vormt, wordt bekritiseerd omwille van de structurele en procedurele tekortkomingen (Dimitrova en De Hert 2024), die een effectief toezicht op gegevensverwerkingsactiviteiten en de verstrekking van relevante informatie aan de betrokkenen beperken.

Let op: wanneer informatie door een bevoegde autoriteit verzameld wordt voor rechtshandavingsdoeleinden valt deze onder het toepassingsgebied van de Richtlijn – bijvoorbeeld gegevens met betrekking tot het strafblad van een persoon. Wanneer de informatie uit een andere openbare bron gehaald wordt of verzameld wordt voor andere doeleinden dan rechtshandhaving (zoals burgerlijke, arbeids- of onderwijsstatus), valt deze onder het toepassingsgebied van de AVG. In bepaalde AI-systemen die door rechtshandavingsinstanties gebruikt worden, kunnen beide soorten van inputdata gebruikt worden, er moet daarom zorgvuldig nagegaan worden of de toepasselijke informatierechten onder de AVG of de Richtlijn gegevensbescherming bij rechtshandhaving vallen. Deze situatie wordt nog complexer wanneer particuliere bedrijven betrokken zijn

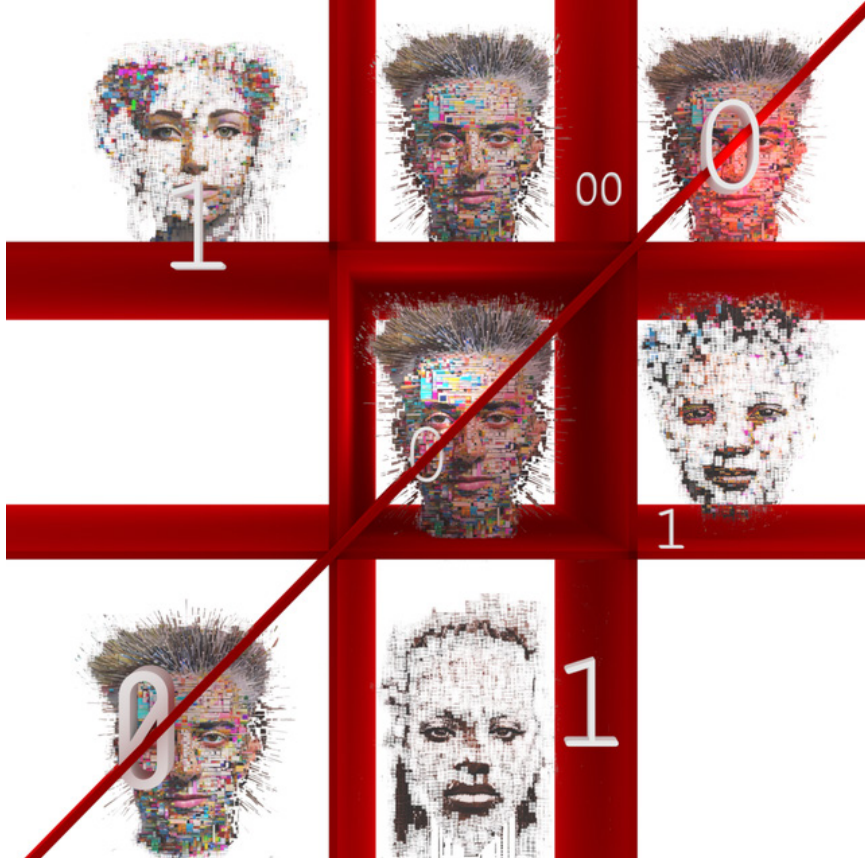
bij de ontwikkeling van software of bij de verwerking of controle van relevante gegevens (zie Erdogan 2023). Bij onzekerheid dient juridisch advies van een specialist ingewonnen te worden.

Register van de verwerkingsactiviteiten

- Op grond van artikel 24 van de Richtlijn zijn verwerkingsverantwoordelijken verplicht een register bij te houden van verwerkingsactiviteiten, met inbegrip van informatie over de doeleinden van de verwerking; de categorieën van ontvangers aan wie de persoonsgegevens bekendgemaakt zijn of zullen worden bekendgemaakt; en, in voorkomend geval, het gebruik van profilering. Deze gegevens dienen op verzoek ter beschikking van de gegevensbeschermingsautoriteiten gesteld te worden (zie Sector overschrijdende samenwerking)..

Gegevensbeschermingseffectbeoordeling

In het kader van de rechtshandhaving, schrijft artikel 27 van de Richtlijn een gegevensbeschermingseffectbeoordeling voor wanneer een bepaald type van verwerking waarbij gebruik gemaakt wordt van nieuwe technologieën vermoedelijk een hoog risico inhoudt voor de rechten en vrijheden van natuurlijke personen. De verplichtingen inzake de gegevensbeschermingseffectbeoordeling zullen per lidstaat verschillen, afhankelijk van de nationale omzettingen. Artikel 29 van de Werkgroep Gegevensbescherming heeft aanbevolen dat nationale wetgevers verwerkingsverantwoordelijken verplichten om een gegevensbeschermingseffectbeoordeling uit te voeren in verband met geautomatiseerde besluitvorming. Net als bij effectbeoordelingen inzake grondrechten (FRIA) zijn rechtshandhavingsautoriteiten niet verplicht om daarvan een samenvatting in te dienen bij de EU-databank (artikel 49, lid 4, onder (c), van de AI-Verordening).

Stap 3

Methodologie voor de beoordeling van ontvangen informatie

In stap 3 worden de vormen van discriminatie besproken die veroorzaakt worden door AI-systemen, of deze nu gebruikt worden voor geautomatiseerde besluitvorming of om besluitnemers te ondersteunen.

In de inleiding tot de begrippen worden de verschillende vormen van discriminatie beschreven en toegepast op een AI-context. Nieuwe begrippen voor organen voor gelijke behandeling kunnen bijvoorbeeld 'proxy-discriminatie' en 'variabelen' zijn. Ook wordt ingegaan op het identificeren en vaststellen van een vermoeden of een prima facie-zaak van discriminatie.

Het praktische deel van stap 3 is bedoeld om dossierbeheerders te helpen bij het beoordelen van de in stap 2 ontvangen informatie; het registratieformulier in [Bijlage K](#) kan hierbij gebruikt worden om die informatie vast te leggen. In stappen 3.2 tot en met 3.6 krijgt de dossierbeheerder een korte toelichting, een reeks vragen om te overwegen, mogelijke informatiebronnen die kunnen helpen bij het beantwoorden

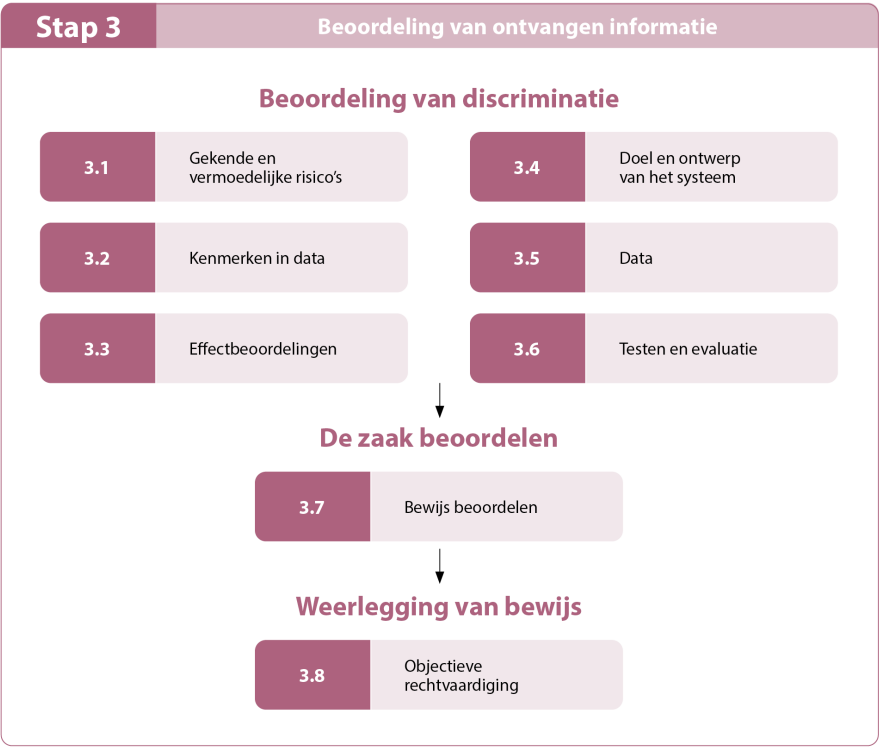
van die vragen, en voorbeelden van indicatoren van discriminatie of discriminerende praktijken.

Stap 3.7 brengt al deze bevindingen samen en biedt een leidraad om te beoordelen of er sprake is van een vermoeden van discriminatie en, belangrijker nog, wat te doen wanneer het beschikbare bewijsmateriaal onvoldoende is of er een gebrek aan transparantie bestaat.

Stap 3.8 biedt richtlijnen om te beoordelen hoe waarschijnlijk het is dat de verweerder eventuele discriminatie kan weerleggen of rechtvaardigen.

Er wordt niet verwacht dat dossierbeheerders alle vragen kunnen beantwoorden of toegang hebben tot alle documenten of bewijsmateriaal. In plaats daarvan hopen we dat dit hen in staat stelt om de beschikbare informatie optimaal te benutten en de relevantie ervan te begrijpen.

Figuur 4. Stap 3 – Beoordeling van ontvangen informatie

In stap 2 is normaal gezien al begonnen met het verzamelen van relevante documentatie en ander bewijsmateriaal. In stap 3 wordt dat bewijsmateriaal gebruikt om te beoordelen of er een vermoeden of een prima facie-zaak van discriminatie vastgesteld kan worden, en ook of het waarschijnlijk is dat de beklaagde in staat zal zijn om een eventueel vermoeden van discriminatie te weerleggen of een rechtvaardiging te verstrekken.

Voor veel van de deelstappen in stap 3 kan technische expertise nuttig zijn. Dit moet een deskundige zijn met een goed begrip van statistiek, datawetenschap en AI. Begrippen die centraal staan bij de ontwikkeling van algoritmische systemen, zoals trainingsgegevens, 'ground truth'-labels, output en input, worden in deze methodologie niet nader toegelicht; deze worden verondersteld tot de basiskennis op het gebied van statistiek, datawetenschap en AI te behoren. Zorg er bij het inschakelen van een technische deskundige voor dat deze zowel verstand heeft van datawetenschap als van non-discriminatieprincipes.

In sommige gevallen beschikken markttoezichtautoriteiten of andere instanties in de lidstaat over de vereiste technische expertise die ingezet kan worden door organen voor gelijke behandeling (zie Sector overschrijdende samenwerking).

Daarnaast kan sectorale expertise soms nuttig zijn om patronen van historische en bestaande ongelijkheden te begrijpen in de sector waarop het systeem wordt toegepast. Bij het inzetten van sectorale expertise kan het nuttig zijn om deskundigen in te schakelen met een achtergrond in de sociale wetenschappen en empirisch onderzoek, omdat deze achtergrond kan helpen de kloof tussen sectorale expertise en technische expertise te dichten. Wanneer dit niet mogelijk is, kan het nodig zijn dat het orgaan voor gelijke behandeling nader onderzoek verricht naar historische en andere vormen van ongelijkheid om te kunnen beoordelen of deze het systeem beïnvloed hebben. Denk bijvoorbeeld aan bekende gevallen van overmatig politieoptreden in bepaalde gemeenschappen of inkomensverschillen tussen mannen en vrouwen.

In elke deelstap wordt, indien van toepassing, een aanbeveling gedaan om deskundigen in te schakelen.

Let op: zoals aangegeven in de methodologie kan het nieuwe artikel 77, lid 1, (b), betreffende de verplichting tot samenwerking en wederzijdse bijstand ertoe leiden dat de markttoezichtautoriteit of een andere overheidsinstantie of -orgaan de op grond van de AI-Verordening vereiste expertise kan leveren.

Let op: wanneer er onvoldoende informatie beschikbaar is, dient u het volgende te overwegen:

- ▶ de gevolgen van een gebrek aan transparantie voor de bewijslast (zie transparantie onder stap 3.7); of
- ▶ het aanvragen van een evaluatie van het systeem en het uitvoeren van tests door de markttoezichtautoriteit (zie [stap 4.2.1](#)).

Voor het gebruik van deze methodologie wordt een redelijke kennis van de discriminatiewetgeving verwacht, maar de basisbegrippen worden aan het begin van deze stap nogmaals uiteengezet om duidelijker aan te tonen hoe deze verband houden met algoritmische systemen.

Inleiding tot de begrippen

Vormen van discriminatie

Directe discriminatie

Een persoon wordt minder gunstig behandeld dan anderen in een vergelijkbare situatie behandeld worden of behandeld zouden worden. De reden hiervoor is een bepaald kenmerk dat die bezit en dat onder een beschermde grond valt (en dat, uitsluitend in EU-zaken betreffende leeftijd/handicap en gevallen waarin er sprake is van een wezenlijke en bepalende beroepsvereiste, niet gerechtvaardigd is)..

Voorbeeld van directe algoritmische discriminatie

In Finland werd een man een lening geweigerd door een financiële instelling, die een scoringsysteem gebruikte dat zich baseerde op gegevens zoals woonplaats, geslacht, leeftijd en moedertaal om het risico op niet-terugbetaling van de lening te beoordelen. Het bleek dat de man de lening wel zou hebben gekregen als die een vrouw was geweest of Zweeds als moedertaal had gehad. Verder werd er geen individuele risicobeoordeling uitgevoerd met betrekking tot de kans dat die in gebreke zou blijven; de lening werd hen simpelweg geweigerd op basis van statistische aannames met betrekking tot hun geslacht en moedertaal. Het Finse Nationale Tribunaal voor Non-discriminatie en Gelijkeheid concludeerde in 2018, na een verzoek om onderzoek door de Ombudsman voor Non-discriminatie, dat dit een geval van directe discriminatie betrof.

Meer lezen:

- Assessment of creditworthiness, authority, direct multiple discrimination, gender, language, age, place of residence, financial reasons, conditional fine, Tribunal of Finland (2018)

Indirecte discriminatie

Een ogenschijnlijk neutrale bepaling, maatstaf of handelswijze (provision, criterion or practice:PCP) die leden van een beschermde groep in vergelijking met andere personen bijzonder benadeelt,, tenzij:

- de PCP objectief gerechtvaardigd is door een legitiem doel; en
- de middelen om dat doel te bereiken passend en noodzakelijk zijn.

Er is tot nu toe nog geen bindende uitspraak over de vraag of sommige of alle geautomatiseerde besluitvormingsprocessen al dan niet een bepaling, maatstaf of handelswijze vormen, maar onder sommige deskundigen heerst de sterke overtuiging dat dit vrijwel zeker het geval is: 'Naar onze mening zijn geautomatiseerde besluitvormingsprocessen die gebruikmaken van algoritmen vrijwel zeker PCP's in het kader van een vordering wegens indirecte discriminatie' (Allen en Masters 2019)..

Voorbeeld van indirecte algoritmische discriminatie (de zaak Deliveroo)

Het algoritmische ‘zelfbedieningsboekingssysteem’ van Deliveroo voor het toewijzen van werkshifts bleek indirect discriminerend te zijn, met name op grond van overtuiging (deelname aan collectieve acties zoals stakingen) en handicap. Door zich te baseren op statistieken over deelname en betrouwbaarheid – ogenschijnlijk neutrale criteria – benadeelde het systeem in de praktijk bezorgers die om legitieme redenen, zoals stakingen, ziekte of zorgverplichtingen, afwezig waren van hun werk, door hun scores te verlagen en daarmee hun toegang tot toekomstige werkmogelijkheden te beperken.

De ‘blindheid’ van de gebruikte statistieken – dat wil zeggen het feit dat het systeem geen rekening hield met redenen voor onbeschikbaarheid die verband hielden met beschermde gronden – leidde ertoe dat verschillende situaties op dezelfde manier behandeld werden, hetgeen een onevenredige impact had op beschermde groepen.

Meer lezen:

- ▶ *Filcams Cgil Bologna and Others v. Deliveroo Italia S.R.* (2020)
- ▶ *Purificato* (2021)

Meervoudige discriminatie

Discriminatie kan plaatsvinden op basis van meer dan één grond. Zo kan iemand bijvoorbeeld gediscrimineerd worden op grond van ras én op grond van geslacht of een handicap. Er worden verschillende termen gebruikt om discriminatie te beschrijven die op meer dan één grond plaatsvindt. Enkele voorbeelden van gebruikte termen zijn ‘meervoudige discriminatie’, ‘cumulatieve discriminatie’, ‘samengestelde discriminatie’, ‘gecombineerde discriminatie’ en ‘intersectionele discriminatie’ (Fredman 2016). Deze termen verschillen op subtiele wijze van elkaar. Voor deze methodologie is het belangrijk te beseffen dat de grondslag van discriminatie complex kan zijn (Xenidis 2021).

Intersectionele discriminatie

In wezen ... is intersectionaliteit een manier om na te denken over identiteit en de relatie daarvan tot macht’ (Crenshaw 2015).

Intersectionele discriminatie verschilt van andere vormen van meervoudige discriminatie doordat het niet simpelweg een optelsom is van discriminatie op basis van afzonderlijke gronden, maar van verschillende persoonlijke kenmerken die op elkaar inwerken en niet van elkaar gescheiden kunnen worden. Sociale, economische, culturele en institutionele structuren zijn met elkaar verweven en vormen een complex systeem dat ongelijkheid creëert (en in stand houdt) (Crenshaw 1991). Zo kunnen sociale categorieën zoals leeftijd en geslacht elkaar kruisen en, afhankelijk van de omstandigheden, een voordeel of nadeel opleveren. Ongelijkheid kan variëren afhankelijk van omstandigheden en feiten en is soms tijd- en locatiegebonden. Zo kan een vrouw die zonder migratieachtergrond, bijvoorbeeld ‘minder’ gelijk

zijn dan een man, maar meer gelijk dan een vrouw met migratieachtergrond. Sociale ongelijkheden kunnen ook machtsverhoudingen bepalen. Deze met elkaar verweven structuren van ongelijkheid worden weerspiegeld in de real-world data die gebruikt worden om algoritmische systemen te ontwerpen, te bouwen en te testen. Daarnaast zijn machine learning-benaderingen die gebruikt worden om AI-systemen te bouwen, in staat om interactieve patronen te ontdekken die niet bekend zijn of niet duidelijk naar voren komen uit basisgegevensanalyses. Zo kunnen algoritmische systemen leiden tot intersectionele discriminatie (Xenidis 2021). Hoewel intersectionele discriminatie door het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU) in de zaak Parris (C-443/17) verworpen werd, stellen sommige commentatoren dat dit herbekeken moet worden, met name in het licht van de toenemende erkenning van het fenomeen in het Unierecht, zoals de Loontransparantierichtlijn 2023/970/EG en Richtlijn (EU) 2024/1385 ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Howard 2024).

Proxy-discriminatie

Discriminatie op basis van het gebruik van kenmerken – ook wel ‘proxy’s’ genoemd – die op zichzelf niet onder een van de expliciet verboden discriminatiegronden vallen (zie beschermde gronden), maar die wel een verband vertonen met een beschermde grond, wordt aangeduid als proxy-discriminatie. Hoewel de EU-wetgeving proxy-discriminatie niet expliciet erkent of ernaar verwijst, is het een theoretisch concept dat helpt om te begrijpen hoe algoritmische discriminatie kan ontstaan.

- ▶ Proxydiscriminatie kan directe discriminatie zijn als er een onlosmakelijk verband bestaat tussen de gekozen – neutrale – kenmerken en de expliciet beschermde gronden (bijvoorbeeld zwangerschap en geslacht: *Dekker tegen Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen (VJV-Centrum) Plus*, 1990; *Dita Danosa v. LKB Lizings SIA*, 2010; *Andersen v. Region Syddanmark*, 2010; *VL v. Szpital Kliniczny im. dra J. Babińskiego SPZOZ in Krakau*, 2021).
- ▶ Daarnaast kan proxy-discriminatie indirecte discriminatie opleveren indien de bepaling, maatstaf of handelwijze, met inbegrip van proxy’s, personen met beschermde gronden bijzonder benadeelt (voor een toelichting hierop in de praktijk, zie *Jyske Finans v. Ligebehandlingsnævnet*, 2017 (C-668/15)).

Belangrijke zaak: Dekker v. Stichting Vormingscentrum (1990)

Een werkgever handelde in strijd met het beginsel van gelijke behandeling (Richtlijn 76/207/EG van de Raad) inzake de toepassing van gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de promotiekansen en ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden, toen die weigerde een arbeidsovereenkomst aan te gaan met een vrouwelijke sollicitante die geschikt was voor de functie, waarbij de weigering gebaseerd was op de mogelijk nadelige gevolgen van het in dienst nemen van een zwangere vrouw, omdat de nationale ziekteverzekering zwangerschap gelijkstelde aan ziekte. De rechtbank erkende dat alleen vrouwen op grond van zwangerschap uitgesloten konden worden van een job en dat er hierdoor sprake was van directe discriminatie op grond van geslacht.

Proxy variabelen

In de context van de antidiscriminatiewetgeving verwijzen ‘proxy’s’ of ‘proxyvariabelen’ naar kenmerken of combinaties daarvan die op zichzelf niet opgenomen zijn in de lijst van expliciet verboden discriminatiegronden binnen het relevante wettelijke kader, maar die zodanig met die gronden samenhangen dat het gebruik ervan tot onrechtmatige discriminatie kan leiden. Een voorbeeld hiervan is een postcode: een postcode is op zichzelf niet discriminerend; als er echter veel mensen met een migratieachtergrond of mensen van een bepaalde etnische afkomst in een bepaalde zone wonen, kan deze fungeren als een proxy voor een verboden discriminatiegrond, namelijk etnische afkomst.

Proxy’s zijn te herkennen aan oververtegenwoordiging: als mensen met een specifiek beschermd kenmerk oververtegenwoordigd zijn in een groep, dan zijn de identificatiekenmerken van deze groep waarschijnlijk proxy’s. In het bovenstaande voorbeeld kan een postcode dus als proxy herkend worden, omdat mensen met een etnische afstamming in bepaalde wijken oververtegenwoordigd zijn.

Wanneer een proxy als input voor een algoritmisch systeem gebruikt wordt, kan dit wijzen op mogelijke discriminatie. Houd er rekening mee dat, afhankelijk van het type van proxy, het gebruik ervan zowel op directe als indirecte discriminatie kan duiden (Weerts et al. 2024). Van bepaalde kenmerken is, op basis van onderzoek naar dit onderwerp en relevante rechtspraak, bekend dat ze proxy’s zijn voor beschermde gronden. Proxy’s kunnen ook geïdentificeerd worden door de specifieke context waarin een algoritmisch systeem toegepast wordt te begrijpen en te analyseren, rekening houdend met bestaande historische ongelijkheden en demografische gegevens.

Zie Bijlage E voor details en voorbeelden van verschillende soorten van proxy’s.

In de [Chez zaak \(C-83/14\)](#), werd een collectieve maatregel (het plaatsen van elektriciteitsmeters in een “Romawijk” op een hoogte van zes tot zeven meter, in plaats van op minder dan twee meter zoals in andere wijken) opgelegd aan een wijk die voornamelijk, maar niet uitsluitend, bewoond werd door personen van Roma-afkomst. Indien zou blijken dat die maatregel ingevoerd en/of gehandhaafd werd om redenen die verb and hielden met de etnische afstamming die de meeste inwoners van de betrokken wijk gemeen hebben, zou dit beschouwd worden als directe of indirecte discriminatie, ook ten aanzien van de inwoners van die wijk die niet van Roma-afkomst zijn. Het was aan de nationale rechtbank om hierover te oordelen, rekening houdend met alle relevante omstandigheden van de zaak en met de regels inzake de omkering van de bewijslast zoals bedoeld in artikel 8, lid 1, van Richtlijn 2000/43.

Voorbeeld van een algoritme: controle van studiebeurzen

Dit voorbeeld moet helpen uitleggen hoe proxy’s werken. In dit geval fungeerden ‘dicht bij de ouders wonen’ en ‘een beroepsopleiding volgen’ als proxy’s voor ‘niet-Europese migratieachtergrond’.

De Nederlandse Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) voert controles uit om ervoor te zorgen dat uitgekeerde studiebeurzen terecht toegekend werden. Dit proces staat bekend als de Controle uitwonende beurs (in het Nederlands afgekort tot CUB). Er ontstond een vermoeden dat het ondertussen stopgezette CUB-proces discriminerend was ten aanzien van studenten met een migratieachtergrond. Dit vermoeden was gebaseerd op de beroepsprocedures die gestart werden door studenten van wie vastgesteld was dat zij ten onrechte studiebeurzen hadden ontvangen, waarbij advocaten zich realiseerden dat het merendeel van hun cliënten een migratieachtergrond had. Uit onderzoek kwam aan het licht dat in dit proces een frauderisicoscoringsysteem werd gebruikt om prioriteit te geven aan onderzoeken naar (il)legaal gebruik van de studiebeurzen.

Algorithm Audit voerde een analyse uit van het algoritmische systeem, onderzocht verschillen in behandeling in de afzonderlijke stappen van het CUB-proces en ging na of de gebruikte gegevens in het systeem als proxy's beschouwd konden worden.⁴⁵ Daaruit bleek dat het systeem gebruikmaakte van drie inputdata: de leeftijd van de student, het opleidingsniveau en de afstand tussen het adres van de student en dat van de ouders. Nationaliteit, migratieachtergrond of enige andere informatie over ras of etniciteit werd niet gebruikt in het fraudescoringsysteem.

De belangrijkste bevindingen van Algorithm Audit waren dat:

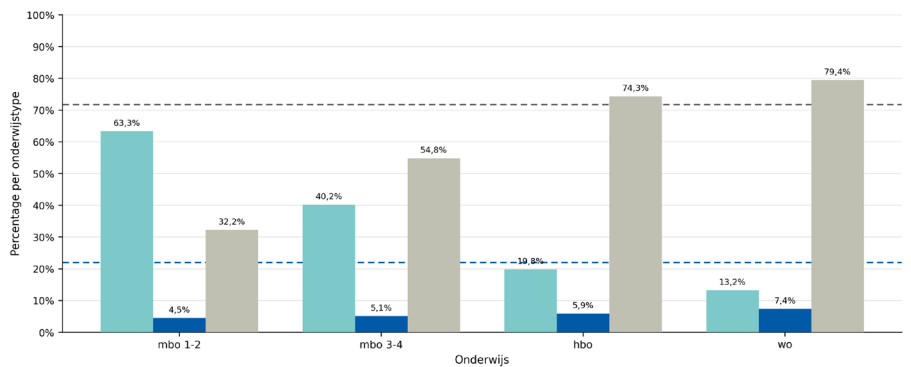
- ▶ het CUB-proces in het algemeen leidde tot een ongelijke behandeling van studenten met een niet-Europese migratieachtergrond;
- ▶ het risicoprofiel hogere risicoscores toekende aan studenten met een migratieachtergrond; studenten met een niet-Europese migratieachtergrond hadden twee keer zoveel kans om in een hoogrisicocategorie ingedeeld te worden als studenten van Nederlandse afkomst;
- ▶ de verder manuele selectie van studenten voor controle de oververtegenwoordiging versterkte in plaats van deze te verminderen. Studenten met een niet-Europese migratieachtergrond hadden 6,2 keer meer kans om geselecteerd te worden voor een controle, waarbij een ingrijpend huisbezoek plaatsvond, dan studenten van Nederlandse afkomst.

Een Nederlandse rechtbank concludeerde dat deze praktijk niet objectief gerechtvaardigd was en dat het hier ging om indirecte discriminatie (Rechtbank Overijssel 2024).

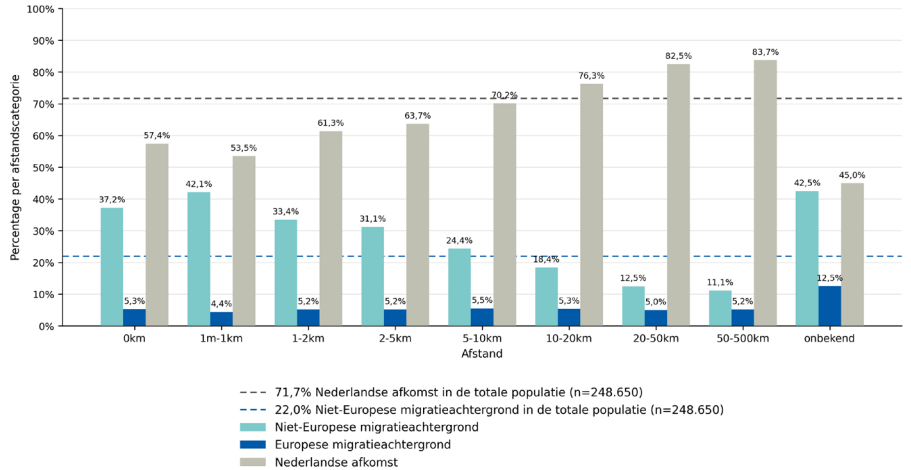
Uit gedetailleerde analyses bleek dat het risicoscoringsysteem hogere risicoscores toekende aan studenten met een lager opleidingsniveau (beroepsonderwijs) en aan studenten die dichterbij hun ouders woonden. Van beide variabelen bleek dat ze (sterk) correleerden met een migratieachtergrond en dat het dus proxy's zijn voor een migratieachtergrond (zie onderstaande grafieken).

⁴⁵ Algorithm Audit kreeg volledige toegang tot zowel het algoritme als de interne gegevens van DUO. Vanwege de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) verzamelt of verwerkt DUO geen informatie over de herkomst van studenten ten behoeve van het CUB-proces. Om deze analyses uit te voeren, werkten DUO en Algorithm Audit samen met het Nederlandse Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Het CBS leverde geaggregeerde statistieken over het geboorteland en het land van herkomst op basis van populaties die door Algorithm Audit gedefinieerd waren voor elk van de processtappen (risicocategorie, geselecteerd voor controle, uitkomst controle, beroepsprocedure, uitkomst beroep) en invoervariabelen (opleiding, leeftijd, afstand tot ouder(s)).

Grafiek 1: Verdeling van studenten met een (niet-)Europese migratieachtergrond en studenten van Nederlandse afkomst per onderwijsniveau binnen de populatie van studenten met een studiebeurs

Grafiek 2: Verdeling van studenten met een (niet-)Europese migratieachtergrond en studenten van Nederlandse afkomst per afstandscategorie binnen de populatie van studenten met een studiebeurs

Bron van de grafiek: Algorithm Audit

Zie Algorithm Audit 2024a en 2024b voor een volledige toelichting.

Referentiepersonen

Een referentiepersoon is een persoon die zich in een vergelijkbare situatie bevindt als de melder, maar die niet het beschermde kenmerk heeft waarvan aangenomen wordt dat het de reden voor de discriminatie is.

Let op: het is mogelijk dat twee groepen van mensen in het kader van de ene klacht beschouwd worden als personen die zich in een vergelijkbare situatie bevinden, maar niet in het kader van een andere klacht. Het is daarom altijd belangrijk om de referentiepersoon te beoordelen in het licht van de doelstelling van de betwiste

maatregel (Raad van Europa en Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten 2018: 44-49).

Het kiezen van de juiste referentiepersoon is van belang bij het beoordelen van bewijsmateriaal met betrekking tot algoritmische systemen, met name bij het beoordelen van het doel van het systeem en de maatregelen voor training, testen en validatie, alsook de testen en evaluaties zelf. In het bijzonder kan het nodig zijn om te beoordelen of data over beschermde gronden gebruikt werden om het algoritmische systeem te trainen en welke keuzes gemaakt werden bij het testen van het systeem. Dit wordt in meer detail besproken in de paragrafen 3.3, 3.5 en 3.6.

Het vaststellen van een vermoeden van discriminatie

Volgens de non-discriminatie-richtlijnen, moeten personen die menen het slachtoffer te zijn van een schending van het beginsel van gelijke behandeling, voor een rechter of een andere bevoegde instantie feiten aanvoeren waaruit een vermoeden van directe of indirecte discriminatie afgeleid kan worden. Het is aan de verweerder om te bewijzen dat het beginsel van gelijke behandeling niet geschonden werd.⁴⁶ Zie ook stap 3.8.

Dit houdt in dat de melder voldoende bewijs moet aanvoeren om een vermoeden van discriminatie te doen ontstaan.

Daarna verschuift de bewijslast naar de verweerder. In de praktijk beschikken nationale rechtbanken over een beoordelingsmarge bij het bepalen wanneer het door de melder aangevoerde bewijs volstaat om de bewijslast naar de verweerder te verschuiven.⁴⁷

Bewijs kan bestaan uit statistische gegevens,⁴⁸ schriftelijke documenten, indien deze inhoud bevatten die verband houdt met de discriminatie of betrekking heeft op het specifieke geval van de melder, en rapporten en analyses uit relevante bronnen (zie de in stap 2 verzamelde gegevens), situationele testen (zie [stap 3.6](#) hieronder), beoordelingen op basis van gezond verstand, getuigenverklaringen en conclusies getrokken uit indirect bewijs. Het Hof van Justitie van de Europese Unie benadrukt hoe belangrijk het is om rekening te houden met 'alle omstandigheden waarin de litigieuze handelwijze wordt toegepast' (C-83/14 CHEZ, punten 80-84). Bijgevolg kunnen zowel statistische als kwalitatieve gegevens gebruikt worden om een vermoeden van discriminatie vast te stellen en er wordt betoogd dat beiden eigenlijk gebruikt zouden moeten worden.

Wat zijn 'gelijkheidsgegevens'?

In het kader van de methodologie verstaan we onder 'gelijkheidsgegevens' zowel kwantitatieve (waaronder statistische) als kwalitatieve gegevens, waarbij we uitgaan van de volgende definitie uit de 'Richtlijnen voor het verbeteren van de verzameling en het gebruik van gelijkheidsgegevens' (Europese Commissie 2021):

⁴⁶ Richtlijn 2000/78/EG, artikel 10, Richtlijn 2006/54/EG, artikel 19, Richtlijn 2000/43/EG, artikel 8.

⁴⁷ In de praktijk zal dit vaak verschillen naargelang het om directe of indirecte discriminatie gaat. Zie voor meer informatie Farkas en O'Farrell (2015).

⁴⁸ Voor meer informatie over statistieken als bewijsmateriaal, zie hieronder, 'Benadering van statistische data'.

elk stuk informatie dat nuttig is voor het beschrijven en analyseren van de stand van zaken op het gebied van gelijkheid. De informatie kan kwantitatief of kwalitatief van aard zijn. Het kan gaan om geaggregeerde gegevens die ongelijkheden of de oorzaken of gevolgen daarvan in samenlevingen weerspiegelen. Soms kunnen gegevens die aanvankelijk om andere redenen dan gelijkheidsdoeleinden verzameld zijn, gebruikt worden voor het produceren van gelijkheidsgegevens. (Europese Commissie 2021: 8)

Gelijkheidsgegevens worden onder meer gebruikt om ‘betrouwbaar bewijs te leveren in administratieve of gerechtelijke zaken betreffende discriminatie aan de hand van gegevens die wijzen op directe of indirecte discriminatie; en om belangenbehartiging en bewustmaking op het gebied van gelijkheid en non-discriminatie te ondersteunen’ (Europese Commissie 2021: 9).

Meer lezen:

- ▶ “Handbook on identifying and using equality data in legal casework” (Ilieva 2024);
- ▶ “Strategic litigation handbook” (Equinet 2017);
- ▶ “Handbook: artificial intelligence, judicial decision-making and fundamental rights” (JuLIA Project 2024).

Hoe moet stap 3 gebruikt worden?

In de onderstaande paragrafen worden de richtinggevende vragen uiteengezet die organen voor gelijke behandeling kunnen helpen bij het vaststellen of er sprake is van een prima facie discriminatiezaak of niet. Het doel is om aan te geven waar in de in stap 2 verzamelde informatie, het relevante bewijsmateriaal te vinden is, waarop in dat bewijsmateriaal moet worden gelet en hoe het bewijsmateriaal gebruikt kan worden om discriminatie aan te tonen.

Elke paragraaf in dit deel heeft dezelfde basisstructuur:

- ▶ Een toelichting over wat het orgaan voor gelijke behandeling moet beoordelen;
- ▶ Vragen om te overwegen bij het beoordelen van de informatie;
- ▶ Mogelijke informatiebronnen;
- ▶ Indicatoren van discriminatie.

In de paragrafen 3.7 en 3.8 wordt vervolgens een kader geboden om te beoordelen of het verzamelde bewijsmateriaal volstaat om een prima facie discriminatiezaak, waarbij een AI- of algoritmisch systeem betrokken is, te onderbouwen (3.7 Beoordelen of het bewijs volstaat) en om te evalueren hoe waarschijnlijk het is dat de verweerder dit kan weerleggen of een rechtvaardiging voor eventuele discriminatie kan geven (3.8 Kan de verweerder aantonen dat het verschil in behandeling niet discriminerend is?). Dit helpt om te bepalen of er maatregelen genomen moeten worden tegen de verweerder. Er zal onvermijdelijk enige overlap zijn in het proces en het onderzoek van het bewijsmateriaal.

Het is uiterst onwaarschijnlijk dat een orgaan voor gelijke behandeling in deze stap toegang zal hebben tot alle informatie of alle vragen zal kunnen beantwoorden. Deze vragen zijn veeleer bedoeld als leidraad voor de soorten van informatie die mogelijk beschikbaar zijn en voor hoe deze zowel op individuele basis als vervolgens collectief beoordeeld kunnen worden.

In Bijlage K, is een voorbeeld van een registratieformulier opgenomen, dat bedoeld is als hulpmiddel en aangepast kan worden aan de individuele noden van het orgaan voor gelijke behandeling.

Meer lezen:

Sommige begrippen in stap 3 zullen nieuw of onbekend zijn. In de onderstaande bronnen worden deze nader toegelicht.

- ▶ Wachter, Mittelstadt en Russell, 2020, Why fairness cannot be automated: Bridging the gap between EU non-discrimination law and AI. *Computer Law & Security Review*, jaargang 41, juli 2021.
- ▶ Mittelstadt, 2024, How to use the Artificial Intelligence Act to investigate bias and discrimination: A guide for equality bodies, *Equinet*.

3.1. Wat zijn de bekende of vermoedelijke risico's op discriminatie?

Het gebruik van algoritmische systemen in bepaalde contexten kan een inherent risico op discriminerende praktijken meebrengen. Wanneer algoritmische discriminatie eerder reeds aangetoond werd in een vergelijkbaar gebruiksgeval en een vergelijkbare sector, kan dit wijzen op een breder risico op discriminatie dat ook van toepassing is op het te beoordelen geval. Als bijvoorbeeld aangetoond wordt dat gezichtsherkenning bij politiewerk discriminerend is, is het waarschijnlijk dat gezichtsherkenning voor andere doeleinden eveneens discriminerend zal zijn.

3.1.1. Wordt het type van algoritmisch systeem of het domein waarin het wordt ingezet in de AI-Verordening expliciet genoemd met betrekking tot de risico's op discriminatie?

De AI-Verordening verwijst zowel naar 'sectoren' als naar 'gebruiksgevallen' binnen sectoren.

Wanneer algoritmische systemen gebruikt worden in sectoren waar er historische ongelijkheden bestaan en/of waarvan aangetoond is dat discriminatie er vaak voorkomt, zou dit een verhoogd vermoeden van discriminatie moeten oproepen. Algoritmische systemen zijn gebaseerd op gegevens uit reële gegevens. Bestaande ongelijkheden en menselijke vooroordelen worden weerspiegeld in die gegevens en komen daarom vaak naar voren in het algoritmische systeem en kunnen daar zelfs versterkt worden.

Vooringenomenheid in historische data: voorbeeld van een algoritme, de rekruteringsstool van Amazon

Amazon ontwikkelde een AI-rekruteringsstool die getraind werd op historische cv's die een overwegend mannelijke groep van sollicitanten weerspiegelden. Als gevolg daarvan 'leerde het systeem zichzelf dat de voorkeur uitging naar mannelijke kandidaten'. Hoewel het systeem geslacht niet expliciet als input gebruikte, baseerde het zich op proxygegevens die gecorreleerd waren met het vrouw-zijn – zoals het woord 'vrouwen-' (bijvoorbeeld „aanvoerder van de schaakclub voor vrouwen“) of diploma's van universiteiten voor vrouwen – en kende het aan sollicitaties van vrouwelijke kandidaten systematisch een lagere beoordeling toe (Dastin 2018).

Veel van de gebruiksgevallen met een hoog risico in de AI-Verordening zijn door de EU juist vanwege het risico op discriminatie ingedeeld in de categorie 'hoog risico'. In de overwegingen 54 en 56 tot en met 60 van de AI-Verordening wordt expliciet melding gemaakt van het risico op discriminatie, het in stand houden van historische patronen van discriminatie en specifieke kwetsbaarheden. Zelfs als een systeem technologisch niet complex is en/of geen AI is, brengt het gebruik van (regelgebaseerde) algoritmische systemen voor deze gebruiksgevallen een vergelijkbaar risico op discriminatie mee. Bijlage I beschrijft AI-gebieden en gebruiksgevallen met een hoog risico.

Voor een gebruiksgeval waarnaar expliciet verwezen wordt in de AI-Verordening is bijkomend onderzoek aangewezen. Verder kunnen er voor deze gevallen ondersteunende gegevens over gelijkheid beschikbaar zijn, zowel kwalitatief als kwantitatief, die vaak te vinden zijn in rechtspraak, academische rapporten, rapporten van maatschappelijke organisaties of overheidsrapporten. Zie ook paragraaf 2.1 2, Bestaande rechtspraak, en andere bronnen.

Let op: als het systeem een AI-systeem met een hoog risico is dat opgenomen is in de EU-databank, met inbegrip van Afdeling B,⁴⁹ dan wordt er per definitie expliciet naar verwezen in de AI-Verordening en vormt het derhalve mogelijk een hoog risico op discriminatie.

Vragen om in overweging te nemen

- Is het algoritmische systeem een „soort“ van technologie waarvan bekend is dat deze een risico op discriminatie inhoudt, zoals profilering (artikel 6, lid 3, en Overweging 53), voorspellende risicoanalyse (Overweging 42) of biometrie en emotieherkenning (Bijlage III, punt 1, Overwegingen 44 en 54)?

⁴⁹ Wanneer een systeem in deel B van de EU-databank opgenomen is, is het door een aanbieder zelf beoordeeld als zijnde gebruikt in een sector met een hoog risico, maar vormt het geen risico op grond van een beperkte reeks uitzonderingen (zie de AI-Verordening, artikel 6, lid 3). Hoewel de krachtens de AI-Verordening vereiste documentatie vermoedelijk niet beschikbaar zal zijn, wordt dit systeem toegepast in een domein waarnaar in de AI-Verordening expliciet verwezen wordt vanwege de risico's op discriminatie.

- ▶ Hield de beslissing of behandeling verband met een van de volgende sectoren?
 - Onderwijs en beroepsopleiding (Bijlage III, punt 3, Overweging 56).
 - Werkgelegenheid, personeelsbeheer en toegang tot zelfstandige arbeid (Bijlage III, punt 4, Overweging 57).
 - Toegang tot en gebruik van essentiële particuliere en publieke essentiële diensten en uitkeringen (sociale zekerheid) (Bijlage III, punt 5, onder (a)).
 - Kredietscoring (Bijlage III, punt 5, onder (b), Overweging 58).
 - Levens- en ziektekostenverzekering (Bijlage III, punt 5, onder (c), Overweging 58).
 - Toegang tot en recht op gezondheidszorg (Bijlage III, punt 5, onder (a), Overweging 58).
 - Rechtshandhaving (Bijlage III, punt 6, Overweging 59).
 - Migratie-, asiel- en grenstoezichtbeheer (Bijlage III, punt 7, Overweging 60).
 - Rechtspraak (Bijlage III, punt 8, onder (a), Overweging 61).
 - Beheer (beïnvloeding) van democratische processen (Bijlage III, punt 8, onder (b), Overweging 61).
- ▶ Indien de zaak betrekking had op een van de bovengenoemde sectoren, heeft deze dan betrekking op een gebruiksgeval dat opgenomen is in het desbetreffende deel van Bijlage III (met inbegrip van de relevante overweging)?

Mogelijke informatiebronnen voor het beoordelen van een algemeen vastgesteld risico op discriminatie

EU-AI-Verordening

- ▶ Artikel 6, Bijlage III en Overwegingen – hierin worden AI-toepassingen met een hoog risico beschreven.
- ▶ Artikel 5 – hierin worden verboden AI-praktijken beschreven, evenals in de overwegingen 28 tot en met 45.

Overige bronnen

- ▶ Richtlijnen van de Commissie inzake verboden praktijken op het gebied van artificiële intelligentie (AI), zoals gedefinieerd in de AI-Verordening.
 - ▶ Binnenkort beschikbaar: richtsnoeren van de Commissie inzake de classificatie van AI-systemen met een hoog risico en de daarmee samenhangende vereisten.⁵⁰
-

50. Op het moment van opstellen van deze methodologie heeft de Commissie ontwerprichtsnoeren ter raadpleging gepubliceerd: [De Commissie vraagt om feedback over de ontwerprichtsnoeren voor de classificatie van AI-systemen met een hoog risico](#).

Indicatoren van een risico op discriminatie

Als een van deze indicatoren van toepassing is, dan vormt dat op zich nog geen bewijs van discriminatie. Deze indicatoren kunnen echter wijzen op een systeem waarbij een risico op discriminatie bestaat:

- ▶ als het systeem een AI-systeem met een hoog risico is, zoals bedoeld in de Afdelingen A of C;
- ▶ voor systemen zonder hoog risico:
 - als het systeem bedoeld is voor gebruik in een sector waarin er een vastgesteld risico op discriminatie bestaat (Bijlage III of overwegingen); en/of
 - als het een soort technologie betreft waarvan bekend is dat er een risico op discriminatie bestaat.

Ga na of het systeem al dan niet een systeem met een hoog risico is, of dat het bedoeld is voor gebruik in een van de sectoren of gebieden die in de AI-Verordening geïdentificeerd werden als sectoren of gebieden die een risico op discriminatie vormen.

Vermoeden van onjuiste classificatie op grond van de AI-Verordening

Indien een orgaan voor gelijke behandeling vermoedt dat een systeem op basis van een eigen beoordeling ten onrechte niet als een AI-systeem met een hoog risico is aangemerkt of niet erkend werd als een verboden AI-praktijk (zie 'vermoedelijke verboden AI-systemen' onder stap 1.4), dient deze de relevante markttoezichtautoriteit hiervan in kennis te stellen, ongeacht of er sprake is van een geval van discriminatie (zie ook stap 4).

3.1.2. Is er door nationale of regionale autoriteiten, nationale of internationale middenveldorganisaties of mensenrechteninstellingen een bekend risico op discriminatie geïdentificeerd in deze sector of technologie?

Verslagen van ombudsdiensten, het maatschappelijk middenveld en de academische wereld, evenals bestaande rechtspraak, kunnen een patroon van ongelijke uitkomsten voor een specifieke beschermde grond aan het licht brengen.

Gebruik de in stap 2 verzamelde informatie om te beoordelen of van dit systeem of van dit type van systeem al bekend is of vermoed wordt dat het een discriminerende uitkomst oplevert. Alle relevante informatie kan u ook helpen bij het uitvoeren van de volgende stappen.

In deze stap zou sectorale expertise nuttig zijn.

Mogelijke informatiebronnen om een algemeen vastgesteld risico op discriminatie te beoordelen:

- ▶ Monitoring, onderzoek of opsporing door het orgaan voor gelijke behandeling;
 - ▶ Rapporten van nationale en internationale middenveldorganisaties;
 - ▶ Bestaande rechtspraak;
 - ▶ Zoekopdrachten op het internet;
 - ▶ Experts.
-

Indicatoren van discriminatie

- ▶ Er is door anderen discriminatie vastgesteld of dit wordt vermoed bij het specifieke gebruik van algoritmische systemen door de verweerder in de zaak die voorligt.
- ▶ Er is door anderen discriminatie vastgesteld of dit wordt vermoed bij toepassingen van algoritmische systemen die sterk lijken op die in de zaak die voorligt, hetgeen wijst op een mogelijk patroon van discriminatie.

Ga na op welk gebied er een bekend risico bestaat, welke technologie wordt gebruikt en alle andere relevante informatie en bewijsmateriaal. Bijvoorbeeld:

Sector: rechtshandhaving

Technologie: gezichtsherkenning, biometrie

Informatiebronnen: onderzoek door een ngo/de academische wereld, AI-Verordening artikel 5 (verboden AI-praktijken), artikel 6 (hoog risico) en Bijlage III.

Gebruiksgevallen die op grond van de AI-Verordening als hoog risico beschouwd moeten worden of die verboden zijn

Indien het geïdentificeerde patroon van discriminerende uitkomsten voor een specifiek algoritmisch gebruiksgeval duidelijk en consistent is, maar niet voorkomt in de lijsten van Bijlage III, dienen de organen voor gelijke behandeling te overwegen om het gebruiksgeval aan de Europese Commissie te melden, zodat het toegevoegd kan worden aan de lijst op grond van artikel 7 (zie stap 4.3.2)

Indien het orgaan voor gelijke behandeling vaststelt dat een AI-praktijk fundamenteel in strijd is met de waarden van de Unie inzake de eerbiediging van de menselijke waardigheid, vrijheid, gelijkheid, democratie en de rechtsstaat, en met de grondrechten die deel uitmaken van het Handvest, maar deze praktijk noch verboden is, noch als hoog risico beschouwd wordt krachtens de AI-Verordening (zie stap 4.3.2).

3.2. Zijn er bekende beschermde gronden of proxy's aanwezig in de inputdata of datasets?

De inputdata voor een algoritmisch systeem bepalen de output en bijgevolg ook het resultaat. Als er dus een beschermde grond (zie beschermde gronden) of een proxy (zie [proxy discriminatie](#)) als input voor het algoritmische systeem gebruikt wordt, moet er een vermoeden van discriminatie bestaan.

In deze stap is sectorale expertise nuttig.

Vragen om in overweging te nemen:

- ▶ Worden er persoonsgegevens verwerkt die beschermde gronden of proxy's voor beschermde gronden onthullen?
- ▶ Wordt er in een van de relevante documenten verwezen naar beschermde gronden of bekende proxy's (zie Bijlage E)?
- ▶ Worden beschermde gronden of bekende proxy's rechtstreeks genoemd als input voor het systeem (hetzij tijdens de training, bij het testen of in gebruik)? Dit zou geformuleerd kunnen worden als 'X, Y en Z worden gebruikt om te voorspellen/berekenen'.
- ▶ Is een van de inputgegevens voor het systeem, of een combinatie daarvan, op basis van sectorale kennis, een mogelijke proxy voor een beschermde grond? Om deze vraag te beantwoorden, kan het nodig zijn nationale statistieken of sectorale deskundigen te raadplegen die weten hoe ongelijkheden in een specifieke sector bestaan en welke verbanden ertussen bestaan. Bijvoorbeeld:
 - in landen waar zorg gerelateerde kosten fiscaal aftrekbaar zijn, zijn mensen met een handicap waarschijnlijk oververtegenwoordigd onder degenen die gebruikmaken van deze aftrek. Het gebruik van deze aftrek is dus vermoedelijk een proxy voor een handicap;
 - in veel landen zijn mensen met een migratieachtergrond ondervertegenwoordigd bij mensen met een universitair diploma; daarom is het opleidingsniveau een waarschijnlijke proxy voor ras/etnische achtergrond.
- ▶ Zijn er proxy's die onlosmakelijk verbonden zijn met een beschermde grond? Zie Bijlage E – Proxy's.
- ▶ Kan het vermoeden dat een (selectie van) input(s) als proxy fungeert, onderbouwd worden met bewijs? Zijn er bijvoorbeeld statistieken beschikbaar van een nationaal bureau voor de statistiek of uit academisch onderzoek die een over- of ondervertegenwoordiging aantonen van een groep met een beschermde grond in een specifieke subgroep van de input? Bijvoorbeeld:
 - als opleidingsniveau een van de inputvariabelen is waarvan vermoed wordt dat het een proxy is voor etnische achtergrond, zijn er dan statistieken beschikbaar waaruit blijkt dat mensen met een migratieachtergrond oververtegenwoordigd zijn in de groep die afgestudeerd zijn in een beroepsopleiding?

Let op: voor het verzamelen van dit bewijsmateriaal kan de inbreng van deskundigen met ervaring in data-analyse noodzakelijk zijn.

- Is het systeem getraind, getest of gevalideerd op informatie die beschermde gronden bevat? (Zie stap 3.5.)

Mogelijke informatiebronnen om inzicht te krijgen in de input voor het systeem

Melder

- Lijst met informatie die door de melder aan de verweerder verstrekt werd.
- Toelichtingen, motiveringen en onderbouwing die aan de melder verstrekt werden over de verwerking.

AVG, artikelen 13 en 14: informatie verstrekt aan de betrokkene

- Informatie die aan de betrokkene (melder) verstrekt werd op het moment dat die de gegevens verstrekte (artikel 13 van de AVG).
- Informatie verstrekt door een verwerkingsverantwoordelijke wanneer de persoonsgegevens niet rechtstreeks van de betrokkene verkregen werden (artikel 14 van de AVG).
- De logica die ten grondslag ligt aan gevallen van geautomatiseerde besluitvorming (artikel 13, lid 2, onder (f), en artikel 14, lid 2, onder (g)).

AVG, reactie op verzoek om inzage

- De betrokken categorieën van persoonsgegevens (artikel 15, lid 1, onder (b)): de verwerkingsverantwoordelijke moet een kopie verstrekken van de persoonsgegevens die verwerkt worden. Dit kan ook data omvatten die verstrekt werden door derden (artikel 14 van de AVG).
- Indien mogelijk: inputvariabelen of parameters die gebruikt worden voor besluitvorming en hoe deze tot stand gekomen zijn (bijvoorbeeld aan de hand van statistische informatie) en hun respectieve gewicht op geaggregeerd niveau (advies van AG Pikamäe in SCHUFA Holding, 2023, punt 58).

EU-AI-Verordening, artikel 86: verzoek om uitleg

- Inputdata en belangrijkste elementen van de beslissing.

Openbaar toegankelijk

- EU-databank voor AI-systemen met een hoog risico: Afdeling A AI-systemen met een hoog risico; een beschrijving van de door het systeem gebruikte informatie (data, input) en de werkingslogica ervan.
- Veelgestelde vragen op het platform.
- Openbare mededelingen van het bedrijf.

Verweerder

Van de aanbieder:

EU-AI-Verordening, artikel 11 en Bijlage IV: technische documentatie.

- ▶ Bijlage IV, lid 2, onder (b): de algemene logica van het AI-systeem en van de algoritmen, de belangrijkste ontwerpkeuzen waaronder motivering en de gedane aannamen/motivering, ook met betrekking tot personen of groepen van personen ten aanzien van wie het systeem bedoeld is; de belangrijkste classificatiekeuzen; voor welke optimalisatie het systeem is ontworpen, en de relevantie van de verschillende parameters; de beschrijving van de verwachte output en de outputkwaliteit van het systeem.
- ▶ Bijlage IV, lid 2, onder (d), een algemene beschrijving van de datasets, informatie over hun herkomst, reikwijdte en belangrijkste kenmerken.

Van de gebruiksverantwoordelijke:

EU-AI-Verordening, artikel 27: effectbeoordeling inzake grondrechten

- ▶ De categorieën van natuurlijke personen en groepen die naar verwachting gevolgengevolgen zullen ondervinden van het gebruik van het algoritmische systeem (artikel 27, lid 1, onder (c), van de EU-AI-Verordening).

Overige:

- ▶ Contractuele bepalingen.
- ▶ Bureauonderzoek, bestaande rechtspraak en statistieken met betrekking tot over- en ondervertegenwoordiging in het betreffende domein.

Indicatoren van discriminatie

- ▶ Direct gebruik van beschermde gronden in het systeem.
- ▶ Gebruik van proxy's die onlosmakelijk verbonden zijn met een beschermde grond in het systeem.
- ▶ Gebruik van bekende proxy's in het systeem.
- ▶ Gebruik van beschermde gronden of proxy's om het systeem te trainen, te testen of te valideren.

Voor al het bovenstaande is bewijs nodig dat deze input leidt tot een ongelijke behandeling. Indicatoren a en b zijn indicatief voor directe discriminatie. Indicatoren c en d duiden op indirecte discriminatie.

- ▶ Ga het directe gebruik van beschermde gronden na. Waar worden ze gebruikt en hoe?
- ▶ Leg elk gebruik vast van beschermde gronden of proxy's die impact hebben of waarvan aangenomen wordt dat zij invloed kunnen uitoefenen op de uitkomst van het systeem. Onderzoek het technische ontwerp van het systeem en de invloed van de (vermoedelijke) proxy's op de uitkomsten van het systeem. Het feit dat een proxy als input gebruikt wordt, volstaat op zich niet als bewijs voor

discriminatie. De volgende stap is het beoordelen van het bewijsmateriaal om te begrijpen of het gebruik van deze input leidt tot ongelijke behandeling.⁵¹

- Vermeld voor elke proxy bewijs of argumenten waarom het orgaan voor gelijke behandeling deze als proxy beschouwt.

3.3. Beoordeling van risico's voor de grondrechten (risicobeoordelingen, HRIA, FRIA en DPIA)

Aanbieders en gebruiksverantwoordelijken van AI-systemen met een hoog risico hebben diverse en uiteenlopende verplichtingen om discriminatierisico's in kaart te brengen en te documenteren. Voor algoritmische systemen die geen hoog risico inhouden, is het goed mogelijk dat AI-aanbieders en/of -gebruiksverantwoordelijken discriminatierisico's al in kaart hebben gebracht en gedocumenteerd in het kader van hun naleving van de AVG (met name in een gegevensbeschermingseffectbeoordeling (DPIA) of hun eigen due diligence op het gebied van bedrijfsvoering en mensenrechten (Verenigde Naties 2011). Er kunnen ook nieuwe verplichtingen ingevoerd worden als gevolg van het Kaderverdrag van de Raad van Europa over AI.

Discriminatie-risico's worden doorgaans geïdentificeerd in een effectbeoordeling inzake grondrechten (FRIA), een gegevensbeschermingseffectbeoordeling (DPIA) en/of andere risicobeheerprocedures. Indien deze processen correct uitgevoerd worden, zouden ze alle discriminatierisico's die voortvloeien uit een AI-systeem of uit de verwerking van gegevens met behulp van een AI-systeem moeten identificeren en vastleggen, evenals de genomen risicobeperkende maatregelen en de impact daarvan.

In technische documenten en risicobeoordelingen kunnen termen als 'vooringenomenheid' of 'rechtvaardigheid' gebruikt worden in plaats van 'ongelijkheid' of 'discriminatie'.

In deze stap zouden zowel technische als sectorale expertise van pas komen.

Effectbeoordeling op het gebied van grondrechten: AI-Verordening

De verplichting om een effectbeoordeling op het gebied van grondrechten (FRIA) uit te voeren geldt alleen voor bepaalde gebruiksverantwoordelijken van AI-systemen met een hoog risico (zie stap 2.2. voor meer informatie).

De FRIA (en andere beoordelingen) dient een reeks gegevens te bevatten die mogelijke lacunes en aantasting van rechten, waaronder non-discriminatie, aan het licht brengen. Dit omvat o.a.:

51. Een input in het systeem die wijst op een beschermde grond, of een bekende proxy, die niet één-op-één samenvalt met een beschermde grond, volstaat op zichzelf niet om een discriminatieclaim te onderbouwen. Zie bijvoorbeeld de STAR-zaak in Denemarken. In die zaak gebruikte het voorspellingsinstrument 'afstamming' of 'herkomst' als voorspellend kenmerk. De raad oordeelde dat 'afstamming' 'niets zegt over etnische afkomst', wanneer dit gebruikt wordt in het profileringsinstrument. www.retsinformation.dk/eli/accn/W20220951825. Zie voor meer details Equinet 2022: 23-24.

- ▶ informatie over hoe de gebruiksverantwoordelijke het AI-systeem met hoog risico zal gebruiken zoals bedoeld door de aanbieder;
- ▶ hoe lang en hoe vaak het systeem gebruikt zal worden;
- ▶ hoe de maatregelen voor menselijk toezicht geïmplementeerd werden;
- ▶ de categorieën van natuurlijke personen en groepen die hier vermoedelijk door getroffen zullen worden;
- ▶ de specifieke risico's van aantasting van grondrechten, waaronder het non-discriminatiebeginsel, rekening houdend met de door de aanbieder verstrekte informatie;
- ▶ de regelingen voor intern bestuur en klachtenregelingen die de gebruiker zal inzetten indien het risico zich zou voordoen.

Indien de gebruiker een FRIA had moeten uitvoeren maar dit niet gedaan heeft of relevante informatie niet opgenomen heeft, zie stap 4.

Gegevensbeschermingseffectbeoordeling

Bij een gegevensbeschermingseffectbeoordeling (DPIA)⁵² moet rekening worden gehouden met alle risico's voor de rechten en vrijheden van natuurlijke personen die voortvloeien uit de verwerking van persoonsgegevens, niet alleen met privacyrisico's. Hieronder vallen ook discriminatierisico's (Artikel 29 van de Werkgroep Gegevensbescherming, 2017a). Het orgaan voor gelijke behandeling zal hiervoor eventueel moeten samenwerken met de gegevensbeschermingsautoriteiten.

Vragen om in overweging te nemen

Informatie over de verschillende risicobeoordelingen die door de aanbieder en de gebruiksverantwoordelijke uitgevoerd werden, moeten met elkaar vergeleken worden en eventuele discrepanties moeten genoteerd worden.

- ▶ Heeft de aanbieder of de gebruiksverantwoordelijke relevante risico's voor de grondrechten geïdentificeerd die de andere partij niet heeft onderkend?
- ▶ Wanneer één partij meer dan één risicobeoordeling of meer dan één type van risicobeoordeling heeft uitgevoerd: zijn deze consistent met betrekking tot de geïdentificeerde risico's? Ontbreken er risico's in de ene beoordeling die wel geïdentificeerd werden in een andere (tenzij er een goede verklaring is; bijvoorbeeld dat het risico uitsluitend geldt ten aanzien van kinderen en specifiek behandeld wordt in de risicobeoordeling voor kinderen)?

Voor alle algoritmische systemen, inclusief AI met een hoog risico:

- ▶ Heeft de aanbieder of gebruiksverantwoordelijke discriminatie (of een ander risico voor de grondrechten) vastgesteld?
- ▶ Heeft de aanbieder een risicobeheerprocedure ingevoerd?

52. Het Europees Comité voor gegevensbescherming hield in mei 2026 een raadpleging over een DPIA-sjabloon, dat hier beschikbaar is: www.edpb.europa.eu/our-work-tools/documents/public-consultations/2026/edpb-dpia-template_en.

- ▶ Hoe worden risicobeheerprocedures en effectbeoordelingen gebruikt om vooringenomenheid of ongelijkheid in de data of het systeem vast te stellen? Hoe wordt vooringenomenheid gedefinieerd of afgebakend?
- ▶ Zijn er risico's die niet beperkt werden? Controleer waar mogelijk de risico's waarnaar in de technische documentatie verwezen wordt, aan de hand van het risicobeheersysteem..

Let op: wanneer discriminatie vastgesteld werd en er naar eigen zeggen beheersmaatregelen zijn ingevoerd, is verder onderzoek noodzakelijk (zie stap 3.6, testen en evaluatie). Indien het systeem een hoog risico inhoudt en het orgaan voor gelijke behandeling een artikel 77-instantie is, kan deze toegang vragen tot de documentatie op grond van artikel 9.

In gevallen waarbij sprake is van een AI-systeem met een hoog risico:

- ▶ Voldoet het risicobeheersysteem aan de vereisten van artikel 9?

In gevallen waarin een AI-systeem met een hoog risico gebruikt wordt en de gebruiksverantwoordelijke een effectbeoordeling op het gebied van grondrechten (FRIA) dient op te stellen:

- ▶ Is de FRIA correct uitgevoerd? Dit mag geen simpel afvinkwerk zijn;
- ▶ Heeft de gebruiksverantwoordelijke de relevante belanghebbenden betrokken bij het uitvoeren van de risicobeoordeling? (Overweging 96 voorziet in deze mogelijkheid);
- ▶ Hadden belanghebbenden geraadpleegd moeten worden, bijvoorbeeld mensen die waarschijnlijk getroffen zullen worden door het systeem? (zie de zaak Bridges hieronder);
- ▶ Als er wel een raadplegingsproces heeft plaatsgevonden, overweeg dan om contact op te nemen met de geraadpleegde personen, maar houd er rekening mee dat zij mogelijk gebonden zijn aan een geheimhoudingsplicht of een geheimhoudingsovereenkomst;
- ▶ controleer of alle in de technische documentatie (artikel 11) geïdentificeerde discriminatierisico's ook vermeld worden in de documentatie van het risicobeheersysteem (artikel 9). Als dat niet het geval is, kan er een vermoeden van discriminatie ontstaan.

Mogelijke informatiebronnen over risico's en risicobeoordelingen

Melder

Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), artikelen 13-15, Informatie die verstrekt wordt aan de betrokkene:

- ▶ Het bestaan van geautomatiseerde besluitvorming en/of profilering (artikelen 13-15, 21 en 22 van de AVG).
- ▶ De onderliggende logica achter de gebruikte geautomatiseerde besluitvorming (artikelen 13, lid 2, onder (f), 14, lid 2, onder (g), en 15, lid 1, onder (h), van de AVG).

Openbaar beschikbaar

- ▶ EU-databank voor AI-systemen met een hoog risico: Afdeling C, gebruiksverantwoordelijke: samenvatting van de effectenbeoordeling inzake gegevensbescherming en grondrechten (DPIA en FRIA) (tenzij het gaat om rechtshandhaving of migratiecontrole).

Verweerder

Van de aanbieder:

EU-AI-Verordening, artikel 9, risicobeheersysteem

- ▶ Aanbieders zijn verplicht een risicobeheersysteem in te voeren met betrekking tot AI-systemen met een hoog risico. Dit is een doorlopend, iteratief proces, dat het volgende vereist:
 - risico-identificatie: de identificatie en analyse van de bekende en redelijkerwijs te voorziene risico's voor de grondrechten (artikel 9, lid 2, onder (a));
 - risicobeheer: het nemen van passende en gerichte risicobeheersmaatregelen (artikel 9, lid 2, onder (d)), met inbegrip van het verstrekken van informatie en opleiding aan gebruiksverantwoordelijken om risico's weg te nemen of te beperken (artikel 9, lid 5, onder (c)), en artikel 13);
 - testen: ervoor zorgen dat het systeem getest is om de meest passende en gerichte risicobeheersmaatregelen vast te stellen (artikel 9, lid 6);
 - specifieke groepen: Bij het implementeren van het systeem voor risicobeheer dient rekening gehouden te worden met de vraag of het waarschijnlijk is dat het systeem negatieve gevolgen zal hebben voor personen jonger dan 18 jaar en, in voorkomend geval, voor andere kwetsbare groepen (artikel 9, lid 9).

Risicobeheer is echter enkel vereist met betrekking tot die risico's die 'redelijkerwijs beperkt of geëlimineerd kunnen worden door de ontwikkeling of het ontwerp van het AI-systeem met een hoog risico, of door het verstrekken van adequate technische informatie'.

EU-AI-Verordening, artikel 10, data en datagovernance (zie stap 3.5 [trainings-, test- en validatiedata](#))

EU-AI-Verordening, artikel 11 en Bijlage IV, technische documentatie

- ▶ ● Bijlage IV, lid 2, onder (g)), schrijft voor dat de technische documentatie informatie moet bevatten over eventuele potentieel discriminerende gevolgen.
- ▶ ● Bijlage IV (3): Gedetailleerde informatie over de monitoring, werking en controle van het AI-systeem, meer bepaald met betrekking tot: de mogelijkheden en beperkingen op het gebied van de prestaties van het systeem, waaronder de verschillende maten van nauwkeurigheid voor specifieke personen of groepen van personen waarvoor het systeem bedoeld is om gebruikt te worden en het totale verwachte nauwkeurniveau in verhouding tot het beoogde doel; de voorzienbare onbedoelde resultaten en risicobronnen voor de gezondheid en veiligheid, de grondrechten en discriminatie gelet op het beoogde doel van het AI-systeem; de in overeenstemming met artikel

14 benodigde maatregelen voor menselijk toezicht, met inbegrip van de technische maatregelen die getroffen zijn om de interpretatie van de output van AI-systemen door gebruiksverantwoordelijken te vergemakkelijken; specificaties over inputdata, indien van toepassing.

Van de gebruiksverantwoordelijke:

EU-AI-Verordening, artikel 13, transparantie en informatieverstrekking aan gebruiksverantwoordelijken

- ▶ Gebruiksaanwijzingen die door de aanbieder aan de gebruiksverantwoordelijke wordt verstrekt worden (artikel 13, lid 3):
 - bekende of te voorzien omstandigheden van beoogd gebruik of misbruik die een risico kunnen vormen voor de grondrechten;
 - indien van toepassing, de prestaties van het systeem met betrekking tot specifieke personen of groepen van personen voor wie het systeem bedoeld is om toegepast te worden;
 - indien van toepassing, specificaties voor de inputdata, of enige andere relevante informatie met betrekking tot de gebruikte trainings-, validatie- en testdatasets, rekening houdend met de beoogde doelstelling van het AI-systeem met een hoog risico.

EU-AI-Verordening, artikel 26, lid 9, gegevensbeschermingseffectenbeoordeling: uitgevoerd op basis van de informatie die wordt verstrekt door de aanbieder / AVG, artikel 35, gegevensbeschermingseffectenbeoordeling.

EU-AI-Verordening, artikel 27, lid 1, (d), effectbeoordeling op het gebied van grondrechten

- ▶ Specifieke risico's op inbreuken op de grondrechten, met inbegrip van non-discriminatie, rekening houdend met de informatie wordt verstrekt door de aanbieder.

Overige

- ▶ Beoordeling uitgevoerd aan de hand van de risico- en effectbeoordeling van AI-systemen van de Raad van Europa vanuit het perspectief van de mensenrechten, democratie en de rechtsstaat (HUDERIA-methodologie).
 - ▶ Sommige organisaties voeren vrijwillig een effectbeoordeling uit inzake mensenrechten, grondrechten en gegevensbescherming (HRIA, FRIA, DPIA) of een effectbeoordeling inzake kinderrechten en publiceren deze. Er kan sprake zijn van een „ethische” beoordeling.
 - ▶ Eventuele andere (risico)beoordelingen die door de verweerder wordt verstrekt worden.
 - ▶ Verzoeken om openbaarmaking van informatie, indien beschikbaar.
-

Belangrijke rechtszaak: *R (Bridges) v. Hoofdkommissaris van de Politie van South Wales*, 2020

(Cijfers tussen vierkante haken verwijzen naar de paragraafnummers in het vonnis.)

Bridges was een zaak die door het Hof van Beroep in het Verenigd Koninkrijk behandeld werd, waarin onderzocht werd of een overheidsinstantie de mensenrechten geschonden had of nagelaten had te voldoen aan de verplichting om de gevolgen voor de gelijkheid te beoordelen op grond van de nationale Equality Act 2010, alvorens live gezichtsherkenning in te voeren. De gelijkheidsverplichting voor de publieke sector vereist dat een overheidsinstantie 'naar behoren rekening houdt' met de noodzaak om discriminatie, intimidatie, victimisatie en ander relevant gedrag uit te bannen, gelijke kansen te bevorderen en goede relaties te bevorderen tussen personen die een relevant kenmerk delen en personen die dat niet doen.

Het hof oordeelde dat de verplichting:

- ▶ nagekomen moet worden vóór en op het moment dat een beleid (om gezichtsherkenning te gebruiken) overwogen wordt;
- ▶ inhoudelijk, nauwgezet en met een open blik uitgeoefend moet worden – het is geen afvinkoefening;
- ▶ niet gedelegeerd kan worden, wat zeer reële moeilijkheden kan opleveren voor gebruiksverantwoordelijken die overheidsinstanties zijn en die gebruikmaken van externe dienstverleners, met name indien er onvoldoende informatie verstrekt werd over de prestaties van een systeem of indien de instantie niet over voldoende expertise of ervaring beschikte om de informatie of het systeem te begrijpen [199];

Indien er geen materiaal beschikbaar is dat relevant is voor de beoordeling, is het bovendien verplicht om dit materiaal te ontwikkelen; dit kan aanvullend overleg met relevante groepen vereisen. Ten slotte is het aan de besluitvormer om te bepalen hoeveel gewicht toegekend moet worden aan factoren die het besluit onderbouwen, mits er grondig rekening gehouden wordt met deze verplichting zodat inzicht bestaat in de potentiële gevolgen van het besluit voor gelijkheidsdoelstellingen en de wenselijkheid om deze te bevorderen.

Op hoofdlijnen oordeelde de rechtbank dat naleving van de plicht 'het nemen van redelijke maatregelen vereist om navraag te doen naar wat een overheidsinstantie mogelijk nog niet weet over de potentiële gevolgen van een voorgesteld besluit of beleid voor mensen met de relevante kenmerken, in het bijzonder, in het kader van deze zaak, ras en geslacht' [181].

Er werd geoordeeld dat de enkele betrokkenheid van een persoon op zich waarschijnlijk niet volstaat om aan de wettelijke verplichting te voldoen, omdat die verplichting betrekking heeft op het besluitvormingsproces en niet op de inhoud van de beslissing.

Verder erkende de rechtbank dat mensen fouten maken [185].

Soortgelijke overwegingen zullen waarschijnlijk ook van toepassing zijn op risicobeoordelingen in het kader van de AI-Verordening.

Indicatoren van discriminatie

Een risico op discriminatie dat weliswaar vastgesteld is, maar niet beperkt, gemonitord of gerechtvaardigd is, moet als een sterke indicator beschouwd worden.

- ▶ Directe verwijzing naar discriminatie, vooringenomenheid (bias) of oneerlijkheid in de effectbeoordeling op het gebied van grondrechten (FRIA);
 - ▶ Directe verwijzing naar discriminatie, vooringenomenheid (bias) of oneerlijkheid in de gegevensbeschermingseffectenbeoordeling (DPIA);
 - ▶ Indien vooringenomenheid (bias) als risico genoemd wordt: de betekenis en de soorten van vooringenomenheid (bias) zijn niet of onjuist gedefinieerd in de documentatie;
 - ▶ Er zijn geen of ontoereikende risicobeheerprocedures van kracht voor geïdentificeerde risico's op discriminatie, vooringenomenheid of oneerlijkheid;
 - ▶ Uit de documentatie blijkt duidelijk dat het risico op discriminatie niet beperkt werd;
 - ▶ Er is onvoldoende getest;
 - ▶ Een directe verwijzing naar het risico op een schending van grondrechten in de FRIA of de DPIA:
 - als er ook maar enig risico op een schending van grondrechten bestaat, zou hieruit een verplichting tot een verder onderzoek moeten voortvloeien om te garanderen dat het systeem niet discriminerend is.
 - ▶ Een onvolledige, oppervlakkige of onnauwkeurige FRIA of DPIA zou aanleiding moeten geven tot nader onderzoek.
 - ▶ Het niet raadplegen van relevante belanghebbenden om risico's in kaart te brengen, terwijl dit duidelijk wel had moeten gebeuren (bijvoorbeeld: als een systeem ontworpen is om beslissingen te nemen over personen met een handicap, maar er vóór de ingebruikname geen personen met een handicap of vertegenwoordigende organisaties geraadpleegd werden, dan is de FRIA mogelijk niet met de vereiste zorgvuldigheid uitgevoerd).
- ▶ Ga de door de aanbieder of gebruiksverantwoordelijke geïdentificeerde risico's op discriminatie na, evenals de maatregelen die vastgesteld zijn om dat risico te beperken.
 - ▶ Ga na of er duidelijke en voor de hand liggende tekortkomingen zijn in de risicobeoordeling, de DPIA of de FRIA, en leg deze vast.

3.4. Wat is de beoogde doelstelling van het algoritmisch systeem en hoe werk het?

Om te kunnen beoordelen of er sprake is van algoritmische discriminatie, moeten organen voor gelijke behandeling het systeem zelf begrijpen, althans in algemene termen. Inzicht in het doel en het ontwerp van het systeem en in de werking ervan helpt bij het beoordelen van het volgende:

- ▶ Wat is het doel van het systeem?
 - houdt het doel verband met een domein waarin er in het verleden discriminatie geweest is met betrekking tot het/de beschermde grond(en)?
 - zijn de gebruikte gegevens geschikt voor het doel (zie stap 3.5)?
- ▶ Hoe dragen de inputgegevens bij aan de output?
 - heeft een in stap 3.2 geïdentificeerde input invloed op de output en leidt dit tot een mogelijk verschil in behandeling?
- ▶ Of het algoritmische systeem invloed heeft op het besluitvormingsproces als geheel of op de uiteindelijke gevolgen voor de betrokken groep:
 - hoe groot is de rol van het systeem? Is het bijvoorbeeld de enige besluitvormer of ondersteunt het de besluitvormers?
 - vormt het algoritmische systeem het gehele systeem of slechts een onderdeel van een veel groter systeem waarin mogelijk andere algoritmische systemen betrokken zijn?

Bij de informatie over het beoogde gebruik en het ontwerp moet u in het algemeen nagaan of de ontwerpkeuzes geschikt lijken voor het beoogde doel en het reële gebruik. In deze stap zijn zowel technische als sectorale expertise nuttig.

De informatie waarover de organen voor gelijke behandeling beschikken, moet hen uiteindelijk in staat stellen te begrijpen wat het AI-systeem doet, hoe het dat doet aan de hand van nuttige informatie over de onderliggende logica, de betekenis van de verwerking en de verwachte gevolgen voor het individu, en waarom verschillende keuzes met betrekking tot het ontwerp en de gegevens gemaakt werden. Wanneer het algoritmische systeem beschouwd wordt als een ADM of een AI-systeem met een hoog risico dat gebruikt wordt voor besluitvorming met grote impact, is het verplicht om deze informatie beschikbaar te stellen. Als de documentatie dit inzicht echter niet mogelijk maakt, kunnen er vragen rijzen over een gebrek aan transparantie (zie hieronder, Transparantie, in stap 3.7).

Het ontwerp van het systeem kan later ook van bijzonder belang zijn wanneer gekeken wordt naar de manieren waarop de verweerder een vermoeden van discriminatie kan weerleggen of genomen beslissingen kan rechtvaardigen.

Vragen om in overweging te nemen

Doel en gebruik

- ▶ Hoe moet het algoritmische systeem gebruikt worden?
 - Wat is de beoogde doelstelling?
 - Hoe wordt het in de praktijk gebruikt?

- In gevallen waarin het systeem geleverd wordt door een leverancier: wordt het door de gebruiksverantwoordelijke gebruikt zoals bedoeld door de aanbieder?
- Voor wie is het systeem ontworpen?
 - Welke ontwerpkeuzes (zie het kader hieronder) zijn gemaakt met betrekking tot de personen of groepen van personen voor wie het systeem bedoeld is?
- Werden er aannames gedaan over personen of groepen van personen voor wie het systeem bedoeld is? Bijvoorbeeld: er wordt verwacht dat dit systeem alleen door volwassenen gebruikt wordt, of er wordt aangenomen dat dit systeem in een specifieke sector of voor een specifieke bevolkingsgroep gebruikt wordt. Zijn deze veronderstellingen rationeel en gerechtvaardigd?
- Hoe beïnvloedt het systeem de behandeling van personen?
- In gevallen waarin er een menselijke beslisser verantwoordelijk is voor het maken van keuzes met een impact op de behandeling van personen (menselijke tussenkomst 'human in the loop'):
 - zijn er richtlijnen of protocollen opgesteld voor beslissers om hen te helpen begrijpen hoe het AI-systeem gebruikt moet worden of hoe de output geïnterpreteerd moet worden?
 - beschikt de betreffende persoon over de noodzakelijke competenties, opleiding en bevoegdheid om een beslissing van een AI-systeem terzijde te schuiven?
 - is de betreffende persoon opgeleid om de output van het systeem te begrijpen en te interpreteren en te herkennen waar vooringenomenheid (bias) kan ontstaan en ingrijpen noodzakelijk is?

Let op: het loutere bestaan van menselijk toezicht of menselijke tussenkomst 'human in the loop' betekent nog niet dat het systeem geen invloed heeft op de behandeling van personen, aangezien deze in meer of mindere mate beïnvloed wordt door de output van het systeem.

Hoe het systeem werkt

- Ter optimalisatie waarvan werd het systeem ontworpen?
 - Is het ontworpen om iets dat (licht) afwijkt van het beoogde gebruik te optimaliseren? Is het bijvoorbeeld geoptimaliseerd om fouten te voorspellen, maar wordt het nu gebruikt om fraude te voorspellen?
- Maakt het systeem gebruik van groepskenmerken om output op individueel niveau te genereren (profilering)?
- Hoe gaat het systeem om met afwijkingen?
 - Hoe gaat het systeem om met afwijkingen van het verwachte gedrag (bijvoorbeeld fouten of ongebruikelijke activiteiten)?
 - Worden alle afwijkingen op dezelfde manier behandeld, ongeacht de onderliggende reden?
- Is het systeem ontworpen met het oog op rechtvaardigheid (fairness) en gelijkheid?

- Werd bij het ontwerp rekening gehouden met rechtvaardigheid (fairness) of non-discriminatie?
 - Is het context specifieke begrip van rechtvaardigheid expliciet gedefinieerd?
 - Welke stappen werden ondernomen om het systeem te ontwerpen met het oog op rechtvaardigheid en gelijkheid?

Invloed van de input

- ▶ Hoe is de keuze voor een (vooraf getraind) model of algoritme tot stand gekomen?
 - Is deze procedure gedocumenteerd en beschikbaar voor gebruiksverantwoordelijken van het systeem?
- ▶ Welke criteria beïnvloeden de output van het systeem?
 - Worden relevante beschermde gronden en/of proxyvariabelen in de gegevens verwerkt of gebruikt als basis voor een ADM of profilering (zoals input om een profiel aan te maken, informatie over het profiel)?
 - Zijn er meetgegevens beschikbaar over het gewicht/de invloed van specifieke input op de output?
- ▶ Welke criteria krijgen het meeste gewicht in het systeem of de beslissing?
 - Zou de verweerder kunnen aanvoeren dat beschermde gronden en/of proxyvariabelen een verwaarloosbare invloed hebben op de output?
- ▶ Wat is de cumulatieve impact van meerdere proxyvariabelen samen, waaronder factoren als postcode + opleidingsniveau?
- ▶ Zijn de gebruikte data of de data waaraan het meeste gewicht wordt toegekend, willekeurig of irrelevant voor het doel waarvoor ze gebruikt worden?

Mogelijke informatiebronnen om inzicht te krijgen in het doel, het ontwerp en de werking van het systeem

Melder

AVG, artikelen 13-15, informatie die aan de betrokkene verstrekt wordt:

- ▶ Het bestaan van geautomatiseerde besluitvorming en/of profilering (artikelen 13-15, 21 en 22 van de AVG);
- ▶ De onderliggende logica van de gebruikte geautomatiseerde besluitvorming (artikelen 13, lid 2, onder (f), 14, lid 2, onder (g), en 15, lid 1, onder (h), van de AVG).

AVG, Artikel 15(3): Verzoek om inzage

- ▶ De reikwijdte, aard en gedetailleerdheid van de informatie die in reactie op een verzoek om inzage verstrekt wordt, kunnen variëren. Wanneer er sprake is van geautomatiseerde besluitvorming dient de volgende informatie opgenomen te worden, maar ook voor andere algoritmische systemen kan (een deel van) deze informatie opgenomen worden:

- Input variabelen of parameters die gebruikt worden voor de besluitvorming, hoe deze tot stand gekomen zijn (bijvoorbeeld door gebruik te maken van statistische informatie) en hun respectieve wegingsfactor (advies van AG Pikamäe, SCHUFA Holding, 2023, paragraaf 58);
- het effect van een inputvariabele op de score; uitleg waarom aan de betrokkene een bepaalde score toegekend werd; lijst van mogelijke profiel categorieën en contra feitelijke hypothetische scenario's;
- het onderliggende berekeningsprincipe: gedetailleerde toelichtingen op de berekeningsmethode voor de scorewaarde; toewijzing van de betrokkene aan een beoordelingsresultaat, lijst van profielcategorieën (Barros Vale en Zafir-Fortuna 2022);
- het bestaan van geautomatiseerde besluitvorming en/of profilering en zinvolle informatie over de onderliggende logica, alsmede de betekenis en de beoogde gevolgen van een dergelijke verwerking voor de betrokkene (artikel 15, lid 1, onder (h)).

EU-AI-Verordening, artikel 86, AI-Verordening: recht op uitleg

- De rol van het AI-systeem in het besluitvormingsproces. Bijvoorbeeld: 'Het AI-systeem [naam/benaming van het AI-systeem] werd gebruikt voor [beschrijving van de specifieke functie van het AI-systeem, zoals het analyseren van data, het beoordelen van criteria, het uitvoeren van stemanalyse voor emotieherkenning, enz.]. Het AI-systeem heeft bijgedragen aan de besluitvormingsprocedure door [bijvoorbeeld de data te analyseren en een beoordeling te geven van de relevante parameters]'.
- De verwerkingslogica: 'Het systeem analyseerde de inputdata met behulp van [beschrijving van algoritmen of modellen, zoals beslissingsbomen] om [beschrijving van het doel, zoals risicobeoordeling] uit te voeren'.
- Output: 'Op basis van deze analyse genereerde het AI-systeem de volgende output, die in de uiteindelijke beslissing meegenomen werd: [beschrijving van de output, bijvoorbeeld een score of classificatie]'.
- Gevolgen van de genomen beslissing voor de betrokken persoon: 'Het besluit heeft de volgende mogelijke gevolgen voor u: [gevolgen voor kredietwaardigheid, toegang tot bepaalde diensten, financiële gevolgen, enz.]. Deze gevolgen zijn relevant omdat ze uw vermogen om [leg de gevolgen uit, zoals deelname aan programma's of het ontvangen van financieringsaanbiedingen] aanzienlijk kunnen beïnvloeden'.
- Weging van criteria: 'De belangrijkste beïnvloedende criteria werden als volgt gewogen: [korte uitleg over het belang van elk criterium]'.

Verweerder

Van de aanbieder

EU-AI-Verordening, Bijlage VIII, afdeling A, leden 5 en 6, betreffende AI-systemen met een hoog risico

- ▶ Beschrijving van de beoogde doelstelling van het AI-systeem, een basale en beknopte beschrijving van de door het systeem gebruikte informatie (data, input) en de operationele logica ervan.
- ▶ Met het oog op rechtshandhaving/migratiecontrole kan er bijkomende informatie beschikbaar zijn in de databank voor de betreffende markttoezichtautoriteit.

EU-AI-Verordening, artikel 11 en Bijlage IV, technische documentatie

- ▶ (1)(a) De beoogde doelstelling;
- ▶ (1)(d) De beschrijving van alle vormen waarin het AI-systeem in de handel gebracht wordt of in gebruik gesteld wordt (zoals in hardware ingebodde softwarepakketten, downloads of API's).
- ▶ (1)(h) Een basisbeschrijving van de gebruikersinterface die aan de gebruiksverantwoordelijke wordt verstrekt.
- ▶ (2)(b) Ontwerpspecificaties en algemene logica. Zie hierboven, 3.2: Zijn er bekende beschermde gronden of proxy's aanwezig in de inputdata of datasets?

Van de gebruiksverantwoordelijke

Artikel 13, Transparantie en informatieverstrekking aan gebruiksverantwoordelijken

- ▶ De aanbieder moet (artikel 13, lid 2) gebruiksinstructies verstrekken aan de gebruiksverantwoordelijke.
- ▶ Artikel 13, lid 3, onder (b), iv), indien van toepassing, de technische capaciteiten en kenmerken van het AI-systeem met een hoog risico om informatie te verstrekken die relevant is om de output ervan toe te lichten, en lid 3, onder (b) en (v), de prestaties ervan met betrekking tot specifieke personen of groepen van personen voor wie het systeem moet worden gebruikt.
- ▶ Artikel 13, lid 3, onder (c), de wijzigingen van het AI-systeem met een hoog risico en de prestaties ervan die vooraf door de aanbieder bepaald zijn op het moment van de eerste conformiteitsbeoordeling, indien van toepassing.

Overige

- ▶ Bureauonderzoek;
- ▶ Contractbepalingen;
- ▶ Veelgestelde vragen op het platform;
- ▶ Openbare communicatie van ondernemingen.

Indicatoren van discriminatie

Sterke indicatoren

Deze indicatoren zouden samen een prima facie-geval kunnen onderbouwen.

- ▶ De vermoedelijke criteria (zoals vastgesteld in stap 3.2) hebben een niet onbeduidende invloed op de output van het systeem.

- Wanneer een beschermde grond of een proxy die onlosmakelijk verbonden is met een beschermde grond een niet-onbeduidende invloed heeft op de output van het systeem, is dit een duidelijke aanwijzing voor directe discriminatie.
- Wanneer een (vermoedelijke) proxy een niet-onbeduidende invloed heeft op de output van het systeem, is dit een aanwijzing voor indirecte discriminatie..
- ▶ De uitkomst van het systeem bepaalt (ten minste gedeeltelijk) de behandeling van individuen.

Andere indicatoren

- ▶ Er bestaat een vermoeden dat het beoogde gebruik, veronderstellingen (bias) en/of ontwerpkeuzes historische ongelijkheden weerspiegelen of versterken, waardoor ongelijke behandeling kan ontstaan.
- ▶ Ontwerpkeuzes bevoordelen de ene groep personen ten opzichte van de andere.
- ▶ Het systeem is geoptimaliseerd voor historisch bevoorrechte groepen.
- ▶ Het systeem wordt niet gebruikt voor de beoogde doelstelling waarvoor het ontwikkeld/aangeboden werd.

- ▶ Ga na wat het doel van het systeem is en wat het optimaliseert.
- ▶ Ga na welke proxy's en beschermde gronden de output van het systeem beïnvloeden en, indien beschikbaar, de meetwaarden voor hun gewicht/ invloed op de output.

3.5. Trainings-, test- en validatiedata

Data worden gebruikt om algoritmische systemen te ontwikkelen en te testen. Zelfs op regels gebaseerde algoritmische systemen die manueel ontworpen werden, worden gevalideerd met data. Data zijn altijd een onvolmaakte weergave van de werkelijkheid. Vooringenomenheden (biases) en bestaande ongelijkheden komen tot uiting in de data. Een beoordeling van vooringenomenheden (biases) en ongelijkheden in de data kan gebruikt worden om aan te voeren dat het resulterende systeem tot discriminerende uitkomsten leidt. Er dient te worden opgemerkt dat het inzicht in vooringenomenheden (biases) in de gegevens op zichzelf nog geen ongelijke behandeling aantoont. Maar in combinatie met andere, aanvullende analysebronnen draagt het bij aan een prima facie-zaak en kan het gebruikt worden om verzoeken om aanvullende tests te onderbouwen.

Wanneer er statistische gegevens over gelijkheid beschikbaar zijn, is deze paragraaf daarnaast relevant voor het beoordelen van de validiteit en betrouwbaarheid van de gegevens die gebruikt werden om deze statistieken te berekenen. In dat geval dient deze paragraaf in samenhang met paragraaf 3.6 gelezen te worden.

Binnen de data moet u in het algemeen kijken welke informatie de verweerder verstrekt heeft over de manier waarop het systeem getraind en getest werd. Hierdoor

kunt u mogelijk belangrijke discriminatiekwesaties identificeren; bijvoorbeeld dat er geen vrouwen in de dataset opgenomen waren, dat de trainingsdata afkomstig waren uit een stad maar het systeem in een landelijk gebied gebruikt wordt, enzovoort.

In andere gevallen moet u wellicht beroep doen op technische en sectorale expertise om vast te stellen of het systeem getraind en getest werd op basis van representatieve, relevante, nauwkeurige en op de juiste wijze gemeten en generaliseerbare datasets.

Enkele belangrijke aandachtspunten zijn onder meer diverse vormen van vooringenomenheid (bias). Deze staan niet los van elkaar: de ene beïnvloedt de andere.

- ▶ Of er sprake is van historische vertekening in de gegevens. In alle domeinen waarin er sprake is van een historische of huidige ongelijkheid, komt deze ongelijkheid tot uiting in de data, tenzij hier zeer zorgvuldig voor wordt gecorrigeerd. Voorbeelden hiervan zijn het onevenredig intensief politietoezicht in het verleden ten aanzien van zwarte gemeenschappen en periodes van werkloosheid als gevolg van zorgverplichtingen voor kinderen of anderen, die impact uitoefenen op de gendergelijkheid.
- ▶ Of er sprake is van vertekeningen in de representativiteit van de gegevens. Weerspiegelt de doelgroep bijvoorbeeld de gebruikersgroep? Gegevens die representatief zijn voor Lissabon, kunnen bijvoorbeeld niet representatief zijn voor Porto. Gegevens die 30 jaar geleden representatief waren voor Helsinki, geven mogelijk geen goed beeld van de huidige bevolking. Er kunnen bijkomende problemen ontstaan door wie in de gegevens vertegenwoordigd is en in welke mate. In gezondheidsdata kan er bijvoorbeeld sprake zijn van een ondervertegenwoordiging van vrouwen en/of een oververtegenwoordiging van zwangere vrouwen. Elk van deze factoren kan de gegevens vertekenen en het resultaat beïnvloeden. Let daarnaast op hoe minderheden vertegenwoordigd zijn in de data. Wanneer bijvoorbeeld bepaalde accenten niet opgenomen zijn in een spraakherkenningssysteem, zal dit systeem voor deze accenten minder goed werken. Als mensen die een hijab dragen niet opgenomen zijn in de gegevens voor gezichtsherkenning, bestaat de kans dat mensen met een hijab niet goed herkend worden.
- ▶ Of er sprake is van vooringenomenheid (bias) in de dataselectie. Dit is het geval wanneer er uitsluitend gegevens beschikbaar zijn voor een specifieke subgroep van de data. Bij kredietaanvaarding zijn wanbetalingsgegevens bijvoorbeeld uitsluitend bekend van de groep aan wie in het verleden een lening toegekend werd. Gegevens over politiepatrouilles bevatten enkel informatie over de gebieden waar de politie ook gepatrouilleerd heeft. Gegevens over fraude omvatten mogelijk alleen de groep die in het verleden onderzocht werd op fraude. Rekruteringsgegevens bevatten minder informatie over sollicitanten van wie het CV nooit geselecteerd werd voor de verdere sollicitatieprocedure. Dit kan leiden tot een vertekening van de gegevens, vooral als mensen met een specifiek beschermd kenmerk in dit verband in het verleden over- of ondervertegenwoordigd waren.
- ▶ Of er sprake is van meetvertekening (measurement bias) in de data. Dit is het geval wanneer de labels (de meting) niet het concept weerspiegelen dat ze beogen te meten. Als men bijvoorbeeld fraude bij uitkeringen wil meten, maar besluit dat

alle onterechte toekenningen van uitkeringen relevant zijn om rekening mee te houden, zal het resultaat zijn dat zowel onschuldige fouten als fraude meegerekend worden. Dit kan op zijn beurt een onevenredige impact hebben op bepaalde groepen, bijvoorbeeld groepen met een laag alfabetiseringsniveau, een laag opleidingsniveau en mensen voor wie de nationale taal niet hun moedertaal is. Een andere vorm van meetvertekening doet zich voor wanneer menselijke vooroordelen (of menselijke discriminatie) de geregistreerde labels beïnvloeden die beschouwd worden als de 'ground truth'. In elke situatie waarin de 'ground truth'-labels het resultaat zijn van een menselijke evaluatie met een zekere mate van individuele discretionaire bevoegdheid, bestaat het risico dat menselijke vooroordelen tot een meetvertekening (measurement bias) geleid hebben. Voorbeelden hiervan zijn docentbeoordelingen, rekruteringsgegevens of fraudeonderzoeken.

Vragen om in overweging te nemen

Overweeg de onderstaande vragen te stellen en houd daarbij rekening met vooringenomenheid (bias) en ongelijkheid. Alle onderstaande vragen zijn subjectief, genuanceerd en context specifiek. Om deze te beantwoorden is een goed begrip nodig van de sector en de bestaande ongelijkheden daarin, evenals van de gebruikte systemen en technologie. Het resultaat van deze beoordeling zal vooral richting geven aan verdere beoordelingen of kan gebruikt worden om een prima facie-zaak op te bouwen.

Houd er rekening mee dat er bij manueel ontworpen algoritmische systemen geen trainingsgegevens beschikbaar zijn. Bij sommige AI-systemen bevatten de trainingsgegevens geen labels. In dat geval wordt er toch verwacht dat er testgegevens beschikbaar zijn, die wel een of andere vorm van labels bevatten om te testen of het model correcte of aanvaardbare resultaten oplevert.

Trainings-, test- en validatiedata

- ▶ Hoe zijn de trainings-, test- en validatiedatasets gekozen?
- ▶ Welke trainings-, test- en validatiegegevens werden verzameld?
- ▶ Wat zijn de bronnen van die gegevens?
- ▶ Voor welk doel werden de gegevens oorspronkelijk verzameld? Zijn er mogelijke problemen die voortvloeien uit het gebruik ervan in een andere context? Als gegevens bijvoorbeeld verzameld werden om de gezondheid te beoordelen, leidt het hergebruik ervan voor verzekeringsdoeleinden dan tot problemen met mogelijke meetvertekening?
- ▶ Welke methoden zijn gebruikt om de gegevens te verzamelen?
 - Lijken deze methoden redelijk, in die zin dat ze redelijkerwijs leiden tot betrouwbare, relevante gegevens voor de beoogde taak van het algoritmische systeem?
 - Hebben ze ervoor gezorgd dat de gegevens representatief waren en op de juiste wijze gemeten werden? Kan redelijkerwijs verwacht worden dat de gegevens te veralgemeniseren zijn naar het domein en de context waarin de algoritmische systemen nu toegepast worden?

- Werden er bijkomende gegevens verzameld (of gelabeld) om gebruikt te worden als trainings-, test- of validatiegegevens? Is er een willekeurige steekproef gebruikt om gegevens te verzamelen?
- ▶ Als de dataset afkomstig is van een derde partij, hoe is deze dan verkregen? Zijn de door de derde partij verstrekte gegevens gecontroleerd?
- ▶ Zijn er historische ongelijkheden die waarschijnlijk tot uiting komen in de gegevens (zie het gedeelte over vooroordelen hierboven)? Houd hierbij ook rekening met meervoudige/ intersectionele discriminatie.
- ▶ Zijn minderheden voldoende vertegenwoordigd in de gegevens? Dit is met name relevant voor algoritmische systemen die gebruikt worden in sectoren waar cultuur, achtergrond en uiterlijk de output kunnen beïnvloeden.

Labels

- ▶ Hoe betrouwbaar zijn de labels?
- ▶ Sluiten de labels aan bij het doel van de systemen? Met andere woorden: meten de labels wat het systeem geacht wordt te voorspellen?
- ▶ Kan de juistheid objectief worden vastgesteld? Is dit vastgesteld?
- ▶ In gevallen waarin menselijk oordeel een rol speelt bij het toekennen van labels: zouden menselijke vooroordelen de labels beïnvloed kunnen hebben? Zijn er redenen om discriminatie te vermoeden?

Bestaande maatregelen ter beperking van vooringenomenheid (bias)

- ▶ Hoe werd de kwaliteit van de data beoordeeld?
 - Welke stappen werden ondernomen om vastgestelde kwaliteitsproblemen aan te pakken, zoals het aanvullen of verwijderen van gegevens?
- ▶ Welke maatregelen werden ondernomen om ervoor te zorgen dat de gegevens representatief, relevant, nauwkeurig gemeten en veralgemeenbaar waren?
- ▶ Hoe werden mogelijke vooringenomenheid en ongelijkheid in de dataset beperkt?
 - Zijn er maatregelen ter beperking van vooringenomenheid (bias)⁵³ geïmplementeerd?
 - Voor welke vormen van vooringenomenheid (bias) werden deze maatregelen geïmplementeerd? Zijn er erkende vormen van vooringenomenheid waarvoor geen beperkende maatregelen ondernomen werden?
 - Welke technieken werden gebruikt?
 - Is er informatie beschikbaar over de effectiviteit van deze maatregelen om vooringenomenheid te beperken?

⁵³ Maatregelen ter beperking van vooringenomenheid (bias) kunnen allerlei maatregelen zijn die getroffen worden om vooringenomenheid in gegevens of in een systeem te voorkomen. Hieronder vallen onder meer willekeurige steekproeven, het verzamelen van bijkomende gegevens om de representativiteit van de gegevens te vergroten, strikte protocollen voor de beoordeling van gevallen, vierogencontrole bij de beoordeling van casussen, herweging van gegevens en veel andere maatregelen.

Mogelijke informatiebronnen voor de beoordeling van de gebruikte gegevens

Melder

EU-AI-Verordening, artikel 86, recht op uitleg

AVG, artikelen 13-15, aan de betrokkene verstrekte informatie

Openbaar toegankelijk

EU-databank voor AI-systemen met een hoog risico

- ▶ Afdeling A, AI-systemen met een hoog risico – door het systeem gebruikte informatie, met inbegrip van data en input.
- ▶ Afdeling C, gebruiksverantwoordelijke – samenvatting van de Gegevensbeschermingseffectbeoordeling en Effectbeoordeling op het gebied van de grondrechten (DPIA en FRIA) (tenzij gebruikt voor rechtshandhavingrechtshandhaving of migratiecontrole).

Verweerder

Van de aanbieder:

EU-AI-Verordening, Bijlage IV, lid 2, (d), technische documentatie

- ▶ ‘Indien relevant, de datavereisten voor de informatiebladen waarop de trainingsmethoden en -technieken zijn beschreven en de gebruikte reeksen trainingsdata, met inbegrip van een algemene beschrijving van deze datasets en informatie over de herkomst, reikwijdte en belangrijkste kenmerken ervan; hoe de data zijn verkregen en geselecteerd; labelingprocedures (bv. voor gecontroleerd leren), methoden voor dataopschoning (bv. opsporing van uitschieters).’

EU-AI-Verordening, artikel 10, praktijken inzake data governance en databeheer

- ▶ Aanbieders zijn verplicht passende praktijken te hebben geïmplementeerd, zodat de datasets ‘relevant, voldoende representatief, en zoveel mogelijk foutenvrij en volledig met het oog op het beoogde doel zijn. De datasets hebben bovendien de passende statistische kenmerken, onder meer, waar van toepassing, met betrekking tot de personen of groepen personen ten aanzien van wie de AI-systemen met een hoog risico moeten worden gebruikt. Deze kenmerken van de datasets kunnen op het niveau van de afzonderlijke datasets of combinatie daarvan worden verwezenlijkt.’

Dit omvat ten minste:

- ▶ relevante ontwerpkeuzes;
- ▶ het verzamelen en gebruiken van gegevens (artikel 10, lid 2, onder (b), (e) en (g));
- ▶ verwerkingsactiviteiten voor datavoorbereiding, met inbegrip van annotatie en labeling (artikel 10, lid 2, onder (c));
- ▶ het opstellen van aannames, met name met betrekking tot de informatie die de data moeten meten en vertegenwoordigen (artikel 10, lid 2, onder (d));

- ▶ met het uitdrukkelijke oog op vertekening zijn zij verplicht om mogelijke vertekeningen in de datasets te onderzoeken en passende maatregelen te nemen om mogelijke 'vertekeningen op te sporen, te voorkomen en te beperken' (artikel 10, lid 2, onder (g)), wanneer deze waarschijnlijk 'nadelige effecten [hebben] op de grondrechten, of [leiden] tot discriminatie die op grond van het Unierecht verboden is' (artikel 10, lid 2, onder (f)).

EU-AI-Verordening, artikel 17, lid 1, (f), kwaliteitsbeheer

- ▶ Het schriftelijk vastgelegde beleid, de procedures en instructies moeten het volgende omvatten: 'systemen en procedures voor databeheer, met inbegrip van dataverwerving, -verzameling, -analyse, -labeling, -opslag, -zuivering, -aggregatie en -behoud en datamining en eventuele andere operaties met betrekking tot de data die worden uitgevoerd voorafgaand aan en met het oog op het in de handel brengen of in gebruik stellen van AI-systemen met een hoog risico'.

Van de gebruiksverantwoordelijke:

EU AI Act, EU-AI-Verordening, artikel 13, lid 3, onder (b), (vi), gebruiksinstructies

- ▶ De aanbieder dient 'in voorkomend geval, specificaties voor de inputdata of eventuele andere relevante informatie [te verstrekken] met betrekking tot de gebruikte datasets voor training, validatie en tests, rekening houdend met het beoogde doel van het AI-systeem met een hoog risico' (in de informatie die de aanbieder aan de gebruiksverantwoordelijke verstrekt).

EU-AI-Verordening, artikel 26, lid 4

- ▶ Voor zover de gebruiksverantwoordelijke controle heeft over de inputdata, moet die gebruiksverantwoordelijke ervoor zorgen dat de inputdata relevant en voldoende representatief zijn met het oog op het beoogde doel van het AI-systeem met een hoog risico.

Overige

- ▶ Documentatie-initiatieven
- ▶ Datasheets voor datasets;
- ▶ Modelkaarten voor Modelrapportage
- ▶ Toegepaste normen voor gegevensbeheer en -kwaliteit; wanneer de verweerder het gebruik van normen vermeldt, kunnen deze normen gebruikt worden om te begrijpen waartoe de verweerder zich heeft verbonden.
- ▶ Voor rechtshandhaving/migratiecontrole kan er in de databank aanvullende informatie beschikbaar zijn voor de betreffende markttoezichtautoriteit.

Indicatoren van discriminatie

De onderstaande indicatoren wijzen op problemen met de data, die kunnen bijdragen aan een prima facie-zaak door in algemene zin aan te geven dat er onbetrouwbare of bevooroordeelde data gebruikt worden en deze data kunnen ter motivatie van verzoeken om aanvullend onderzoek aangevoerd worden. Dit is waarschijnlijk

een onvolledige lijst. Er kunnen andere overwegingen zijn die voortvloeien uit het bovenstaande en die hier niet zijn vermeld.

- ▶ Algemene problemen met de gegevens:
 - niet representatief (geografisch gebied, sector);
 - onjuist verkregen (hergebruikt);
 - niet up-to-date;
 - er is sprake van vertekening in de dataselectie;
 - er is sprake van vertekening in de metingen in die zin dat het label een ander concept weergeeft dan wat voorspeld is, of dat labels in het algemeen onbetrouwbaar zijn.
- ▶ Indicatoren van problemen met datakwaliteit met betrekking tot discriminatie:
 - de data zijn niet representatief voor alle betrokkenen;
 - grote kans dat historische of aanhoudende ongelijkheden weerspiegeld worden;
 - vertekening in de selectie die waarschijnlijk leidt tot over- of ondervertegenwoordiging van groepen met beschermde gronden;
 - vertekening in de metingen die waarschijnlijk leidt tot gevolgen voor groepen met beschermde gronden;
 - er zijn aanwijzingen voor discriminatie bij het verzamelen, opstellen of labelen van de data.
- ▶ Beslissingen met betrekking tot gegevens zijn onvoldoende gedocumenteerd.
- ▶ Er zijn geen risicobeperkende maatregelen of er kan niet aangetoond worden dat de risicobeperkende maatregelen effectief zijn.

Indicatoren van niet-naleving van de AI-Verordening met betrekking tot systemen met een hoog risico

Hoewel niet-naleving van de AI-Verordening niet het centrale aandachtspunt is van deze beoordelingsmethodologie, kan elke aanwijzing dat niet aan de vereisten van de AI-Verordening voldaan wordt, als basis dienen voor corrigerende maatregelen (zie stap 4).

- ▶ De aanbieder kan niet aantonen dat die maatregelen ondernomen heeft die waarborgen dat de datasets 'relevant, voldoende representatief, en zoveel mogelijk foutenvrij en volledig zijn met het oog op de beoogde doelstelling. De datasets hebben bovendien de passende statistische kenmerken, onder meer, waar van toepassing, met betrekking tot de personen of groepen van personen ten aanzien van wie de AI-systemen met een hoog risico gebruikt moeten worden. Deze kenmerken van de datasets kunnen op het niveau van de afzonderlijke datasets of een combinatie daarvan verwezenlijkt worden', of de aanbieder kan geen documentatie overleggen die dit aantoonst.
- ▶ De aanbieder heeft geen tests met betrekking tot vooringenomenheid(bias) uitgevoerd, of heeft niet alle relevante vormen van vooringenomenheid (bias) getest.

- De aanbieder heeft geen effectieve maatregelen geïmplementeerd om de door hen gedetecteerde of vermoede vormen van vooringenomenheid (bias) te voorkomen en te beperken.

- Noteer eventuele algemene problemen met data, problemen met betrekking tot de kwaliteit van de data, problemen van onvoldoende documentatie en eventuele bezwaren met betrekking tot risicobeperkende maatregelen.
- Noteer eventuele problemen met betrekking tot data die verband houden met ongelijkheid en discriminatie, eventuele bezwaren met betrekking tot risicobeperkende maatregelen en, indien beschikbaar, een onderbouwing van de manier waarop deze in de huidige casus tot ongelijke behandeling zouden leiden.
- Noteer eventuele aanwijzingen voor niet-naleving van de bepalingen van de AI-Verordening die relevant zijn voor data.

3.6. Testen en evaluatie

De resultaten van testen en evaluatie kunnen waardevolle informatie opleveren om te beoordelen of er zich discriminatie heeft voorgedaan. De kernvraag hierbij is of het algoritmische systeem ongelijke resultaten oplevert voor verschillende groepen van personen. Een manier om dit aan te tonen is door middel van statistieken over de output van het systeem.

Wanneer er statistische gegevens over gelijkheid beschikbaar zijn, moeten deze beoordeeld worden op validiteit en betrouwbaarheid (zie hieronder). Het is daarom van belang om de validiteit en betrouwbaarheid van de gegevens die voor het berekenen van deze statistieken gebruikt zijn, in overweging te nemen. Deze paragraaf dient daarom in samenhang met paragraaf 3.5 gelezen te worden.

In deze stap kan technische en sectorale expertise nuttig zijn.

Om de uitkomsten voor verschillende groepen met verschillende beschermde gronden te toetsen, moeten er gegevens beschikbaar zijn over deze beschermde gronden. Om bijvoorbeeld te toetsen of een systeem verschillende uitkomsten oplevert voor mannen en vrouwen, moet men voor elk van de betrokkenen van wie de data voor testdoeleinden zijn gebruikt, weten wie een man is en wie een vrouw. Deze data is mogelijk niet altijd beschikbaar. In dat geval moet de controle zich richten op kenmerken waarover wel data beschikbaar is, waaronder kenmerken die verband houden of mogelijk verband houden met beschermde gronden. Zo kunnen er bijvoorbeeld geen gegevens over etnische achtergrond beschikbaar zijn, maar wel gegevens over nationaliteit, of kunnen er bij gezichtsafbeeldingen geen gegevens beschikbaar zijn over mensen die gediscrimineerd worden op basis van ras, maar kan wel de kleurwaarde van de gezichtsafbeeldingen gebruikt worden.

Het verzamelen van (bijkomende) statistische data

Wanneer er geen statistische data beschikbaar zijn of deze niet volstaan om algoritmische discriminatie te beoordelen, zijn er enkele mogelijkheden die kunnen helpen bij het verzamelen van (bijkomende) statistische gegevens.

Beoordeling en testen door de markttoezichtautoriteit

Wanneer een orgaan voor gelijke behandeling niet kan vaststellen of er sprake is van een inbreuk op rechten krachtens het Unierecht, kan het orgaan voor gelijke behandeling op grond van artikel 77, lid 3 een 'met redenen omkleed verzoek bij de markttoezichtautoriteit indienen om het AI-systeem met een hoog risico met technische middelen te mogen testen'. Het orgaan voor gelijke behandeling dient nauw betrokken te worden bij het testen.

Overweging 157 maakt duidelijk dat de procedure krachtens artikel 77 toegepast moet worden op AI-systemen met een hoog risico die een risico vormen voor de grondrechten, op verboden systemen die in de handel gebracht zijn (artikel 6), in dienst gesteld zijn of gebruikt zijn in strijd met de in de wet verboden praktijken (artikel 5) en op AI-systemen die ofwel een hoog risico inhouden of geen hoog risico inhouden en die beschikbaar gesteld zijn in strijd met de transparantievereisten van de verordening en een risico inhouden (artikel 6, lid 4, en artikel 50).

Testen door het orgaan voor gelijke behandeling of in samenwerking met derde partijen

Organen voor gelijke behandeling kunnen hun eigen gelijkheidsgegevens genereren bij de uitoefening van hun toezichthoudende en andere mandaten op grond van de richtlijnen en verordeningen inzake discriminatie en/of gelijkheidsinstanties, of op andere gronden. Bij het gebruik van deze gegevens is voorzichtigheid echter geboden, aangezien het risico bestaat dat deze gegevens bij de uitoefening van een procesrechtelijke functie niet als onafhankelijk beschouwd worden. Het is momenteel onduidelijk welke gevolgen de vertrouwelijkheidsverplichtingen in artikel 78 van de AI-Verordening zouden hebben voor het gebruik van informatie die voor één doel is verkregen in burgerrechtelijke procedures (zie de strafrechtelijke en administratieve procedures waarnaar expliciet verwezen wordt).

Ga na of het bewijsmateriaal waarop u zich wilt baseren, is verkregen:

1. als gevolg van de uitoefening door het orgaan voor gelijke behandeling van de onafhankelijke en onpartijdige rol van dit orgaan bij de beslechting van geschillen of de toezichts- en gegevensverwerkingsrol van dit orgaan; of
2. ten behoeve van een rechtszaak.

Indien de gegevens gegenereerd zijn in het kader van 1., kan de onafhankelijkheid van die gegevens in twijfel getrokken worden. Zoals opgemerkt door Equinet:

Wanneer een orgaan voor gelijke behandeling een rechtszaak voert op basis van eigen gegevens, zou de rechtbank in theorie moeite kunnen hebben om die gegevens als extern en onafhankelijk te beschouwen. Dit geldt des te meer wanneer een orgaan voor gelijke behandeling zaken beslecht en zich daarbij (gedeeltelijk) baseert op eigen gegevens over gelijkheid; de partijen in een zaak en andere waarnemers zouden een dergelijke praktijk op ten minste twee gronden in twijfel kunnen trekken: is het orgaan een onpartijdige

rechter als het proactief bewijsmateriaal identificeert en dat gebruikt in het voordeel is van het vermeende slachtoffer[?]; en is dergelijk bewijsmateriaal geloofwaardig als het orgaan het zelf heeft geproduceerd, aangezien het per definitie voorstander is van gelijkheid en slachtoffers[?]. Dergelijke potentiële (waargenomen) problemen met betrekking tot een eerlijk proces en de wapengelijkheid zouden de algehele geloofwaardigheid van een orgaan voor gelijke behandeling in de samenleving kunnen aantasten, met inbegrip van de rol als rapportage-instantie. (Ilieva 2024)

Statistische analyses van het algoritmische systeem

In gevallen waarin het algoritmische systeem en de relevante gegevens ter beschikking staan van het orgaan voor gelijke behandeling, zou deze een eigen statistische evaluatie kunnen uitvoeren. Zowel maatstaven voor rechtvaardigheid als handhavingsmethoden zijn geïmplementeerd in een reeks open-source toolkits voor rechtvaardigheid (fairness). Deze toolkits kunnen gebruikt worden om prestatieverschillen te meten in algoritmische systemen of datasets die aan hen ter beschikking gesteld zijn. Veelgebruikte voorbeelden zijn onder meer IBM AI Fairness 360 en Microsoft Fairlearn, maar er zijn nog vele andere beschikbaar. Er is niet één specifieke aanbevolen toolkit, aangezien elke kit eigen voor- en nadelen heeft (Mittelstadt 2024).

Situationele testen

‘Situationele testen’ kunnen ook gebruikt worden om bewijs van discriminatie te genereren. Situationele testen zijn een experimentele methode waarbij paren van testpersonen worden samengesteld die uitsluitend verschillen op basis van een beschermde grond, om verschillen in behandeling te testen.

In sommige contexten, zoals algoritmische rekrutering, is het een haalbare optie om via (discriminatie situationele testen statistische gegevens over een specifiek algoritmisch systeem te verzamelen. In verschillende landen, waaronder het Verenigd Koninkrijk, Nederland, Frankrijk, Denemarken, Finland en Zweden, zijn situationele testen erkend als een geldige vorm van bewijs (Europese Commissie 2019). Het op grote schaal toepassen van situationele testen kan tevens statistische data genereren en is in veel verschillende contexten toegepast, zoals toegang tot werk, huisvesting en andere soorten van goederen en diensten. De resultaten van de tests worden in verschillende EU-landen als toelaatbaar bewijs beschouwd. Om betrouwbare resultaten te waarborgen, kan het orgaan voor gelijke behandeling genoodzaakt zijn samen te werken met deskundige partijen om de testen uit te voeren (Makkonen 2016).

Samenwerking met statistische bureaus/gebruik van algemene statistieken

Algemene statistieken kunnen gebruikt worden om aan te voeren dat het gebruik van proxy's tot een verschil in behandeling leidt. Bijvoorbeeld in het Nederlandse voorbeeld van de controles op studiebeurzen:

- ▶ het algoritme maakte onderscheid op basis van het opleidingsniveau;
- ▶ volgens algemene statistieken van het CBS zijn studenten met een niet-westerse migratieachtergrond oververtegenwoordigd in de laagste onderwijsniveaus: er zijn ongeveer twee keer zoveel studenten met een

niet-westerse migratieachtergrond als op basis van het totale aantal studenten te verwachten zou zijn (StatLine – Mbo; studenten, niveau, leerweg, migratie 2005/'06-2021/'22);

- hieruit volgt dat, zonder toegang tot specifieke achtergrondgegevens van individuele studenten, het gebruik van de opleidingsachtergrond in algoritmische systemen leidt tot ongelijke behandeling.

De benadering van statistische data door rechtbanken

Over de noodzaak van statistische data

Statistieken op zich wijzen niet noodzakelijk op discriminatie of een discriminerende praktijk (Hugh Jordan v. the United Kingdom, Verzoekschrift Nr. 24746/94, Europees Hof voor de Mensenrechten).⁵⁴ Ze behoren tot de relevante bewijsvormen die gebruikt kunnen worden om een prima facie-geval van directe of indirecte discriminatie vast te stellen of te weerleggen. Rechtbanken zijn over het algemeen eerder geneigd om statistisch bewijs dat door melders klagers aangedragen wordt te aanvaarden om een prima facie-zaak van directe discriminatie vast te stellen, dan om op dergelijk bewijs van verweerders te vertrouwen om dit te weerleggen. Dit weerspiegelt de informatie-ongelijkheid tussen de partijen en de erkende moeilijkheden waarmee melders geconfronteerd worden bij het onderbouwen van discriminatieclaims (Makkonen 2007). Het is aan de nationale rechter om te beoordelen of de beschikbare statistieken 'valide' zijn en in aanmerking genomen kunnen worden (zie Enderby, zaak C-127/92, punt 16).

Statistische gegevens en directe discriminatie

In een zaak van directe discriminatie kunnen statistieken het bestaan van een discriminerend patroon aan het licht brengen en daarmee als bewijs dienen voor directe discriminatie met betrekking tot een individuele klacht. Het gebruik van statistisch bewijsmateriaal is echter doorgaans niet vereist om een prima facie-zaak van directe discriminatie aan te tonen.

Statistische gegevens en indirecte discriminatie

Statistische gegevens zijn met name nuttig in het geval van indirecte discriminatie, waarbij een melder statistieken kan gebruiken om aan te tonen dat de toepassing van een ogenschijnlijk neutrale bepaling of handelswijze een onevenredig effect of onevenredige gevolgen heeft voor een specifieke groep van personen in vergelijking met anderen in een vergelijkbare situatie (FRA 2018: 242).

54 Uit de statistieken bleek een verschil tussen het aantal doden van verschillende religies, maar niet of die doden het gevolg waren van onrechtmatige handelingen of van buitensporig geweld door leden van de veiligheidsstroepen (punt 154).

Met name 'wanneer een melder op basis van onbetwiste officiële statistieken kan aantonen dat er een prima facie-aanwijzing bestaat dat een specifieke regel – hoewel neutraal geformuleerd – in feite een duidelijk hoger percentage vrouwen dan mannen treft, is het aan de verwerende regering om aan te tonen dat dit het gevolg is van objectieve factoren die geen verband houden met enige discriminatie op grond van geslacht' (Hoogendijk v. de Staat der Nederlanden, 2005).

Er is geen strikte drempel vastgesteld, maar er moet doorgaans een aanzienlijk cijfer bereikt worden om een verschillend effect aan te tonen, dat wil zeggen een 'veel groter aantal' (Ingrid Rinner-Kühn, 1989) of een 'aanzienlijk lager percentage' (Helga Nimz, 1991, en Maria Kowalska, 1990) of 'veel meer' (M. A. De Weerd, 1994), hoewel het indienen van statistische gegevens om indirecte discriminatie aan te tonen geen formele vereiste is (zie D.H. e.a. tegen de Tsjechische Republiek, 2007, § 188). Nauwkeurige statistische gegevens zijn echter niet vereist, in het bijzonder als de partij die beweert gediscrimineerd te zijn geen toegang heeft tot deze statistieken of moeite heeft om er toegang toe te krijgen (Minoo Schuch-Ghannadan, 2019).

Gebruik van andere gegevens en bewijsmateriaal

Bewijs met betrekking tot de praktijken of opvattingen van anderen ten aanzien van personen die tot dezelfde beschermde categorie behoren, kan volstaan. Zo werd de praktijk om kinderen op basis van hun onvoldoende beheersing van het Kroatisch in aparte klassen te plaatsen, uitsluitend toegepast op Roma-leerlingen, wat aanleiding gaf tot een vermoeden van ongelijke behandeling, ondanks het feit dat uit de statistieken geen discriminatie bleek. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft duidelijk gemaakt dat 'indirecte discriminatie aangetoond kan worden zonder statistisch bewijs' (Oršuš e.a. tegen Kroatië, 2010).

In zaken waarbij algoritmische systemen een rol spelen, kunnen ook andere feitelijke informatie en bewijsmateriaal volstaan om een prima facie-discriminatie vast te stellen. In de Deliveroo-zaak bijvoorbeeld eiste de rechtbank geen uitgebreide statistische toetsingen of complexe data-analyses. In plaats daarvan volstond het ontwerp van het systeem op zich – zoals op basisniveau gereconstrueerd aan de hand van beschikbare informatie, zoals contractuele bepalingen, veelgestelde vragen op het platform, de externe en interne communicatie van de verweerder en getuigenverklaringen van betrokken personen – in combinatie met een beoordeling van de te verwachten gevolgen ervan, om een onevenredig nadeel aan te tonen en prima facie-discriminatie vast te stellen.

Beoordeling van statistische gegevens over gelijkheid door de verweerder

In het kader van de wetgeving inzake gelijkheid moeten statistische gegevens zowel geldig als betrouwbaar zijn.

De controles op geldigheid en betrouwbaarheid moeten consequent toegepast worden. Het volgende driestappenplan kan hierbij helpen.

- ▶ Is de aanpak die de aanbieder of gebruiksverantwoordelijke bij het testen en evalueren heeft gevolgd, gebaseerd op of heeft deze geleid tot geldige en betrouwbare statistische gegevens?
- ▶ Is het statistisch bewijs waarmee u het verweer van de verweerder wilt weerleggen zowel geldig als betrouwbaar?
- ▶ Is enig statistisch bewijs ter weerlegging geldig en betrouwbaar?

Om statistische gegevens als 'geldig' te kunnen beschouwen, moet aan de volgende criteria voldaan worden. De statistische gegevens moeten:

- ▶ over het algemeen significant lijken;
- ▶ betrekking hebben op voldoende personen;
- ▶ verschijnselen weergeven die niet toevallig of van korte duur zijn;
- ▶ als geheel 'relevant en toereikend' zijn.

De betrouwbaarheid van statistische gegevens houdt de stabiliteit of consistentie van de toegepaste meting of test in. Een maatstaf voor discriminatie is bijvoorbeeld betrouwbaar in de mate waarin de meetprocedure bij herhaalde metingen dezelfde resultaten oplevert. Als men bijvoorbeeld het aantal gemelde incidenten op het gebied van gelijkheid per jaar meet, maar het aantal bevoegde (gelijkheids)organen in de loop van de tijd verandert, zal dit een negatief effect hebben op de betrouwbaarheid van deze maatstaf en ook invloed hebben op de vergelijkbaarheid ervan in de loop van de tijd. Geen enkele maatstaf is volledig betrouwbaar; betrouwbaarheid is daarom altijd een kwestie van een zekere mate.⁵⁵

Keuze van gelijkheidsmaatstaven

In de datawetenschap zijn verschillende maatstaven vastgesteld om verschillende opvattingen over wat rechtvaardig is te meten. Deze maatstaven zijn niet gebaseerd op antidiscriminatiewetgeving en de overlap tussen maatstaven voor rechtvaardigheid (fairness) op het gebied van datawetenschap en AI enerzijds en opvattingen over gelijkheid anderzijds is niet altijd duidelijk (Weerts et al. 2023). Helaas is het wiskundig onmogelijk om een systeem te creëren dat eerlijk is volgens alle technische maatstaven.

Daarom is het van cruciaal belang om te bepalen wat een verschil in behandeling en een specifiek nadeel (als integraal onderdeel van discriminatie) in de context van de huidige zaak betekenen, en om de maatstaf te kiezen die hier het nauwst bij aansluit. Bedenk dat het louter aanvoeren van een willekeurige maatstaf voor rechtvaardigheid (fairness) die aantoonst dat het systeem volgens die metriek 'rechtvaardig' is, nog niet betekent dat het systeem tot gelijke behandeling leidt. Wanneer er sprake is van onrechtvaardigheid, is het belangrijk om na te gaan waarom er voor die specifieke set gelijkheidsmaatstaven gekozen werd en welke

55. Zie Europese Commissie 2021: 20; Enderby, 1993, paragraaf 17; Seymour-Smith, 1999, paragraaf 62. Zie voor de algemene vereisten voor statistieken in zaken betreffende non-discriminatie: Enderby v. Frenchay Health Authority and Secretary of State for Health, paragraaf 17.

maatregelen er genomen werden om de daaruit voortvloeiende ongelijkheid aan te pakken.

Demografische pariteit meet of de waarschijnlijkheid van een bepaalde voorspelling voor twee groepen gelijk is. Deze metriek is vooral relevant wanneer één output voor de betrokkenen nadeliger is dan andere outputs. Dit weerspiegelt het concept van ongelijke behandeling het best in voorbeelden zoals fraudevoorspelling (wanneer de ene groep vaker verdacht wordt van fraude dan de andere groep) of rekrutering (wanneer de ene groep vaker voor een sollicitatiegesprek geselecteerd wordt dan de andere). In veel gevallen is demografische pariteit de relevante maatstaf, tenzij er dwingende redenen zijn om beroep te doen op een andere maatstaf. Er dient opgemerkt te worden dat demografische pariteit soms ook aangeduid wordt als onafhankelijkheid, groepsrechtvaardigheid, statistische pariteit, ongelijk effect, gelijke selectiegraad of gelijke aanvaardingsgraad.

Andere relevante maatstaven zijn gebaseerd op fouten in het systeem en gaan na of de systemen bij de ene groep tot meer fouten leiden dan bij de andere. Dit soort maatstaven is vooral relevant wanneer schade overwegend voortkomt uit fouten in de systemen, en niet uit de output zelf. Voorbeelden waarbij op fouten gebaseerde maatstaven het meest relevant zijn, zijn gezichtsherkenning en diagnostische tests in de geneeskunde. Zie tabel 6 hieronder voor een overzicht van mogelijk relevante maatstaven.

Het is onwaarschijnlijk dat een one-size-fits-all aanpak van testen toereikend zal zijn. In plaats daarvan is het van belang om zowel de gebruikte statistische modellen en hun beperkingen als de betreffende omstandigheden in ogenschouw te nemen, zoals de besluitvormende organisatie en de processen die deze hanteert (Barocas et al. 2023). ‘Cijfers’ zonder context hebben dan ook onvoldoende betekenis om geldig of betrouwbaar te zijn.

Zelfs wanneer demografische pariteit als primaire maatstaf gekozen wordt, wordt aangeraden om daarnaast ook een maatstaf in overweging te nemen die rekening houdt met fouten. Aanbieders zijn verplicht om voor specifieke groepen van mensen een ‘verwacht nauwkeurighedsniveau’ vast te stellen (AI-Verordening, Bijlage IV, lid 3).

Gelijkheidsstatistieken kunnen voorgesteld worden als een verhouding tussen groepen of als afzonderlijke statistische maatstaven per groep. Hieronder volgen enkele voorbeelden.

- ▶ Statistieken over demografische gelijkheid in een rekruteringscontext kunnen als volgt worden uitgedrukt: 25% van de mannelijke sollicitanten wordt uitgenodigd voor een sollicitatiegesprek en 15% van de vrouwelijke sollicitanten wordt uitgenodigd na een geautomatiseerde cv-selectie. Dit kan ook uitgedrukt worden als een verhouding: $0,15/0,25 = 0,6$.
- ▶ Gelijke kansen bij kankerscreening kunnen als volgt uitgedrukt worden: 75% van de mannen met kanker wordt door het screeningsinstrument opgespoord en 65% van de vrouwen met kanker wordt door het screeningsinstrument opgespoord. Dit kan ook als een verhouding uitgedrukt worden: $0,65/0,75 = 0,87$.

Tabel 6. Beschrijving van maatstaven voor rechtvaardigheid (fairness metrics)

Met toestemming aangepast uit Mittelstadt 2023)

Maatstaf	Beschrijving	Toepasselijk wanneer	Voorbeeld
Demografische gelijkheid	Verschillende groepen moeten in dezelfde mate de positieve uitkomsten ontvangen. Demografische gelijkheid kan ook aangeduid worden als onafhankelijkheid, groepsrechtvaardigheid, statistische gelijkheid, ongelijke impact, gelijke selectiegraad of gelijke aanvaardingsgraad.	▶ Situaties waarin een bepaalde uitkomst op zichzelf (en niet fouten) nadelig is. ▶ Situaties waarin historische gegevens naar verwachting vooroordelen inhouden. ▶ Situaties waarin er geen betrouwbare labels zijn (geen algemeen aanvaarde ‘ground truth’).	Rekrutering, goedkeuring van leningen, fraudedetectie, toegang tot onderwijs.
Gelijke kansen	Verschillende groepen moeten in dezelfde mate valse negatieven krijgen. Dit zou ook aangeduid kunnen worden als evenwicht in het foutenpercentage van valse negatieven.	▶ Situaties waarin de overgrote meerderheid van de schade voortkomt uit valse negatieven, en ▶ Er zijn betrouwbare labels (een algemeen aanvaarde ‘ground truth’).	Ziekteonderzoek
Voorspellende gelijkheid (predictive parity)	Het percentage vals-positieve resultaten, uitgedrukt als percentage van alle positieve resultaten, moet voor verschillende groepen gelijk zijn. Dit wordt ook wel ‘uitkomsttest’ of ‘gelijkheid van de positieve voorspellende waarde’ genoemd.	▶ Situaties waarin de overgrote meerderheid van de schade voortkomt uit vals-positieve resultaten, en ▶ Er betrouwbare labels zijn (een algemeen aanvaarde ‘ground truth’).	Gezichtsherkenning door de politie om een verdachte te identificeren..

Maatstaf	Beschrijving	Toepasselijk wanneer	Voorbeeld
Evenwicht in het percentage valse positieven	Verschillende groepen moeten even vaak valse positieven krijgen. Dit wordt ook wel 'gelijkheid van vals-positieve percentages' (predictive equality) genoemd.	► Situaties waarin de overgrote meerderheid van de schade voortkomt uit valse positieven, en ► Er zijn betrouwbare labels (een algemeen aanvaarde 'ground truth').	Gezichtsherkenning door de politie om een verdachte te identificeren.
Gelijkwaardige kansen	De percentages echte positieven en valse positieven moeten voor verschillende groepen gelijk zijn. Dit kan ook aangeduid worden als 'voorwaardelijke gelijkwaardigheid in de nauwkeurigheid van de procedure' en 'ongelijke behandeling'.	► Situaties waarin zowel de schade door valse positieven als door valse negatieven in aanmerking genomen moet worden, en ► Er zijn betrouwbare labels (een algemeen aanvaarde 'ground truth').	Behandeling van een ziekte door middel van een risicovolle operatie.

Beoordeling van statistieken verstrekt door de respondent

Om de geldigheid van statistische gelijkheidsmetrieken te beoordelen, moeten organen voor gelijke behandeling ten minste drie aspecten in overweging nemen.

1. In het algemeen: de kwaliteit en eventuele vertekeningen in de gegevens die gebruikt werden om de maatstaf te berekenen (zie stap 3.5);
2. De opzet van de metriek en de keuze van de vergelijkingsgroepen.

Bij het beoordelen van de manier waarop een aanbieder van een systeem eventuele prestatieverschillen geïdentificeerd en gemeten heeft, moeten organen voor gelijke behandeling bijzondere aandacht besteden aan hoe het besluit tot meten tot stand is gekomen en welke groepen van mensen met elkaar vergeleken worden. Dit is een belangrijke beslissing in de context van antidiscriminatiewetgeving, waar het definiëren van geschikte 'achtergestelde' en 'vergelijkingsgroepen' vaak cruciaal is (Mittelstadt 2024). De keuze van groepen kan (opzettelijk) ongelijkheden in de praktijk verbergen.

Organen voor gelijke behandeling worden aangeraden om:

- na te gaan welke geschikte 'achtergestelde' en 'vergelijkingsgroepen' in aanmerking komen, alvorens de statistieken van de verweerder te bekijken;

- ▶ na te gaan of de verweerder dezelfde groepen gekozen en gedefinieerd heeft, zo niet, moet het orgaan voor gelijke behandeling nagaan welke informatie er door de keuzes van de verweerder toegevoegd is of verloren is gegaan;
- ▶ rekening te houden met intersectionele groepen, omdat het uitsluitend focussen op groepen met één kenmerk intersectionele ongelijkheden verbergt;
- ▶ de door de verweerder gegeven toelichtingen te bestuderen, om zo de door de verweerder gekozen vergelijkingsgroepen te begrijpen; het gaat hier met name om informatie over de mate waarin een variatie in de in aanmerking genomen persoonsgegevens tot een ander resultaat geleid zou hebben;
- ▶ in gevallen waarin de verweerder geen melding gemaakt heeft van relevante maatstaven voor rechtvaardigheid (fairness) of de getroffen groepen te eng heeft gedefinieerd, te overwegen om bijkomende statistische gegevens te verzamelen (zie het kader over het verzamelen van (bijkomende) statistische gegevens hierboven) (Mittelstadt 2024).

Statistische maatstaven voor gelijkheid maken vaak deel uit van bredere prestatierapporten die een verscheidenheid aan testresultaten bevatten waarmee verschillende aspecten van de prestaties van een systeem gemeten worden, zoals nauwkeurigheid (hoe vaak het systeem de juiste voorspelling doet) en robuustheid (weerstand tegen fouten, onverwacht gedrag en veranderingen in de praktijk (drift)). Het is voor organen voor gelijke behandeling waardevol om inzicht te krijgen in de prestaties in het algemeen, aangezien de prestaties van het systeem van groot belang zijn bij de beoordeling van algoritmische discriminatie, met name wanneer een mogelijke objectieve rechtvaardiging overwogen wordt (zie stap 3.8), waarbij de kernvragen zijn of het systeem geschikt en passend is, en of het noodzakelijk is.

3. Relevantie van de maatstaven voor het huidige systeem zoals deze in de praktijk toegepast worden.

De maatstaven moeten een afspiegeling zijn van het huidige algoritmische systeem. De gebruikte testen kunnen verouderd zijn of het proces met betrekking tot het systeem kan veranderd zijn (bijvoorbeeld: het systeem past een overheidsbeleid toe en dat beleid is gewijzigd).

Houd er rekening mee dat de gerapporteerde meetwaarden het systeem moeten weerspiegelen nadat eventuele maatregelen ter beperking van vooringenomenheid (bias) of ter voorkoming van discriminatie toegepast zijn. Indien deze maatregelen handmatig uitgevoerd worden, moeten organen voor gelijke behandeling ervoor zorgen dat de statistieken de uitkomst na deze manuele interventie weergeven.

Wanneer aan een AI-systeem met een hoog risico na een beoordeling een conformiteitscertificaat verleend werd, wordt aangenomen dat het voldoet aan de gegevensvereisten van artikel 10, lid 4, van de AI-Verordening, namelijk “dat zij, voor zover vereist gezien het beoogde doel hiervan, rekening houden met de eigenschappen of elementen die specifiek zijn voor een bepaalde geografische, contextuele, functionele of gedragsomgeving waarin het AI-systeem met een hoog risico moet worden gebruikt”.

Het is waarschijnlijk dat deze overwegingen als leidraad zullen dienen bij de toepassing van de 'geldigheidstoets' (zie voor meer informatie over statistische gegevens stap 3.6), maar het is belangrijk op te merken dat dit vermoeden weerlegd kan worden. In het bijzonder kunnen organen voor gelijke behandeling nagaan of de gebruikte gegevens daadwerkelijk aan deze vereisten voor het betreffende gebruik van het AI-systeem voldoen. Indien het systeem voor een ander doel dan het beoogde doel gebruikt wordt, is dit vermoeden niet van toepassing.

Vragen om in overweging te nemen

Over algemene prestatietesten

- ▶ Welke aspecten van de prestaties zijn getest?
- ▶ Hoe en waar zijn de prestaties van het systeem voor individuen en groepen van mensen vastgelegd?
 - Zullen deze cijfers gedurende de levenscyclus van het systeem bijgewerkt worden? Zo ja, hoe?
- ▶ Met welke mogelijke gevolgen voor individuen en groepen van mensen is rekening gehouden bij het uitvoeren van de prestatietesten?
- ▶ Is er een bepaalde vorm van schade als focuspunt gekozen voor de testen (zoals valse positieven of valse negatieven)?
- ▶ Welke maatstaven zijn gebruikt voor de prestatietesten?
- ▶ Zijn er verwarringsmatrixen opgesteld op basis van de prestatietesten?
- ▶ Hoe werden de testresultaten gevalideerd?
- ▶ Zijn de gegevens die gebruikt zijn voor het uitvoeren van de prestatietesten voldoende representatief, relevant en nauwkeurig en op de juiste wijze gemeten (stap 3.5)?
- ▶ Voldoen de prestatietesten van de verweerder aan de criteria voor validiteit en betrouwbaarheid?

Statistische gelijkheidsgegevens (equality data)

- ▶ Welke (soorten van) statistische gegevens over gelijkheid, maatstaven voor rechtvaardigheid (fairness) of testen voor vooringenomenheid (bias) werden gebruikt?
 - Zijn de door de verweerder gekozen maatstaven een afspiegeling van gelijke behandeling binnen de specifieke context? (Meestal demografische gelijkheid, tenzij er duidelijke redenen zijn voor andere maatstaven; zie tabel 6 hierboven).
 - Werd er, in gevallen waarin op fouten gebaseerde maatstaven gebruikt werden, rekening gehouden met dezelfde vormen van schade als bij reguliere prestatietesten? (Bijvoorbeeld: wanneer bij reguliere prestatietesten een metriek gebruikt werd die zich richtte op valse positieven, gold dat dan ook voor de gelijkheidstesten?) Bij het testen van gelijkheid op basis van prestaties, zouden logischerwijs ook de meest relevante prestatimaatstaven voor deze

- gelijkheidstest gebruikt moeten worden. Een ongemotiveerde keuze voor een andere metriek zou kunnen duiden op een omissie in de gelijkheidstesten.
- Wat is de rechtvaardiging of basis waarop deze zijn gekozen?
 - Zijn andere opties overwogen en/of afgewezen? Zo ja, waarom wel/niet?
 - Was het scala aan gebruikte tests, dat verschillende beschermde gronden omvatte, ruim genoeg om verschillende soorten van potentiële discriminatie of effecten op verschillende (intersectionele) groepen in kaart te brengen?
 - Zijn voor elke test relevante vergelijkingsgroepen gekozen? Zijn deze overwegingen opgenomen in de technische documentatie van het systeem?
 - ▶ Zijn er (soorten van) methoden voor het waarborgen van eerlijkheid of het tegengaan van vooringenomenheid (bias) gebruikt?
 - Wat is de rechtvaardiging of de grondslag waarop deze gekozen zijn?
 - Zijn er andere methoden overwogen en/of afgewezen? Zo ja, waarom wel/niet?
 - Zijn deze overwegingen opgenomen in de technische documentatie van het systeem?
 - ▶ Welke voordelen en nadelen vloeiden voort uit het waarborgen van eerlijkheid of het tegengaan van vooringenomenheid?
 - Op welke groepen van mensen had/zal dit invloed hebben?
 - Is onderzocht wat de secundaire effecten zijn op de gelijke behandeling van andere groepen?
 - ▶ Hoe werden de testresultaten gevalideerd?
 - ▶ Zijn de gegevens die gebruikt worden om de statistieken te berekenen voldoende representatief en relevant, en nauwkeurig en op de juiste wijze gemeten (zie stap 3.5)?
 - ▶ Voldoen de door de verweerder verstrekte statistische gegevens aan de criteria voor validiteit en betrouwbaarheid?

Mogelijke informatiebronnen voor de beoordeling van statistische gelijkheidsgegevens

Melder

AVG, artikel 15, lid 1, (h), nuttige informatie over de onderliggende logica

Verweerder

Van de aanbieder

EU-AI-Verordening, artikel 10, data en data governance

EU-AI-Verordening, artikel 11, technische documentatie (Bijlage IV, lid 2, onder (g); lid 3):

- ▶ de gebruikte validatie- en testprocedures, waaronder informatie over de gebruikte validatie- en testdata en de belangrijkste kenmerken ervan; de statistieken die worden gebruikt voor het meten van de nauwkeurigheid,

robuustheid, en naleving van andere relevante eisen van hoofdstuk III, afdeling 2, evenals mogelijk discriminerende gevolgen; logbestanden over en alle verslagen van tests die zijn gedateerd en ondertekend door de verantwoordelijken, waaronder met betrekking tot vooraf vastgestelde wijzigingen als bedoeld in punt (f)'..

EU-AI-Verordening, artikel 11, logbestanden

Overige informatie die van de verweerder gevraagd kan worden:

- ▶ toegang tot het systeem;
 - ▶ voorbeelden van (synthetische) datasets;
 - ▶ eventuele rapporten over de prestaties of betrouwbaarheid van het systeem, met inbegrip van foutmatrixen;
 - ▶ informatie over het soort van testen en de methodologie van de uitgevoerde testen, met inbegrip van eventuele toegepaste (geharmoniseerde) normen;
 - ▶ eventuele rapporten over uitgevoerde testen inzake vooringenomenheid (bias) en rechtvaardigheid (fairness);
 - ▶ informatie over het soort van uitgevoerde testen en de testmethodologie, met inbegrip van eventuele toegepaste (geharmoniseerde) normen
 - ▶ vrijwillige effectbeoordeling inzake mensenrechten (HRIA), grondrechten (FRIA), gegevensbescherming (DPIA), ethische rechten of kinderrechten;
 - ▶ eventuele andere (risico)beoordelingen die gedeeld werden door de verweerder;
 - ▶ verzoeken om openbaarmaking van informatie.
-

Indicatoren van discriminatie

- ▶ Er zijn verschillen in resultaten of fouten tussen groepen van personen met beschermde gronden , uitgaande van de meest relevante maatstaven die gelijke behandeling voor het specifieke geval weergeven.
- ▶ De meest relevante maatstaven die gelijke behandeling voor het specifieke geval weergeven, zijn niet beschikbaar of er worden irrelevante maatstaven toegepast.
- ▶ Er zijn verschillen in resultaten of fouten tussen groepen van personen met beschermde gronden , op basis van andere maatstaven (andere maatstaven dan degene die gelijke behandeling voor het specifieke geval het meest nauwkeurig weerspiegelt).
- ▶ Niet alle betrokken groepen werden opgenomen, of de betrokken groepen zijn te eng gedefinieerd, waarbij geen rekening gehouden is met intersectionele discriminatie.
- ▶ De juiste groepen zijn geïdentificeerd en relevante maatstaven zijn toegepast, maar de conclusies zijn niet bestand tegen kritische toetsing, bijvoorbeeld vanwege problemen met de data.

- Er wordt slechts één geteste maatstaf gerapporteerd in plaats van de resultaten van meerdere rechtvaardigheidsmaatstaven (zoals precisie, recall en foutpercentages⁵⁶). Het testen op basis van meerdere maatstaven kan noodzakelijk zijn om verschillende soorten van prestatieklaven aan het licht te brengen.

Cumulatieve indicatoren van discriminatie

Alle eerdergenoemde indicatoren kunnen cumulatief werken; hier volgen enkele voorbeelden.

- Risico op discriminatie vastgesteld door de aanbieder/gebruiksverantwoordelijke (zie [stap 3.3](#)) maar de test hield geen rekening met alle personen en/of groepen die het risico lopen schade te ondervinden – houd in het bijzonder rekening met proxy's, meervoudige en intersectionele discriminatie. Er werd bijvoorbeeld getest op discriminatie op grond van geslacht, maar niet op ras of etnische afstamming, terwijl er wel een risico op rassendiscriminatie vastgesteld werd.
- (Risico op) discriminatie vastgesteld door derden (zie [stap 3.1](#)) maar de test hield geen rekening met alle personen en/of groepen die het risico lopen schade te ondervinden – houd met name rekening met proxy's, meervoudige en intersectionele discriminatie. Er werd bijvoorbeeld getest op discriminatie op grond van geslacht, maar niet op ras of etnische afstamming, terwijl in bestaande vergelijkbare gevallen mensen benadeeld zijn op grond van ras en zwangerschap.
- De inputcriteria hangen nauw samen met beschermde gronden of er worden proxy's gebruikt in de algoritmen (zie [stap 3.3](#)) en er wordt geen test uitgevoerd om na te gaan of aan de vereisten inzake gelijke behandeling voldaan werd voor de beschermde groep.

- Noteer eventuele hiaten in de output of behandeling die uit de statistieken naar voren komen.
- Noteer eventuele problemen met de gerapporteerde statistieken (zoals een verkeerde metriek of problemen met de gegevens).
- Noteer eventuele hiaten met betrekking tot de testen.
- Combineer de resultaten van deze stap met die van de vorige stap om te beoordelen of daarmee gezamenlijk een prima facie-geval van discriminatie aangetoond kan worden, en of de verweerder het vermoeden van discriminatie met succes heeft weerlegd of de discriminatie heeft gerechtvaardigd (zie bij het beoordelen van de rechtvaardiging ook [3.4](#) om het doel van het systeem in overweging te nemen).
- Noteer de conclusie.

56 Bij gegevensanalyses kunnen verschillende maatstaven gebruikt worden om verschillende aspecten van de prestaties van een systeem weer te geven. Precisie richt zich bijvoorbeeld op de nauwkeurigheid van positieve voorspellingen (het voorkomen van valse alarmen), en recall maatregelen meten het vermogen om alle reële positieve gevallen te detecteren (het voorkomen van gemiste gebeurtenissen).

Voorbeeld: Smart Check Amsterdam

Dit model was ontworpen om aanvragen voor sociale uitkeringen te screenen en die aanvragen te identificeren waarbij de kans op ernstige fouten het grootst was, deze te markeren en de zaken door te sturen naar een onderzoeksafdeling voor nader onderzoek. Het doel was om het aantal voor onderzoek gemarkeerde zaken te verminderen.

Er werd rekening gehouden met vijftien kenmerken, waaronder diverse factoren zoals of de aanvrager eerder een uitkering aangevraagd of ontvangen had, het aantal adressen dat die had en de totale waarde van hun vermogen, om zo een risicoscore te bepalen. Er werd bewust afgezien van het gebruik van beschermde gronden en er werd getracht 'proxy's' te vermijden.

Volgens de auteurs 'was het model getraind op een dataset die 3400 eerdere onderzoeken omvatte. Dit bracht het risico mee dat historische vooringenomenheid in het model ingebed zou zijn; als menselijke dossierbeheerders in het verleden bijvoorbeeld vaker fouten hadden gemaakt bij een specifieke etnische groep, zou het model ten onrechte kunnen leren voorspellen dat deze groep vaker fraude pleegt'.

De Amsterdamse autoriteiten hanteerden een definitie van (fairness) non-discriminatie die gebaseerd was op een gelijke verdeling over verschillende bevolkingsgroepen van de last van onterechte onderzoeken. Zij hebben ook uitgebreid overleg gepleegd. Alle belangengroepen, van de Amsterdamse gegevensbeschermingsautoriteit tot externe adviesbureaus, gaven hun goedkeuring aan het project, met uitzondering van de groep die de direct betrokkenen (uitkeringsontvangers) vertegenwoordigde.

Desondanks werd het systeem in de testfase gebracht. In het oorspronkelijke model was de kans twee keer zo groot dat niet-Nederlandse aanvragers ten onrechte gemarkeerd werden, en bijna twee keer zo groot dat een aanvrager met een niet-westerse nationaliteit gemarkeerd werd als een aanvrager met een westerse nationaliteit. Ook was de kans 14% groter dat mannen ten onrechte gesignaleerd werden voor onderzoek.

De gemeente Amsterdam heeft ook de gegevens getest die door menselijke dossierbeheerders verzameld waren. Daarbij ontdekten ze dat deze beheerders vaker ten onrechte Nederlandse staatsburgers en vrouwen markeerden.

Vanwege de aanwezigheid van vooringenomenheid (bias) probeerde het team het probleem op te lossen door de trainingsgegevens opnieuw te wegen. Dit hield in dat aanvragers met een niet-westerse nationaliteit, van wie werd aangenomen dat ze significante fouten gemaakt hadden in hun aanvraag, een lager gewicht toegekend kregen in de data, terwijl aanvragers met een westerse nationaliteit meer gewicht kregen. Nadat het model opnieuw gewogen was, hadden Nederlandse en niet-Nederlandse staatsburgers evenveel kans om ten onrechte te worden gemarkeerd.

Het probleem met het opnieuw wegen van de data was dat het weliswaar de discriminatie ten opzichte van mensen met een migratieachtergrond zou kunnen

verminderen, maar geen garantie bood voor rechtvaardigheid binnen intersecties van identiteiten.

Niettemin werd het systeem op beperkte schaal ingevoerd voor gebruik bij echte aanvragers. De prestaties ervan zouden gemeten worden aan de hand van twee belangrijke criteria: i) kon het systeem aanvragers zonder vooringenomenheid beoordelen?; ii) kon het systeem uitkeringsfraude beter en eerlijker opsporen dan menselijke dossierbeheerders?

In plaats van minder aanvragers voor onderzoek aan te merken, werden er juist meer aangegeven. En het systeem presteerde niet beter dan een mens bij het identificeren van degenen waarvoor extra controle nodig was. Bovendien duidde het systeem, ondanks de herweging, nu ten onrechte aanvragers met de Nederlandse nationaliteit en vrouwen aan. Daarnaast hadden uitkeringsaanvragers met kinderen ook een grotere kans om voor onderzoek te worden aangemerkt.

Het project werd uiteindelijk niet voortgezet.

Het bovenstaande is een samenvatting van „Inside Amsterdam’s high-stakes experiment to create fair welfare AI”, 11 juni 2025, MIT Technology Review, Lighthouse Reports en Trouw E. G., Geiger G. en Braun J-C. Zie voor meer gedetailleerde informatie Lighthouse Reports 2025.

3.7. Beoordelen of het bewijs volstaat om een prima facie-discriminatiezaak, waarbij een AI- of algoritmisch systeem betrokken is, te onderbouwen

- ▶ Bekijk alle informatie en antwoorden op de vragen uit stap 3 om te beoordelen of er sprake is van een prima facie-zaak van discriminatie. Gebruik de indicatoren voor discriminatie als leidraad.
- ▶ Ga er in dit stadium vanuit dat er geen toereikende verklaring is voor de feiten die een prima facie-zaak aantonen (die is er misschien wel; maar dat zou dan relevant zijn voor de beoordeling van het verweer van de verweerder (zie 3.8 hieronder).
- ▶ Evenzo mag een gebrek aan bewijs of een gebrek aan transparantie over een systeem in dit stadium geen belemmering vormen voor het instellen of voortzetten van een procedure. Bedenk dat in [stap 1](#) vastgesteld is dat het vroegtijdig afwijzen van vorderingen bij een informatieongelijkheid vermoedelijk ongepast is: zie 1.4 Manjang v. Uber Eats UK Ltd & Others (2021).

Mogelijk moet u rekening houden met alle of enkele van de volgende punten.

- ▶ Wie is het slachtoffer en om welke beschermde gronden gaat het?
- ▶ Wie is de geschikte referentiepersoon? Waarom werd er voor deze referentiepersoon gekozen?
- ▶ Is er sprake van directe of indirecte discriminatie?

- ▶ Zijn er meerdere of elkaar overlappende vormen van discriminatie?
- ▶ Werd er enige proxy-discriminatie vastgesteld?
- ▶ Waarom heeft de discriminatie plaatsgevonden (oorzakelijk verband)? Overweeg bijvoorbeeld of de discriminatie ontstaan is vanwege de doelstelling van het systeem, de ontwikkeling van het systeem, het gebruik van data in het systeem, of omdat het systeem niet gebruikt werd voor het beoogde doeleind of onjuist gebruikt werd door de gebruiksverantwoordelijke.

Houd bij indirecte discriminatie ook rekening met het volgende.

- ▶ Wat is de neutrale bepaling, het neutrale criterium of de neutrale praktijk?
- ▶ In hoeverre zijn de gevolgen van de bepaling, het criterium of de praktijk aanzienlijk negatiever ten aanzien van een beschermde groep?
- ▶ Heeft de melder feiten aangetoond waaruit kan worden geconcludeerd dat deze minder gunstig is behandeld op grond van beschermde gronden?
- ▶ Als het verschil in behandeling niet 'rechtstreeks' verband houdt met een beschermde grond, is er dan nog wel een voldoende verband? Dit is met name van belang bij het beoordelen van proxy-discriminatie.
- ▶ Wat was de context van de discriminatie? Zou de verweerder met succes kunnen aanvoeren dat de beslissing genomen werd om een andere reden dan verboden discriminatie?

Is er, gezien alle omstandigheden, sprake van een prima facie-geval van discriminatie?

Zo ja, ga dan verder met paragraaf 3.8.

Zo nee, houd dan rekening met het volgende:

- ▶ Zijn er tekortkomingen geweest bij het nakomen van verplichtingen op het gebied van documentatie, toetsing, monitoring of rapportage die de discriminatie zouden kunnen verklaren of tot hiaten in het bewijsmateriaal kunnen leiden?
- ▶ Zijn er stappen die vóór het instellen van een procedure genomen kunnen worden om eventuele hiaten in het bewijsmateriaal op te vullen?
 - Overweeg om verzoeken tot openbaarmaking van bewijsmateriaal in te dienen op grond van overwegingen inzake transparantie en toegang tot de rechter krachtens artikel 13 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel voor een nationale instantie) en artikel 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (Recht op een doeltreffende voorziening in rechte en op een onpartijdig gerecht).
 - Houd er rekening mee dat in sommige gevallen waarin de verweerder zich beroept op commerciële vertrouwelijkheid of op de rechten van derden, vertrouwelijke procedures beschikbaar kunnen zijn via de markttoezichtautoriteit, de gegevensbeschermingsautoriteit of de rechtbanken. Uit de huidige rechtspraak blijkt dat er een groeiende neiging bestaat om te eisen dat deze informatie beschikbaar gesteld wordt; zie Dun & Bradstreet (in de context van de AVG):

Wanneer de verwerkingsverantwoordelijke van mening is dat deze informatie niet verstrekt kan worden zonder gegevens van derden of bedrijfsgeheimen openbaar te maken, is de verwerkingsverantwoordelijke verplicht de vermeend beschermde informatie te verstrekken aan de bevoegde toezichhoudende autoriteit of rechtbank, die de rechten en belangen in het geding tegen elkaar moet afwegen om de reikwijdte van het recht op inzage van de betrokkene, zoals bepaald in artikel 15 van die verordening, vast te stellen. (Zie ook vertrouwelijkheid)

Voor de relevantie van het verstrekken van statistische informatie bij het vaststellen van een prima facie-geval van discriminatie, zie stap 3.6 over statistische data.

Transparantie

Een rechtbank kan conclusies trekken uit het niet verstrekken van relevante statistische of andere gegevens. Conclusies met betrekking tot discriminatie kunnen ook getrokken worden uit de aanverwante feiten en omstandigheden, zoals de antwoorden van de verweerder op vragen of het niet naleven van een relevante gedragscode. Door geen informatie te verstrekken, voldoet, in de praktijk, de verweerder niet aan de op hen rustende bewijslast, waardoor de rechtbank mag vermoeden dat er sprake is van discriminatie (zie 3.8 voor de omstandigheden waarin een wettelijke verplichting tot het verstrekken van informatie ontstaat).

- ▶ Er kunnen vaak conclusies getrokken worden uit een dubbelzinnig, ontoereikend of ontwijkend antwoord op een vragenlijst of uit het verstrekken van informatie tijdens de voorafgaand aan de procedure of tijdens de gerechtelijke procedure.
- ▶ Er kunnen ook conclusies getrokken worden uit de weigering om het bestaan van informatie te bevestigen of te ontkennen.

Vragen om in overweging te nemen

- ▶ Zijn er relevante gevallen geweest waarin de verweerder informatie heeft achtergehouden, wat tot een gebrek aan transparantie heeft geleid? Is er bijvoorbeeld adequaat gereageerd op verzoeken op grond van de AVG, verzoeken om openbaarmaking van informatie, correspondentie voorafgaand aan een rechtszaak, verzoeken op grond van de EU-AI-Verordening of anderszins?
- ▶ Kunnen er conclusies getrokken worden uit het beschikbare bewijsmateriaal? Bijvoorbeeld uit statistieken, aanverwante feiten of bekende gevallen van discriminatie?
- ▶ Kunnen er conclusies getrokken worden uit het gebrek aan bewijs? Bijvoorbeeld het niet beantwoorden van vragen of het niet naleven van richtsnoeren of gedragscodes?
- ▶ Laten de omringende feiten en omstandigheden, met inbegrip van het niet beantwoorden van vragen of verzoeken om informatie, zoals een verzoek om inzage, of het niet verstrekken van een uitleg op grond van artikel 86 van de EU-AI-Verordening, in het licht van alle omstandigheden toe dat er een conclusie van discriminatie getrokken kan worden?

Voorbeelden van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU)

- ▶ C-109/88, Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund I Danmark v. Danfoss: de vakbond spande een rechtszaak aan namens vrouwelijke werknemers van een bedrijf omdat deze werknemers gemiddeld 7% minder verdienden dan hun mannelijke collega's in dezelfde of een vergelijkbare functie. In deze zaak oordeelde het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU) dat, aangezien het gehanteerde beloningssysteem volstrekt ondoorzichtig was, discriminatie verondersteld moest worden en dat de bewijslast om aan te tonen dat er objectieve en niet-discriminerende redenen waren voor het verschil in loon bij de verweerder/werkgever moest komen te liggen.
- ▶ C-415/10 Galina Meister v. Speech Design Carrier Systems GmbH: de eiser stelde dat die tijdens de sollicitatieprocedure gediscrimineerd was op grond van geslacht, leeftijd en etnische afstamming, en verzocht de rechtbank om de werkgever te gelasten om openbaar te maken of, aan het einde van de procedure, een andere kandidaat aangenomen was. Het Hof van Justitie van de Europese Unie oordeelde dat, hoewel de antidiscriminatie-richtlijnen geen recht op toegang tot dit soort informatie verlenen, de weigering van de verweerder om de eiseres enige toegang tot informatie te verlenen, een van de factoren kan zijn waarmee rekening gehouden kan worden bij het vaststellen van de feiten op grond waarvan aangenomen kan worden of er sprake is geweest van directe of indirecte discriminatie.

Voorbeelden van de gevolgen van een gebrek aan transparantie uit de nationale rechtspraak

- ▶ **Nederlandse zaak NL24.38560 (ECLI:NL:RBDHA:2025:14544, 2025) (tussentijds vonnis)**

De rechtbank besloot ambtshalve het bestaan van een visualgoritme te onderzoeken en gaf de betrokken minister de opdracht om:

- informatie te verstrekken die relevant is voor de besluitvorming;
- een effectbeoordeling inzake mensenrechten (HRIA) uit te voeren;

op grond van transparantie in de besluitvorming en het recht op doeltreffende rechtsbescherming krachtens zowel artikel 13 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens als artikel 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

- ▶ **Zaak bij het Britse belastingtribunaal (eerste instantie): Elsbury v. de Information Commissioner (2025) UKFTT 915 (GRC) (2 augustus 2025)**

‘Het feit dat HMRC niet heeft bevestigd noch ontkend dat het over de gevraagde informatie beschikt, versterkt de overtuiging, gebaseerd op aanwijzingen in de correspondentie van HMRC over O&O-aanspraken, dat AI gebruikt wordt door HMRC-ambtenaren, wellicht op ongeoorloofde wijze, waardoor het vertrouwen van belastingplichtigen in de afhandeling van aanspraken door HMRC ondermijnd wordt, wat op zijn beurt legitieme eisers ontmoedigt om aanspraken in te dienen

en daarmee de beleidsdoelstellingen van de O&O-belastingverlichtingsregeling zelf belemmert.’

► **Filcams Cgil Bologna e.a. tegen Deliveroo Italia S.R. (2020):**

De rechtbank van Bologna oordeelde dat de onderneming niet aan de bewijslast had voldaan, aangezien het de concrete werking van het algoritme niet had aangetoond of uitgelegd en geen bewijs had geleverd van de praktische werking ervan. Het bedrijf had niet verduidelijkt welke specifieke criteria gehanteerd werden om de statistieken van de bezorgers te bepalen, en deze werden ook niet op het platform bekendgemaakt; daar werd slechts in algemene termen verwezen naar ‘betrouwbaarheid’ en ‘deelname’ als indicatoren voor de toewijzing van toekomstige werkopdrachten. Zie voor meer details over deze zaak [Purificato \(2021\)](#).

3.8. Kan de verweerder aantonen dat het verschil in behandeling niet discriminerend is?

In de praktijk zult u waarschijnlijk hetzelfde bewijsmateriaal moeten beoordelen en dezelfde vragen moeten stellen als hierboven uiteengezet (3.1-3.8). Het is echter mogelijk dat er in dit stadium bijkomend bewijsmateriaal ter beoordeling voorligt of dat de toelichting van de verweerder bij het bewijsmateriaal of het systeem gedetailleerder is. Dit vereist een herziening van het oorspronkelijke materiaal en de eerder uitgevoerde analyse om te waarborgen dat deze geldig blijven in het licht van de nieuwe informatie.

Zodra de persoon die discriminatie aanvoert een prima facie-zaak van discriminatie heeft aangetoond, verschuift de bewijslast naar de verweerder, die moet aantonen dat het verschil in behandeling niet discriminerend is. Dit kan als volgt gedaan worden.

- Aantonen dat er in wezen geen verschil in behandeling bestaat, bijvoorbeeld omdat de referentiepersoon verkeerd gekozen is, de beslissing niet op de beschermde grond gebaseerd was, of de feiten en omstandigheden van de zaak verschillen van die van de referentiepersoon .
- Bewijzen dat er geen causaal verband bestond tussen de verboden grond en de ongelijke behandeling.
- Aantonen dat, hoewel de ongelijke behandeling verband houdt met de verboden grond, deze gerechtvaardigd kan worden op grond van de in het EU-recht genoemde uitzonderingen (zoals wezenlijke en bepalende beroepsvereisten).
- Aantonen dat de getroffen maatregel, wet of praktijk passend en noodzakelijk is om het relevante legitieme doel te bereiken en dat eventuele nadelen niet onevenredig waren in verhouding tot de nagestreefde doelstellingen (redelijke en objectieve rechtvaardiging), overeenkomstig het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens voor directe en indirecte discriminatie en het EU-recht in gevallen van indirecte discriminatie.

Indien de verweerder geen van deze punten kan aantonen, wordt die aansprakelijk gesteld voor discriminatie.

Dienovereenkomstig zou dit, in de context van algoritmische of AI-systemen, betekenen dat zodra er een prima facie-zaak aangetoond is, de verweerder relevante informatie over het systeem moet vrijgeven. Deze informatie zou tot doel kunnen hebben aan te tonen dat alle gemaakte keuzes in overeenstemming waren met objectieve en niet-discriminerende criteria. Zie 3.6 benadering van statistische data voor de relevantie van het verstrekken van statistische informatie bij het weerleggen van de bewijslast.

Tabel 7. Richtlijnen inzake non-discriminatie en de verschuiving van de bewijslast, met voorbeelden van de benadering van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU) bij het trekken van conclusies uit het niet verstrekken van bewijsmateriaal

Richtlijn	Overwegingen/ artikel	Beschermde gronden	Toepassings- gebied	Voorbeeldzaak die de benadering van het HvJ-EU illustreert bij het trekken van conclusies uit het niet verstrek- ken van relevante of noodzakelijke informatie en/of andere transparan- tievereisten door een verweerder
2000/43/EG (Richtlijnhoudende toepassing van het beginsel van gelijke behandel- ing van personen ongeacht ras of etnische afstamming)	Overwegingen 15 en 21 Artikel 8	Ras en etnische afstamming – niet nationaliteit en onverminderd de behandeling die voortvloeit uit de rechtspositie van onderdanen van derde landen en staatlozen	Werkgelegenheid, beroepsopleiding, sociale bescherming, onderwijs, goederen en diensten, met inbegrip van huisvesting	Meister C-415/10: het weigeren van informatie (bijvoorbeeld over rekruteringscriteria) kan aanleiding geven tot een conclusie van discriminatie
Richtlijn 2000/78/EG	Overweging 31 Artikel 10:	godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd, seksuele oriëntatie	werkgelegenheid en beroep	Kelly, zaak C-104/10: geen recht op inzage in gegevens, maar het achterhouden ervan kan rechters ertoe leiden hun conclusies te trekken

Richtlijn	Overwegingen/ artikel	Beschermd gronden	Toepassings- gebied	Voorbeeldzaak die de benadering van het HvJ-EU illustreert bij het trekken van conclusies uit het niet verstrek- ken van relevante of noodzakelijke informatie en/of andere transparan- tievereisten door een verweerder
Richtlijn 2006/54/ EG (herschikte richtlijn inzake gender gelijkheid)	Overweging 30 Artikel 19	Geslacht (met inbegrip van zwangerschap en moederschap)	Werkgelegenheid en beroep (met inbegrip van socialezeker- heidsstelsels)	Danfoss C-109/88: wanneer het beloningssysteem ondoorzichtig is, verschuift de bewijslast naar de werkgever; Enderby C-127/92: rechtvaardigingen voor loonverschillen kunnen onderworpen worden aan de toets van objectieve rechtvaardiging Kenny C-427/11: loongegevens van referentiepersoon kunnen opgevraagd worden om een prima facie- vermoeden te weerleggen
Richtlijn 2004/113/ EG (richtlijn inzake gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de toegang tot goederen en diensten)	Overweging 22 Artikel 9	Geslacht	Goederen en diensten	Test-Achats C-236/09 Test-Achats, zaak C-236/09; zie ook het specifieke verbod op het gebruik van geslacht als factor bij de berekening van premies voor verzekeringen en aanverwante financiële diensten, en de inachtneming van actuariële factoren in artikel 5

Richtlijn	Overwegingen/ artikel	Beschermde gronden	Toepassings- gebied	Voorbeeldzaak die de benadering van het HvJ-EU illustreert bij het trekken van conclusies uit het niet verstrek- ken van relevante of noodzakelijke informatie en/of andere transparan- tievereisten door een verweerder
2010/41/ EU (richtlijn inzake gelijke behandeling van zelfstandig werkzame mannen en vrouwen)		Geslacht	zelfstandigen, echtgenoten of levenspartners van zelfstandigen	(Lopende zaak) Loredas C-531/23: betreffende de rechtmatigheid van vrijstellingen van de verplichting tot het bijhouden van werktijdregistraties
2023/970/E Richtlijn inzake gelijke beloning (omzetting uiterlijk in juni 2026)	Artikelen 5, 6 en 8-9		Werkgelegenheid	Biedt een rechtstreeks recht op transparantie. Hoofdstuk II voorziet in het recht op loontransparantie (artikel 5), het beleid inzake loonvaststelling en -ontwikkeling (artikel 6), het recht op informatie die toegankelijk moet zijn (artikelen 8 en 9) en rapportage over loonkloven (artikelen 9 en 10)

Is er sprake van een objectieve rechtvaardiging?

Om aan te tonen dat een verschil in behandeling niet discriminerend is, zou een verweerder, in een zaak van indirecte discriminatie,⁵⁷ kunnen aanvoeren dat er een objectieve rechtvaardiging is voor de praktijk. In dit hoofdstuk worden de punten belicht aan de hand waarvan een door een verweerder aangevoerde objectieve rechtvaardiging beoordeeld kan worden.

Om een verschil in behandeling te rechtvaardigen, moet aangetoond worden dat:

- ▶ het algoritmische systeem een legitiem doel heeft;
- ▶ het algoritmische systeem geschikt of passend is om dat doel te bereiken;
- ▶ het algoritmische systeem noodzakelijk is om dat doel te bereiken;
- ▶ het algoritmische systeem evenredig is, dat wil zeggen dat het algoritmische systeem doeltreffend is bij het bereiken van het doel, er geen andere middelen

⁵⁷ Op grond van het EU-recht is rechtvaardiging doorgaans niet mogelijk in gevallen van directe discriminatie, behalve in gevallen die verband houden met leeftijd/handicap en in gevallen van 'wezenlijk beroep'.

zijn om het legitieme doel te bereiken die tot een kleiner verschil in behandeling zouden leiden, en het legitieme doel belangrijk genoeg is om het verschil in behandeling te rechtvaardigen.

Voorbeeld van een zaak bij het Hof van Justitie van de Europese Unie: C-167/97 Seymour-Smith

In een situatie waarin vorderingen wegens kennelijk onredelijk ontslag pas na twee jaar dienstverband mogelijk waren en waarbij uit statistieken bleek dat dit indirect discriminerend was ten opzichte van vrouwen, moest de lidstaat die verantwoordelijk was voor de indirect discriminerende criterium, maatstaf of handelswijze, aantonen dat de regel een legitieme doelstelling van het sociaal beleid weerspiegelde, dat deze geen verband hield met enige discriminatie op grond van geslacht en dat die redelijkerwijs kon aannemen dat de gekozen middelen geschikt waren om dat doel te bereiken. Het Hof oordeelde in die zaak dat 'louter algemene uitspraken over het vermogen van een specifieke maatregel om rekrutering te bevorderen, niet volstaan om aan te tonen dat het doel van de betwiste regel geen verband houdt met enige discriminatie op grond van geslacht, noch om bewijs te leveren op basis waarvan redelijkerwijs kan worden aangenomen dat de gekozen middelen geschikt waren om dat doel te bereiken' (paragrafen 76-77). Het Hof merkte tevens op dat statistieken van na de vaststelling van de maatregel in aanmerking genomen kunnen worden als indicator voor de gevolgen van de maatregel voor vrouwen en mannen (punt 49).

Doelstelling van het systeem

Om een redelijke en objectieve rechtvaardiging te kunnen beargumenteren, moet er eerst sprake zijn van een legitieme doelstelling. Hierbij kan het nuttig zijn om na te gaan of de verweerder in verschillende documenten verschillende doelstellingen heeft genoemd; zie: 3.4 Wat is de beoogde doelstelling van het algoritmische systeem en hoe werkt het?

Let op de verschillende soorten van doelstellingen:

- ▶ doelstellingen op lager niveau (het voorspellen van fraude, vaststellen of een student achter hun computer zit, het voorspellen van de kans dat een individu hun lening niet terugbetaalt);
- ▶ doelstellingen op hoger niveau (het minimaliseren van overheidsuitgaven aan uitkeringen aan personen die daar geen recht op hebben, toezicht op online examens, het minimaliseren van het algemene wanbetalingspercentage).

Het kan ook noodzakelijk zijn om rekening te houden met het nationale wettelijke kader waarbinnen het algoritmische systeem ingezet wordt. Zie *Glukhin v. Rusland*, verzoekschrift nr. 11519/20 (4 juli 2023) (hieronder).⁵⁸

58. Zie ook *Beghal* tegen het Verenigd Koninkrijk voor een verdere bespreking van de eisen die aan nationale wetgeving worden gesteld opdat een betwiste maatregel als 'in overeenstemming met de wet' kan worden beschouwd..

Geschiktheid of gepastheid

De verweerder moet aantonen dat het algoritmische systeem de doelstelling kan bereiken. Dit betekent dat als het doel een verbeterde efficiëntie van een besluitvormingsproces is, de verweerder moet aantonen dat het algoritme de verwerkingstijd verkort heeft, de benodigde capaciteit verminderd heeft of op een andere manier de efficiëntie verhoogd heeft. In het geval van een voorspellend systeem kan het aantonen van geschiktheid betekenen dat de voorspellende nauwkeurigheid van het systeem aangetoond wordt. Let op: beweringen over geschiktheid moeten aansluiten bij het doel van het systeem. Hierbij moet rekening gehouden worden met zowel ruimere als hogere doelstellingen. Een systeem kan ongeschikt zijn omdat het niet voldoet aan een van de doelstellingen:

- ▶ doelstellingen op lager niveau, bijvoorbeeld als het systeem ontworpen is om iets anders te optimaliseren dan het beoogde gebruiksgeval. Het is bijvoorbeeld geoptimaliseerd om fouten te voorspellen, maar wordt nu gebruikt om fraude te voorspellen;
- ▶ doelstellingen op hoger niveau, bijvoorbeeld als het doel is om de uitgaven aan frauduleuze uitkeringen te verminderen, maar de door het algoritme ondersteunde controles duurder zijn dan de besparing op de uitgaven, dan is dit algoritmische systeem niet geschikt voor deze specifieke doelstelling.

Noodzaak

- ▶ Het doel kan niet (even effectief) bereikt worden zonder het algoritme:
 - in vergelijking met de situatie vóór het algoritme;
 - in vergelijking met niet-algoritmische benaderingen.
- ▶ Het doel kan niet (even effectief) bereikt worden met een ander algoritmisch systeem:
 - in vergelijking met algoritmen die andere inputdata gebruiken (bijvoorbeeld waarbij de sterkste proxy's uitgesloten worden);
 - in vergelijking met een andere ontwikkelingsdataset (waarin minder historische ongelijkheden of menselijke vooroordelen opgenomen zijn).

Voorbeeld van een zaak bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens: Glukhin v. Rusland, verzoekschrift nr. 11519/20 (4 juli 2023)

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft het gebruik van live gezichtsherkenningstechnologie (LFR) om een demonstrant in de Russische metro op te sporen en te lokaliseren getoetst aan artikel 8 (privéleven) en artikel 10 (vrijheid van meningsuiting). Hoewel het Hof het belang van moderne wetenschappelijke onderzoeks- en identificatietechnieken erkende (paragraaf 85) en vaststelde dat er geen rechtsgrondslag bestond voor de genomen maatregelen vanwege het ontbreken van wettelijke beperkingen op het gebruik van LFR, heeft het Hof ook de 'noodzaak in een democratische samenleving' van de genomen maatregelen beoordeeld, met name in het licht van het mogelijke 'afschrikkende effect' ervan op het recht op vrijheid van meningsuiting en vergadering (artikel 10). Het Hof concludeerde:

90. In het licht van alle bovengenoemde overwegingen concludeert het Hof dat het gebruik van zeer ingrijpende gezichtsherkenningstechnologie in het kader van de uitoefening door verzoeker van hun recht op vrijheid van meningsuiting uit hoofde van het Verdrag onverenigbaar is met de idealen en waarden van een democratische rechtsstaat, die het Verdrag tot doel heeft te handhaven en te bevorderen. De verwerking van de persoonsgegevens van verzoeker met behulp van gezichtsherkenningstechnologie in het kader van een administratief strafrechtelijke procedure – enerzijds om hen te identificeren aan de hand van de foto's en de video die op Telegram gepubliceerd waren, en anderzijds om hen op te sporen en aan te houden terwijl die in de metro van Moskou reisde – kan niet beschouwd worden als 'noodzakelijk in een democratische samenleving'.

Evenredigheid

In alle gevallen moet de discriminatie die voortvloeit uit het gebruik van het systeem dat de verweerder tracht te rechtvaardigen, in verhouding staan tot de doelstelling die men tracht te bereiken. In het algemeen houdt dit in dat een rechtbank de ernst van de schade moet afwegen tegen de andere factoren waarnaar in dit hoofdstuk verwezen wordt.

Vragen om in overweging te nemen

- ▶ Kan de verweerder aantonen dat die niet gediscrimineerd heeft?
- ▶ Kan de verweerder bewijzen dat de betrokkene niet als gediscrimineerd beschouwd moet worden?
 - Wordt eventuele resterende discriminatie voldoende opgelost door menselijke tussenkomst (human in the loop)?
 - Houd er rekening mee dat de discriminatie het gevolg kan zijn van menselijke fouten in plaats van die van het algoritmische systeem.
- ▶ Zou de verweerder aan kunnen voeren dat er een verkeerde referentiepersoon gekozen werd?
- ▶ Kan de verweerder aantonen dat de melder zich niet in een vergelijkbare of gelijkwaardige situatie bevindt als de referentiepersoon?
- ▶ Is er een houdbare alternatieve verklaring voor het verschil in behandeling, anders dan discriminatie?
- ▶ Welke maatregelen werden er getroffen om discriminatie te voorkomen (redelijke aanpassingen)?
- ▶ Kan de verweerder, indien relevant, aantonen dat de ongelijke behandeling niet gebaseerd is op de beschermde grond, maar op andere objectieve verschillen?
- ▶ Vallen die objectieve verschillen expliciet onder de anti-discriminatie-richtlijnen?
- ▶ Dient de betreffende bepaling of praktijk een legitieme doelstelling?
- ▶ Raadpleeg paragraaf 3.4 over wat het AI-systeem beoogt te doen en hoe het dat doet – waren de gekozen middelen geschikt?
- ▶ Zijn de middelen die ingezet worden om het doel te bereiken geschikt, noodzakelijk en evenredig aan de beoogde doelstelling?

Stap 4

Rechtsmiddelen

In stap 4 worden de verschillende rechtsmiddelen en handelwijzen beschreven waarover organen voor gelijke behandeling beschikken. Bevoegdheden en mandaten zullen waarschijnlijk aanzienlijk verschillen per lidstaat; deze stap is daarom specifiek opgesteld om de onderlinge samenhang te onderzoeken tussen de Normenrichtlijnen, die uiterlijk op 19 juni 2026 omgezet moeten zijn, de AI-Verordening, de AVG en alle andere relevante Uniewetgeving.

Afhankelijk van de kwestie of de zaak zal het doorgaans nodig zijn om meer dan één rechtsmiddel in overweging te nemen.

Paragraaf 4.1 behandelt rechtsmiddelen voor alle algoritmische systemen.

Paragraaf 4.2 biedt aanvullende rechtsmiddelen voor systemen met een hoog risico.

Paragraaf 4.3 beschrijft wat een orgaan voor gelijke behandeling moet doen in een geval waarin een systeem of gebruikgeval een risico vormt voor de grondrechten, maar niet als systeem met een hoog risico beschouwd wordt op grond van de AI-Verordening, met inbegrip van maatregelen die een markttoezichtautoriteit kan nemen en waarvoor betrokkenheid van het orgaan voor gelijke behandeling vereist is of zou kunnen zijn.

Figuur 5. Stap 4 – Rechtsmiddelen

Stap 4		Rechtsmiddelen
4.1	Rechtsmiddelen voor alle algoritmische systemen	Mogelijke maatregelen • Herstelbevoegdheden op grond van de Normenrichtlijnen • Eerste ondersteuning • Klacht indienen bij de markttoezichtautoriteit • Rechtsmiddelen op grond van de AVG • Alternatieve geschillenbeslechting • Rechtszaak • Verzameling van gegevens over gelijkheid
4.2	Rechtsmiddelen voor AI-systemen met een hoog risico	Mogelijke maatregelen • Reactie van de markttoezichtautoriteit op een ernstig incident • Onderzoek door de markttoezichtautoriteit naar een product dat een ernstig risico vormt voor de grondrechten • Verkeerde classificaties van de AI • Conforme AI-systemen die een risico vormen voor de grondrechten
4.3	Ernstig risico voor de grondrechten maar geen hoog risico- of verboden AI-systeem	Mogelijke maatregelen • Verzoeken tot wijziging van de AI-Verordening. • Verzoeken tot toevoeging aan Bijlage III van de AI-Verordening

Op grond van de richtlijnen inzake non-discriminatie en de Normenrichtlijnen krijgen de organen voor gelijke behandeling ruime bevoegdheden om activiteiten te ontplooiën ter voorkoming van discriminatie en ter bevordering van gelijke behandeling. Deze bevoegdheden omvatten bewustmaking (artikel 5), het verlenen van bijstand aan slachtoffers (artikel 6), alternatieve geschillenbeslechting (artikel 7), het instellen van onderzoeken naar schendingen van het beginsel van gelijke behandeling (artikel 8), het uitbrengen van adviezen en het nemen van beslissingen, met inbegrip van het recht om feiten vast te stellen (artikel 9), en het optreden in gerechtelijke procedures, met inbegrip van het recht om opmerkingen in te dienen (artikel 10).

Wanneer discriminatie vastgesteld werd in een algoritmisch systeem, moet overwogen worden om deze bevoegdheden uit te oefenen om ervoor te zorgen dat:

- ▶ de verweerder het AI-systeem niet langer op een discriminerende manier gebruikt, of, indien dit niet mogelijk is, het AI-systeem helemaal niet meer gebruikt;
- ▶ de betrokken groepen en instanties op passende wijze bewust worden gemaakt van de algoritmische discriminatie;
- ▶ er advies en bijstand, onder meer met betrekking tot alternatieve geschillenbeslechting (ADR) en gerechtelijke procedures, verleend worden aan individuele slachtoffers;

- ▶ er corrigerende maatregelen getroffen worden, onder meer door middel van opleiding, advies en ondersteuning;
- ▶ er een publiek debat gevoerd wordt over de kwestie van discriminatie in algoritmische systemen en positieve actie en integratie van het gelijkheidsbeginsel bevorderd worden bij publieke en particuliere entiteiten;
- ▶ er gecommuniceerd wordt met relevante belanghebbenden, waaronder de sociale partners, en de uitwisseling van goede praktijken bevorderd wordt.

Bij de uitvoering van dergelijke activiteiten kunnen organen voor gelijke behandeling rekening houden met specifieke situaties van achterstelling die voortvloeien uit intersectionele discriminatie, dat wil zeggen discriminatie op basis van een combinatie van gronden die onder de antidiscriminatie-richtlijnen vallen.

Zij moeten in het bijzonder aandacht besteden aan geschikte communicatiemiddelen en -vormen voor elke doelgroep, waarbij zij zich in het bijzonder richten op groepen waarvan de toegang tot informatie belemmerd kan worden, bijvoorbeeld vanwege hun precare economische situatie, leeftijd, handicap, alfabetiseringsniveau, nationaliteit of verblijfsstatus, of vanwege hun gebrek aan toegang tot online hulpmiddelen.

Belangrijke bronnen

- ▶ "Strategic litigation handbook" (Equinet 2017)
- ▶ "How to use the Artificial Intelligence Act to investigate AI bias and discrimination: a guide for equality bodies" (Mittelstadt 2024)

4.1. Rechtsmiddelen voor alle algoritmische systemen

Het doorlopen van de stappen 2 en 3 zou geholpen moeten hebben om vast te stellen of er sprake is van discriminatie en wat de oorzaak daarvan zou kunnen zijn. Organen voor gelijke behandeling moeten de tijdens die fasen verzamelde informatie gebruiken om corrigerende maatregelen voor te stellen en een plan vast te stellen voor het verwijderen of aanpassen van omstreden praktijken, algoritmen of systemen. Het orgaan voor gelijke behandeling kan bijvoorbeeld vastgesteld hebben dat de keuze van de rechtvaardigheidsmetriek ongeschikt was voor het betreffende gebruiksgeval of dat de gegevens onvoldoende representatief waren.

Wanneer het orgaan voor gelijke behandeling besluit dat het risico op discriminatie of de vastgestelde discriminatie onrechtmatig is maar verholpen kan worden, moeten maatregelen overwogen worden om het volgende te bereiken:

- ▶ een verbod op het gebruik van het systeem totdat de discriminatie verholpen is;
- ▶ eventuele corrigerende maatregelen die ondernomen moeten worden.

Wanneer het orgaan voor gelijke behandeling besluit dat het risico op discriminatie onrechtmatig is en niet verholpen kan worden, moeten maatregelen overwogen worden om een van de volgende resultaten te bereiken:

- ▶ een algeheel verbod op het gebruik van het algoritmische systeem;

- een verbod op het gebruik van het algoritmische systeem in een bepaalde sector;
- een verbod op het gebruik van het algoritmische systeem voor een bepaalde doelstelling.

Dergelijke maatregelen kunnen gerealiseerd worden doordat de organen voor gelijke behandeling hun eigen bevoegdheden uitoefenen met betrekking tot het uitbrengen van adviezen, het doen van aanbevelingen en het voeren van overleg, in samenwerking met de markttoezichtautoriteit, hetzij op grond van de AVG of de AI-Verordening, hetzij via de rechtbanken.

4.1.1. Bevoegdheden van organen voor gelijke behandeling tot het treffen van herstelmaatregelen

Organen voor gelijke behandeling dienen in de eerste plaats rekening te houden met hun bevoegdheden om maatregelen te nemen op grond van de nationale wetgeving, zoals hierboven beschreven. Deze kunnen een of meer van de maatregelen omvatten die door de Normenrichtlijnen vastgelegd moeten worden, zoals het uitbrengen van een advies of aanbeveling, of het eisen van een raadpleging of onderzoek.

Indien de Normenrichtlijnen in nationale wetgeving omgezet worden, dienen organen voor gelijke behandeling bevoegdheden te krijgen om maatregelen te treffen. Hieronder vallen artikel 9 (het uitbrengen van een bindend of niet-bindend advies, afhankelijk van de nationale context) en artikel 15 (bevoegdheden op het gebied van raadpleging en aanbevelingen).

Organen voor gelijke behandeling moeten ook de bevoegdheid krijgen om hun beoordeling van de zaak te geven en te documenteren, met inbegrip van het vaststellen van de feiten en een met redenen omklede conclusie over de aanwezigheid van discriminatie. In het geval van algoritmische discriminatie kan dit onder meer gebeuren door samenwerking met de markttoezichtautoriteit.

Waar van toepassing moeten zowel niet-bindende adviezen als bindende beslissingen specifieke maatregelen bevatten om elke vastgestelde schending van het beginsel van gelijke behandeling recht te zetten en herhaling te voorkomen. Organen voor gelijke behandeling hebben wellicht deskundige bijstand nodig bij het vaststellen van specifieke maatregelen en, indien zij niet over de benodigde expertise beschikken, kunnen zij overleg plegen met de markttoezichtautoriteit. Er dienen passende mechanismen te worden ingesteld voor de opvolging van niet-bindende adviezen, zoals feedbackverplichtingen, en voor de handhaving van bindende beslissingen.

Raadplegingen kunnen gebruikt worden om het bestaan van problemen vast te stellen, om de sociale en discriminerende gevolgen van systemen voor getroffen of potentieel getroffen gemeenschappen te toetsen en om bewijsmateriaal te verzamelen.

Meer in het algemeen kunnen aanbevelingen en raadplegingen erop gericht zijn te waarborgen dat de problemen zich in de toekomst niet voordoen, bijvoorbeeld door het aanbevelen van:

- gegevensbescherming en gelijkheidseffectbeoordelingen;

- ▶ raadpleging van de gemeenschap en een door de gemeenschap geleide effectbeoordeling inzake grondrechten;
- ▶ het gebruik van testomgevingen voor regelgeving en praktijktesten.

Meer lezen

- ▶ Crowley (2023), "Informing the policy agenda: equality bodies making recommendations".

4.1.2. Het verlenen van de initiële ondersteuning aan een slachtoffer

Artikel 6 van de Normenrichtlijnen bepaalt dat organen voor gelijke behandeling bijstandmoeten verlenen door slachtoffers te informeren over het volgende:

- ▶ het wettelijk kader met betrekking tot discriminatie en algoritmische systemen, met inbegrip van advies dat afgestemd is op hun specifieke situatie;
- ▶ de diensten die door het orgaan voor gelijke behandeling aangeboden worden en de daarmee samenhangende procedurele aspecten;
- ▶ beschikbare rechtsmiddelen, waaronder de mogelijkheid om de zaak voor de rechter te brengen, onder meer;
 - op grond van de antidiscriminatiewetgeving;
 - op grond van de AI-Verordening – zie bijvoorbeeld het recht om een klacht in te dienen bij de markttoezichtautoriteit (artikel 85 van de AI-Verordening) en het recht op uitleg (artikel 86 van de AI-Verordening);
 - op grond van de wetgeving inzake gegevensbescherming – bijvoorbeeld het indienen van een klacht bij de gegevensbeschermingsautoriteit (artikel 77 van de AVG) en het recht om een verzoek om inzage in te dienen (artikel 15 van de AVG);⁵⁹
- ▶ de toepasselijke vertrouwelijkheidsregels en de bescherming van persoonsgegevens (bijvoorbeeld het gegevensbeschermingsbeleid van de organen voor gelijke behandeling en, indien relevant, eventuele tegenstrijdigheden tussen het verzamelen van bewijsmateriaal door het orgaan voor gelijke behandeling bij de uitoefening van een deel van het mandaat van dit orgaan en de mogelijkheid om dat bewijsmateriaal ter beschikking te stellen aan een persoon voor gebruik in een gerechtelijke procedure);
- ▶ de mogelijkheid om psychologische of andere vormen van relevante ondersteuning te verkrijgen van andere instanties of organisaties.

Organen voor gelijke behandeling moeten de melder binnen een redelijke termijn meedelen of de klacht wordt afgesloten of dat er gronden zijn om deze verder te behandelen.

59. Zowel de AVG (artikelen 15 en 22) als de AI-Verordening (artikel 86) voorzien in het recht op uitleg. In stap 2 en Bijlagen A en B, worden nadere uitleg en sjablonen voor het indienen van het verzoek verstrekt.

Na het bieden van de initiële ondersteuning kan een individuele melder onder meer gebruikmaken van de volgende rechtsmiddelen:

- het indienen van een klacht bij de markttoezichtautoriteit (artikel 85 van de AI-Verordening);
- het overwegen van alternatieve geschillenbeslechting;
- het voeren van een procedure wegens discriminatie in een nationale rechtbank.

Elke beslissing over de beste te volgen strategie moet in overleg met de betrokken persoon of groep genomen worden. Indien het orgaan voor gelijke behandeling niet over de capaciteit, bevoegdheid (zoals bij vorderingen inzake gegevensbescherming) of middelen beschikt om de door de betrokken persoon gewenste strategie te volgen, dient de zaak doorverwezen te worden naar een andere bevoegde juridische dienstverlener.

4.1.3. Bijstandsverlening aan een rechtspersoon of natuurlijke persoon bij het indienen van een klacht bij de markttoezichtautoriteit

Indien uit het onderzoek in stap 3 is gebleken dat er sprake is van compliance problemen in het kader van de AI-Verordening, heeft een rechtspersoon of natuurlijke persoon het recht om een klacht in te dienen bij de markttoezichtautoriteit (artikel 85 van de EU-AI-Verordening). Dit betekent dat dit recht ook geldt voor een entiteit met rechtspersoonlijkheid, zoals een vennootschap of organisatie. Het orgaan voor gelijke behandeling kan de melder bijstaan met het in stap 3 geïdentificeerde bewijsmateriaal.

Dit recht doet geen afbreuk aan en vormt een aanvulling op bestaande rechten en rechtsmiddelen krachtens het EU-recht en het nationale recht (overweging 170). Het is niet beperkt tot AI-systemen met een hoog risico.

Een dergelijke klacht wordt ‘in aanmerking genomen’ met het oog op het uitvoeren van markttoezichtactiviteiten krachtens Verordening (EU) 2019/1020 betreffende markttoezicht en conformiteit van producten. Termijnen worden hoogstwaarschijnlijk vastgelegd in nationale wetgeving (zie artikel 11 van Verordening (EU) 2019/1020).

Elk AI-systeem dat geen hoog risico vormt, valt onder de Algemene productveiligheidsverordening (EU) 2023/988, Verordening (EU) 2023/988 en de Verordening met betrekking tot de markttoezichtautoriteit (EU) 2019/1020.

Het is belangrijk dat AI-systemen die verband houden met producten en die overeenkomstig deze verordening geen hoog risico met zich meebrengen en derhalve niet hoeven te voldoen aan de eisen voor AI-systemen met een hoog risico, desalniettemin veilig zijn indien zij in de handel worden gebracht of in gebruik worden gesteld. Met het oog op deze doelstelling zou Verordening (EU) 2023/988 van het Europees Parlement en de Raad (53) als vangnet van toepassing zijn. (Overweging 166 van de AI-Verordening).

Het recht om een klacht in te dienen doet geen afbreuk aan andere administratieve of gerechtelijke rechtsmiddelen en is daarom een stap die in combinatie met andere toepasselijke rechtsmiddelen genomen moet worden. Als afzonderlijke maatregel

is dit waarschijnlijk niet het meest doeltreffende rechtsmiddel voor een individu, vooral omdat niet in een schadevergoeding voorzien wordt. Het is echter een belangrijke aanvullende maatregel en, aangezien de markttoezichtautoriteit op grond van Verordening (EU) 2019/1020 over zeer uitgebreide bevoegdheden en rechtsmiddelen beschikt, is het de moeite waard om dit, in een passend geval, te overwegen. Een klacht bij de markttoezichtautoriteit zou aanleiding moeten geven tot een meer structureel onderzoek door de markttoezichtautoriteit en moeten leiden tot een ruimer rechtsherstel die een bredere groep getroffen personen ten goede komt dan een individuele discriminatievordering. De markttoezichtautoriteit beschikt over uitgebreide bevoegdheden op grond van zowel de AI-Verordening als Verordening (EU) 2019/1020 en kan documentaire, fysieke en laboratoriumcontroles uitvoeren (zie paragraaf 4.2).

Indien de klacht gegrond wordt bevonden, kan de markttoezichtautoriteit een economische operator verplichten corrigerende maatregelen te treffen, mits deze maatregelen passend en evenredig zijn. Indien de corrigerende maatregelen niet getroffen worden of geen resultaat opleveren, kan de markttoezichtautoriteit het op de markt aanbieden van een product verbieden of beperken, of bevelen dat het product uit de handel genomen of teruggedroept wordt. Voor producten die een risico vormen en waarvan de gevolgen verder reiken dan de eigen lidstaat van de markttoezichtautoriteit (MSA), moet de MSA de Europese Commissie en de andere EU-lidstaten onmiddellijk in kennis stellen van de genomen maatregelen. Verordening (EU) 2019/1020 bevat uitgebreide bepalingen inzake grensoverschrijdende samenwerking tussen verschillende lidstaten.

4.1.4. Rechtsmiddelen voor een betrokkene op grond van de AVG of nationale regelgeving inzake gegevensbescherming

Op grond van de AVG beschikt een individuele betrokkene (een natuurlijke persoon), naast het recht op uitleg, over de volgende rechten met betrekking tot hun persoonsgegevens.

- ▶ Het recht om bezwaar te maken tegen de geautomatiseerde verwerking van hun persoonsgegevens (artikel 21).
- ▶ Het recht op rectificatie van onjuiste persoonsgegevens die op hen betrekking hebben en op aanvulling van onvolledige persoonsgegevens door middel van een aanvullende verklaring (artikel 16).
- ▶ Het recht op het wissen van hun persoonsgegevens zonder onnodige vertraging wanneer een van de volgende situaties van toepassing is:
 - de toestemming is ingetrokken en er is geen andere rechtsgrondslag van toepassing;
 - zij hun recht op bezwaar uit hoofde van artikel 21, lid 1, hebben uitgeoefend;
 - de persoonsgegevens zijn onrechtmatig verwerkt.

Dit kan van belang zijn wanneer een algoritmisch systeem tot discriminatie heeft geleid. Voor elke ondernomen actie kan de betrokkenheid van een deskundige op het gebied van gegevensbescherming of de gegevensbeschermingsautoriteit vereist zijn.

Wanneer landen naast de AVG aanvullende regelingen voor gegevensbescherming aangenomen hebben of in landen die niet onder de AVG vallen, is het belangrijk om eventuele nationale wetgeving inzake gegevensbescherming in acht te nemen.

4.1.5. Het aanbieden van alternatieve geschillenbeslechting overeenkomstig de wet

Krachtens artikel 7 van de Normenrichtlijnen moeten organen voor gelijke behandeling partijen de mogelijkheid kunnen bieden hun geschil op alternatieve wijze op te lossen. Dat proces kan geleid worden door het orgaan voor gelijke behandeling zelf of door een ander bevoegd orgaan, overeenkomstig de nationale wetgeving en praktijk; in dat geval kan het orgaan voor gelijke behandeling opmerkingen aan die entiteit richten. Een dergelijke alternatieve geschillenbeslechting kan verschillende vormen aannemen, zoals bemiddeling of verzoening, in overeenstemming met de nationale wetgeving en praktijk. Het uitblijven van een oplossing belet de partijen niet om hun recht op een gerechtelijke procedure uit te oefenen. De lidstaten zorgen ervoor dat er een voldoende lang toereikende verjaringstermijn geldt om te waarborgen dat de partijen bij een geschil toegang hebben tot de rechter, bijvoorbeeld door de verjaringstermijn op te schorten zolang de partijen een alternatieve geschillenbeslechtingsprocedure doorlopen.

4.1.6. Rechtszaken inzake non-discriminatie en mensenrechten

Organen voor gelijke behandeling moeten het recht hebben om op te treden in burgerrechtelijke en bestuursrechtelijke zaken, met inbegrip van het recht om opmerkingen in te dienen met betrekking tot de non-discriminatie-richtlijnen, in overeenstemming met de nationale wetgeving en praktijk. Dit zal per lidstaat verschillen.

Krachtens artikel 10 van de Normenrichtlijnen omvat het recht van het orgaan voor gelijke behandeling om op te treden in gerechtelijke procedures tevens ten minste een van de volgende bevoegdheden:

- ▶ het recht om namens een of meerdere slachtoffers een gerechtelijke procedure in te leiden;
- ▶ het recht om deel te nemen aan gerechtelijke procedures ter ondersteuning van een of meerdere slachtoffers;
- ▶ het recht om in eigen naam een gerechtelijke procedure in te leiden ter verdediging van het algemeen belang.

Dit omvat ook handhavingsbesluiten met betrekking tot bindende adviezen die door het orgaan voor gelijke uitgebracht zijn op grond van artikel 9 (zie hieronder). Bij het overwegen of strategische rechtszaken aangespannen moeten worden, worden organen voor gelijke behandeling verwezen naar de gedetailleerde overwegingen in het „Strategic litigation handbook” van Equinet (Equinet 2017: 17).

Er zullen waarschijnlijk aanzienlijke mogelijkheden zijn om strategische rechtszaken aan te spannen met betrekking tot AI-systemen, aangezien zowel de technologie als de wetgeving op dit gebied relatief nieuw zijn. Strategische rechtszaken zullen niet in alle gevallen de beste optie zijn. Het kan bijvoorbeeld te lang duren voordat een getroffen persoon een uitkomst verkrijgt, de informatie die noodzakelijk is om met succes een vordering in te stellen, kan ontbreken, of het kan effectiever zijn om test- en onderhandelingsprocessen op te starten; er zijn diverse andere factoren die geval per geval afgewogen dienen te worden.

4.1.7. Dataverzameling, toegang tot gelijkheidsgegevens (equality data) en rapportage

Toegang tot gelijkheidsdata is essentieel om discriminatie door AI- en automatisch besluitvormingssystemen aan te tonen. Organen voor gelijke behandeling kunnen gebruikmaken van de nieuwe bevoegdheden om op bredere schaal gegevens te verzamelen over de aanwezigheid van algoritmische discriminatie. In deze methodologie zijn aanbevelingen gedaan over de soorten van informatie die vastgesteld dienen te worden; dit kan organen voor gelijke behandeling helpen bij het verzamelen van gegevens over gelijkheid met betrekking tot algoritmische systemen. Verzamelde statistieken kunnen bijvoorbeeld nuttig zijn bij het aantonen van een geval van prima facie-discriminatie voor de rechter. Als het orgaan voor gelijke behandeling constateert dat er veelvuldig verzoeken om bijstand ingediend worden met betrekking tot een bepaalde sector of een gebruiksgeval van een algoritmisch systeem, kan dit aanleiding geven tot nader onderzoek of prioritering.

Het verzamelen van gelijkheidsgegevens schiet in veel landen tekort, niet in de laatste plaats omdat dit vaak wettelijk aan banden wordt gelegd: organen voor gelijke behandeling zijn namelijk vaak niet in staat om categorieën van gevoelige persoonsgegevens te verwerken voor het meten en beperken van vooringenomenheid (bias) op grond van artikel 9, lid 2, onder (g), van de AVG en artikel 10, lid 5, van de AI-Verordening. Organen voor gelijke behandeling zouden hervormingen van de regels en praktijken voor gegevensverzameling kunnen aanbevelen om de bestaande kennis over algoritmische discriminatie te verbeteren (zie Raad van Europa 2025b).

Het identificeren van structurele problemen en hierover jaarlijks verslag uitbrengen

Het verzamelen van data moet het orgaan voor gelijke behandeling in staat stellen structurele ongelijkheid in algoritmische systemen te identificeren en hierover verslag uit te brengen. Wanneer het orgaan voor gelijke behandeling een databank gebruikt om details van zaken en gegeven adviezen vast te leggen, moet er een nieuwe categorie van zaken toegevoegd worden, zodat het orgaan voor gelijke behandeling feitelijk of vermoedelijk discriminerend gebruik van AI-systemen kan opvolgen. Op langere termijn zou deze methodologie gebruikt kunnen worden om specifieke velden voor de databank te ontwikkelen, zodat gegevens over deze zaken verzameld en geanalyseerd kunnen worden.

Ter inspiratie worden in stap 3 van de methodologie aan het einde van elke paragraaf indicatoren genoemd voor het soort van informatie dat in een databank vastgelegd zou kunnen worden, en wordt in Bijlage K een voorbeeldwerkblad aangeboden.

Structurele kwesties kunnen onder meer het volgende omvatten:

- ▶ bewijs van discriminatie die voortvloeit uit een bepaald type van algoritmisch systeem of een bepaalde technologie;
- ▶ bewijs van discriminatie die voortvloeit uit het gebruik van algoritmische systemen in bepaalde sectoren;
- ▶ bewijs van het vermoeden dat er discriminatie voortvloeit uit een sector of een bepaald type van algoritmisch systeem;
- ▶ bewijs dat bepaalde groepen onevenredig zwaar getroffen worden door de invoering van algoritmische systemen in meerdere sectoren;
- ▶ AI-systemen of gebruikgevallen die weliswaar zouden moeten, maar momenteel niet:
 - verboden zijn;
 - als hoog risico beschouwd worden;
 - algemene modellen met systeemrisico's zijn;
 - onder een van deze categorieën vallen, maar niettemin een onaanvaardbaar risico op discriminatie vormen;
- ▶ systematische tekortkomingen bij de naleving van relevante onderdelen van de AI-Verordening die betrekking hebben op discriminatie, zoals ontoereikende testen op vooringenomenheid of rechtvaardigheid en ontoereikende praktijken voor dataverzameling.

4.2. Aanvullende rechtsmiddelen voor AI-systemen met een hoog risico

4.2.1. Maatregelen genomen door de markttoezichtautoriteit in samenwerking met het orgaan voor gelijke behandeling

Naast de bevoegdheden die op grond van artikel 77 van de AI-Verordening aan organen voor gelijke behandeling toegekend zijn, is de markttoezichtautoriteit verplicht om samen te werken met een orgaan voor gelijke behandeling (als artikel 77-instantie) bij een 'ernstig incident' (artikel 73 van de AI-Verordening), wanneer AI-systemen risico's opleveren (artikel 79 van de AI-Verordening) en bij het onderzoeken van een systeem dat weliswaar aan de wettelijke vereisten voldoet, maar dat een risico vormt voor de grondrechten (artikel 82 van de AI-Verordening). Een markttoezichtautoriteit kan ook genoodzaakt zijn om met een orgaan voor gelijke behandeling te overleggen wanneer deze een AI-systeem beoordeelt dat door een aanbieder ten onrechte is geclassificeerd als zijnde een systeem zonder hoog risico (artikel 80 van de AI-Verordening). Deze processen worden hieronder gedetailleerder toegelicht.

Een orgaan voor gelijke behandeling kan een systeem aan de markttoezichtautoriteit voorleggen met bewijsmateriaal dat volgens deze methodologie verkregen

werd, om een ernstig incident te melden, tests uit te voeren, een evaluatie te verrichten of bevoegdheden uit te oefenen op grond van de AI-Verordening of de Markttoezichtautoriteit-verordening om corrigerende maatregelen, opschorting of terugtrekking van het product uit de markt of andere maatregelen te eisen.

De markttoezichtautoriteit reageert op een melding van een ernstig incident (artikel 73 van de AI-Verordening)

De markttoezichtautoriteit beschikt krachtens Verordening (EU) 2019/1020 over aanzienlijke bevoegdheden en verantwoordelijkheden bij de afhandeling van een ernstig incident.

De markttoezichtautoriteit moet de in artikel 77 bedoelde instantie op de hoogte brengen wanneer deze door een aanbieder in kennis wordt gesteld van een ernstig incident (artikel 73, lid 3, van de AI-Verordening). Een ernstig incident wordt gedefinieerd als een incident of verstoring in een AI-systeem dat bijvoorbeeld direct of indirect leidt tot een schending van de uit het recht van de Unie voortvloeiende verplichtingen ter bescherming van de grondrechten, met inbegrip van het recht op non-discriminatie (artikel 3, lid 49, (c), van de AI-Verordening). De Commissie zal te gepasten tijde richtsnoeren uitvaardigen.

Houd in dergelijke gevallen rekening met het volgende.

- ▶ Hield het ernstige incident een risico op discriminatie in?
 - Zo ja, hebben de betrokken personen dan recht op een rechtsmiddel?
 - Zo ja, overweeg dan wat het meest effectieve rechtsmiddel is (denk bijvoorbeeld aan alternatieve geschillenbeslechting, een rechtszaak of een onderzoek).
 - Als de betrokken personen recht hebben op een financiële vergoeding, zorg er dan voor dat het gekozen rechtsmiddel dit niet in de weg staat. Let erop dat eventuele relevante termijnen nageleefd worden.
- ▶ Zal dit vermoedelijk bijkomende en blijvende gevolgen hebben voor andere personen? Wordt het systeem bijvoorbeeld door banken gebruikt om de kredietwaardigheid te bepalen?
- ▶ Tref onmiddellijk maatregelen om het bewustzijn over deze kwestie te vergroten (artikel 5 van de Normenrichtlijnen of via de markttoezichtautoriteit op grond van productveiligheidsvoorschriften).
- ▶ Ga na of het AI-systeem interactie heeft met andere apparaten/software en vergroot het bewustzijn met betrekking tot elk systeem dat op gelijkaardige wijze beïnvloed wordt.

Documenteer bij welke soort van technologie en in welke sector het probleem zich voorgedaan heeft, zodat deze informatie gebruikt kan worden voor verslaglegging door het orgaan voor gelijke behandeling en voor de analyse van gelijkheidsgegevens.

De vereiste corrigerende maatregelen zullen afhangen van de geïdentificeerde problemen. De informatie, stappen en benaderingen die in stap 3 zijn uiteengezet, zouden het orgaan voor gelijke behandeling echter moeten helpen bij het identificeren van mogelijke rechtsmiddelen.

Onderzoek door de markttoezichtautoriteit op grond van artikel 79, lid 3, van de AI-Verordening: product dat een ernstig risico vormt voor de grondrechten, waaronder discriminatie

Wanneer de markttoezichtautoriteit (alleen of in samenwerking met een artikel 77-instantie) vaststelt dat het AI-systeem niet voldoet aan de in de verordening vastgestelde eisen, vereist deze, zonder onnodige vertraging:

- ▶ passende corrigerende maatregelen om het AI-systeem in overeenstemming te brengen met de voorschriften;
- ▶ het in kennis stellen van de Commissie en andere lidstaten van de resultaten van de evaluatie en de maatregelen die de aanbieder moet nemen;
- ▶ het uit de handel nemen van het AI-systeem (artikel 79, lid 5, van de AI-Verordening);
- ▶ het terugroepactie binnen een door de markttoezichtautoriteit vast te stellen termijn, binnen 15 werkdagen of zoals bepaald in de wetgeving van de Unie (dit vereist op dit punt een toetsing aan de relevante wetgeving);
- ▶ het op de hoogte stellen van de aangemelde instantie door de markttoezichtautoriteit.

Markttoezichtautoriteit-procedure voor de behandeling van AI-systemen die door de aanbieder zijn ingedeeld als systemen zonder hoog risico op grond van de toepassing van Bijlage III (artikel 6, lid 4, en artikel 80 van de AI-Verordening)

Om te beoordelen of een AI-systeem ten onrechte is ingedeeld bij de opt-outprocedure voor zelfbeoordeling (artikel 6, lid 4, en de procedure van artikel 80), moet de markttoezichtautoriteit een evaluatie uitvoeren om vast te stellen of artikel 6, lid 3, van toepassing is.

In dit geval is het mogelijk dat er geen relevante fundamentele risicobeoordeling is en dat er geen sprake is van discriminatie. De beoordeling richt zich op de vragen of het AI-systeem:

- ▶ een beperkte procedurele taak uitvoert;
- ▶ het resultaat van eerder door mensen verrichte activiteiten verbetert;
- ▶ besluitvormingspatronen of afwijkingen van eerdere besluitvormingspatronen detecteert;
- ▶ een voorbereidende taak voor een beoordeling vervult.

Het is echter mogelijk dat zelfs deze systemen risico's voor de grondrechten en het non-discriminatiebeginsel meebrengen. Organen voor gelijke behandeling kunnen een systeem doorverwijzen naar de markttoezichtautoriteit zodat deze kan oordelen of het AI-systeem ten onrechte geclassificeerd werd en het bewijsmateriaal kan verstrekken waarop zij die doorverwijzing baseren.

Met de AI-Verordening-conforme systemen met een hoog risico die een risico inhouden voor de gezondheid of veiligheid van personen, voor de grondrechten of voor andere aspecten van de bescherming van algemene belangen (artikel 82 van de AI-Verordening)

De markttoezichtautoriteit beschikt over bevoegdheden met betrekking tot een conform systeem dat een risico vormt op grond van artikel 82 van de AI-Verordening. Alvorens deze maatregelen te nemen, moet de markttoezichtautoriteit zowel:

- ▶ een evaluatie uitgevoerd hebben op grond van artikel 79 van de AI-Verordening; als
- ▶ de relevante artikel 77-instantie geraadpleegd hebben.

De betrokken operator zal verplicht zijn om “alle passende maatregelen te nemen om er zonder onnodige vertraging voor te zorgen dat het betrokken AI-systeem dat risico niet meer inhoudt wanneer het in de handel wordt gebracht of in gebruik wordt gesteld.”

Hoewel dit niet expliciet in de AI-Verordening is vermeld, dient het orgaan voor gelijke behandeling ten minste geraadpleegd te worden wanneer de markttoezichtautoriteit tracht vast te stellen of de risico's voor de grondrechten en/of de gelijkheid met succes zijn weggenomen.

4.3. Wat te doen wanneer een systeem of gebruiksgeval een risico vormt voor de grondrechten, maar niet beschouwd wordt als 'hoog risico' of 'verboden'

Deze situatie kan zich voordoen wanneer:

- ▶ een aanbieder zijn algoritmisch systeem zelf beoordeeld heeft als niet een AI-systeem volgens de definitie in artikel 3 zijnde en het daarom volledig buiten het toepassingsgebied van de wet valt;
- ▶ een algoritmisch systeem dat vanwege het risico dat het vormt verboden zou moeten zijn, niet opgenomen is in de lijst van verboden systemen in artikel 5 van de AI-Verordening;
- ▶ een algoritmisch systeem dat als 'hoog risico' beschouwd zou moeten, niet opgenomen is in Bijlage III bij de AI-Verordening omdat de sector of het gebruiksgeval daarin ontbreekt;
- ▶ een aanbieder de uitzondering van artikel 6, lid 3, heeft toegepast op een AI-systeem dat anders als 'hoog risico' beschouwd zou worden.

Let op: gebruiksverantwoordelijken zijn verplicht hun systemen met hoog risico te monitoren en de markttoezichtautoriteit op de hoogte te stellen wanneer zij redenen hebben om aan te nemen dat het gebruik van het AI-systeem overeenkomstig de instructies ertoe kan leiden dat dat systeem een ernstig risico voor de grondrechten vormt (artikel 26 juncto artikel 79 van de AI-Verordening).

Let op: indien een AI-systeem een 'product is dat een risico vormt', zoals gedefinieerd in artikel 3, punt 19, van Verordening (EU) 2019/1020, is de markttoezichtautoriteit verplicht het systeem te beoordelen en, indien er risico's voor de grondrechten

vastgesteld worden, samen te werken met de relevante autoriteiten als bedoeld in artikel 77. De maatregelen voor een dergelijk product op grond van de AI-Verordening zijn beperkt tot conforme systemen met een hoog risico. Er kunnen alternatieve rechtsmiddelen beschikbaar zijn op grond van de markttoezichtautoriteit-verordening en de wetgeving inzake algemene productveiligheid, het contract- of aansprakelijkheidsrecht, de antidiscriminatiewetgeving of de mensenrechtenwetgeving.

Voor individuen of getroffen groepen betekent het feit dat een systeem niet als hoog risico beschouwd wordt of niet verboden is, nog niet dat het geen discriminatie kan veroorzaken of kan leiden tot, of gebruikt kan worden op een manier die in strijd is met de grondrechten. Organen voor gelijke behandeling beschikken over alle gebruikelijke rechtsmiddelen tegen discriminatie die krachtens de antidiscriminatie-richtlijnen en de nationale wetgeving tot hun beschikking staan.

4.3.1. Verzoek tot wijziging van de AI-Verordening

Indien het orgaan voor gelijke behandeling vaststelt dat een AI-praktijk fundamenteel in strijd is met de waarden van de Unie – namelijk eerbiediging van de menselijke waardigheid, vrijheid, gelijkheid, de democratie en de rechtsstaat – en met de grondrechten zoals vastgelegd in het Handvest, dient deze bij de markttoezichtautoriteit en de Commissie aan te dringen op een wijziging van de AI-Verordening. De AI-Verordening voorziet in een procedure waarmee onder verschillende omstandigheden wijzigingen kunnen worden aangebracht aan de AI-Verordening.

Artikel 112 verplicht de Commissie om jaarlijks te beoordelen of de lijst in Bijlage III (hoge risico's) en artikel 5 (verboden systemen) gewijzigd moet worden, en de bevindingen van deze beoordeling aan het Europees Parlement voor te leggen. Het is daarom belangrijk om eventuele zorgen over AI-systemen die verboden zouden moeten worden, of over AI-systemen die een hoog risico vormen in domeinen of gebruiksgevallen die niet opgenomen zijn in Bijlage III zijn opgenomen, aan de Commissie kenbaar te maken volgens de procedures die in de AI-Verordening vastgelegd zijn.

Gedurende de eerste vijf jaar van de EU-AI-Verordening (tot 1 augustus 2029 en daarna automatisch verlengd tenzij er bezwaar wordt gemaakt), heeft de Commissie de bevoegdheid om gedelegeerde handelingen vast te stellen in de volgende omstandigheden.

Artikel 6, lid 6	Voorwaarden voor de zelfbeoordeling als AI-systeem zonder hoog risico toevoegen, wijzigen of schrappen
Artikel 7	Wijziging van Bijlage III door gebruiksgevallen (maar niet de toepassingsgebieden) toe te voegen of te wijzigen en systemen van de lijst te schrappen.

Artikel 11, lid 3	Wijziging van de in Bijlage IV voorgeschreven technische documentatie, met name in het licht van de technische vooruitgang
Artikel 47, lid 5	De inhoud van de EU-conformiteitsverklaring in bijlage V actualiseren

Hoewel de Commissie niet bevoegd is om een gedelegeerde handeling vast te stellen ter wijziging van de rubrieken in Bijlage III, dient de Commissie uiterlijk op 2 augustus 2028 te beoordelen of er behoefte bestaat aan dergelijke wijzigingen van bestaande rubrieken of aan de toevoeging van nieuwe rubrieken in Bijlage III, aan wijzigingen in de lijsten van systemen waarvoor bijkomende transparantie vereist is, en aan wijzigingen ter verbetering van de doeltreffendheid van het toezicht- en bestuursstelsel. De Commissie dient deze beoordeling vervolgens voor te leggen aan het Europees Parlement en de Raad.

Het AI Bureau zal een methodologie ontwikkelen voor de beoordeling van deze criteria.

4.3.2. Systeem dat gebruikt wordt in een sector met een hoog risico, waarbij het gebruiksgeval niet opgenomen is in Bijlage III bij de AI-Verordening

Indien een bepaald ‘gebruiksgeval’ niet in bijlage III bij de AI-Verordening is opgenomen, heeft de Commissie op grond van artikel 7 de bevoegdheid om de bijlage aan te passen door gebruiksgevallen toe te voegen of te wijzigen wanneer:

- ▶ het systeem bedoeld is voor gebruik in een in Bijlage III genoemd gebied; en
- ▶ de negatieve gevolgen voor de grondrechten (met inbegrip van discriminatie) gelijkwaardig zijn aan of groter zijn dan het risico op schade of negatieve gevolgen dat gevormd wordt door de systemen met een hoog risico die reeds opgenomen zijn in Bijlage III.

Indien het orgaan voor gelijke behandeling vaststelt dat een gebruiksgeval dat aan deze criteria voldoet, nadelige gevolgen heeft voor de grondrechten maar niet opgenomen is in de lijsten van Bijlage III, overweeg dan om het gebruiksgeval aan de Commissie te melden, zodat het op grond van artikel 7 van de AI-Verordening aan de lijst toegevoegd kan worden.

De criteria waarmee de Commissie rekening moet houden, zijn vastgelegd in artikel 7, lid 2, van de AI-Verordening en moeten bij het indienen van een melding behandeld worden:

- ▶ de beoogde doelstelling van het AI-systeem;
- ▶ de mate waarin een AI-systeem gebruikt is of waarschijnlijk gebruikt zal worden;
- ▶ de aard van en de hoeveelheid gegevens die het AI-systeem verwerkt en gebruikt, met name of er bijzondere categorieën van persoonsgegevens verwerkt worden;
- ▶ de mate waarin het AI-systeem autonoom handelt en de mogelijkheid voor een mens om beslissingen of aanbevelingen die tot schade kunnen leiden terzijde te schuiven;

- ▶ de mate waarin het gebruik van een AI-systeem reeds schade voor de gezondheid en veiligheid of nadelige effecten op de grondrechten veroorzaakt heeft of aanleiding heeft gegeven tot aanzienlijke zorgen in verband met de waarschijnlijkheid van dergelijke schade of nadelige effecten, zoals aangetoond bijvoorbeeld door verslagen of gedocumenteerde beweringen die zijn ingediend bij de bevoegde nationale autoriteiten of, in voorkomend geval, door andere verslagen;
- ▶ de potentiële omvang van dergelijke schade of dergelijke nadelige effecten, met name wat betreft de intensiteit ervan en de mogelijkheid dat meerdere personen getroffen worden of dat een bepaalde groep van personen onevenredig getroffen wordt;
- ▶ de mate waarin potentieel geschade of nadelig getroffen personen afhankelijk zijn van de aan de hand van een AI-systeem geproduceerde uitkomst, met name omdat het om praktische of juridische redenen redelijkerwijs niet mogelijk is om van deze uitkomst af te zien;
- ▶ de mate waarin sprake is van een onevenwichtige machtsverhouding, of de potentieel geschade of nadelig getroffen personen zich in een kwetsbare positie bevinden ten opzichte van de gebruiksverantwoordelijke van een AI-systeem, met name als gevolg van status, autoriteit, kennis, economische of sociale omstandigheden of leeftijd;
- ▶ de mate waarin de geproduceerde uitkomst waarbij een AI-systeem betrokken is niet gemakkelijk rechtgezet kan worden of omgekeerd, rekening houdend met de beschikbare technische oplossingen om die uitkomst recht te zetten of om te keren, waarbij van uitkomsten die nadelige effecten hebben op de gezondheid, veiligheid of grondrechten, niet beschouwd wordt dat zij eenvoudig rechtgezet of omgekeerd kunnen worden;
- ▶ de omvang en waarschijnlijkheid van het voordeel dat het inzetten van het AI-systeem voor natuurlijke personen, groepen of de samenleving in het algemeen, met inbegrip van mogelijke verbeteringen op het gebied van productveiligheid, met zich meebrengt;
- ▶ de mate waarin in het bestaande Unierecht is voorzien in:
 - doeltreffende maatregelen om beroep aan te tekenen in verband met de risico's van een AI-systeem, met uitzondering van vorderingen tot schadevergoeding;
 - (ii) doeltreffende maatregelen om deze risico's te voorkomen of aanzienlijk te beperken.

Referenties

Literatuur

Adams-Prassl J., Binns R. en Kelly-Lyth A. (2022), "Directly discriminatory algorithms", *The Modern Law Review*, 86(1), blz. 144-175. Beschikbaar op: <https://doi.org/10.1111/1468-2230.12759> (geraadpleegd op 17 oktober 2025).

Ahmed M. (2020), "UK passport photo checker shows bias against dark-skinned women", *BBC News*. Beschikbaar op: www.bbc.co.uk/news/technology-54349538. amp (geraadpleegd op 13 oktober 2025).

Allen R. and Masters D. (2019), "Artificial intelligence: the right to protection from discrimination caused by algorithms, machine learning and automated decision-making", *Journal of the Academy of European Law*. DOI: 10.1007/s12027-019-00582-w (geraadpleegd op 19 juni 2025).

Allen R. and Masters D. (2020), "Regulating for an equal AI: a new role for equality bodies" *Equinet*. Beschikbaar op: https://equineteurope.org/publications/regulating-for-an-equal-ai-a-new-role-for-equality-bodies/?__cf_chl_f_tk=3KwuXAuyY1rQSy6KKJf6WQaiw8Fzq0tVZpxUk2K39Qs-1782916549-1.0.1.1-nTAmM4fIODMeHv8UOjuY4hye5_yL66T80oAESRgxrA (geraadpleegd op 20 oktober 2025).

Algorithm Audit (2024a), "Preventing prejudice". Beschikbaar op: https://algorithmaudit.eu/algoprudence/cases/aa202401_preventing-prejudice/ (geraadpleegd op 11 oktober 2025).

Algorithm Audit (2024b), "Addendum to preventing prejudice". Beschikbaar op: https://algorithmaudit.eu/algoprudence/cases/aa202402_preventing-prejudice_addendum/ (geraadpleegd op 1 oktober 2025)

Algorithm Watch (2022), "Automated decision-making systems and discrimination: A guidebook for anti-discrimination counselling". Beschikbaar op: <https://algorithmwatch.org/en/autocheck/> (geraadpleegd op 29 september 2025).

Amnesty International (2021), "Xenophobic machines: discrimination through unregulated use of algorithms in the Dutch childcare benefits scandal". Beschikbaar op: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur35/4686/2021/en/> (geraadpleegd op 13 oktober 2025).

Artikel 29-werkgroep (2017a), "Richtsnoeren voor gegevensbeschermingseffectbeoordelingen en bepaling of een verwerking "waarschijnlijk een hoog risico inhoudt" in de zin van Verordening 2016/679". Beschikbaar op: <https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/611236/en> (geraadpleegd op 8 november 2025).

Artikel 29-werkgroep (2017b), "Advies inzake een aantal belangrijke aandachtspunten van de richtlijn gegevensbescherming bij rechtshandhaving (Richtlijn (EU) 2016/680) – wp258", Europese Commissie. Beschikbaar op: <https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/610178/en> (geraadpleegd op 17 oktober 2025).

Artikel 29-werkgroep (2018a), “Richtsnoeren inzake geautomatiseerde individuele besluitvorming en profilering voor de toepassing van Verordening (EU) 2016/679 (WP251rev.01, 17/EN)”, Europese Commissie. Beschikbaar op: <https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/612053/en> (geraadpleegd op 10 november 2025).

Artikel 29-werkgroep (2018b), “Richtsnoeren inzake transparantie overeenkomstig Verordening (EU) 2016/679 (WP260, 17/EN)”, Europese Commissie. Beschikbaar op: www.edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/article-29-working-party-guidelines-transparency-under-regulation_en (geraadpleegd op 10 november 2025).

Autoriteit Persoonsgegevens (2024), Eindadvies toezicht op AI: sectoraal en centraal gecoördineerd. Beschikbaar op: www.autoriteitpersoonsgegevens.nl/en/current/final-recommendation-on-supervision-of-ai-sector-and-centrally-coordinated (geraadpleegd op 1 oktober 2025).

Barocas S., Hardt M. and Narayanan A. (2023), *Fairness and machine learning: limitations and opportunities*, MIT Press, Cambridge, MA.

Barros Vale S. and Zanfir-Fortuna G. (2022), “Automated decision-making under the GDPR: practical cases from courts and data protection authorities”, *Future of Privacy Forum*. Beschikbaar op: <https://fpf.org/blog/fpf-report-automated-decision-making-under-the-gdpr-a-comprehensive-case-law-analysis/> (geraadpleegd op 1 oktober 2025).

Big Brother Watch (2025), “Suspicion by design”. Beschikbaar op: <https://bigbrotherwatch.org.uk/campaigns/welfare-data-watch/> (geraadpleegd op 10 november 2025).

Bird K. A., Castleman B. L. and Song Y. (2024), “Are algorithms biased in education? Exploring racial bias in predicting community college student success”, *Journal of Policy Analysis and Management*, Vol. 44 (2), Beschikbaar op: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/pam.22569> (geraadpleegd op 17 oktober 2025).

Boscarol F. (2022), “Costly birthplace: discriminating insurance practice”, *Algorithm Watch*. Beschikbaar op: <https://algorithmwatch.org/en/discriminating-insurance/> (geraadpleegd op 13 oktober 2025).

Ceross A. (2025), *Understanding artificial intelligence: concepts, limitations, and risks*, Equinet. Beschikbaar op: <https://equineteurope.org/publications/understanding-artificial-intelligence-concepts-limitations-and-risks/> (geraadpleegd op 1 oktober 2025).

College voor de Rechten van de Mens (2023), “Oordeelnummer 2023-111”. Beschikbaar op: <https://oordelen.mensenrechten.nl/oordeel/2023-111#kop> (geraadpleegd op 14 oktober 2025).

College voor de Rechten van de Mens (CRM) (2025), “Toetsingskader risicoprofilering”. Beschikbaar op: www.mensenrechten.nl/actueel/nieuws/2025/01/28/nieuw-toetsingskader-tegen-discriminatie-door-risicoprofilering (geraadpleegd op 29 september 2025).

Raad van Europa en Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (2018), *Handbook on European non-discrimination law*, 2e editie, Bureau voor publicaties van de Europese Unie. ISBN: 978-92-871-9851-8.

Raad van Europa (2025a), "Legal protection against algorithmic discrimination in Europe: current frameworks and remaining gaps". Beschikbaar op: <https://rm.coe.int/legal-protection-eng-web/48802a38d7> (geraadpleegd op 4 juni 2026).

Raad van Europa (2025b), "European policy guidelines on AI and algorithm-driven discrimination for equality bodies and other national human rights structures". Beschikbaar op: <https://rm.coe.int/policy-guidelines-eng-web/48802a38a5> (geraadpleegd op 4 juni 2026).

Raad van Europa (2025c), "Methodology for the risk and impact assessment of artificial intelligence systems from the point of view of human rights, democracy and the rule of Law (HUDERIA Methodology)". Beschikbaar op: <https://rm.coe.int/prems-002726-gbr-2006-huderia-texte-web-a4/48802ba7b1> (geraadpleegd op 19 juni 2025).

Raad van Europa (2026), "Model for the risk and impact assessment of artificial intelligence systems from the point of view of human rights, democracy and the rule of law (HUDERIA Methodology)". Beschikbaar op: <https://rm.coe.int/prems-002726-gbr-2006-huderia-texte-web-a4/48802ba7b1> (geraadpleegd op 19 juni 2025).

Crenshaw K. (1991), "Mapping the margins: intersectionality, identity politics, and violence against women of color", *Stanford Law Review*, 43(6), pp. 1241-1299. Beschikbaar op: www.jstor.org/stable/1229039 (geraadpleegd op 1 oktober 2025).

Crenshaw K. (2015), "Why intersectionality can't wait", *The Washington Post*. Beschikbaar op: www.washingtonpost.com/news/in-theory/wp/2015/09/24/why-intersectionality-cant-wait/ (geraadpleegd op 1 oktober 2025).

Crowley N. (2023), *Informing the policy agenda: equality bodies making recommendations*, Equinet. Beschikbaar op: <https://equineteurope.org/informing-the-policy-agenda-equality-bodies-making-recommendations/> (geraadpleegd op 1 oktober 2025).

Dastin J. (2018), "Amazon scraps secret AI recruiting tool that showed bias against women", *Reuters*. Beschikbaar op: www.reuters.com/article/us-amazon-com-jobs-automation-insight/amazon-scraps-secret-ai-recruiting-tool-that-showed-bias-against-women-idUSKCN1MK08G (geraadpleegd op 10 november 2025).

Dimitrova D. and De Hert P. (2024), "The LED's right of access to one's data: loopholes on proper access, legality review and data protection authority accountability", *New Journal of European Criminal Law*, 15(1), p. 12-32. Beschikbaar op: <https://doi.org/10.1177/20322844231214484> (geraadpleegd op 17 oktober 2025).

Equinet (2017), *Strategic litigation handbook*. Beschikbaar op: <https://equineteurope.org/publications/strategic-litigation-handbook/> (geraadpleegd op 29 september 2025).

Equinet (2022), *Equality Bodies working on cases without an identifiable victim: Actio popularis*. Beschikbaar op: <https://equineteurope.org/equality-bodies-working-on-cases-without-an-identifiable-victim-actio-popularis/> (geraadpleegd op 29 september 2025).

Equinet (2025), Webinar series: equality by design, deliberation and oversight. Beschikbaar op: <https://equineteurope.org/webinar-series-equality-by-design-empowering-equality-bodies-and-civil-society-on-the-interface-between-technical-standards-and-legal-requirements/> (geraadpleegd op 1 oktober 2025).

Erdogan I. (2023), "Transparency in the face of new technologies: information rights under the law enforcement directive", Jean Monnet Network on EU Law Enforcement Working Paper Series. Beschikbaar op: <https://jmn-eulen.nl/papers/events-on-ai/> (geraadpleegd op 17 oktober 2025).

Erdogan I. (2024), "Diving into the iceberg: establishing transparency in AI for law enforcement", European Papers, 9(3), pp. 956-977. Beschikbaar op: www.europeanpapers.eu/e-journal/diving-into-iceberg-establishing-transparency-ai-for-law-enforcement (geraadpleegd op 17 oktober 2025).

Eticas Foundation (2024), Automating (in)justice? An adversarial audit of riscalvi. Beschikbaar op: <https://www.eticasfoundation.org/automating-injustice-an-adversarial-audit-of-riscalvi/> (geraadpleegd op 13 oktober 2025).

European Center for Not-for-Profit Law and Danish Institute for Human Rights (2025), A guide to fundamental rights impact assessments (FRIA). Beschikbaar op: <https://ecnl.org/publications/guide-fundamental-rights-impact-assessments-fria> (geraadpleegd op 31 April 2026).

Europese Commissie (2019), *Equality law review: European network of legal experts in gender equality and non-discrimination*, Bureau voor publicaties van de Europese Unie. Beschikbaar op: <https://op.europa.eu/s/AiAN> (geraadpleegd op 19 juni 2026).

Europese Commissie (2021), *Guidelines on improving the collection and use of equality data*, Bureau voor publicaties van de Europese Unie. Beschikbaar op: <https://data.europa.eu/doi/10.2838/9725> (geraadpleegd op 17 oktober 2025).

Europese Commissie (2025), "Supporting the implementation of the AI ACT with clear guidelines". Beschikbaar op: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/supporting-implementation-ai-act-clear-guidelines> (geraadpleegd op 1 mei 2025).

Europees Hof voor de Rechten van de Mens (2025), "Guide on Article 14 of the European Convention on Human Rights and on Article 1 of Protocol No. 12 to the Convention". Beschikbaar op: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_14_art_1_protocol_12_eng (geraadpleegd op 10 november 2025).

Farkas L. and O'Farrell O. (2015), *Reversing the burden of proof: practical dilemmas at the European and national level*, Bureau voor publicaties van de Europese Unie. Beschikbaar op: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a763ee82-b93c-4df9-ab8c-626a660c9da8/language-en> (geraadpleegd op 10 november 2025).

FRA (2018), Handbook on European non-discrimination law – Editie 2018. Beschikbaar op: <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/handbook-european-non-discrimination-law-2018-edition#> (geraadpleegd op 1 juli 2026).

FRA (2025), "Assessing high-risk artificial intelligence: fundamental rights risks". Beschikbaar op: [Assessing High-risk Artificial Intelligence: Fundamental Rights Risks – European Union Agency for Fundamental Rights](#) (geraadpleegd op 4 juni 2026).

Fredman S. (2016), *Intersectional discrimination in EU gender equality and non-discrimination law*, European Equality Law Network, Bureau voor publicaties van de Europese Unie. Beschikbaar op: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d73a9221-b7c3-40f6-8414-8a48a2157a2f/language-en> (geraadpleegd op 17 oktober 2025).

González Fuster G. (2020), "Artificial intelligence and law enforcement. Impact on fundamental rights". Europees Parlement. Beschikbaar op: <https://op.europa.eu/s/AiyD> (geraadpleegd op 12 november 2025).

Howard E. (2024), "Intersectional discrimination and EU law: time to revisit Parris", Sage Journals. Beschikbaar op: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/13582291241285336> (geraadpleegd op 1 mei 2026).

Ilieva S. (2024), *Handbook on identifying and using equality data in legal casework*, Equinet. Beschikbaar op: <https://equineteurope.org/publications/handbook-on-identifying-and-using-equality-data-in-legal-casework/> (geraadpleegd op 29 september 2025).

Information Commissioner's Office and Equality and Human Rights Commission (2023), Memorandum of understanding between the Information Commissioner and the Equality and Human Rights Commission. Beschikbaar op: <https://ico.org.uk/about-the-ico/our-information/working-with-other-bodies/> (geraadpleegd op 1 oktober 2025).

JuLIA Project (2024), *Handbook: artificial intelligence, judicial decision-making and fundamental rights*, JuLIA 101046631, European Commission (DG JUST – JUST-2021-JTRA). Beschikbaar op: <https://www.julia-project.eu/resources> (geraadpleegd op 1 oktober 2025).

Lighthouse Reports (2025), "How we investigated Amsterdam's attempt to build a 'fair' fraud detection model". Beschikbaar op: www.lighthousereports.com/methodology/amsterdam-fairness/ (geraadpleegd op 19 juni 2026).

Lighthouse Reports (2024), "How we investigated Sweden's suspicion machine". Beschikbaar op: www.lighthousereports.com/methodology/sweden-ai-methodology/ (geraadpleegd op 20 oktober 2025).

Lighthouse Reports (2023), "How we investigated France's mass profiling machine". Beschikbaar op www.lighthousereports.com/methodology/how-we-investigated-frances-mass-profiling-machine/ (geraadpleegd op 19 oktober 2025).

Mahieu R. L., Asghari H. and van Eeten M. (2018), "Collectively exercising the right of access: individual effort, societal effect", Internet Policy Review, 7(3). Beschikbaar op: <https://doi.org/10.14763/2018.3.927> (geraadpleegd op 10 november 2025).

Makkonen T. (2007), *Measuring discrimination: data collection and EU equality law*, Bureau voor publicaties van de Europese Unie. Beschikbaar op: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7d20295d-212c-4acb-bd9f-6f67f4c7ce67> (geraadpleegd op 10 november 2025).

Makkonen T. (2016), *European handbook on equality data: 2016 revision*, Bureau voor publicaties van de Europese Unie. Beschikbaar op: <https://ec.europa.eu/newsroom/just/>

document.cfm%3Faction%3Ddisplay%26doc_id%3D43205&ved=2ahUKEwiysrmm-eeQAxXiWAIHHUBOH9MQFnoECBgQAQ&usg=AOvVaw1aG86yvlJ51QDEGbA_FR7L (geraadpleegd op 10 november 2025).

Mantelero A. (2024), "The fundamental rights impact assessment (FRIA) in the AI Act: roots, legal obligations and key elements for a model template", *Computer Law & Security Review*, 54, p. 106020. Beschikbaar op: www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0267364924000864 (geraadpleegd op 10 november 2025).

Mittelstadt B. (2024), *How to use the Artificial Intelligence Act to investigate AI bias and discrimination: a guide for equality bodies*, Equinet. Beschikbaar op: <https://equineteurope.org/publications/how-to-use-the-artificial-intelligence-act-to-investigate-ai-bias-and-discrimination-a-guide-for-equality-bodies/> (geraadpleegd op 1 oktober 2025).

Mittelstadt B., Wachter, S. and Russell, C. (2023), *The Unfairness of Fair Machine Learning: Levelling down and strict egalitarianism by default*. Beschikbaar op: <https://arxiv.org/abs/2302.02404> (geraadpleegd op 17 juli 2026).

Norwegian Data Protection Authority (2023), "Evaluation of the Norwegian Data Protection Authority's regulatory sandbox for artificial intelligence". Beschikbaar op: <https://www.datatilsynet.no/en/news/aktuelle-nyheter-2023/the-sandbox-has-been-evaluated/> (geraadpleegd op 17 oktober 2025).

Parviainen H. (2024), "Challenges of direct discrimination in algorithmic recruitment: insuperable or not?*", *International Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations*, 40, 4 December 2024, pp. 437-466. Beschikbaar op: <https://doi.org/10.54648/ijcl2024017> (geraadpleegd op 17 oktober 2025).

Purificato I. (2021), "Behind the scenes of Deliveroo's algorithm: in the blindness of 'frank' its discriminatory potential", *Italian Labour Law e-Journal*, 14(1), pp. 169-194. Beschikbaar op: [doi:10.6092/issn.1561-8048/12990](https://doi.org/10.6092/issn.1561-8048/12990) (geraadpleegd op 22 juni 2026).

PWC (2024), *Onderzoek misbruik uitwonendenbeurs*. Beschikbaar op: www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2024D07564&did=2024D07564 (geraadpleegd op 12 november 2025).

Research Institute – Digital Human Rights Center (2025), "Enlightenment 4.0 – human understanding of AI decision-making: report on the theoretical basis of the right to explanation of individual decision-making under Article 86 AI Act", Federal Ministry of Labour and Social Affairs, Health Care and Consumer Protection Republic of Austria. Beschikbaar op: <https://researchinstitute.at/en/enlightenment-4-0-project-results-published-in-english/>; Website of the Ministry of Social Affairs (geraadpleegd op 29 september 2025).

Schot E. and Davidson D. (2025), "Onbetrouwbaar algoritme bestempelt jongeren als toekomstig crimineel, Follow the money". Beschikbaar op: www.ftm.nl/artikelen/algoritme-bestempelt-jongeren-onterecht-als-toekomstig-crimineel?share=UommUbfeHZLpB371b2sHbWwyodKB4uUhl7QNw2Jm6lIWxJmeq7VOeP7i73ixLPA%3D (geraadpleegd op 13 oktober 2025).

Skiotyte G. and Sadauskaitė A. (2026), "A Digital Omnibus: identifying interlinks and possible overlaps between different legal acts in the field of digital legislation

to streamline tech rules”, Europees Parlement, Directoraat voor Economie en Groei, Brussel. Beschikbaar op: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/ECTI_STU\(2026\)772641](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/ECTI_STU(2026)772641) (geraadpleegd op 31 April 2026).

Smith E. and Vogell H. (2022), “How your shadow credit score could decide whether you get an apartment”, ProPublica. Beschikbaar op: www.propublica.org/article/how-your-shadow-credit-score-could-decide-whether-you-get-an-apartment (geraadpleegd op 17 oktober 2025).

Soler Garrido J., De Nigris S., Bassani E., Sanchez I., Tatjana E., Antoine-Alexandre A. and Boulangé T. (2024), Harmonised standards for the European AI Act, Joint Research Centre, European Commission. Beschikbaar op: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC139430> (geraadpleegd op 17 oktober 2025).

The Guardian (2021), “What happened when a ‘wildly irrational’ algorithm made crucial healthcare decisions”. Beschikbaar op: www.theguardian.com/us-news/2021/jul/02/algorithm-crucial-healthcare-decisions (geraadpleegd op 17 oktober 2025).

United Nations (2011), “Guiding principles on business and human rights: implementing the United Nations ‘protect, respect and remedy’ framework”, Verenigde Naties, New York en Genève. Beschikbaar op: <https://digitallibrary.un.org/record/720245?v=pdf> (geraadpleegd op 1 oktober 2025).

Vogiatzoglou P. and Marquiene T. (2022), Assessment of the implementation of the Law Enforcement Directive, Europees Parlement. Beschikbaar op: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2022\)740209](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2022)740209) (geraadpleegd op 17 oktober 2025).

Wachter, Mittelstadt, and Russell, 2020, Why fairness cannot be automated: Bridging the gap between EU non-discrimination law and AI. *Computer Law & Security Review*, Volume 41, juli 2021. Beschikbaar op: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0267364921000406> (geraadpleegd op 1 juli 2026).

Weerts H., Xenidis R., Tarissan F., Olsen H. P. and Pechenizkiy M. (2023), “Algorithmic unfairness through the lens of EU non-discrimination law: or why the law is not a decision tree”, *Proceedings of the 2023 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency*, p. 805-816.

Weerts H., Kelly-Lyth A., Binns R. and Adams-Prassl J. (2024), “Unlawful proxy discrimination: a framework for challenging inherently discriminatory algorithms”, *The 2024 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency*, p. 1850-1860. doi:10.1145/3630106.3659010.

Xenidis R. (2021), “Tuning EU equality law to algorithmic discrimination: three pathways to resilience”, *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 27(6), p. 736-758.

Zuiderveen Borgesius F. (2018), “Discrimination, artificial intelligence and algorithmic decision making”, Directoraat-generaal Democratie van de Raad van Europa. Beschikbaar op: <https://rm.coe.int/discrimination-artificial-intelligence-and-algorithmic-decision-making/1680925d73> (geraadpleegd op 10 november 2025).

Wetgeving

Besluit 2007/533/JBZ van de Raad van 12 juni 2007 betreffende de instelling, de werking en het gebruik van het Schengeninformatiesysteem van de tweede generatie (SIS II) Publicatieblad van de Europese Unie, L 205.

Richtlijn 76/207/EEG van de Raad van 9 februari 1976 betreffende de tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de promotiekansen en ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden, Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen, OJ, L 39, 14 februari 1976, p. 40-42.

Richtlijn 97/80/EG van de Raad van 15 december 1997 inzake de bewijslast in gevallen van discriminatie op grond van het geslacht, Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen, OJ, L 014, 20 januari 1998 p. 6-8.

Richtlijn 2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming, Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen. OJ, L 180, 19 juli 2000, p. 22-26.

Richtlijn 2000/78/EG van de Raad van 27 november 2000 tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep, Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen, OJ, L 303, 2 december 2000, p. 16-22.

Richtlijn 2004/113/EG van de Raad van 13 december 2004 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten, Publicatieblad van de Europese Unie, OJ, L 373, 21 december 2004, pp. 37-43.

Richtlijn (EU) 2024/1499 van de Raad van 7 mei 2024 betreffende normen voor organen voor gelijke behandeling op het gebied van gelijke behandeling van personen ongeacht hun ras of etnische afstamming, gelijke behandeling van personen in arbeid en beroep ongeacht hun godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele oriëntatie, gelijke behandeling van vrouwen en mannen op het gebied van sociale zekerheid en de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten, en tot wijziging van Richtlijnen 2000/43/EG en 2004/113/EG, Publicatieblad van de Europese Unie, OJ L, 2024/1499, 2024/1500, 29 mei 2024.

Raad van Europa (1950), Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, Rome, 4 november 1950, Europese Verdragenreeks nr. 5.

Raad van Europa (2000), Protocol nr. 12 bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden Rome, 4 november 2000, Europese Verdragenreeks nr. 177.

Raad van Europa (2024), Kaderverdrag van de Raad van Europa over artificiële intelligentie en de mensenrechten, de democratie en de rechtsstaat, Vilnius, 5 september 2024, Raad van Europa, Europese Verdragenreeks nr. 225.

Richtlijn 2006/54/EG van het Europees Parlement en de Raad van 5 juli 2006 betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke kansen en gelijke behandeling van mannen en vrouwen in arbeid en beroep (herschikking). Publicatieblad van de Europese Unie, OJ, L 204, 26 juli 2006, p. 23-36.

Richtlijn (EU) 2023/970 van het Europees Parlement en de Raad van 10 mei 2023 ter versterking van de toepassing van het beginsel van gelijke beloning van mannen en vrouwen voor gelijke of gelijkwaardige arbeid door middel van beloningstransparantie en handhavingsmechanismen (Voor de EER relevante tekst), OJ L 132, 17 mei 2023, p. 21-44.

Richtlijn (EU) 2024/1385 van het Europees Parlement en de Raad van 14 mei 2024 ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, OJ L, 2024/1385, 24 mei 2024.

Richtlijn (EU) 2024/1500 van het Europees Parlement en de Raad van 14 mei 2024 betreffende normen voor organen voor gelijke behandeling op het gebied van gelijke behandeling en gelijke kansen voor vrouwen en mannen in arbeid en beroep, en tot wijziging van de Richtlijnen 2006/54/EG en 2010/41/EU, Publicatieblad van de Europese Unie, OJ, L, 2024/1500, 29 mei 2024.

Richtsnoeren van de Europese Commissie inzake verboden praktijken op het gebied van artificiële intelligentie (AI), zoals gedefinieerd in de AI-verordening (EU) 2024/1689 (AI-Verordening) C(2025) 5052 definitief, 29 juli 2025.

Verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van de Verordeningen (EU) 2024/1689 en (EU) 2018/1139 wat betreft vereenvoudiging van de uitvoering van geharmoniseerde regels betreffende artificiële intelligentie (digitale omnibus inzake AI). Beschikbaar op: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/06/29/artificial-intelligence-council-gives-final-green-light-to-simplify-and-streamline-rules/> (geraadpleegd op 1 juli 2026).

Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG (algemene verordening gegevensbescherming, Publicatieblad van de Europese Unie, OJ, L 119, 4 mei 2016, p. 1-88.

Voorstel voor een Verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Verordeningen (EU) 2016/679, (EU) 2018/1724, (EU) 2018/1725 en (EU) 2023/2854 en Richtlijnen 2002/58/EC, (EU) 2022/2555 en (EU) 2022/2557 wat betreft de vereenvoudiging van het digitale wetgevingskader en tot intrekking van de Verordeningen (EU) 2018/1807, (EU) 2019/1150, (EU) 2022/868 en Richtlijn (EU) 2019/1024 (digitale omnibus), COM/2025/837 definitief, [EUR-Lex - 52025PC0837 - EN - EUR-Lex](#).

Wetgevingsresolutie van het Europees Parlement van 16 juni 2026 over het voorstel voor een verordening tot wijziging van de Verordeningen (EU) 2024/1689 en (EU) 2018/1139 wat betreft vereenvoudiging van de uitvoering van geharmoniseerde regels betreffende artificiële intelligentie (digitale omnibus inzake AI). Beschikbaar op: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-10-2026-0198_EN.html#title2, geraadpleegd op 25 juni 2026.

Verordening (EU) 2026/1744 van het Europees Parlement en de Raad van 8 juli 2026 tot wijziging van de Verordeningen (EU) 2024/1689, (EU) 2018/1139 en (EU) 2023/1230 wat betreft de vereenvoudiging van de tenuitvoerlegging van geharmoniseerde

regels inzake kunstmatige intelligentie (Digitale Omnibus over AI). Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2026/1744/oj/eng>, geraadpleegd op 24 juli 2026.

Verordening (EU) 2019/1020 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2019 betreffende markttoezicht en conformiteit van producten, Publicatieblad van de Europese Unie, OJ, L 169, 25 juni 2019, pp. 1-44.

Verordening (EU) 2023/988 van het Europees Parlement en de Raad van 10 mei 2023 inzake algemene productveiligheid, tot wijziging van Verordening (EU) nr. 1025/2012 van het Europees Parlement en de Raad en Richtlijn (EU) 2020/1828 van het Europees Parlement en de Raad, en tot intrekking van Richtlijn 2001/95/EG van het Europees Parlement en de Raad en Richtlijn 87/357/EEG van de Raad (Voor de EER relevante tekst), Publicatieblad van de Europese Unie, OJ L 135, 23 mei 2023, p. 1-51.

Verordening (EU) 2024/1689 van het Europees Parlement en de Raad van 13 juni 2024 tot vaststelling van geharmoniseerde regels betreffende artificiële intelligentie (Artificiële Intelligentie wet), Publicatieblad van de Europese Unie, OJ, L 2024/1689, 12 juli 2024.

Verordening (EG) nr. 767/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 9 juli 2008 betreffende het Visuminformatiesysteem (VIS) en de uitwisseling tussen de lidstaten van gegevens op het gebied van visa voor kort verblijf (VIS-verordening), Publicatieblad van de Europese Unie, OJ, L 218, 13 augustus 2008, p. 60-81.

Verordening (EU) nr. 603/2013 van het Europees Parlement en van de Raad van 26 juni 2013 betreffende de instelling van „Eurodac” voor de vergelijking van vingerafdrukken ten behoeve van een doeltreffende toepassing van Verordening (EU) nr. 604/2013 tot vaststelling van de criteria en instrumenten om te bepalen welke lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van een verzoek om internationale bescherming dat door een onderdaan van een derde land of een staatloze bij een van de lidstaten wordt ingediend en betreffende verzoeken van rechtshandavingsinstanties van de lidstaten en Europol om vergelijkingen van Eurodac-gegevens ten behoeve van rechtshandhaving, en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 1077/2011 tot oprichting van een Europees Agentschap voor het operationeel beheer van grootschalige IT-systemen op het gebied van vrijheid, veiligheid en recht (herschikking), Publicatieblad van de Europese Unie, OJ, L 180, 29 juni 2013, p. 1-30.

Zweedse wet inzake discriminatie, 2008: 567.

Rechtspraak

Andersen v. Region Syddanmark, (2010), Europees Hof van Justitie, Zaak C-499/08. Beschikbaar op: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TEXT/?uri=ojs:JOC_2010_346_R_0007_01 (geraadpleegd op 1 juli 2026)

Beoordeling van kredietwaardigheid, bevoegdheid, directe meervoudige discriminatie, geslacht, taal, leeftijd, woonplaats, financiële redenen, voorwaardelijke boete (2018), Nationaal Tribunaal voor Non-discriminatie en Gelijkheid van Finland, plenaire vergadering (stemming), 216/2017. Beschikbaar op: <https://www.yvtltk.>

[fi/en/decisions/multiple-discrimination-in-the-assessment-of-creditworthiness/](#) (geraadpleegd op 13 oktober 2025).

Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL en Anderen v. Conseil des ministres (2011) Europese Hof van Justitie, Zaak C-236/09; ECLI:EU:C:2011:100. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:62009CJ0236> (geraadpleegd op 12 november 2025).

Beghal v. the United Kingdom, Verzoekschrift Nr. 4755/16 (22 August 2016), Europees Hof voor de Rechten van de Mens, voor een nadere bespreking van de eisen die aan nationale wetgeving worden gesteld opdat een betwiste maatregel als 'in overeenstemming met de wet' kan worden beschouwd, beschikbaar op: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-166724>.

CHEZ Razpredelenie Bulgaria AD v. Komisia za zashtita ot diskriminatsia (2015), Europese Hof van Justitie, Zaak C-83/14; ECLI:EU:C:2015:480. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?uri=CELEX:62014CJ0083> (geraadpleegd op 10 november 2025).

CK v. Dun & Bradstreet Austria GmbH en Magistrat der Stadt Wien (2025), Europese Hof van Justitie, Zaak C-203/22; ECLI:EU:C:2025:117. Beschikbaar op: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-203/22> (geraadpleegd op 7 oktober 2025).

David L. Parris v. Trinity College Dublin en Anderen (2016), Europese Hof van Justitie, Zaak C-232/09; ECLI:C:2010:674. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62015CJ0443> (geraadpleegd op 1 mei 2026).

Dekker v. Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen (VJV-Centrum) Plus (1990), Europese Hof van Justitie, Zaak C-177/88; ECLI:EU:C:1990:383. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61988CJ0177> (geraadpleegd op 7 oktober 2025).

D.H. and Others v. The Czech Republic (2007), Europees Hof voor de Rechten van de Mens, Zaak Nr. 57325/00. Beschikbaar op: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22ite mid%22:\[%22001-83256%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22ite mid%22:[%22001-83256%22]}) (geraadpleegd op 1 oktober 2025).

Dita Danosa tegen LKB Lízings SIA (2010), Europese Hof van Justitie, Zaak C-232/09; ECLI:EU:C:2010:674. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:62009CJ0232> (geraadpleegd op 20 oktober 2025).

Enderby v. Frenchay Health Authority and Secretary of State for Health (1993), Europese Hof van Justitie, Zaak C-127/92; ECLI:EU:C:1993:313. Beschikbaar op: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-127/92> (geraadpleegd op 1 oktober 2025).

Filcams Cgil Bologna En Anderen v. (...) S.R.L. (2020), Tribunaal van Bologna, Order No. 2949/2019. Beschikbaar op: <https://apps.eurofound.europa.eu/platformeconomydb/italian-court-rules-that-the-deliveroo-algorithm-discriminates-workers-106121>.

Frédéric Hay v. Crédit Agricole mutuel de Charente Maritime et des Deux-Sèvres (2012), Europese Hof van Justitie, Zaak C-267-12; ECLI:EU:C:2013:823. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:62012CJ0267> (geraadpleegd op 12 november 2025).

Galina Meister v. Speech Design Carrier Systems GmbH (2012), Europese Hof van Justitie ECLI:EU:C:2012:217. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:62010CJ0415> (geraadpleegd op 12 november 2025).

Glukhin v. Russia (2023), Europese Hof voor de Rechten van de Mens, Zaak Nr. 11519/20. Beschikbaar op: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-225655> (geraadpleegd op 7 oktober 2025).

Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund I Danmark v. Dansk Arbejdsgiverforening, handelend namens Danfoss (1989), Europese Hof van Justitie, Zaak C109/99; ECLI:EU:C:1989:383. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61988CJ0109> (geraadpleegd op 12 november 2025).

Helga Nimz tegen Freie und Hansestadt Hamburg (1991), Europese Hof van Justitie, Zaak C-184/89; ECLI:EU:C:1991:50. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:61989CJ0184> (geraadpleegd op 12 november 2025).

Hoogendijk v. Staat der Nederlanden (2005), Europese Hof voor de Rechten van de Mens, Zaak Nr. 58641/00. Beschikbaar op: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68064> (geraadpleegd op 1 oktober 2025).

Inge Nolte v. Landesversicherungsanstalt Hannover (1995), Europees Hof van Justitie, Zaak C-317-93; ECLI:EU:C:1995:438. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61993CJ0317> (geraadpleegd op 12 november 2025).

Ingeniørforeningen i Danmark v. Region Syddanmark (2010), Europese Hof van Justitie, Case C-499/08; ECLI:EU:C:2010:600. Beschikbaar op: <https://curia.europa.eu/juris/documents.jsf?critereEcli=ECLI:EU:C:2010:600> (geraadpleegd op 1 oktober 2025).

Ingrid Rinner-Kühn v. FWW Spezial-Gebäudereinigung GmbH & Co. KG (1989), Europese Hof van Justitie, Zaak C-171/88; ECLI:EU:C:1989:328. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX%3A61988CJ0171> (geraadpleegd op 12 november 2025).

IX v. Wabe eVen MH Müller Handels GmbH v. MJ (2021), Europese Hof van Justitie, Zaken C-804/18 and C-341/19; ECLI:EU:C:2021:144. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/nl/TXT/?uri=CELEX:62019CC0341> (geraadpleegd op 7 oktober 2025).

James v. Eastleigh Borough Council (1990), House of Lords, 2 AC 751. Beschikbaar op: <https://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1990/6.html> (geraadpleegd op 12 november 2025).

Jyske Finans v. Ligebehandlingsnævnet (2017), Europese Hof van Justitie, C-668/15; ECLI:EU:C:2017:278. Beschikbaar op: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-668/15> (geraadpleegd op 10 november 2025).

Kelly v. National University of Ireland (University College, Dublin) (2011), Europese Hof van Justitie, Zaak C-104/10; ECLI:EU:C:2011:506. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/nl/TXT/?uri=CELEX:62010CJ0104> (geraadpleegd op 10 november 2025).

La Quadrature du Net en Anderen v. Premier ministre en Ministère de La Culture (2024), Europese Hof van Justitie, Zaak C-470/21; ECLI:EU:C:2024:370. Beschikbaar op: <https://>

eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62021CJ0470 (geraadpleegd op 14 november 2025).

(*Loredas*) HJ v. US en MU (2024), Europese Hof van Justitie, Zaak C-531-23; ECLI:EU:C:2024:1050. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/nl/TXT/?uri=CELEX:62023CJ0531> (geraadpleegd op 12 november 2025).

M. A. De Weerd, née Roks, en anderen v. Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangen en anderen (1994), Europese Hof van Justitie, Zaak C-343/92; ECLI:EU:C:1994:71. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:61992CJ0343> (geraadpleegd op 12 november 2025).

Manjang v. Uber Eats UK Ltd en anderen (2021), Employment Tribunal, Zaak nr. 3206212/2021. Beschikbaar op: www.gov.uk/employment-tribunal-decisions/mr-p-e-manjang-v-uber-eats-uk-ltd-and-others-3206212-slash-2021 (geraadpleegd 7 oktober 2025).

Maria Kowalska v. Freie und Hansestadt Hamburg (1990), Europese Hof van Justitie, C-33-89; ECLI:EU:C:1990:265. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61989CJ0033> (geraadpleegd op 12 november 2025).

Minoo Schuch-Ghannadan v. Medizinische Universität Wien (2019), Europese Hof van Justitie, C-274/18; ECLI:EU:C:2019:828. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:62018CJ0274> (geraadpleegd op 10 november 2025).

N.B. v. Slovakia (2010), Europese Hof voor de Rechten van de Mens, Zaak Nr. 29518/10, Vonnis van of 12 Juni 2012. Beschikbaar op: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-111427> (geraadpleegd op 12 november 2025).

Oršuš en anderen v. Croatia (2010), Europese Hof voor de Rechten van de Mens, Zaak Nr. 15766/03, Vonnis van 16 maart 2010. Beschikbaar op: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-97689> (geraadpleegd op 12 november 2025).

PublicResourceOrg, Inc. en Right to Know CLG v. European Commission (2024), Europese Hof van Justitie, Zaak C-588/21; ECLI:EU:C:2024:201. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62021CJ0588> (geraadpleegd op 17 oktober 2025).

R (on the application of Bridges) v. Chief Constable of South Wales Police (2020), Court of Appeal, Zaak EWCA Civ 1058. Beschikbaar op: www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2020/1058.html (geraadpleegd op 1 oktober 2025).

R.v. *Secretary of State for Employment, ex parte Seymour-Smith en Perez* (1999), Europese Hof van Justitie, Zaak C-167/97; ECLI:EU:C:1999:60. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61997CJ0167> (geraadpleegd op 1 oktober 2025).

Rechtbank Overijssel (2024) Indirecte discriminatie door DUO bij selectie van uitwonende studenten voor controle. Het verkregen bewijs wordt uitgesloten, Zaak: ECLI:NL:RBOVE:2024:5627. Beschikbaar op: [ECLI:NL:RBOVE:2024:5627](#), *Rechtbank Overijssel*, [ak 23_1340](#) en [ak 23_1341](#) (geraadpleegd op 1 juli 2026).

(*SCHUFA Holding*) *OQ v. Land Hessen* (2023), Europese Hof van Justitie, Zaak C-634/21; ECLI:EU:C:2023:957. Beschikbaar op: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-634/21> (geraadpleegd op 7 oktober 2025).

(*Opinion of AG Pikamäe in SCHUFA Holding*) *Opinion of Advocate General Pikamäe OQ v. Land Hessen* (2023), Europese Hof van Justitie, Zaak C-634/21; ECLI:EU:C:2023:220. Beschikbaar op: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-634/21> (geraadpleegd op 7 oktober 2025).

S en Marper v. United Kingdom, [GC] (2008), Europese Hof voor de Rechten van de Mens, Zaak Nrs. 30562/04 en 30566/04, Vonnis van 4 December 2008. Beschikbaar op: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-90051> (geraadpleegd op 12 november 2025).

Sylvie Beghal v. United Kingdom (2016), Europese Hof voor de Rechten van de Mens, Zaak Nr. 4755/16, Vonnis van 14 januari 2016. Beschikbaar op: [https://hudoc.echr.coe.int/eng/#{%22itemid%22:\[%22001-166724%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng/#{%22itemid%22:[%22001-166724%22]}) (geraadpleegd op 12 november 2025).

Tadao Maruko v. Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen (2008), Europese Hof van Justitie, C-267/06; ECLI:EU:C:2008:179. Beschikbaar op: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-267/06> (geraadpleegd op 12 november 2025).

Verli Hariev Belov v. CHEZ Elektro Bulgaria AD and Others (2013), Europese Hof van Justitie, Zaak C-394/11; ECLI:EU:C:2013:48. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62011CJ0394> (geraadpleegd op 17 oktober 2025).

VL v. Szpital Kliniczny im. dra J. Babińskiego Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Krakowie (2021), Europese Hof van Justitie, Zaak C-16/19; ECLI:EU:C:2021:64, para. 48. Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:62019CJ0016> (geraadpleegd op 7 oktober 2025).

Bijlage A

Modelbrief voor een verzoek om inzage van de betrokkene (DSAR)

Let op: een verzoek om inzage kan zowel in algemene bewoordingen als op een meer specifiek omschreven wijze opgesteld worden; beide benaderingen hebben zo hun eigen voordelen en risico's.

Specifieke verzoeken vergroten de kans dat de precieze gevraagde informatie verstrekt wordt, waardoor er minder vervolgcorrespondentie noodzakelijk is en het proces versneld wordt. In de praktijk geven de bevroegde organisaties echter vaak pas een individueel toegespitst antwoord nadat een vervolgvraag is gesteld. Nauw omschreven verzoeken in een vroeg stadium kunnen een last vormen voor de betrokkene, die mogelijk niet op de hoogte is van de relevante verwerkingsactiviteiten of terminologie, waardoor het risico op ontbrekende informatie toeneemt en ruimte ontstaat voor restrictieve interpretaties door verwerkingsverantwoordelijken.

In de Digitale Omnibus-projectverordening⁶⁰ zal dit geformaliseerd worden. Daarin staat dat verzoeken om inzage (DSAR's) 'zo specifiek mogelijk' moeten zijn, terwijl 'al te ruime en ongedifferentieerde verzoeken' eveneens als buitensporig beschouwd moeten worden, hetgeen suggereert dat algemene en ongedifferentieerde verzoeken als buitensporig kunnen worden afgewezen.

Deze modelbrief dient uitsluitend als voorbeeld en dient aangepast te worden aan het specifieke geval.

Naam en adres van de betrokkene]

[optioneel: telefoonnummer en e-mailadres van de betrokkene]

[Datum van het verzoek]

[Gegevens van de verwerkingsverantwoordelijke – Bedrijfsadres]⁶¹

60 Overweging 35, artikel 3, Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van de Verordeningen (EU) 2016/679, (EU) 2018/1724, (EU) 2018/1725, (EU) 2023/2854 en de Richtlijnen 2002/58/EG, (EU) 2022/2555 en (EU) 2022/2557 wat betreft de vereenvoudiging van het digitale wetgevingskader, en tot intrekking van Verordeningen (EU) 2018/1807, (EU) 2019/1150, (EU) 2022/868 en Richtlijn (EU) 2019/1024 (Digitale Omnibus)

61. Stuur het verzoek naar de verwerkingsverantwoordelijke: diens contactgegevens zijn doorgaans te vinden in het privacybeleid of de juridische kennisgeving van de organisatie op de website. In gevallen waarbij een AI-systeem betrokken is, is de verwerkingsverantwoordelijke doorgaans de gebruiksverantwoordelijke van het systeem (de organisatie die het gebruikt, dat wil zeggen de entiteit waarmee de betrokkene tijdens het betreffende proces interactie heeft gehad, zoals een bank, verzekeraar, universiteit of werkgever). De non-profitorganisatie Datenanfragen.de e.V., die de website datarequests.org beheert (ook beschikbaar in meerdere andere talen), onderhoudt een [bedrijfsdatabank](https://bedrijfsdatabank.nl) met de relevante contactgegevens voor privacygerelateerde verzoeken bij veel bedrijven.

Verzoek om inzage van de betrokkene op grond van artikel 15 van de AVG

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij maak ik gebruik van mijn rechten op grond van artikel 15 van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en verzoek ik u te bevestigen of u al dan niet persoonsgegevens over mij verwerkt.

Indien u mijn persoonsgegevens verwerkt, verzoek ik u mij de volgende informatie te verstrekken overeenkomstig artikel 15 van de AVG.

1. Toegang tot mijn persoonsgegevens voor X-doeleinden

- ▶ Een kopie van alle persoonsgegevens die betrekking hebben op mij en die gebruikt of in overweging genomen zijn voor de volgende doeleinden:

[Vul hier de doeleinden in die centraal staan in uw zaak; bijvoorbeeld het openen of beheren van een bankrekening op mijn naam/het aangaan, verlengen of uitbreiden van mijn mobiele telefooncontract/het verwerken of beoordelen van mijn recht op [specifieke uitkering invullen]/het verwerken of beoordelen van mijn sollicitatie/het bepalen van mijn toegang tot online accounts, apps of digitale abonnementen/het toewijzen van ritten of bezorgopdrachten aan mij op het platform, enz.]

2. Informatie over bijkomende verwerkingsdoeleinden

- ▶ Informatie over eventuele andere doeleinden waarvoor mijn persoonsgegevens verwerkt zijn of zullen worden, naast de hierboven genoemde.
- ▶ Een beschrijving van de categorieën van de betreffende persoonsgegevens.

3. Openbaarmaking aan derden

- ▶ De ontvangers of categorieën van ontvangers aan wie mijn persoonsgegevens zijn verstrekt, samen met kopieën van de verstrekte gegevens en het doel van de verstrekking, alsmede de datum of data van de verstrekking.

4. Geautomatiseerde besluitvorming en profilering

- ▶ Informatie over de vraag of er met betrekking tot mijn persoonsgegevens sprake is geweest van geautomatiseerde besluitvorming, zoals bedoeld in artikel 22, leden 1 en 4 van de AVG.
- ▶ Zo ja, verzoek ik u om zinvolle informatie te verstrekken over de gemaakte keuzes, met inbegrip van de categorieën van persoonsgegevens, de procedures en beginselen die zijn toegepast om tot een specifiek resultaat te komen, ende verwachte gevolgen van een dergelijke verwerking voor mij.

5. Gegevens over profilering

- ▶ Informatie over of er profilering is uitgevoerd op basis van mijn persoonsgegevens.
- ▶ Zo ja, gelieve mij de inhoud van dit profiel te verstrekken en uit te leggen hoe het tot stand is gekomen.

Indien u mijn persoonsgegevens doorgeeft aan een derde land of een internationale organisatie, verzoek ik u mij in kennis te stellen van de passende waarborgen overeenkomstig artikel 46 van de AVG met betrekking tot deze doorgifte.

Gelieve de door mij opgevraagde persoonsgegevens die op mij betrekking hebben, aan mij ter beschikking te stellen in een gestructureerde, gangbare en machineleesbare vorm, zoals bepaald in artikel 20, lid 1, van de AVG.

Mijn verzoek heeft uitdrukkelijk betrekking op alle andere diensten en bedrijven waarvoor u de verwerkingsverantwoordelijke bent in de zin van artikel 4, lid 7, van de AVG.

Zoals bepaald in artikel 12, lid 3, van de AVG dient u mij de gevraagde informatie zonder onnodige vertraging en in ieder geval binnen één maand na ontvangst van het verzoek te verstrekken. Indien een verlenging met maximaal twee extra maanden noodzakelijk is, verzoek ik u mij hiervan in kennis te stellen.

Overeenkomstig artikel 15, lid 3, van de AVG dient u dit verzoek kosteloos te beantwoorden.

[Als bewijs van mijn identiteit voeg ik een kopie van mijn paspoort/rijbewijs enz. bij.]

of

[Vul hier uw identificatiegegevens in. Hieronder vallen vaak gegevens zoals de naam, geboortedatum, adres, e-mailadres enzovoort.]

Indien u niet binnen de gestelde termijn op mijn verzoek reageert, behoud ik mij het recht voor om juridische stappen tegen u te ondernemen en een klacht in te dienen bij de bevoegde toezichthoudende autoriteit.

Bij voorbaat dank.

Met vriendelijke groet,

[Vul hier uw naam in]

Bijlage B

Modelbrief voor een verzoek om uitleg krachtens artikel 86 van de AI-Verordening

Het onderstaande modelformulier is gebaseerd op een versie die ontwikkeld werd door het Research Institute – Digital Human Rights Center (2025b) en gepubliceerd werd op de [website van het Oostenrijkse Ministerie van Sociale Zaken](#).

[Naam en adres van de betrokken persoon]

[optioneel: telefoonnummer en e-mailadres van de betrokken persoon]

[Datum van het verzoek]

[Gegevens van de gebruiksverantwoordelijke van de AI-systemen⁶²]

Verzoek om uitleg op grond van artikel 86 van de AI-Verordening

Geachte heer, mevrouw,

Ik verwijs naar het besluit in verband met [beschrijving van het besluit, bijvoorbeeld de afwijzing van een leningaanvraag, ontvangen risicobeoordeling, toekenning van een kredietscore], dat mij betreft en dat ik op [datum van ontvangst van het besluit] heb ontvangen.

Dit besluit [] heeft rechtsgevolgen voor mij, aangezien het [leg kort uit wat de gevolgen van het besluit zijn, bijvoorbeeld de afwijzing van een leningaanvraag, het ontzeggen van toegang tot bepaalde diensten, verhoging van verzekeringspremies, enz.].

[of] treft mij in aanzienlijke mate en op negatieve wijze, aangezien het [geef redenen voor de nadelige gevolgen, zoals discriminatie op basis van onderscheidende kenmerken, het targeten van advertenties voor sportwedenschappen bij mensen met een gokverslaving].

62. Stuur dit naar de gebruiksverantwoordelijke van het AI-systeem: de organisatie die het systeem gebruikt – dat wil zeggen de entiteit waarmee de betrokkene tijdens het betreffende proces contact heeft gehad, zoals een bank, verzekeraar, universiteit of werkgever. Als het een overheidsinstantiebetreft – of een entiteit die namens deze instantie optreedt – kunt u de contactgegevens vinden in Afdeling C van de EU-databank. In alle andere gevallen kunt u de contactgegevens van de gebruiksverantwoordelijke vinden in de interface van het AI-systeem, het privacybeleid van de organisatie of de juridische kennisgeving op de website. Als er niet expliciet een gebruiksverantwoordelijke wordt vermeld, gebruik dan de contactgegevens van de verwerkingsverantwoordelijke, die doorgaans ook de gebruiksverantwoordelijke van het systeem is.

Ik maak hierbij aanspraak op mijn recht op een uitleg overeenkomstig artikel 86 van Verordening (EU) 2024/1689 (AI-Verordening) en verzoek om een duidelijke en zinvolle uitleg over de rol van het AI-systeem in het besluitvormingsproces en de belangrijkste elementen van het genomen besluit.

Daartoe verzoek ik om de volgende informatie.

1. De rol van het AI-systeem in het besluitvormingsproces

- ▶ In hoeverre en op welke manier heeft het gebruikte AI-systeem bijgedragen aan het besluitvormingsproces?

2. Belangrijkste elementen van het genomen besluit

- ▶ Wat waren de belangrijkste redenen voor het besluit, met inbegrip van de belangrijkste beïnvloedende criteria, de inputdata en de voorlopige beslissingen die van invloed waren op het genomen besluit?
- ▶ Welke andere gevolgen heeft het besluit voor mij, en hoe zijn deze gevolgen beoordeeld?
- ▶ Hoe zijn de criteria die van invloed waren op het besluit gewogen en waarom?

3. Menselijke toetsing en grondslag [niet verplicht]

- ▶ Is het besluit volledig automatisch door het AI-systeem genomen, of werd het door een menselijke beslisser gecontroleerd? Indien het laatste het geval is, hoe zag deze controle er precies uit en wie/welke afdeling was hiervoor verantwoordelijk?
- ▶ [optioneel, indien van toepassing] Op welke contractuele of wettelijke grondslag is het besluit gebaseerd?

[Als bewijs van mijn identiteit voeg ik een kopie van mijn paspoort/rijbewijs enz. bij.]
of

[Vul hier uw identificatiegegevens in. Hieronder vallen vaak gegevens zoals uw naam, uw geboortedatum, uw adres, uw e-mailadres enzovoort.]

Ik verzoek u hierbij formeel om mij de gevraagde informatie binnen [x maand(en)] [schriftelijk], kosteloos en in een begrijpelijke vorm te verstrekken. Mocht u vragen hebben, aarzel dan niet om contact met mij op te nemen [voor schriftelijke verzoeken: gebruik de hierboven vermelde contactgegevens].

Bij voorbaat dank voor de afhandeling van mijn verzoek en ik kijk uit naar uw spoedige antwoord.

Met vriendelijke groet,

[Naam van de betrokkene]

Bijlage C

Voorbeelden van het gebruik van algoritmen en AI

Deze bijlage bevat voorbeelden van situaties waarin algoritmen en AI-systemen veelvuldig gebruikt worden. Het is per sector geordend, zodat eenvoudig vastgesteld kan worden of er sprake is van mogelijk gebruik van een algoritme. Voor deze lijst hebben we gebruikgemaakt van Allen en Masters (2020) en Algorithm Watch (2022); meer details hierover zijn te vinden in de lijst met referenties.

Sector	Voorbeeld
Banksector	Kredietbeoordeling
	Automatisering van de procedure voor het aanvaarden van klanten
	Detectie van fraude of witwaspraktijken
Kinder- en jeugdzorg	Voorspellen van de toekomstige behoefte aan sociale diensten voor een kind
Onderwijs	Toelating
	Automatisering van de toewijzing van leerlingen aan scholen, universiteiten of opleidingen
	Geautomatiseerd toezicht
	Het voorspellen of opsporen van spijbelgedrag en voortijdig schoolverlaten
	Het opsporen van leerproblemen
Werkgelegenheid	Selectie van sollicitaties of cv's
	Werkgelegenheidsbureaus die de kans op het vinden van werk voorspellen
	Het toewijzen van vacatures aan werkzoekenden
	Het doorverwijzen van werkzoekenden naar opleidingen of coaching
	Het analyseren van (exit)gesprekken
Gezondheidszorg	Het voorspellen van de kans op ziekte
	Diagnostische systemen
	Het voorspellen van het aantal ouderen dat extra zorg nodig heeft

Sector	Voorbeeld
Huisvesting	Geautomatiseerde screening van potentiële huurders
	Online formulieren
	Kredietcontrole
	Advertenties voor appartementen op online platforms: welke advertenties worden aan wie getoond? (Geautomatiseerde plaatsing)
Immigratie en grensbeheer	Gezichtsherkenning van personen op een signaleringslijst
	Automatisering bij de ontvangst van visumaanvragen
	Geautomatiseerde controle van reisdocumenten
Verzekeringen	Online formulieren
	Prijsbepalingsalgoritmen
	Automatisering in de procedure voor het aanvaarden van klanten
	Automatische afhandeling van schadeclaims
	Fraudedetectie
Rechtspleging	Ondersteuning bij het opstellen van wetgeving
Justitie	Voorstellen van een strafmaat op basis van gegevens
Politie	Politie: het voorspellen van criminaliteit in bepaalde wijken of gebieden (geografische predictive policing)
	Het voorspellen van ordeverstoring of gewelddadig gedrag
	Risicobeoordelings- of profileringsinstrumenten die gebruikt worden om het toekomstige risico te voorspellen dat personen strafbare feiten zullen plegen, waaronder recidive, of meer in het algemeen om personen als 'gevaarlijk' of 'relevant' aan te merken (individuele predictive policing)
	Het beoordelen of inschatten van de waarschijnlijkheid dat een persoon de dader is van een bestaand misdrijf (individuele predictive policing)
	Cameratoezicht voor het detecteren van criminele activiteiten
Sociale uitkeringen	Online formulieren
	Fraude of fouten voorspellen
	Automatisering bij de verwerking van uitkeringen
Belastingen	Het voorspellen van fraude of fouten

Bijlage D

Voorbeelden van algoritmische discriminatie of het risico op discriminatie

Sector of technologie	Beschrijving van het algoritme	Beschrijving van de discriminerende praktijk	Bron
Banksector	‘Scoring’ of beoordeling van kredietwaardigheid	Het ADM-systeem hanteerde regels op basis waarvan vastgesteld werd dat een „40-jarige vrouw” niet kredietwaardig was.	Algorithm Watch (2022) (p. 6) (Een soortgelijk geval in Finland is hier te vinden)
Onderwijs	Algoritme voor het voorspellen van het voltooiën van een opleiding of het behalen van een diploma	Ondervertegenwoordigde minderheidsgroepen kregen consequent een hoger risicoprofiel toegewezen, in combinatie met een lagere nauwkeurigheidsscore.	Bird, Castleman en Song (2024)
Technologie voor gezichtsherkenning	Technologie die gezichtsbeelden kan identificeren of met elkaar kan vergelijken.	Er zijn verschillen in nauwkeurigheid tussen verschillende demografische groepen, zoals leeftijd, geslacht en huidskleur. Deze verschillen kunnen leiden tot gevallen van discriminatie. Het Nederlands orgaan voor gelijke behandeling heeft verklaard dat organisaties moeten aantonen dat hun technologie niet discrimineert, waardoor de bewijslast wordt omgekeerd.	College voor de Rechten van de Mens (2023)

Sector of technologie	Beschrijving van het algoritme	Beschrijving van de discriminerende praktijk	Bron
Gezondheidszorg	Algoritme in de gezondheidszorg voor de toewijzing van 'noodzakelijke zorg' aan patiënten	Een willekeurig puntensysteem, wat leidt tot een uiteenlopende toewijzing van uren in vergelijkbare gevallen.	The Guardian (2021)
Huisvesting	Algoritmen voor het screenen van huurders, waarbij een risicoscore wordt toegekend	Screening van huurders op basis van kenmerken waarvan niet is aangetoond dat zij verband houden met een risico.	Smith en Vogell (2022)
Verzekering	Algoritme voor het berekenen van verzekeringspremies	Directe discriminatie, aangezien staatsburgerschap/nationaliteit van invloed was op de prijs van de autoverzekering bij verder identieke profielen.	Boscarol (2022)
Immigratie- en grenscontrole-beheer	Controle van reisdocumenten, gezichtsherkenningstechnologie	Directe discriminatie, omdat de technologie bij afbeeldingen van personen met een donkere huidskleur vaker een onjuiste uitkomst opleverde dan bij afbeeldingen van personen met een lichte huidskleur.	Ahmed (2020)
Justitie/kinder- en jeugdzorg	Risicobeoordeling van recidive	Bij bepaalde nationaliteiten werd een hogere risicoscore vastgesteld, waardoor de kans op vervolging toenam.	Schot en Davidson (2025)
Politie/rechtshandhaving	Risicobeoordeling van recidive	Het AI-systeem was niet transparant, verklaarbaar en robuust. Inconsistente en hogere risicoscores voor personen zonder 'factoren van sociale stabiliteit', voornamelijk jongere personen.	Eticas Foundation (2024)

Sector of technologie	Beschrijving van het algoritme	Beschrijving van de discriminerende praktijk	Bron
Sociale uitkeringen	Het opsporen van onjuiste of frauduleuze aanvragen voor kinderopvangtoeslag	Raciale profilering, waarbij aanvragen van niet-Nederlandse staatsburgers stelselmatig een hogere risicoscore toegekend kregen.	Amnesty International (2021)
Sociale uitkeringen	Het stelsel van sociale bijstand versterkt uitsluiting	Indirecte discriminatie door een ogenschijnlijk neutraal criterium dat beschermde bevolkingsgroepen benadeelt.	Amnesty International (2023)
Opsporing van fraude met sociale uitkeringen	Systeem voor frauderisicobeoordeling dat gebruikt wordt om ontvangers van sociale uitkeringen te selecteren voor verdere controle	Het model markeerde onevenredig vaak vrouwen, migranten, mensen met een laag inkomen en mensen zonder universitaire opleiding als verdacht.	Lighthouse Reports (2024)
Opsporing van fraude met sociale uitkeringen	Systeem voor frauderisicobeoordeling dat gebruikt wordt om ontvangers van sociale uitkeringen te selecteren voor verdere controle (CNAF)	Het systeem werd aangevochten omdat het directe en indirecte discriminerende gevolgen zou hebben voor vrouwen, mensen met een handicap en mensen die in armoede leven.	La Quadrature du Net (2024) Lighthouse Reports (2023)

Bijlage E

Proxy's

Vanuit het perspectief van datawetenschap en data-analyse fungeren proxyvariabelen als vervanging voor andere variabelen, bijvoorbeeld wanneer deze niet rechtstreeks waargenomen of gemeten kunnen worden. Proxyvariabelen maken het mogelijk conclusies te trekken over bepaalde kenmerken zonder die kenmerken op directe wijze te registreren. Zo duidt '30 jaar werkervaring' erop dat de persoon minstens halverwege de veertig moet zijn (Algorithm Watch 2022).

In de context van antidiscriminatiewetgeving en algoritmische/AI-systemen verwijzen 'proxy's' naar kenmerken, eigenschappen of combinaties daarvan die zelf niet zijn opgenomen in de lijst van expliciet verboden discriminatiegronden binnen het relevante wettelijke kader, maar die zodanig met die gronden correleren dat het gebruik ervan tot onrechtmatige discriminatie kan leiden.

In dit verband kunnen twee soorten van proxy's worden onderscheiden.

Two types of proxies can be identified in this regard.

- a. Statistische proxy's: kenmerken (of combinaties daarvan) die correleren met wettelijk beschermde gronden en waarvan het gebruik, personen die tot een beschermde groep behoren onevenredig kan benadelen. Dergelijke proxy's worden doorgaans in verband gebracht met indirecte discriminatie. Zo bestaat er in de meeste Europese landen een verband tussen opleidingsniveau en ras of etnische afkomst.
- b. Onlosmakelijk verbonden proxy's: een kenmerk (of een combinatie daarvan) dat onlosmakelijk verbonden is met een beschermd kenmerk, zodanig dat het gebruik ervan een inherent discriminerende praktijk vormt. Deze proxy's worden doorgaans in verband gebracht met directe discriminatie. Zo wordt zwangerschap beschouwd als onlosmakelijk verbonden met geslacht (zie tabel 8 hieronder).

Hoewel het nog onduidelijk is hoe nauw de samenhang tussen een proxy en een beschermde groep moet zijn voordat er sprake is van directe discriminatie, vereist een onlosmakelijk verband geen volledige (100%) overeenstemming (Parviainen 2024). Adams-Prassl, Binns en Kelly-Lyth zijn van mening dat een 'voldoende mate van samenhang vereist is' (2023), terwijl Weerts et al. (2024) hebben voorgesteld dat de proxy en de beschermde grond 'ten minste sterk met elkaar geassocieerd en mogelijk zelfs deterministisch gerelateerd' moeten zijn. Weerts et al. wijzen op de relevantie van de 'ware het niet'-vraag: een eiser in een land met een op geslacht gebaseerde pensioenleeftijd zou redelijkerwijs kunnen aanvoeren dat die de pensioenleeftijd zou hebben bereikt, ware het niet dat zijn geslacht het niet toelaat.. Een koppel van hetzelfde geslacht dat in een land woont waar het homohuwelijk verboden is, zou zonder meer kunnen zeggen dat zij getrouwd zouden zijn ware het niet dat ze de verkeerde seksuele oriëntatie hebben; een vrouw zou redelijkerwijs kunnen aanvoeren

dat die niet zwanger zou zijn ware ze geen vrouw; en een moslimvrouw zou kunnen aanvoeren dat die geen hoofddoek zou dragen ware het niet voor hun religie.

Of er in een bepaald geval sprake is van een onlosmakelijk verband, vereist een rechterlijke beoordeling per geval, waarbij aan contextuele criteria — en niet aan precieze statistische drempelwaarden — bijzonder gewicht toegekend wordt, in overeenstemming met de benadering van het Hof van Justitie van de Europese Unie in discriminatiezaken (zie bijvoorbeeld IX tegen WABE eV en MH Müller Handels GmbH tegen MJ, punt 78, waarin gewicht toegekend werd aan het soort van indicatoren in kwestie). Zie de onderstaande tabel voor voorbeelden van verschillende soorten van proxy's voor beschermde gronden.

Tabel 8: Voorbeelden van bekende proxy's (zoals onder meer vermeld in CRM 2025, Weerts et al. 2024 en Algorithm Watch 2022)

Kenmerk	Proxy voor	Soort van proxy
30 jaar werkervaring (Algorithm Watch 2022)	De persoon is ouder dan 45 jaar	Onlosmakelijk verbonden
Zwangerschap (Dekker tegen Stichting voor Jong Volwassenen (VJV-Centrum) Plus, 1990)	Geslacht	Onlosmakelijk verbonden
Burgerlijke staat (Tadao Maruko v. Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen, 2008; Frédéric Hay tegen Crédit Agricole mutuel de Charente Maritime et des Deux-Sèvres, 2012)	Seksuele oriëntatie, in landen waar het homohuwelijk niet is toegestaan	Onlosmakelijk verbonden in landen waar het homohuwelijk niet is toegestaan
Pensioenleeftijd op basis van geslacht (James tegen Eastleigh Borough Council, 1990, §10)	Geslacht	Onlosmakelijk verbonden
Taal of taalvaardigheidsniveau	Ras	Statistische proxy of onlosmakelijk verbonden
Geletterdheid	Ras (afhankelijk van het land kan dit ook een proxy zijn voor leeftijd en geslacht)	Statistische proxy
Opleidingsniveau	Ras, etnische afkomst	Statistische proxy
Postcode of wijk	Ras (ook al zijn het gesegregeerde wijken)	Statistische proxy

Kenmerk	Proxy voor	Soort van proxy
Inkomen	Ras, geslacht	Statistische proxy
Aantal personen in het huishouden of de naaste familie	Ras (geslacht)	Statistische proxy
Geboorteplaats	Ras	Statistische proxy
Ontvangst van essentiële financiële uitkeringen	Ras	Statistische proxy
Religie	Ras	Statistische proxy
Namen die een bepaalde lettercombinatie bevatten, ermee beginnen of ermee eindigen	Ras	Statistische proxy
Afwezigheid op het werk/laat afzeggen/beperkte beschikbaarheid voor werk (Filcams Cgil Bologna and Others v. Deliveroo Italia S.R.L., 2020)	Overtuiging (vakbondslidmaatschap), geslacht of gezondheidstoestand	Statistische proxy
Kledingstukken en hoofdbedekking (zoals het dragen van een hoofddoek) (IX v. WABE en MH Müller Handels, 2021)	Religie en overtuiging	Statistische proxy (bijvoorbeeld met betrekking tot tekenen van politieke, filosofische of religieuze overtuiging) of onlosmakelijk daarmee verbonden (bijvoorbeeld met expliciete verwijzing naar opvallende, grote tekenen)

Bijlage F

Lijst van AI- en algoritmeregisters in Europa

Geografisch toepassings-gebied	Titel	Toepassings-gebied	Link	Datum van update
België	BoSA AI Observatory	Lijst van alle bekende AI-toepassingen en -projecten die door federale instellingen en agentschappen gebruikt worden	https://bosa.belgium.be/fr/themes/administration-numerique/cooperation-et-partage-des-connaissances/cooperation-nationale-5	
EU-databank voor AI-systemen met een hoog risico – binnenkort beschikbaar		AI-systemen met een hoog risico		
Elk EU-land – binnenkort beschikbaar		AI-systemen met een hoog risico die verband houden met kritieke infrastructuur		
EU	Een selectie van AI-toepassingen in de publieke sector	AI in de publieke sector	Joint Research Centre Data Catalogue – Selected AI cases in the public sector (JRC129301), Europese Commissie	31 december 2021

Geografisch toepassingsgebied	Titel	Toepassingsgebied	Link	Datum van update
EU	Public Sector Tech Watch	Onderzoeksinstituut dat zich richt op het monitoren van, analyseren van en het verspreiden van informatie over het gebruik van opkomende technologieën	https://interoperable-europe.ec.europa.eu/collection/public-sector-tech-watch	
Duitsland			Use Case Platform – Instituut voor toegepaste AI	
Helsinki	De artificiële intelligente systemen van de stad Helsinki	AI in de publieke sector	Tekoälyrekisteri – Helsingin kaupungin tekoälyrekisteri	doorlopende updates
Nederland	Het Algoritme-register van de Nederlandse overheid	Algoritmische systemen in de publieke sector	Het Algoritmeregister van de Nederlandse overheid	doorlopende updates
VK	Registratiecentrum voor normen inzake algoritmische transparantie	Britse regering (vrijwillige norm)	Ontdek hoe algoritmische hulpmiddelen worden ingezet bij overheidsorganisaties – GOV.UK	Doorlopend
VK	Niet-gouvernementeel register: Public Law Project Tracking Automated Government (TAG) Register		TAG Register	Doorlopend

Bijlage G

Richtlijnen inzake non-discriminatie, beschermde gronden en toepassingsgebied

Richtlijn	Beschermde gronden	Toepassingsgebied	Normenrichtlijn
2000/43/EC (Richtlijn inzake rassengelijkheid)	Ras en etnische afkomst – niet nationaliteit en onverminderd de behandeling die voortvloeit uit de rechtspositie van onderdanen van derde landen en staatlozen	Werkgelegenheid, beroepsopleiding, sociale bescherming, onderwijs, goederen en diensten, met inbegrip van huisvesting	2024/1499
Richtlijn 2000/78/EC	Religie of levensbeschouwing, handicap, leeftijd, seksuele geaardheid (sic)	Werkgelegenheid en beroep	2024/1499
Richtlijn 2004/113/EC (gendergelijkheid bij de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten)	Geslacht	Goederen en diensten	2024/1499
Richtlijn 2006/54//EC (Herschikte richtlijn inzake gendergelijkheid)	Geslacht (met inbegrip van zwangerschap en moederschap)	Werkgelegenheid en beroep (met inbegrip van socialezekerheidsstelsels)	2024/1500
2010/41/EU (Richtlijn gelijke behandeling van zelfstandigen)	Geslacht	Zelfstandigen, echtgenoten of levenspartners van zelfstandigen	2024/1500

Richtlijn	Beschermde gronden	Toepassingsgebied	Normenrichtlijn
2023/970/ EU Richtlijn gelijke beloning (omzetting uiterlijk in juni 2026)		Werkgelegenheid	2024/1500 (met dien verstande dat dit geen afbreuk doet aan meer specifieke bepalingen die opgenomen zijn in de richtlijn zelf.)

Bijlage H

Overige mogelijk relevante regelgeving en richtsnoeren

Raad van Europa

Non-discriminatie

Aanbeveling CM/Rec(2019)1 van het Comité van Ministers aan de lidstaten inzake het voorkomen en bestrijden van seksisme: <https://search.coe.int/cm?i=090000168093b26a>.

Aanbeveling CM/Rec(2026)1 van het Comité van Ministers inzake gelijkheid en artificiële intelligentie, GEC/ADI-AI, onder de GEC en CDADI: <https://search.coe.int/cm?i=09125948802acd7f>.

Aanbeveling CM/Rec(2020)1 van het Comité van Ministers aan de lidstaten inzake de gevolgen van algoritmische systemen voor de mensenrechten (aangenomen door het Comité van Ministers op 8 april 2020 tijdens de 1373ste vergadering van de afgevaardigden van de ministers): <https://search.coe.int/cm?i=09000016809e1154>.

Studies

Verslag over het voorkomen van discriminatie als gevolg van het gebruik van artificiële intelligentie – Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa, Commissie voor gelijkheid en non-discriminatie; rapporteur: de heer Christophe Lacroix (België, SOC), 29 september 2020: <https://pace.coe.int/en/files/28807>

Shrishak, Kris en Pénicaud, Soizic (2025) Juridische bescherming tegen algoritmische discriminatie in Europa: huidige kaders en resterende lacunes, Raad van Europa. (ook in het Frans, Nederlands, Portugees, Fins en Zweeds). Beschikbaar op: <https://www.coe.int/en/web/inclusion-and-antidiscrimination/upholding-equality-and-non-discrimination-by-equality-bodies-regarding-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-public-administrations1> (geraadpleegd op 1 juli 2026)

Onderzoek naar discriminatie, artificiële intelligentie en algoritmische besluitvorming – ECRI, november 2018: <https://rm.coe.int/discrimination-artificial-intelligence-and-algorithmic-decision-making/1680925d73>.

Studie naar de impact van artificiële intelligentie systemen, hun potentieel voor het bevorderen van gelijkheid, waaronder gendergelijkheid, en de risico's die zij kunnen opleveren met betrekking tot non-discriminatie – GEC/CDADI, augustus 2023: <https://rm.coe.int/prems-112923-gbr-2530-etude-sur-l-impact-de-ai-web-a5-1-2788-3289-7544/1680ac7936>.

Xenidis, Raphaële (2025) Europese beleidsrichtlijnen inzake AI en door algoritmen veroorzaakte discriminatie voor organen voor gelijke behandeling en andere nationale mensenrechteninstanties (ook in het Frans, Nederlands, Portugees, Fins en Zweeds), Raad van Europa. Beschikbaar op: <https://www.coe.int/en/web/>

[inclusion-and-antidiscrimination/upholding-equality-and-non-discrimination-by-equality-bodies-regarding-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-public-administrations](#)¹ (geraadpleegd op 1 juli 2026).

Gender

Aanbeveling CM/Rec(2026)2 van het Comité van Ministers inzake verantwoordingsplicht bij geweld tegen vrouwen en meisjes dat door technologie wordt gefaciliteerd: <https://search.coe.int/cm?i=09125948802acd83..>

Justitie en rechtshandhaving

Beoordelingsinstrument voor de operationalisering van het Europees Ethisch Handvest over het gebruik van artificiële intelligentie in rechtsstelsels en hun omgeving – CEPEJ(2023)16Final: <https://rm.coe.int/cepej-2023-16final-operationalisation-ai-ethical-charter-en/1680adcc9c>.

Europees Ethisch Handvest over het gebruik van artificiële intelligentie (AI) in rechtsstelsels en hun omgeving – CEPEJ(2018)14: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>.

Richtlijnen inzake gezichtsherkenning, Raadgevend Comité van het Verdrag tot bescherming van personen met betrekking tot de geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens, Verdrag nr. 108, 28 januari 2021: <https://rm.coe.int/guidelines-on-facial-recognition/1680a134f3>.

Welzijn en sociaal vangnet

Decl(17/03/2021)2 – Verklaring van het Comité van Ministers over de risico's van computerondersteunde of door artificiële intelligentie gestuurde besluitvorming op het gebied van het sociaal vangnet (aangenomen door het Comité van Ministers op 17 maart 2021 tijdens de 1399ste vergadering van de afgevaardigden van de ministers) <https://search.coe.int/cm?i=0900001680a1cb98>.

Onderwijs

Havinga, Beth, Holmes, Wayne en Persson, Jen (2024), Regelgeving inzake het gebruik van artificiële-intelligentiesystemen in het onderwijs: voorbereidende studie naar de ontwikkeling van een rechtsinstrument. Beschikbaar op: <https://www.coe.int/en/web/education/-/regulating-the-use-of-artificial-intelligence-systems-in-education>

Aanbeveling inzake de impact van artificiële intelligentie (AI) op de onderwijssector, aangenomen door de Conferentie van internationale niet-gouvernementele organisaties – CONF-AG(2023)REC4. Beschikbaar op: <https://rm.coe.int/conf-ag-2023-rec4-draft-recommendation-on-the-impact-of-artificial-int/1680ac8e25>.

Migratie, immigratie en asiel

Aanbeveling CM/Rec(2022)17 van het Comité van Ministers aan de lidstaten inzake de bescherming van de rechten van migranten-, vluchtelingen- en asielzoekende vrouwen en meisjes (met name de paragrafen 5-8 en 22-25): <https://rm.coe.int/prems-092222-gbr-2573-recommandation-cm-rec-2022-17-a5-bat-web-1-/1680a6ef9a>.

Zie ook: beleidsnota 'IT Flows': <https://bura.brunel.ac.uk/handle/2438/27982>.

Bijlage I

AI-praktijken met een hoog risico

Gebied met een hoog risico	Gebruiksgeval
1. Biometrie	Systemen voor biometrische identificatie op afstand, met uitzondering van verificatie
	Biometrische categorisering van gevoelige of beschermde gronden , of het afleiden van eigenschappen op basis van die kenmerken
	Emotieherkenning
2. Kritieke infrastructuur	Veiligheidscomponenten bij het beheer of de exploitatie van kritieke digitale infrastructuur
3. Onderwijs en beroepsopleiding	Het bepalen van toegang of toelating tot of het toewijzen van natuurlijke personen aan instellingen voor onderwijs en beroepsonderwijs op alle niveaus
	Het evalueren van leerresultaten en/of het sturen van het leerproces in het onderwijs of de beroepsopleiding
	Het beoordelen van het passende onderwijsniveau
	Het monitoren en detecteren van ongeoorloofd gedrag van studenten tijdens toetsen
4. Werkgelegenheid, personeelsbeheer en toegang tot zelfstandige arbeid	Rekrutering of selectie van natuurlijke personen, gerichte vacatureadvertenties of het beoordelen van kandidaten/ sollicitaties
	Totstandkoming van besluiten die van invloed zijn op de voorwaarden van arbeidsgerelateerde betrekkingen (zoals een promotie), toewijzing van taken en het monitoren en evalueren van prestaties
5. Toegang tot essentiële diensten	Het beoordelen of personen in aanmerking komen voor essentiële overheidsuitkeringen en -diensten
	Het beoordelen van de kredietwaardigheid of het vaststellen van een kredietscore, met uitzondering financiële fraude
	Risicobeoordeling en prijsbepaling bij levens- en ziektekostenverzekeringen
	Het evalueren en/of classificeren van noodoproepen met het oog op de inzet van hulpdiensten, of het vaststellen van prioriteiten bij de inzet van eerstehulpdiensten of bij medische triage.

Gebied met een hoog risico	Gebruiksgeval
6. Rechtshandhaving	Beoordeling van het risico dat een natuurlijke persoon het slachtoffer wordt van strafbare feiten
	Leugendetector of soortgelijke instrumenten
	Beoordeling van betrouwbaarheid van bewijsmateriaal
	Beoordeling van het risico of een natuurlijke persoon (opnieuw) een strafbaar feit zal plegen of beoordeling van persoonlijkheidskenmerken of crimineel gedrag
	Ondersteuning bij de opsporing, het onderzoek of de vervolging van strafbare feiten
7. Migratie-, asiel- en grenstoezichtbeheer	Leugendetector of soortgelijke instrumenten
	Beoordeling van de risico's op het gebied van veiligheid, illegale migratie of gezondheid die voortvloeien uit het betreden van het grondgebied van een lidstaat
	Behandeling van aanvragen voor asiel, een visum of een verblijfsvergunning, of bij de behandeling van klachten in verband met het al dan niet in aanmerking komen van de personen die een aanvraag voor een status indienen
	Het opsporen, herkennen of identificeren van natuurlijke personen, met uitzondering van verificatie (van reisdocumenten)
8. Rechtspraak en democratische processen	Het ondersteunen van een gerechtelijke instantie bij het onderzoeken en interpreteren van feiten en de wet en toepassing van het recht op concrete feiten
	AI-systemen die bedoeld zijn om het stemgedrag van natuurlijke personen bij verkiezingen en/of referenda te beïnvloeden

Let op: de Commissie heeft ontwerprichtsnooten gepubliceerd over de classificatie van AI-systemen met een hoog risico; hierover loopt tot juni 2026 een raadpleging.⁶³

63. Voor meer informatie zie: [Commissie vraagt om feedback over de ontwerprichtsnooten voor de classificatie van AI-systemen met een hoog risico](#), geraadpleegd op 5 juni 2026.

Bijlage J

Verboden AI-praktijken

Tabel 9. Lijst van verboden praktijken met betrekking tot het gebruik van AI-systemen

Verboden praktijk	Artikel van de AI-Verordening	Overweging van de AI-Verordening
Het doelbewust gebruiken van manipulatieve of misleidende technieken, waardoor het gedrag wezenlijk verstoord wordt door het vermogen een geïnformeerd besluit te nemen te belemmeren, waarbij redelijkerwijs verwacht kan worden dat dit aanzienlijke schade veroorzaakt, met inbegrip van het genereren van seksuele en intieme inhoud zonder toestemming of materiaal van seksueel misbruik van kinderen (CSAM).	5, lid 1, (a)	Overweging 29
Het gebruikmaken van een kwetsbaarheid als gevolg van leeftijd, handicap of sociaaleconomische status, met als doel of gevolg het gedrag wezenlijk te verstoren, waardoor redelijkerwijs aanzienlijke schade kan ontstaan.	5, lid 1, a), ba) en bb), en leden 1a en 1b	Overweging 29
Het classificeren of evalueren van natuurlijke personen of groepen gedurende een bepaalde periode op basis van hun sociaal gedrag of (persoonlijkheids) kenmerken met een sociale score die leidt tot een nadelige of ongunstige behandeling: ► In een context die geen verband houdt met de context waarin de data oorspronkelijk verzameld werden; ► Op een ongerechtvaardigde of onevenredige manier.	5, lid 1, (c)	Overweging 31
Risicobeoordeling of voorspelling van het plegen van een strafbaar feit, uitsluitend op basis van het profileren van een natuurlijke persoon.	5, lid 1, (d)	Overweging 42
Ongerichte scraping van gezichtsbeelden via bewakingscamera's of het internet, met het oog op het aanleggen of aanvullen van een databank voor gezichtsherkenning.	5, lid 1, (e)	Overweging 43
Emotieherkenning op de werkplek; uitzonderingen gelden om medische en veiligheidsredenen.	5, lid 1, (f)	Overweging 44

Verboden praktijk	Artikel van de AI-Verordening	Overweging van de AI-Verordening
Biometrische categorisering van individuele personen om conclusies te trekken over hun ras, politieke opvattingen, lidmaatschap van een vakbond, religieuze of levensbeschouwelijke overtuigingen, seksleven of seksuele gerichtheid.	5, lid 1, (g)	Overweging 30
Het gebruik van systemen voor biometrische identificatie op afstand in real time in openbare ruimten met het oog op de rechtshandhaving.	5, lid 1, (h)	Overwegingen 32, 33, 38, 39, 40 en 41

Tabel 10. Verboden AI-praktijken kunnen verband houden met AI met een hoog risico

AI-systemen met een hoog risico (artikel 6, lid 2, Bijlage III van de AI-Verordening)	Verboden praktijk (artikel 5 van de AI-Verordening)	Voorbeelden van verboden en mogelijk verboden gebruikgevallen en toelichting
1. Biometrie a) Systemen voor biometrische identificatie op afstand (RBI)	(h) Biometrische identificatie op afstand (RBI) in real time in openbare ruimten met het oog op de rechtshandhaving, tenzij gebruikt voor: i. het opsporen van een slachtoffer van ontvoering; ii. het afwenden van een specifieke, ernstige en onmiddellijke dreiging; iii. het identificeren van een persoon in verband met specifieke misdrijven (zoals gespecificeerd in Bijlage II).	Kernelementen: het gebruik van RBI: i) ‘real time’ ii) openbare ruimten iii) door, of namens, rechtshandavings-instanties In overweging 32 wordt gesteld dat het gebruik van real time RBI-systemen “een gevoel van voortdurende bewaking kan oproepen en indirect de uitoefening van de vrijheid van vergadering en andere grondrechten kan ontmoedigen.” Voorbeeld: de politie die gebruikmaakt van live gezichtsherkenning via bewakingscamera’s om een verdachte te identificeren en aan te houden. Na de identificatie van een vreedzame demonstrant maakte de politie in Moskou (Glukhin v. Rusland, 2024) gebruik van camerabeelden om een persoon te identificeren en te lokaliseren met behulp van ‘real time’ biometrische identificatie.

AI-systemen met een hoog risico (artikel 6, lid 2, Bijlage III van de AI-Verordening)	Verboden praktijk (artikel 5 van de AI-Verordening)	Voorbeelden van verboden en mogelijk verboden gebruikgevallen en toelichting
1a) Systemen voor biometrische identificatie op afstand (RBI)	(e) Ongerichte scraping van gezichtsafbeeldingen voor het aanleggen of aanvullen van een databank	Kernelementen: de methode om een herkenningsdatabank aan te leggen of uit te breiden door middel van ongerichte scraping, in plaats van door daadwerkelijke identificatie. Dit is verboden omdat niet-gerichte scraping werkt als een ‘stofzuiger’, zoals vermeld in artikel 5, lid 1, onder (e), waarbij gezichtsbeelden willekeurig verzameld worden zonder dat specifieke personen getarget worden. Overweging 43 vult de motivering aan door te verwijzen naar ‘het gevoel van grootschalig toezicht’ en de kans op grove schendingen van de grondrechten. Voorbeeld: grensautoriteiten die een gezichtsherkenningsdatabank opbouwen door middel van grootschalige scraping Het is denkbaar dat grensautoriteiten gezichtsbeelden scrapen van sociale media, nieuwsartikelen en bewakingsbeelden zonder specifieke individuen te targeten. Als deze vervolgens toegevoegd worden aan een databank voor biometrische identificatie, zou dit verboden zijn op grond van artikel 5, lid 1, (e)

AI-systemen met een hoog risico (artikel 6, lid 2, Bijlage III van de AI-Verordening)	Verboden praktijk (artikel 5 van de AI-Verordening)	Voorbeelden van verboden en mogelijk verboden gebruikgevallen en toelichting
1b) Biometrische categorisering op basis van beschermde gronden (of het afleiden daarvan)	(g) Biometrische categorisering waarmee ras, politieke opvattingen, lidmaatschap van een vakbond, religieuze of levensbeschouwelijke overtuigingen, seksleven of seksuele oriëntatie afgeleid worden	Kernelementen: het specifieke doel om de genoemde beschermde gronden (ras, politieke opvattingen, lidmaatschap van een vakbond, religieuze of levensbeschouwelijke overtuigingen, seksleven of seksuele oriëntatie) af te leiden op basis van biometrische gegevens. Biometrische categorisering wordt al onmiddellijk als een hoog risico beschouwd, waarbij artikel 5, lid 1, (g), het gebruik van biometrische gegevens om deze specifieke kenmerken af te leiden absoluut verbiedt. Voorbeeld: een AI-systeem dat de foto's van een persoon op sociale media analyseert om op basis van hun biometrische gegevens de seksuele oriëntatie af te leiden en hen gerichte reclame te sturen.

AI-systemen met een hoog risico (artikel 6, lid 2, Bijlage III van de AI-Verordening)	Verboden praktijk (artikel 5 van de AI-Verordening)	Voorbeelden van verboden en mogelijk verboden gebruiksvallen en toelichting
1c) Emotieherkenning	(f) Emotieherkenning op de werkplek en in het onderwijs (uitzondering: medische en veiligheidsdoeleinden)	Kernelementen: het afleiden van emoties of intenties in de context van een werkplek en het onderwijs, waarbij de uitzonderingen op grond van medische of veiligheidsredenen niet van toepassing zijn. Artikel 5, lid 1, (f), verbiedt het gebruik van de praktijk van emotieherkenning met een hoog risico in deze specifieke contexten. Overweging 44 benadrukt verder de bezorgdheid over de wetenschappelijke basis voor dergelijke AI-systemen die, vooral in combinatie met machtsongelijkheid, in een werk- of onderwijscontext, schadelijke gevolgen kunnen hebben. Let op: het herkennen van fysieke toestanden, bijvoorbeeld of een buschauffeur al dan niet vermoeid is, is hierbij niet verboden. Voorbeeld: een AI-systeem dat afleidt of werknemers hun werkplek ‘blij’, ‘boos’ of ‘verdrietig’ verlaten. Een werkgever die probeert de emoties van hun restaurantmedewerkers af te leiden uit beelden van bewakingscamera's..

AI-systemen met een hoog risico (artikel 6, lid 2, Bijlage III van de AI-Verordening)	Verboden praktijk (artikel 5 van de AI-Verordening)	Voorbeelden van verboden en mogelijk verboden gebruiksvallen en toelichting
3) Onderwijs en beroepsopleiding a) Beoordeling van toegang/toelating	(a) Manipulatie, misleiding of belemmering van een weloverwogen beslissing, met schade tot gevolg	Kernelementen: het gebruik van een manipulatieve of misleidende techniek die het gedrag van een persoon wezenlijk verstoort (of waarvan redelijkerwijs aangenomen kan worden dat dit het geval is). Artikel 5, lid 1, (a), verbiedt technieken die tot doel of tot gevolg hebben dat gedrag wordt verstoord door middel van technieken die het nemen van een weloverwogen beslissing belemmeren en aanzienlijke schade veroorzaken. Let op: opzet is niet vereist, het effect volstaat. Voorbeeld: een universiteit die een chatbot inzet bij de beoordeling van toelatingsaanvragen, waarbij gebruik gemaakt wordt van aftelklokken of verzonnen berichten. Een chatbot die technieken inzet die ook wel bekend staan als ‘dark patterns’, zoals ‘Nog maar 3 plaatsen beschikbaar!’, zou op grond van dit artikel verboden zijn.
3) Onderwijs en beroepsopleiding b) Het evalueren van de leerresultaten en het sturen van het leerproces c) Het beoordelen van het (passende) opleidingsniveau d) Het monitoren/ opsporen van ongeoorloofd gedrag van studenten	(f) Emotieherkenning op de werkplek en in onderwijsinstellingen (uitzondering: medische en veiligheidsdoeleinden)	Kernelement: het afleiden van emotionele toestanden of intenties van studenten, en de invloed daarvan op hun leerproces. AI-systemen mogen gebruikt worden voor het beoordelen van studenten; het herkennen van hun emoties of intenties is echter verboden. Overweging 44 benadrukt verder de bezorgdheden over de wetenschappelijke basis van dergelijke AI-systemen, die – vooral in combinatie met machtsongelijkheid in een werk- of onderwijscontext – schadelijke gevolgen kunnen hebben. Voorbeeld: een universiteit maakt gebruik van een gepersonaliseerd leerplatform dat tijdens online colleges rekening houdt met de emoties van studenten die via hun webcam geobserveerd worden, om het leerproces te sturen.

AI-systemen met een hoog risico (artikel 6, lid 2, Bijlage III van de AI-Verordening)	Verboden praktijk (artikel 5 van de AI-Verordening)	Voorbeelden van verboden en mogelijk verboden gebruiksgevallen en toelichting
4) Werkgelegenheid en personeelsbeheer a) Rekrutering (gerichte advertenties) of selectie (beoordeling van sollicitaties)	(a) Manipulatie, misleiding of belemmering van een weloverwogen beslissing, waardoor schade veroorzaakt wordt (b) Het uitbuiten van een kwetsbaarheid	Kernelementen: het gebruik van een manipulatieve of misleidende techniek die het gedrag van een persoon wezenlijk verstoort (of waarvan dit redelijkerwijs kan worden aangenomen) Artikel 5, lid 1, onder (a), verbiedt technieken die tot doel of tot gevolg hebben dat gedrag wordt verstoord door middel van technieken die het nemen van een weloverwogen beslissing belemmeren en aanzienlijke schade veroorzaken. Let op: opzet is niet vereist, het effect volstaat. Voorbeeld: een AI-rekruteringsplatform dat een valse urgentie creëert en misleidende manipulatie gebruikt om een contract te laten ondertekenen. Een rekruteringsbureau dat een AI-systeem inzet met overdreven salarissen/secundaire arbeidsvoorwaarden of een valse urgentie die een weloverwogen beslissing belemmert, zou op grond van dit artikel verboden zijn.

AI-systemen met een hoog risico (artikel 6, lid 2, Bijlage III van de AI-Verordening)	Verboden praktijk (artikel 5 van de AI-Verordening)	Voorbeelden van verboden en mogelijk verboden gebruikgevallen en toelichting
4) Werkgelegenheid en personeelsbeheer b) Beslissingen die invloed uitoefenen op arbeidsrelaties, zoals ontslag of taakverdeling	(a) Manipulatie, misleiding of belemmering van een weloverwogen beslissing, waardoor schade veroorzaakt wordt (b) Het uitbuiten van een kwetsbaarheid	Kernelementen: het gebruik van een manipulatieve of misleidende techniek die het gedrag van een persoon wezenlijk verstoort (of waarvan dit redelijkerwijs kan worden aangenomen). Artikel 5, lid 1, onder (a), verbiedt technieken die tot doel of tot gevolg hebben dat gedrag wordt verstoord door middel van technieken die het nemen van een weloverwogen beslissing belemmeren en aanzienlijke schade veroorzaken. Let op: opzet is niet vereist, het effect volstaat. Voorbeeld: een logistiek bedrijf dat AI inzet om bezorgopdrachten toe te wijzen en de prestaties van chauffeurs te monitoren. Er is een scenario denkbaar waarin het gedrag van chauffeurs door een dergelijk systeem zodanig zou kunnen worden beïnvloed dat zij langer werken dan wettelijk is toegestaan, wat gevolgen heeft voor de gezondheid en veiligheid en aanzienlijke schade veroorzaakt. Een dergelijk systeem zou daarom verboden zijn.

AI-systemen met een hoog risico (artikel 6, lid 2, Bijlage III van de AI-Verordening)	Verboden praktijk (artikel 5 van de AI-Verordening)	Voorbeelden van verboden en mogelijk verboden gebruikgevallen en toelichting
4) Werkgelegenheid en personeelsbeheer b) Beslissingen die invloed uitoefenen op arbeidsrelaties, zoals ontslag of taakverdeling	(f) Herkenning van emoties en/of intenties op de werkplek en in onderwijsinstellingen	Kernelement: het afleiden van emotionele toestanden of intenties van werknemers, en de invloed daarvan op hun werk AI-systemen mogen gebruikt worden om de besluitvorming te ondersteunen. Het is echter verboden om dergelijke ondersteuning te baseren op het gebruik van emotieherkenning. Overweging 44 benadrukt verder de bezorgdheden over de wetenschappelijke basis van dergelijke AI-systemen die, vooral in combinatie met machtsongelijkheid in een werk- of onderwijscontext, nadelige gevolgen kunnen hebben. Voorbeeld: een callcenter dat AI inzet om werknemers te monitoren, gebruikt hun emotionele toestand voor prestatiebeoordeling. Als in dit voorbeeld een AI-systeem op basis van stemopnames emotionele toestanden van de werknemer zou afleiden en hiermee rekening zou houden bij de prestatiebeoordeling, zou dit een verboden praktijk zijn.
5) Toegang tot essentiële diensten en uitkeringen a) Het beoordelen of een natuurlijk persoon in aanmerking komt	(c) Sociale scoring die leidt tot ongunstige behandeling: i) in een andere context dan die van de verzamelde data en/of ii) ongerechtvaardigd of onevenredig	Kernelementen: ongunstige behandeling op basis van hun sociaal gedrag uit een niet-gerelateerde context en/of onevenredig in het effect. Als een AI-systeem gebruikt wordt voor het beoordelen van het recht op uitkeringen, mag het niet zo zijn dat het gegevens uit een andere context gebruikt. Voorbeeld: overheidsinstanties zetten een AI-systeem in voor de toekenning van uitkeringen dat gebruikmaakt van niet-gerelateerde gegevens. In deze verboden gevallen is het van belang dat de context waarin de data verzameld worden wezenlijk verschilt van de context waarin ze gebruikt worden.

AI-systemen met een hoog risico (artikel 6, lid 2, Bijlage III van de AI-Verordening)	Verboden praktijk (artikel 5 van de AI-Verordening)	Voorbeelden van verboden en mogelijk verboden gebruikgevallen en toelichting
5b) Beoordeling van de kredietwaardigheid	(c) Sociale scoring die leidt tot een ongunstige behandeling: i) in een andere context dan die van de verzamelde data en/of ii)) ongerechtvaardigd of onevenredig	Kernelementen: ongunstige behandeling op basis van hun sociaal gedrag uit een niet-gerelateerde context en/of onevenredig in het effect. Als een AI-systeem gebruikt wordt voor het beoordelen van iemands kredietwaardigheid, mag dit gebeuren op basis van de financiële geschiedenis, maar niet op basis van andere, niet-gerelateerde contexten. Voorbeeld: financiële instellingen zetten een AI-systeem in om leningen te beoordelen, maar raadplegen ook andere, niet-financiële databanken. Als een bank ook sociale-mediacontacten zou analyseren, of rekening zou houden met het adres van de persoon bij de beslissing of de lening van de aanvrager al dan niet goedgekeurd moet worden, zou dit op grond van artikel 5, lid 1, onder (c), verboden kunnen zijn.
5c) Risicobeoordeling met betrekking tot de prijsstelling van ziektekosten- of levensverzekeringen	(c) Sociale scoring die leidt tot ongunstige behandeling: i) in een andere context dan die van de verzamelde data en/of ii) ongerechtvaardigd of onevenredig	Kernelementen: ongunstige behandeling op basis van hun sociaal gedrag uit een niet-gerelateerde context en/of onevenredig in het effect. Als een AI-systeem gebruikt wordt voor de prijsbepaling van levensverzekeringen, mag dit wel op basis van de medische voorgeschiedenis, maar niet op basis van andere, niet-gerelateerde contexten. Voorbeeld: een verzekeraar gebruikt een AI-systeem om de prijs te bepalen op basis van informatie uit een niet-gerelateerde context. Indien een verzekeraar sociale-mediacontacten en -gedrag zou analyseren, zou dit verboden kunnen zijn op grond van artikel 5, lid 1, (c).

AI-systemen met een hoog risico (artikel 6, lid 2, Bijlage III van de AI-Verordening)	Verboden praktijk (artikel 5 van de AI-Verordening)	Voorbeelden van verboden en mogelijk verboden gebruikgevallen en toelichting
6) Rechtshandhaving a) Beoordeling van het risico dat iemand slachtoffer wordt van een strafbaar feit b) Leugendetectors c) Beoordeling van de betrouwbaarheid van bewijsmateriaal d) Beoordeling van het risico dat persoon (opnieuw) strafbaar feit pleegt of beoordeling van persoonlijkheidskenmerken e) Profilerings tijdens het opsporen, onderzoeken of vervolgen	(d) Beoordeling van het risico op criminaliteit uitsluitend op basis van profilering	Belangrijkste elementen: de beoordeling is gebaseerd op persoonlijkheidskenmerken en eigenschappen en niet op objectieve feiten. Opmerking: indien een systeem een menselijke beslissing ondersteunt, kan er een uitzondering van toepassing zijn. Artikel 5, lid 1, (d), verbiedt risicobeoordelingen voor strafbare feiten die uitsluitend zijn gebaseerd op het profileren van persoonlijkheidskenmerken zonder objectieve, verifieerbare feiten die verband houden met criminele activiteiten. Voorbeeld: een systeem voor predictive policing, waarbij personen geprofileerd worden op basis van hun demografische gegevens. Als de politie de waarschijnlijkheid van criminele activiteiten zou voorspellen op basis van kenmerken zoals leeftijd, nationaliteit of woonwijk, zou dit een verboden systeem zijn op grond van artikel 5, lid 1, (d).

AI-systemen met een hoog risico (artikel 6, lid 2, Bijlage III van de AI-Verordening)	Verboden praktijk (artikel 5 van de AI-Verordening)	Voorbeelden van verboden en mogelijk verboden gebruikgevallen en toelichting
6) Rechtshandhaving e) Profilering tijdens opsporing, onderzoek of vervolging	h) Real time biometrische identificatie op afstand in openbare ruimten ten behoeve van rechtshandhaving, tenzij gebruikt voor: i. het zoeken naar een slachtoffer van ontvoering ii. het voorkomen van een specifieke, aanzienlijke en imminente dreiging; iii. identificatie van een persoon die ervan verdacht wordt een strafbaar feit gepleegd te hebben (zoals gespecificeerd in Bijlage II).	Belangrijkste elementen: het gebruik van RBI in: i. 'real time' ii. openbare ruimten iii. door of namens rechtshandavings instanties In overweging 32 wordt gesteld dat het gebruik van real time RBI-systemen 'een gevoel van voortdurende bewaking kan oproepen en indirect de uitoefening van de vrijheid van vergadering en andere grondrechten kan ontmoedigen. Voorbeeld: de politie die gebruikmaakt van live gezichtsherkenning via bewakingscamera's om een verdachte te identificeren en aan te houden. Na de identificatie van een vreedzame demonstrant maakte de politie in Moskou (Glukhin v. Rusland, 2024) gebruik van camerabeelden om een persoon te identificeren en te lokaliseren met behulp van 'real time' biometrische identificatie

AI-systemen met een hoog risico (artikel 6, lid 2, Bijlage III van de AI-Verordening)	Verboden praktijk (artikel 5 van de AI-Verordening)	Voorbeelden van verboden en mogelijk verboden gebruikgevallen en toelichting
7) Migratie-, asiel- en grenstoezichtbeheer Risicobeoordeling op het gebied van veiligheid, onregelmatigheden of gezondheid Beoordeling van asielaanvragen, visa-aanvragen of verblijfsvergunningen en klachten over het al dan niet in aanmerking komen voor aanvragen.	(d) Risicobeoordeling met betrekking tot criminaliteit die uitsluitend gebaseerd is op profilering	Belangrijkste elementen: de beoordeling is gebaseerd op persoonlijkheidskenmerken en niet op objectieve feiten. Let op: indien een systeem een menselijke beslissing ondersteunt, kunnen er uitzonderingen gelden. Artikel 5, lid 1, (d), verbiedt risicobeoordelingen voor strafbare feiten die uitsluitend gebaseerd zijn op het profileren van persoonlijkheidskenmerken zonder objectieve, verifieerbare feiten die verband houden met criminele activiteiten. Voorbeeld: grensautoriteiten die een AI-systeem inzetten dat risicoprofielen van personen baseert op demografische gegevens. Als grensautoriteiten het risico op het plegen van een strafbaar feit zouden voorspellen op basis van kenmerken zoals nationaliteit of regio, zou dit een verboden systeem kunnen zijn op grond van artikel 5, lid 1, (d).

AI-systemen met een hoog risico (artikel 6, lid 2, Bijlage III van de AI-Verordening)	Verboden praktijk (artikel 5 van de AI-Verordening)	Voorbeelden van verboden en mogelijk verboden gebruikgevallen en toelichting
7) Migratie-, asiel- en grenstoezichtbeheer (b) Risicobeoordeling op het gebied van veiligheid, onregelmatigheden of gezondheid	(h) Real time biometrische identificatie op afstand in openbare ruimten ten behoeve van rechtshandhaving tenzij gebruikt voor: i. het zoeken naar een slachtoffer van ontvoering; ii. het voorkomen van een specifieke, aanzienlijke en imminente dreiging; iii. identificatie van een persoon die ervan verdacht wordt een strafbaar feit gepleegd te hebben (zoals gespecificeerd in Bijlage II).	Kernelementen: het gebruik van RBI in: i. ‘real time’ ii. openbare ruimten iii. door, of namens, rechtshandavings instanties In overweging 32 wordt gesteld dat het gebruik van real time RBI-systemen ‘een gevoel van voortdurende bewaking kan oproepen en indirect de uitoefening van de vrijheid van vergadering en andere grondrechten kan ontmoedigen. Voorbeeld: het gebruik van live gezichtsherkenning via CCTV aan de grens om personen van belang te identificeren.

AI-systemen met een hoog risico (artikel 6, lid 2, Bijlage III van de AI-Verordening)	Verboden praktijk (artikel 5 van de AI-Verordening)	Voorbeelden van verboden en mogelijk verboden gebruiksvallen en toelichting
7) Migratie-, asiel- en grens-toezichtbeheer (d) Het opsporen, herkennen of identificeren van natuurlijke personen (uitzondering voor de controle van reisdocumenten)	(e) Ongerichte scraping van gezichtsbeelden	Kernelementen: de methode om een herkenningsdatabank aan te leggen of uit te breiden door middel van niet-gerichte scraping, in plaats van de identificatie zelf. Dit is verboden omdat ongerichte scraping werkt als een „stofzuiger“, zoals vermeld in artikel 5, lid 1, (e), waarbij gezichtsbeelden willekeurig verzameld worden zonder dat specifieke personen aangewezen worden. Overweging 43 vult de motivering aan op basis van het ‘gevoel van grootschalig toezicht’ en de mogelijkheid van schending van grondrechten. Voorbeeld: grensautoriteiten die een gezichtsherkenningsdatabank opbouwen door middel van grootschalige scraping. Het is denkbaar dat grensautoriteiten gezichtsbeelden scrapen van sociale media, nieuwsartikelen en CCTV-beelden zonder specifieke individuen te targeten. Indien deze vervolgens toegevoegd zouden worden aan een databank voor biometrische identificatie aan de grens, zou dit verboden zijn op grond van artikel 5, lid 1, (e).

Bijlage K

Registratieformulier voor stap 3

Dit formulier is opgesteld als voorbeeld van hoe een dossierbeheerder die de stappen in paragraaf 3 volgt, hun bevindingen zou kunnen vastleggen. De voorbeelden zijn fictief en dienen om een idee te geven van het soort informatie dat vastgelegd kan worden. Verwacht wordt dat de reële registratie aanzienlijk gedetailleerder zal zijn. De laatste kolom is bedoeld om het bewijsmateriaal te kunnen beoordelen na eventuele informatieverstrekking door de respondent.

Stap		Vermoeden van discriminatie	Na informatieverstrekking door de verweerder
3.1. Bekende en vermoedelijke risico's 3.1.1 Soort van systeem	Geef aan of het systeem een systeem met een hoog risico is, of dat het bedoeld is voor gebruik in een van de sectoren of gebieden die in de AI-Verordening aangeduid zijn als sectoren of gebieden die een risico op discriminatie inhouden.	Voorbeelden Sector: Gebruiksgeval:	
3.1.2 Bekende risico's op discriminatie	Leg vast op welk vlak er een bekend risico bestaat, om welke soort van technologie het gaat en welke andere relevante informatie en bewijsmateriaal er is.	Voorbeelden Sector: rechtshandhaving Technologie: real time gezichtsherkenning, biometrie Bron: NGO of wetenschappelijk onderzoek, EU-AI-Verordening, artikel 5 (verboden systemen), artikel 6 (hoog risico) en bijlage III.	

Stap		Vermoeden van discriminatie	Na informatieverstrekking door de verweerder
3.2 beschermde gronden en proxy's	Leg het rechtstreekse gebruik van beschermde gronden en proxy's vast. Waar worden ze gebruikt en hoe?	Voorbeelden Beschermde gronden Hoe worden ze gebruikt: inputdata	
Onderzoek het technische ontwerp van het systeem en de invloed van de (vermoedelijke) proxy's op de uitkomsten van het systeem in meer detail. Het feit dat een proxy als invoer gebruikt wordt, volstaat op zich nog niet als bewijs voor discriminatie. De volgende stap is het beoordelen van het bewijsmateriaal om te achterhalen of het gebruik van deze input leidt tot ongelijke behandeling.	Leg elk vastgesteld gebruik van beschermde gronden of proxy's vast die gebruikt worden om de uitkomst van het systeem te beïnvloeden, of waarvan aangenomen wordt dat ze dit doen. Leg voor elke proxy ook vast waarom het orgaan voor gelijke behandeling deze als een proxy beschouwt.	Voorbeelden Proxy's: bijvoorbeeld een postcode als proxy voor zogenaamd ras, zwangerschap als proxy voor geslacht. Bewijs en argumenten	
3.3: Risicobeoordelingen, met inbegrip van FRIA	Leg alle door de aanbieder of gebruiksverantwoordelijke vastgestelde risico's op discriminatie vast, evenals alle maatregelen die geïdentificeerd werden om dat risico te beperken.	Voorbeelden Risico: rassendiscriminatie als gevolg van historische vooroordelen Waar vastgesteld: risicobeoordeling Beperkende maatregel: techniek om vooroordelen weg te nemen	

Stap		Vermoeden van discriminatie	Na informatieverstrekking door de verweerder
	Ga na of er duidelijke en voor de hand liggende tekortkomingen zijn in de risicobeoordeling, de DPIA of de FRIA, en leg deze vast.	De risicobeoordeling heeft betrekking op discriminatie, maar niet op ras. DPIA: ras wordt niet beschouwd als een bijzondere categorie van data. FRIA: houdt geen rekening met rassendiscriminatie en artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.	
	Houd rekening met de aanwezigheid en de invloed van eventuele menselijke tussenkomst en leg dit vast. Wie is de betrokken persoon? Beschikt de betrokken persoon over de nodige competenties, opleiding en bevoegdheden om een beslissing van een AI-systeem terzijde te schuiven? Is de betrokken persoon opgeleid om de output van het systeem te begrijpen en te interpreteren, en om te herkennen wanneer er bias kan ontstaan en ingrijpen nodig is? Zijn er richtlijnen of protocollen opgesteld voor besluitvormers om hen te helpen begrijpen hoe het AI-systeem gebruikt moet worden of hoe de output geïnterpreteerd moet worden?	Contactpersoon: Functie: controleert beslissingen, maar niet de data die tot de beslissing geleid hebben. Volstaat dit?	

Stap		Vermoeden van discriminatie	Na informatiev- erstrek- king door de ver- weerder
3.4: Doel van het systeem	Leg vast wat het doel van het systeem is en waarvoor het geoptimaliseerd werd.	Doel van het systeem: Ontworpen om het volgende te optimaliseren:	
	Leg vast welke proxy's en beschermde gronden invloed uitoefenen op de output van het systeem en, indien beschikbaar, de meetwaarden voor hun gewicht/invloed op de output.	beschermde gronden die het systeem beïnvloeden: Proxy's die het systeem beïnvloeden: Cijfers voor gewicht/invloed:	
3.5 Trainings-, test- en validatiedata	Leg alle algemene problemen met data vast, met inbegrip van problemen met betrekking tot de kwaliteit van de data.	De steekproef is bijvoorbeeld erg klein, verouderd of heeft betrekking op een ander geografisch gebied.	
	Dataproblemen met betrekking tot ongelijkheid en discriminatie.		
	Problemen in verband met ontoereikende documentatie.		
	Bezorgdheden over risicobeperkende maatregelen.		
	Argumentatie over hoe problemen met data en risicobeperkende maatregelen in de huidige casus tot een ongelijke behandeling zouden leiden.		
	Leg alle indicatoren vast die duiden op niet-naleving van de bepalingen van de AI-Verordening die betrekking hebben op data.		

Stap		Vermoeden van discriminatie	Na informatiev- erstrek- king door de ver- weerder
3.6 Testen en evaluatie	Tekortkomingen op het gebied van output of behandeling, zoals uit de statistieken blijkt.		
	Problemen met de gerapporteerde statistieken (zoals een foutieve maatstaf of problemen met de data).		
	Geconstateerde tekortkomingen bij de testen.		
Conclusie	Bestudeer de informatie en leg vast op welke gronden een zaak van prima facie-discriminatie aangevoerd kan worden, of concludeer dat dit niet het geval is.		
	Bestudeer alle stappen na ontvangst van de aanvullende informatie om te bepalen of de verweerder het vermoeden met succes heeft weerlegd of de discriminatie gerechtvaardigd heeft		

Kunstmatige intelligentie (AI) verandert onze samenlevingen en heeft gevolgen voor de grondrechten en gelijkheid. Deze systemen kunnen discriminatie versterken en veroorzaken, omdat ze vaak zijn ontworpen om onderscheid te maken tussen mensen: door hen in te delen, te rangschikken of specifiek aan te spreken. In combinatie met historische ongelijkheden en menselijke vooroordelen die verankerd zijn in de gegevens, regels en ontwerpkeuzes van algoritmische systemen, dreigen deze discriminerende patronen te worden gereproduceerd en versterkt als ze niet proactief worden geïdentificeerd en getemperd.

Deze methodologie biedt stapsgewijze richtlijnen voor instanties voor gelijke behandeling en andere mensenrechtenorganisaties in Europa om gevallen van discriminatie in verband met AI of algoritmische systemen te beoordelen. De methodologie is bedoeld voor dossierbehandelaars, adviseurs en juristen van instanties die belast zijn met het onderzoeken van klachten over discriminatie waarbij AI of geautomatiseerde besluitvorming betrokken is of waarvan wordt vermoed dat dit het geval is.

Deze methodologie is gebaseerd op het Europese regelgevingskader inzake AI, met name op de EU-verordening inzake AI en het Kaderverdrag van de Raad van Europa inzake kunstmatige intelligentie, mensenrechten, democratie en de rechtsstaat, evenals op antidiscriminatiewetgeving, en verwijst naar andere wetgevingsteksten, zoals die betreffende gegevensbescherming, naar voorbeelden van concrete gevallen en naar jurisprudentie, indien van toepassing.

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN

COMISSÃO PARA A CIDADANIA
E A IGUALDADE DE GÉNERO

De lidstaten van de Europese Unie hebben besloten hun kennis, middelen en lot met elkaar te verbinden. Samen hebben zij een ruimte van stabiliteit, democratie en duurzame ontwikkeling gecreëerd, met behoud van culturele diversiteit, tolerantie en individuele vrijheden. De Europese Unie zet zich in om haar verworvenheden en waarden te delen met landen en volkeren buiten haar grenzen.

<http://europa.eu>

De Raad van Europa is de toonaangevende mensenrechtenorganisatie van Europa. De Raad telt 46 lidstaten, waaronder alle lidstaten van de Europese Unie. Alle lidstaten van de Raad van Europa hebben het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens ondertekend. Dit Verdrag is gericht op de bescherming van mensenrechten, democratische waarden en rechtsstaatsbeginselen. Het toezicht op de uitvoering van het Verdrag in de lidstaten is in handen van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

www.coe.int

Co-funded
by the European Union

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Co-funded and implemented
by the Council of Europe